

ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН
НА ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ
ОКОНЧАТЕЛЕН ПРОЕКТ

Общ устройствен план на Община Кюстендил

Окончателен проект

Дог. № РД-00-1098/28.10.2014 г.

ВЪЗЛОЖИТЕЛ

Община Кюстендил
пл. „Велбъжд“ № 1
Тел. централа 078 551 166
ЕИК BG 000261517
Кмет: Петър Георгиев Паунов
<http://www.kustendil.bg/>

ИЗПЪЛНИТЕЛ

Национален център за териториално развитие ЕАД
ул. Алабин № 16-20, София 1000
Тел. 02 980 0308
ЕИК: BG 130175896
<http://www.ncrdhp.bg/>
Изпълнителен директор: Веселина Троева

София, 30 юни 2016 г.

АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

1. арх. Веселина Русева Троева – Ръководител
2. ик. Стойко Стефанов Дошеков – Социално-икономическо развитие, Координатор
3. арх. Детелина Тотева – Културно наследство
4. арх. Ира Атанасова Кънева-Христозова – Културно наследство
5. ек. Емил Георгиев Никитов – Екологично състояние и защитени територии
6. ик. геогр. Димитър Маринов Димитров – Демография, жилищен фонд
7. урб. Мария Иванова – Връзка с национални документи от по-високо равнище
8. инж. Стоян Букиков – Транспортната инфраструктура – регионални аспекти
9. инж. Захари Стамболиев – Комуникационно-транспортна система
10. инж. Анета Стоянова-Китанова – ВиК
11. инж. Светла Василева – Регионални аспекти Техническа инфраструктура
12. инж. Данка Кръстева – Електроснабдяване и телефонизация
13. инж. Георги Георгиев – ОВ и Газификация, енергийна ефективност
14. ландш. арх. Милен Сариев – Зелена система и ландшафт
15. инж. Христо Милев Дечев – Географска информационна система
16. биолог Николай Караиванов – Оценка за съвместимост
17. проф. д-р Светослав Герасимов – Ръководител ЕО

Сътрудници

1. мат. Мария Новакова – ГИС анализи демография, пространствено развитие
2. урб. Бойко Кермекчиев – Графично представяне ОУПО и схеми
3. урб. Соня Григорова – актуализация база данни и анализи, ГИС визуализации –
4. урб. Милен Колев – Схеми НКН

СЪДЪРЖАНИЕ

АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ	i
СЪДЪРЖАНИЕ	ii
ОПИС НА ФИГУРИТЕ	iii
ОПИС НА ТАБЛИЦИТЕ	iv
ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ	vi
ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ	x
1. ВЪВЕДЕНИЕ	1
1.1. МОТИВИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ОУПО КЮСТЕНДИЛ	1
1.2. ТЕРИТОРИАЛЕН И ВРЕМЕВИ ОБХВАТ, ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ОУПО КЮСТЕНДИЛ	2
1.3. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ, МЕТОДИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ОУПО КЮСТЕНДИЛ	4
1.4. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ	6
2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ	8
2.1. ОБЩИ СВЕДЕНИЯ ЗА ОБЩИНАТА	8
2.2. ВРЪЗКИ С ПРОГРАМНИ, СТРАТЕГИЧЕСКИ И ПЛАНОВИ ДОКУМЕНТИ	10
2.3. РЕГИОНАЛНИ ПРОБЛЕМИ	15
2.4. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ УСЛОВИЯ И ПРОБЛЕМИ	17
2.5. ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОУЧВАНИЯ	39
2.6. ОБИТАВАНЕ	51
2.7. СОЦИАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА И УСЛУГИ	59
2.8. ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА	68
2.9. КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	100
2.10. ОТДИХ И ТУРИЗЪМ	108
2.11. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ	109
2.12. ДИАГНОЗА НА СЪЩЕСТВУВАЩОТО СЪСТОЯНИЕ	119
3. ПРОГНОЗА ЗА РАЗВИТИЕ	127
3.1. ДЕМОГРАФСКА ПРОГНОЗА	127
3.2. КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ И УСТРОЙСТВО НА ТЕРИТОРИЯТА	130
3.3. ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО И ПРОСТРАНСТВЕНОТО РАЗВИТИЕ И МЕРКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	144
4. ПРАВИЛА И НОРМАТИВИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ОУПО	149
5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	153
6. ПРИЛОЖЕНИЯ	153

ОПИС НА ФИГУРИТЕ

Фиг. 1. Брой на населението в Община Кюстендил	20
Фиг. 2. Полово-възрастова структура – Община Кюстендил.....	23
Фиг. 3. Групиране на населените места по брой на активното население	26
Фиг. 4. Изменение в броя на активното население на Община Кюстендил – 2007-2013 г.	26
Фиг. 5. Заетост по сектори	27
Фиг. 6. Брой предприятия от нефинансовия сектор	28
Фиг. 7. Големина на предприятията.....	28
Фиг. 8. Дял на предприятията по икономически дейности	29
Фиг. 9. Заети площи с основни култури	32
Фиг. 10. Отглеждани животни по години - брой	33
Фиг. 11. Видове територии според предназначението им.....	49
Фиг. 12. Структура на собствеността	49
Фиг. 13. Газова инфраструктура на територията на Р. България.....	85
Фиг. 14. Преносна електроенергийна мрежа на територията на Р. България и връзки със съседни страни	88
Фиг. 15. Минимално месечно натоварване	91
Фиг. 16. Средно месечно натоварване.....	92
Фиг. 17. Максимално месечно натоварване.....	92

ОПИС НА ТАБЛИЦИТЕ

Табл. 1. Динамика на населението на Община Кюстендил за периода 1985-2013г.....	18
Табл. 2.Групи населени места в Община Кюстендил според броя на населението към 2013 г.	20
Табл. 3. Демографски показатели, характеризиращи динамиката на населението в Община Кюстендил.....	21
Табл. 4. Механичен прираст в Община Кюстендил	22
Табл. 5. Полова структура на населението на Община Кюстендил.....	22
Табл. 6. Възрастова структура на населението на Община Кюстендил.....	22
Табл. 7. Образователна структура на населението в Община Кюстендил	24
Табл. 8. Структура на безработните лица	27
Табл. 9. Основни показатели на нефинансовите предприятия по години.....	29
Табл. 10. Основни показатели по икономически дейности в Община Кюстендил 2012 г.	31
Табл. 11. Резервати, защитени местности и природни забележителности.....	43
Табл. 12. Защитени зони - Натура 2000	43
Табл. 13. Действащи ПУП (регул. и застр.) на населените места в Община Кюстендил.....	50
Табл. 14. Жилища в Община Кюстендил към 31.12.2013 г. по период на построяване (брой) ..	52
Табл. 15. Жилища по начин на използване към 01.02.2011 г. - брой.....	52
Табл. 16. Жилища към 31.12.2013 г. по материал на външните стени на сградата (брой)	55
Табл. 17. Жилища на 31.12. 2013 г. по етажност на сградата, в която се намират	55
Табл. 18. Жилища по благоустроеност - канализация към 01.02.2011 г.	56
Табл. 19. Жилища по благоустроеност - водоснабденост към 01.02.2011 г.	56
Табл. 20. Обитавани жилища по вид на отоплението към 01.02.2011 г.	56
Табл. 21. Жилища по форма на собственост към 31.12.2013 г.	57
Табл. 22. Параметри на жилищата към 31.12. 2013 г. в Община Кюстендил.....	58
Табл. 23. Брой класни стаи по видове училища.....	59
Табл. 24. Брой класни стаи на 100 паралелки	59
Табл. 25. Среден брой ученици в една паралелка	60
Табл. 26. Детски заведения в Община Кюстендил	60
Табл. 27. Читалища в Община Кюстендил	64
Табл. 28. Обезпеченост на Община Кюстендил с Републиканска пътна мрежа.....	69
Табл. 29. Списък на републиканските пътища на територията на ОПУ-Кюстендил в Община Кюстендил.....	69
Табл. 30. Изпълнени проекти за периода 2007-2013 г.....	70
Табл. 31. Перспективи за развитие, нови проекти за периода 2014-2020 г.	71
Табл. 32. Списък на общинските пътища на територията на Община Кюстендил.....	71
Табл. 33. Основни водоизточници за питейна вода в Община Кюстендил	77
Табл. 34. Основни действащи резервоари за водоснабдяване на гр. Кюстендил	80
Табл. 35. Баланс на общите загуби на вода във водоснабдителна система на Община Кюстендил.....	81
Табл. 36. Изградена газоразпределителна мрежа	86
Табл. 37. Газифицирани потребители през съответната година и годишен разход на природен газ за периода 2005 – 2013 г., територия Кюстендил	86
Табл. 38. Подстанции на територията на Община Кюстендил	89
Табл. 39. Разпределение на трафопостовите по населени места.....	89
Табл. 40. Събрани битови отпадъци в Община Кюстендил през 2012 г.	97

Табл. 41. Туристическа инфраструктура.....	108
Табл. 42. Състоянието на подземните води в Община Кюстендил през 2013 г.....	114
Табл. 43. Шумови нива в гр. Кюстендил за периода 2009 -2012 г.....	118
Табл. 44. Прогноза за броя на населението на община Кюстендил за периода 2015-2035 г. (по варианти)	129
Табл. 45. Прогноза за възрастовата структура по населението по реалистичния вариант....	130
Табл. 46. Прогноза за включване на нови потребители	134
Табл. 47. Възприета прогноза за населението при прогнозиране развитието на инженерните мрежи	141
Табл. 48. Баланс на територията на община Кюстендил.....	

ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

ЗАКОНИ И НАРЕДБИ

1. Закон за биологичното разнообразие, *обн. ДВ бр. 77/2002 г.*
2. Закон за водите, *обн. ДВ бр. 67/1999 г.*
3. Закон за горите, *обн. ДВ бр. 19/2011 г.*
4. Закон за държавната собственост, *обн. ДВ бр. 44/1996 г.*
5. Закон за защитените територии, *обн. ДВ бр. 133/1998 г.*
6. Закон за кадастъра и имотния регистър, *обн. ДВ бр. 34/2000 г.*
7. Закон за културното наследство, *обн. ДВ бр. 19/2009 г.*
8. Закон за местното самоуправление и местната администрация, *обн. ДВ, бр. 77/1991 г.*
9. Закон за общинската собственост, *обн. ДВ бр. 44/1996 г.*
10. Закон за опазване на околната среда, *обн. ДВ бр. 91/2002 г.*
11. Закон за регионалното развитие, *обн. ДВ бр. 50/2008 г.*
12. Закон за устройство на територията, *обн. ДВ бр. 1/2001 г.*
13. Наредба № 1/10.03.1993 г. за опазване на озеленените площи и декоративната растителност, *обн. ДВ бр. 23/1993 г.*
14. Наредба № 14 за курортните ресурси, курортните местности и курортите, *обн. ДВ, бр. 79/1987 г.*
16. Наредба № 2 за планиране и проектиране на комуникационно-транспортните системи на урбанизираните територии, *обн. ДВ бр. 86/2004 г.*
17. Наредба № 2 за проектиране, изграждане и експлоатация на водоснабдителни системи, *обн. ДВ, бр. 34/2005 г.*
18. Наредба № 3 за съдържанието, създаването и поддържането на кадастралната карта и кадастралните регистри, *обн. ДВ бр. 41/2005 г.*
19. Наредба № 3 за устройството на електрическите уредби и електропроводните линии, *обн. ДВ бр. 90/2004 г.*
21. Наредба № 4 за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания, *обн. ДВ, бр. 54/2009 г.*
22. Наредба № 5/23 юли 2009 г. за реда и начина за определяне на размера, разположението и специалния режим за упражняване на сервитутите на електронните съобщителни мрежи, съоръжения и свързаната с тях инфраструктура, *обн. ДВ, бр. 63 / 07.08.2009 г.*
23. Наредба № 6 за изграждане на достъпна среда в урбанизираните територии, *обн. ДВ бр. 109/2003 г.*
24. Наредба № 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, *обн. ДВ бр. 3/2004 г.*
25. Наредба № 8 за обема и съдържанието на устройствените планове *обн. ДВ бр. 57/2001 г.*
26. Наредба № 8/28 юли 1999 г. за правила и норми за разполагане на технически проводни и съоръжения в населени места, *обн. ДВ бр. 72/1999 г.*

27. Наредба № РД-02-20-8 от 17 май 2013 г. за проектиране, изграждане и експлоатация на канализационни системи обн. ДВ бр. 49/2013 г.

28. Наредба за управление на общинските горски територии в община Кюстендил, област Кюстендил (Приета с Решение № 75 по Протокол № 5/30.08.2012 г. на Общински съвет – Кюстендил).

СТРАТЕГИИ, ПРОГРАМИ, ПЛАНОВЕ, ПРОЕКТИ

1. Национална програма за развитие “България 2020”, 2012

Достъпна на <http://www.president.bg/docs/1352306368.pdf>

2. Национална стратегия за регионално развитие на Република България 2012 – 2022 г., МРРБ, София, 2012

Достъпна на <http://www.strategy.bg/publicconsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=598>

3. Национална концепция за пространствено развитие на Р България за периода 2013-2025 г., София, 2012

Достъпна на <http://www.bgregion.eu/media/files/Programirane%20&%20ocenka/Programirane%202014-2020/NKPR%20projekt.pdf>

4. Регионален план за развитие на Югозападен район за периода 2014-2020 г., София, 2013

Достъпен на <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=865>

5. Концепция за идентифициране и приоритизиране на нуждите от инвестиции в публична инфраструктура в селски райони за периода 2014 - 2020 г., Национален център за териториално развитие ЕАД, София, 2014

6. Областна стратегия за развитие на област Кюстендил за периода 2005 – 2015 г.

Достъпен на <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=42>

7. Областна стратегия за развитие на Област Кюстендил за периода 2014-2020 г.

Достъпна на http://www.kn.government.bg/images/stories/doc/strategii/Obl_strategia_2014_20.doc

8. Общинска стратегия за развитие на социалните услуги в Община Кюстендил за периода 2011-2015 г.

Достъпна на http://kustendil.bg/index.php?option=com_remository&Itemid=241&func=startdown&id=962

9. Общински план за развитие на Община Кюстендил за периода 2014 – 2020 г.

Достъпен на http://kustendil.bg/index.php?option=com_remository&Itemid=241&func=startdown&id=2528

10. Общинска програма за управление на дейностите по отпадъците за периода 2008 – 2012 г.

Достъпен на http://kustendil.bg/index.php?option=com_remository&Itemid=241&func=startdown&id=244

11. Стратегия за развитие на туризма в общините Кюстендил, Крива паланка и Щип. (2012 г.)

Достъпна на http://kustendil.bg/index.php?option=com_remository&Itemid=241&func=startdown&id=1097

12. Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби в Община Кюстендил за 2014 г.

Достъпна на http://kustendil.bg/index.php?option=com_remository&Itemid=241&func=startdown&id=2284

13. Интегриран план за градско възстановяване и развитие на Кюстендил до 2020 г.

Достъпен на http://kustendil.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=2644&Itemid=523

14. Целенасочена инвестиционна програма в подкрепа на развитието на Северозападна България, Родопите, Странджа, пограничните, планинските и полупланинските слабо развити райони. (2015 г.) Достъпна на <http://www.mrrb.government.bg/?controller=category&catid=73>

ДОКУМЕНТИ НА ЕС И МЕЖДУНАРОДНИ ОРГАНИЗАЦИИ

1. „Европа 2020“ Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж , COM (2010) 2020, Брюксел, 2010

Достъпна на <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:BG:PDF>

2.Европейска стратегия за биоразнообразието, обхващаща периода до 2020 г., Брюксел, 2011

Достъпна на

http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/biodiversity_2020/2020%20Biodiversity%20Factsheet_BG.pdf

3. Европейско споразумение за главните международни пътни артерии, “European Agreement on main international traffic arteries (AGR)”, Женева, 1975

Достъпно на <http://www.ehu.es/ceinik/tratados/25TRATADOSDETRANSPORTEYCOMUNICACIONES/252Traficoporcarretera/TTC25234ING.pdf>

4. Европейско споразумение за най-важните ЖП линии за международни комбинирани превози и свързаните с тях обекти (AGTC), “European agreement on important international combined transport lines and related installations (AGTC)”, Женева, 1991

Достъпно на <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/trans/conventn/agtce.pdf>

5. Споразумението за партньорство на Република България относно помощта на ЕСИ Фондове, 2013

Достъпно на <http://www.eufunds.bg/document/6012>

6. Енергийна стратегия на Република България до 2020 г. Обн. ДВ. бр.43 от 07.06.2011 г., МИЕТ, 2011

Достъпна на http://www.mi.government.bg/files/useruploads/files/epsp/22_energy_strategy2020_.pdf

7. Иновационна стратегия на Република България и мерки за нейната реализация, МИЕТ, 2006 Достъпна на <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=374>

8. Национална стратегия за развитие на широколентовия достъп в Р.България 2012 – 2015 г., МИЕТ, 2012

Достъпна на <http://www.mtitc.government.bg/upload/docs/AktualiziranaStrategia.pdf>

ПУБЛИКАЦИИ

1. Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България през 2011 г., том 1 Население, книга 1 Население по области, общини и населени места, НСИ, София, 2012

Достъпно на http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/spp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T1_KN1.pdf

2.Статистики – околна среда и устойчиво развитие, НСИ

Достъпни на <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=15> и <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=41>

3.,„Районите, областите и общините в Република България 2011”, НСИ, София, 2013

Достъпен на http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/spp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/ROO_115_3_2011_2013.pdf

4., „Районите, областите и общините в Република България 2014”, НСИ, София, 2016

Достъпен на <http://www.geoimot.com/index.php?lang=bg&page=news&newsId=2216>

5., „Регионален доклад за състоянието на околната среда през 2015 г.“, РИОСВ Перник, 2016

Достъпен на <http://www.pk.riosv-pernik.com/images/docs/Dokladi%20OS/doklad-OS-2015-RIOSW.pdf>

6. Петров, П., Крайпътни и крайречни ландшафтни паркове – същност и перспективи в България, сп. Ландшафтна архитектура, София, 2013

Достъпна на <http://www.zeleno.bg/bg/articles/222-krajputni-i-krajrechni-landschaftni-parkove-sushtnost-i-perspektivi-v-bulgariya.html>

ДРУГИ

1. География на България, Географски институт на БАН, София, 2002

2. Национална екологична мрежа Натура 2000

Достъпна на <http://natura2000.moew.government.bg/>

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АГРС	Автоматична газорегулаторна станция
БАН	Българска академия на науките
ВиК	Водоснабдяване и канализация
ГИС	Географски информационни системи
ГК	Градска канализация
ГКПП	Граничен контролно-пропускателен пункт
ГПСОВ	Градска пречиствателна станция за отпадни води
ГРМ	Газоразпределителна мрежа
ГРП	Газоразпределителен пункт
ДВ	Държавен вестник
ДКЕВР	Държавна комисия за енергийно и водно регулиране
ДЛС	Държавно ловно стопанство
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДСП	Дирекция "Социално подпомагане"
ЕО	Екологична оценка
ЕПК	Едропанелен кофраж
ЕС	Европейски съюз
ЕСМИС	Електронни съобщителни мрежи и информационни системи
ЗИДЗУТ	Закон за изменение и допълнение на Закона за устройство на територията
ЗМ	Защитена местност
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда
ИКОМОС	Международен комитет за паметници на културата и забележителни места
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИСПА	Инструмент за структурни политики по присъединяването
КАВ	Качество на атмосферния въздух
МАС	Мобилна автоматична станция
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИЕТ	Министерство на икономиката, енергетиката и туризма
МИП	Министерство на инвестиционното проектиране
МСП	Малки и средни предприятия
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НЕМ	Национална екологична мрежа
НЗОК	Национална здравно-осигурителна каса
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НКИД	Национален класификатор на икономическите дейности
НКН	Недвижимо културно наследство
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НКЦ	Недвижима културна ценност
НОИ	Национален осигурителен институт
НСИ	Национален статистически институт
НЧ	Народно читалище
НУРТС	Национално управление Радио и телевизионни станции България
ОВ	Отопление и вентилация
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОГП	Общ градоустройствен план

ОДЗ	Обединено детско заведение
ООС	Опазване на околната среда
ОП	Оперативна програма
ОПОС	Оперативна програма "Околна среда"
ОПР	Общински план за развитие
ОПУ	Областно пътно управление
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ устройствен план
ОУПО	Общ устройствен план на община
ПОУ	Програма "Отворено управление"
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПСПВ	Пречиствателна станция за питейни води
ПТП	Пътнотранспортно произшествие
ПУП	Подобен устройствен план
РЗПРН	Райони със значителен потенциален риск от наводнения
РИКС	Регионален индекс за климатична сигурност
РИО	Регионален инспекторат по образование
РИОСВ	Регионална инспекция за околна среда и води
РОУКАВ	Район за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух
РПМ	Републиканска пътна мрежа
РПР	Регионален план за развитие
РРТС	Радио-релейна и телевизионна станция
РЦЗ	Районен център по здравеопазване
СЕМАТ	Конференция на министрите, отговарящи за устройството на територията
СИЗ	Северна индустриална зона
СОУ	Средно образователно училище
СПИ	Социално-педагогически интернат
ТБО	Твърди битови отпадъци
ТД	Териториална дирекция
ТДД	Териториална данъчна дирекция
ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ТЕЦ	Топлоелектрическа централа
ТМ	Трансформатор
ТП	Трафопост
ТП	Териториално поделение
ТПК	Трудово-производителна кооперация
ТСУ	Териториално и селищно устройство
ТУП	Териториално устройствен план
ФПЧ	Фини прахови частици
ЮЗР	Югозападен район
ЮИЗ	Южна индустриална зона
ТЕН-Т	Трансевропейска транспортна мрежа

ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият Общ устройствен план на община Кюстендил – Окончателен проект отразява бележки и препоръки от проведените публични и експертни консултации и обществени обсъждания, съгласувателни процедури с експлоатационни дружества и държавни ведомства, становища на РЗИ (Изх. № П-ДР-139/19.02.2015 г.), РИОСВ (Становище Изх. № 08-00-143/14 и Решение на ЕЕС на РИОСВ Перник № ЕО-І-2/2015/16.07.2016 г.) и МК (изх. № 2800-258 (3)/22.01.2016 г.) получени както във връзка със съгласуването на Предварителния проект на ОУПО Кюстендил, така и във връзка с процедурите по изготвените към него Оценка за съвместимост и Екологична оценка. Предварителният проект на ОУПО Кюстендил е представен на обществени обсъждания на 03.12.2014 г., на 18.05.2016 г. съвместно с ЕО и на 18.08.2016 г.

Общият устройствен план на Община Кюстендил (ОУПО) е най-важният документ, който обвързва предвижданията на стратегическите документи за развитие с устройството на територията и създава условия за реализирането на техните идеи за постигане на устойчиво пространствено развитие на основата на местните ресурси. Това е изключително предизвикателство в условията на икономическа криза, ограничени финансови ресурси, намаляващо и застаряващо население и наличие на ограничен брой проекти и инвестиционни инициативи за развитие на общината. От друга страна, общината разполага с неизползван потенциал на разнообразни и значими природни и културни ценности, за които Общият устройствен план може да създаде предпоставки за използването им като стимулатори на икономическото развитие.

1.1.МОТИВИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ОУПО КЮСТЕНДИЛ

Основният мотив за разработването на Общ устройствен план на Община Кюстендил е необходимостта от подобен актуален и действащ документ, тъй като за територията на цялата община липсва разработка в областта на пространственото планиране и устройството на територията. Последният одобрен план е Общият градоустройствен план (ОГП) на град Кюстендил от 1981 г. на колектив с ръководител арх. К. Зюмбюлев, с който се залага увеличаването на територията на града за изграждане на нови жилищни комплекси. Поради променените социално-икономически условия и собствеността върху земята и недвижимите имоти, през 1994 г. е разработен нов план за общинския център – град Кюстендил, от колектив на проф. дан арх. Иван Никифоров, но той не е одобрен. Променените условия, законодателство, собственост и подход към устройственото планиране налагат изготвянето на общ устройствен план за територията на цялата община, за да могат да се овладеят процесите на промяна в предназначението на териториите посредством единна концепция за пространствено развитие и устройство.

Общият устройствен план на Община Кюстендил се разработва в съответствие със Закона за устройство на територията (обн. ДВ бр.1/2001 г.) и по-точно с § 123 (1) от преходните и

заклучителните разпоредби към ЗИДЗУТ от края на 2012 г., който задължава кметовете на общините, които нямат действащ общ устройствен план в 6 месечен срок от влизането в сила на тези разпоредби, да внесат предложение в Общински съвет за изработването му по силата на чл. 124 ал. 1 на ЗУТ, придружено от задание по чл. 125.

За изработване на ОУПО Кюстендил има решение на Общински съвет, изготвено и одобрено Задание (Решение № 317 от Протокол №14/30.05.2013 г.), съгласувано с РИОСВ Перник (Писмо с изх. № 08-00-143 (1)/25.06.2013 г.) и с Министерство на културата (Писмо с изх. № 33-НН-1019/06.11.2013 г.), изготвен Опорен план за територията на общината и сключен договор с Министерство на инвестиционното проектиране (МИП), съгласно писмо с вх. № 04-00-8/08.11.2013 г.

Общият устройствен план на Община Кюстендил е разработен и в съответствие със сключения договор № РД-00-1098/28.10.2014 г. между Възложителя – Община Кюстендил и Изпълнителя Националният център за териториално развитие ЕАД.

1.2. ТЕРИТОРИАЛЕН И ВРЕМЕВИ ОБХВАТ, ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ОУПО КЮСТЕНДИЛ

Община Кюстендил е разположена в Югозападен район от ниво 2 и е част от едноименната област с център – общинският център град Кюстендил.

Териториалният обхват на ОУПО Кюстендил се определя в съответствие с чл. 105 т.1 на ЗУТ. ОУПО се разработва за територията в границите на общината и това обхваща обща площ от 964,3 km², 72 населени места с техните землища, т.е. един град – Кюстендил и 71 села и население 57 950 жители, съгласно данните от Националния статистически институт към 31.12.2013 г., намалели на 55 706 към края на 2015 г.

Времевият обхват на Общия устройствен план на Община Кюстендил е определен от техническото задание – от 15 до 20 години, което дава възможност да се планира развитието в дългосрочен план и обвързано с програмните периоди на ЕС, от които ще може да се очаква съфинансиране по определените в Споразумението за партньорство с ЕК приоритети за страната.

Проектът се разработва в две фази – Предварителен и Окончателен проект, с отразени препоръки и бележки от проведени консултации с ръководството на общината и представители на експлоатационни дружества и заинтересовани страни.

Главната цел на ОУПО Кюстендил се определя от чл. 104 на ЗУТ, съгласно който той е „...основа за цялостното устройство на териториите на общините, на части от тях или на отделни населени места с техните землища. Предвижданията на общите устройствени планове, с които се определят общата структура и преобладаващото предназначение на териториите, видът и предназначението на техническата инфраструктура и опазването на околната среда и обектите на културно-историческото наследство, са задължителни при изготвянето на подробните устройствени планове“. Това означава, че в следващия период от 20 години, ОУПО ще бъде задължително условие за реализиране на инвестиционните намерения на общината, на собствениците на земи и имоти и на частни инвеститори.

В Заданието за проектиране на общ устройствен план на Община Кюстендил тази главна цел е интерпретирана по следния начин:

„Основна цел на ОУП на Община Кюстендил е определяне на устройствени режими и показатели, способстващи за изграждането и функционирането на една гъвкава, бързо

приспособяваща се и отговаряща на съвременните изисквания среда за обитаване, труд, отдих, обслужване и комуникация, отчитаща съществуващия потенциал и благоприятни условия за развитие на бизнеса и привличане на повече инвестиции в Община Кюстендил.“

Задачите на Общите устройствени планове на общините или на части от тях се различават от тези на общите устройствени планове на градовете, поради обхвата и специфичните задачи, които изискват по-голяма детайлност и задълбоченост на проучванията. Те са посочени в чл. 106. на ЗУТ и включват:

- „1. общата структура на територията, преобладаващото предназначение на съставните и структурните части - местоположението и границите на териториите за населени места и селищни образувания; земеделските територии; горските територии; териториите за природозащита; териториите за културно-историческа защита; нарушените територии за възстановяване и териториите със специално, с друго или със смесено предназначение;*
- 2. общият режим на устройство на всяка от териториите по т. 1 със съответните правила и нормативи;*
- 3. разположението на мрежите и съоръженията на техническата инфраструктура на територията на общината и връзките им с териториите на съседните общини и с инфраструктурни мрежи, съоръжения и обекти от национално значение;*
- 4. териториите с публична държавна и с публична общинска собственост и режимът на тяхното устройство;*
- 5. застрашените от бедствия територии, определени съобразно картите, изготвени по реда на наредбата по чл. 6, ал. 2 и общинските планове по чл. 9, ал. 1 от Закона за защита при бедствия, както и необходимите превантивни мерки и начин на устройство и защита;*
- 6. териториите за активно прилагане на ландшафтноустройствени мероприятия и естетическо оформяне.“*

В съответствие с тези постановки и подчинено на спецификата на Община Кюстендил за постигане на дефинираната главна цел ще бъдат изпълнени следните **по-важни задачи**:

- Идентифициране на основните източници на информация, преглед на съществуващата атрибутивна и текстова информация, анализ и обработка на информацията, вкл. актуализиране на подадените данни от възложителя и конвертирането им във формати, съпоставими с изградената за целите на ОУПО ГИС база данни;
- Идентифициране на главните участници и заинтересованите страни в разработването, обсъждането и приемането на Общия устройствен план на общината, с които ще бъдат консултирани както основните предложения за развитие на общината и устройството на територията, така и изводите от разработваните едновременно с ОУПО Екологична оценка и Оценка за съвместимост на предвижданията на плана с целите за опазване на биоразнообразието и околната среда, за намаляване на негативното въздействие върху здравето на хората, природните и културни ценности;
- Анализиране на основните компоненти на средата, на социално-икономическото развитие, на демографските тенденции, на състоянието на околната среда и на въздействието на климатичните промени и увеличаващия се брой природни бедствия;
- Систематизиране на обобщени изводи от проведените анализи, наблюдения и консултации за изготвяне на диагноза и прогноза за развитие на общината, на транспортната и

техническата инфраструктура, за опазване на околната среда и за създаване на предпоставки за социално-икономическо развитие;

- Разработване на предложения за развитие на мрежата от населени места, за реструктуриране и развитие на общинския център – град Кюстендил, за обвързването им с необходимата инфраструктура;
- Определяне на зоните за развитие на различните функционални системи, за опазване на ландшафта, на неговите природни, културни, исторически, социални и естетически ценности, за ограничаване на рисковете от наводнения, за опазване и рекултивация на увредените територии;
- Обвързване на проектните предложения с приоритетите и целите на важните за общината и региона програмни, стратегически и планови документи от различни йерархични равнища;
- Разработване на правила и нормативи за приложение на ОУП на Община Кюстендил, за неговото актуализиране, поддържане и управление, които да гарантират устойчивото развитие и устройството на териториите.

В допълнение на определените от екипа задачи, са потърсени решения и за следните по-важни теми:

- Доразвиване на полицентричния модел за пространствено развитие и подсилване на връзките на общинския център със съседните селища чрез подобряване на комуникационно-транспортните и функционални връзки;
- Отражение на развитието на транспортната инфраструктура и връзките на общината с европейските транспортни мрежи чрез преминаващите важни транспортни направления в тази част на страната;
- Стимулиране на развитието на биологично земеделие в териториите с наличен потенциал, традиции и заявен интерес от представителите на местната власт;
- Създаване на условия за опазване, експониране и интегрирано управление на богатото природно и културно наследство на общината и използването му за стимулиране развитието на туризма и балнеолечението;
- Доразвиване на съществуващи идеи и инвестиционни предложения, които ще подпомагат социално-икономическото развитие на общината;
- Обвързване на ОУПО с приоритетите на Общинския план за развитие на Община Кюстендил за периода 2014 - 2020 г. и намиране на най-подходящите териториални адреси на включените в него приоритети и проектни предложения.

Програмата за приложение на ОУПО Кюстендил ще подпомогне ръководството на общината в провеждането на политиката за устройство на територията и регионално развитие чрез система от мерки за управление реализацията на ОУПО.

1.3.ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ, МЕТОДИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ОУПО КЮСТЕНДИЛ

За изготвянето на ОУП на Община Кюстендил е необходимо да бъдат прилагани **основните принципи**, които са задължителни за устройството на териториите, за интегриране на инвестиционните намерения и координиране на стратегическите инвестиции във времето и в пространството. По-важните от тях са следните:

- Последователност и съгласуваност** с всички документи за развитие на секторните политики и за устройство на територията, и за обвързването им с документите на

общностно, национално, регионално и местно равнище, за да се гарантира онази приемственост, която подсилва ефекта от вложените интелектуални и финансови ресурси;

- **Равнопоставеност и балансираност** в устройство на територията, които гарантират приоритетното третиране на публичните интереси, без да се подценяват личните интереси на жителите на общината, на собствениците на земи и имоти и инвеститори;
- **Публичност и съпричастност** при разработването на плана и привличане за обсъждане на идеите, както експертите от Община Кюстендил, така и широката публика, за да се гарантира безпроблемното реализиране на идеите на плана за устойчиво развитие на територията;
- **Ефективност и ефикасност** в провеждането на държавната политика за регионално развитие и устройство на територията, с което ще се постигне по-добра допълняемост на вложените ресурси и заложените идеи и синергия от реализирането на проектите;
- **Съхраняване на природните, културните и социалните ценности и идентичността** на средата в общината и на местните общности, чрез експониране и социализиране на културното и природно наследство и използването му за стимулиране на икономическата активност и растеж.

Прилагането на тези принципи се осъществява чрез използването на научен и холистичен подход, необходим за обосноваване на изводите и предложенията за развитието на общината, насочени към уравновесяване развитието на общинския център гр. Кюстендил и разположените периферно села.

Методите на работа в изработването на ОУПО Кюстендил обхващат както традиционни, така и специфични методи за анализ и синтез, между които:

- Документален анализ – изследване на документи на ЕС за интегрирано развитие и устройство на територията; национални, регионални и областни стратегически документи за регионално и пространствено развитие; действащи законодателни и нормативни документи за устройство на територията и за проектиране на елементите и мрежите на транспортната и техническата инфраструктура, за опазване на околната среда и на културното наследство; архивни и исторически документи и др.
- Многофакторен и геопространствен анализ на цялата територия на общината, на всички природни и антропогенни компоненти, на мрежите, съоръженията и обектите на транспортната, инженерната, туристическата, социалната и екологичната инфраструктура.
- Статистически методи за анализиране и прогнозиране на бъдещото демографско развитие на общината и извяване на основните тенденции, които ще са основата на всички предложения за устройство на територията, свързани с естествения прираст на населението, миграционните процеси, възрастовата и образователната структура.
- SWOT анализ за обобщаване на въздействието на вътрешните и външните фактори върху развитието на общината, на основните предимства на общината и главните предизвикателства, пред които ще бъде изправена през следващите 20 години.

Основен инструмент при разработването на ОУПО Кюстендил е Географската информационна система (ГИС), задължителна съгласно условията на обществената поръчка и договора за нейното изпълнение. Структурирането на информацията и разпределението ѝ по слоеве от самото начало на работата по ОУПО гарантира добрата организация на данните и безпроблемното им организиране за финалния етап от изготвянето на Окончателния проект.

1.4.ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

За разработване на ОУПО Кюстендил, Окончателен проект, са използвани следните по-важни източници на информация:

- Документи на ЕС, включително на европейски институции и организации, работещи в сферата на пространственото планиране – приети и публикувани документи, директиви, протоколи, стратегии и методически указания за устройство на територията, за регионално развитие, за опазване на околната среда и др.;
- Приети национални документи, достъпни в Интернет, между които Партньорското споразумение за периода 2014 – 2020 г., Национална стратегия за регионално развитие на Република България 2012 – 2022 г., Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г., Концепция за туристическо райониране на Р. България, Идентифициране и приоритизиране на нуждите от инвестиции в публична инфраструктура в селски райони за периода 2014 - 2020 г., основни секторни програми, чиито приоритети и предложения следва да намерят своите териториални измерения;
- Основни документи за регионално развитие от по-високите йерархични равнища за периода 2014 – 2020 г. като Регионален план за развитие на Югозападен район от ниво 2, Областната стратегия за развитие на област Кюстендил, Общински план за развитие на Община Кюстендил (2014 – 2020 г.), Интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Кюстендил, както и други стратегически документи с предвидени за реализация конкретни проекти в тях;
- Действащи законодателни и нормативни документи – Закон за устройство на територията (обн. ДВ бр. 1/2001 г.), Закон за регионалното развитие (обн. ДВ бр. 50/2008 г.), Закон за горите (обн. ДВ бр. 19/2011 г.), Закон за опазване на околната среда (обн. ДВ бр. 91/2002 г.), Закон за защитените територии (обн. ДВ бр. 133/1998 г.), Закон за биологичното разнообразие (обн. ДВ бр. 77/2002 г.), Закон за културното наследство (обн. ДВ бр. 19/2009 г.), Закон за управление на отпадъците (обн. ДВ бр.), Закон за водите (обн. ДВ бр. 67/1999 г.), Наредба № 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони (обн. ДВ бр. 3/2004 г.), Наредба № 8 за обхвата и съдържанието на устройствените планове (обн. ДВ бр. 57/2001 г.) и др., посочени на стр. vi - ix;
- Приети разработки за територията на общината, действащи проекти за трансгранично сътрудничество, одобрени Подробни устройствени планове (ПУП) за по-значителни обекти и инвестиционни предложения, които ще имат важна роля в развитието на общината и устройството на територията;
- Графична информация за територията на общината - Опорен план, придружаващ Техническото задание, актуална кадастрална карта на общинския център, Карта на възстановената собственост, топографски карти в М 1:5000 и 1:25000, съществуващи разработки за територията, одобрени подробни устройствени планове за по-големи зони, цифрови карти с разположение и координати на защитени територии и защитените зони, на важните местообитания, на зоните, застрашени от наводнения и др.;
- Данни от националната и регионалната статистика, публикации в Интернет на отделни министерства, свързани с актуални нормативни документи, стратегии, одобрени проекти, информация от официалната интернет страница на общината, на неправителствени организации и други институции;

Към посочените източници за разработване на ОУПО Кюстендил следва да бъдат посочени и собствени проучвания на членовете на авторския колектив, материали от посещения на място, теренни обследвания и снимков материал, вкл. и от материали, събрани по повод изготвянето на

Областната стратегия на Област Кюстендил и Общинския план за развитие на Община Кюстендил за програмен период 2014 – 2020 г. от експерти на НЦТР ЕАД.

ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ

2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ

2.1. ОБЩИ СВЕДЕНИЯ ЗА ОБЩИНАТА

2.1.1. Разположение

Община Кюстендил е разположена в Югозападна България, тя е една от най-западните общини в страната и попада в обхвата на Югозападен район от ниво 2 (NUTS2), в област Кюстендил (NUTS3). По площ тя е една от големите общини в страната и съответно най-голямата в областта.

Общината граничи с общините Трекляно и Радомир на север, със Земен и Бобов дол на североизток и с Невестино на югоизток. В най-западната точка на общината и на страната се събират трите граници – на Р. България с Р. Македония и с Р. Сърбия, както и тази между Р. Македония и Р. Сърбия. В този участък от западната ни граница има два броя ГКПП – Гюешево и Олтоманци.

Общинският център гр. Кюстендил е отдалечен на 86 km от столичния град, на 22 km от ГКПП Гюешево и на 30 km от ГКПП Олтоманци.

2.1.2. Кратка историческа справка

Първите сведения за територията на общината датират от началото на XX век и са резултат от проведените археологически разкопки в региона. В средата на века е открито и неолитното селище край с. Шишковци. Множество могили и некрополи свидетелстват за заселването на територията в най-ранни времена. По течението на р. Струма са се осъществявали важните връзки между Беломорието и земите на Долния Дунав¹ по времето на неолита и енеолита. През античната епоха земите в Община Кюстендил са били обитавани от тракийското племе дентенели.

Липсват точни данни за появата на град Кюстендил. Най-ранните достоверни сведения за Кюстендил са от I век след Христа. Освен тези преки сведения има други, косвени, които доказват, че градът е съществувал от по-ранни времена. Плодородните земи по поречията на протичащите през общината реки, естествената защита от Хисарлъка, топлите минерални извори са сред факторите за появата на селище на това място.

Най-старото име на града е Пауталия, предавано от гърците още като Панталия или Пайталиа, което показва, че думата е от чужд за тях произход, вероятно тракийски. Тази дума навярно значи "топъл извор" или "баня", име, което градът е носил през цялото си съществуване, наред с официалните си имена. Изобилието от изображения на Асклепий, Хигия, Телесфор и на свещената

¹ http://kustendil.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=64

земя по монети и оброчни плочи от Пауталия показва, че топлите извори са били от твърде голямо значение за града и че вероятно името "Баня" е превод на тракийското "Пауталия".

До 271 г. Пауталия е главен град на племето "дантелети" и е измежду петдесетте воеводства, на които е била разделена Тракия. При превръщането на Тракия в римска провинция градът запазва своите привилегии, в него се изграждат множество храмове, бани, водопровод. Благодарение на своето разположение, на плодородието на местността, на изобилието на руди в околността и на топлите минерални извори, през II и III век градът се издига като голям и богат център на Балканския полуостров. Населението в тази част на страната, след заселването на славянските племена е било предимно славянско. За първи път там се появява българско население след завземането на София от войските на Крум през 809 г. По времето на Борис (845 - 884 год.) Македония е била българска, а заедно с това и Кюстендилско, а при Симеон, Петър и Самуил територията е влизала в състава на българската държава.

След падането под Византийска власт през 1018 г. за първи път Кюстендил се споменава под името Велбъжд, вероятно кръстен на местен славянски вожд. Заедно с териториите около София и тези при днешен Кюстендил през Византийското владичество са влизали в състава на Provincia Triadice et Velevusdil. По времето на Калоян градът е един от най-важните центрове в държавата. По-късно при Борил и Иван Асен II Велбъжд влиза в земите на българската държава, а през 1247 година, заедно с Македония, е заграбен от никейския император Ватацес. През 1282 г. сръбският крал Милутин II прониква в Македония и други градове и присъединява Велбъжд към държавата си.

Велбъжд е известен и със сражението между българския цар Михаил Шишман и сръбския крал Стефан Урош III Дечански през 1330 г. при височината Спасовица, между селата Николичевци и Шишковци. Скоро след това сражение Велбъжд се отделя от сръбската държава и става селище на Северомакедонското княжество. През 1379 г. единствен владетел на княжеството става Константин.

С идването на турците Кюстендил става седалище на един от най-големите санджаки в Турската държава, запазил се до началото на XIX в., който обхващал всички земи на бившето княжество, между които Кюстендил, Радомир, Дупница, Мелник, Петрич, Струмица и др. До средата на XVIII век Кюстендил е бил чисто турски център с малко еврейско и циганско население. В началото на XIX век е имало около 20 български къщи, няколко механи и дюкяни, появили се в периферията на града. Българското население в Кюстендил почнало бързо да расте и към 1863 г. вече имало 339 български къщи, а непосредствено преди освобождението на града 520 български къщи с около 3600 души българско население².

По това време Кюстендил е бил и важен център на книжовна дейност. През първата половина на XIX век се споменават двама кюстендилски писатели - Сюлейман Кюстендилски и Лятибоглу Мустафа. Някои от техните произведения са запазена в Софийската народна библиотека.

Градът е освободен от руските войски на 29 януари 1878 г. и се превръща в един от значимите градски центрове на Югозападна България. С развитието на промишлеността и търговията започват миграционни процеси, които оказват влияние върху развитието на населените места и тяхната структура. В района се заселват българи от днешна Македония. Появяват се фабрики за преди, спиртоварни, маслобойни, консервни, даради, тютюневи складове и др. През 1909 г. градът е свързан с железопътна линия със София.

² По данни от "Кюстендил в миналото и сега" на Ст. Йовев

Развитието на Кюстендил и общината днес са резултат от цялостното социално-икономическо развитие на страната и от разположението в западната периферия на България.

2.2. ВРЪЗКИ С ПРОГРАМНИ, СТРАТЕГИЧЕСКИ И ПЛАНОВИ ДОКУМЕНТИ

2.2.1. Документи на ЕС – политики, директиви, стратегии за интегрирано пространствено планиране – основни принципи

Документите, с които трябва да се съобразява ОУПО Кюстендил са предимно в сферата на регионалното развитие, опазването на околната среда и на културното наследство и много малко на брой в областта на устройството на териториите, тъй като в повечето страни документите на равнище община интегрират принципите, приоритетите и предложенията за пространственото и на регионалното планиране. От друга страна, повечето документи на ЕС в посочените области са отражение на европейската политика за поети ангажменти по международни договори и конвенции, които впоследствие са пренесени в издадените директиви и оттам, в националното ни законодателство. По силата на тази схема за транспониране на европейското законодателство основните постановки се прилагат и чрез спазването на националното законодателство. Поради тази причина, за целите на изработването на ОУПО Кюстендил са взети под внимание само онези най-важни програмни и стратегически документи, които се отнасят до устройството на териториите, териториалното сближаване, опазването на природните и културни ценности.

Европейската харта за устройство на територията, приета в Торемолинос, Испания през 1983 г. от Европейската конференция на министрите, отговарящи за устройството на територията (СЕМАТ) разглежда устройството на територията като „важен инструмент за развитието на обществото“ за рационално и интелигентно използване на териториалните ресурси, за намаляване на регионалните различия и за подобряване на качеството на живот.

В документите за териториално/пространствено планиране акцентът е поставен върху интегрирания подход, дефиницията за който е дадена в Тълковния речник по териториално развитие на СЕМАТ от 2007 г. „Интегрираният подход към устройството на територията е подход, който разглежда всички фактори, които са в състояние да повлияят на устройството на дадена зона, независимо от нейния характер (природни фактори като климатичните промени или природните рискове, човешки дейности като тези, които са свързани с частни инвестиции или социално/културно или политическо поведение на публичните власти в различните области, и др.).“³ Този подход е посочен в методологията за разработване на ОУПО Кюстендил като водещ, защото чрез него може да се постигне търсения положителен синергичен ефект от интегрирането на секторни политики, стратегии, планове и програми и участници от публичния, частния и неправителствения сектор.

Териториалният дневен ред 2020 „Към приобщаваща, интелигентна и устойчива Европа на разнообразните региони“ (2011 г.) акцентира върху приоритети, които директно насочват към такова устройство на териториите, при което да се постигне полицентрично и балансирано териториално развитие на национално и регионално равнище. Съществена роля се отрежда на малките и средни градове, каквато роля в обхвата на областта и общината играе град Кюстендил. В обхвата на ОУПО няма друг ясно изявен център, който да балансира развитието на общината, но

³ Тълковен речник по териториално развитие. Европейска конференция на министрите, отговарящи за устройството на територията (СЕМАТ) Територия и ландшафт, Издание на Съвета на Европа, 2007 г.

нейният административен център взаимодейства със съседните градове в областта. Постигането на интегрираното развитие в града и в периферните слабо населени селски, планински и в същото време гранични райони, се търси чрез устойчиво земеползване и изява на специфичните характеристики на тези територии. Намалването на диспропорциите в развитието на градските и селските райони се постига чрез изграждане на връзките за по-добра достъпност. Част от задачите на ОУПО Кюстендил са насочени към стимулиране на развитието чрез създаване на предпоставки за трансгранично сътрудничество и идентифициране на онези територии, в които е възможно реализирането на съвместни проекти със съседните страни – Р. Македония и Р. Сърбия. Опазването на екологичните, ландшафтните и културните ценности и подобряване на достъпа до тях също ще допринесе за устойчивото развитие на общината. Всички тези принципи и приоритети на Териториален дневен ред 2020 са пренесени в Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 - 2025 г. и във всички останали документи за регионално развитие на по-ниските териториални нива и са в основата на изграждането на модела за териториално устройство на общината, защото по този начин ще следват логиката на интервенциите на оперативните програми за периода 2014 -2020 г.

Документът *„Ръководни принципи за устойчиво териториално развитие на Европейския континент“*,⁴ приет в Хановер през 2000 г. от СЕМАТ, посочва общите принципи за хоризонтална и вертикална интеграция и координация на дейностите при устройство на териториите, за участието на широката публика в разработването и обсъждането на важните за устойчивото развитие планове и др. Специфичните цели и приоритети, доразвити впоследствие и в други документи на ЕС, обхващат транспортния достъп и подобряването на връзките между градовете и селата, като основа на балансираното развитие; достъпа до информация и знания, което може да бъде постигнато не само чрез устойчива мрежа на социалната инфраструктура в сферата на образованието, но и чрез подобрени условия за скоростен интернет; валоризирането на природното и културното наследство като важни икономически фактори; намаляване на нарушенията в околната среда и ограничаването на риска от природни бедствия; намаляване на ресурсната зависимост и повишаване на енергийната ефективност; развитието на туризъм с високо качество, щадящ основните туристически ресурси.

Сред предложените мерки за прилагане на цитираните по-горе принципи за планинските и за граничните райони, както и за речните долини и териториите в близост до тях, при изготвянето на ОУПО на Кюстендил могат да бъдат приложени специално разработените принципи на СЕМАТ за специфични райони, тъй като общината има аналогични характеристики.

Планинските части на общината, които в по-голямата си част попадат и в гранични райони, се планират в съответствие с изискванията за интегрирана политика, която отчита периферното им разположение и налага *„мерки за икономическо и социално развитие, за опазване и управление на природните ресурси, както и за съхраняване на местните традиции и култури“*, за запазване на идентичността, за стимулиране на занаятите, МСП и сътрудничеството между тях, за стимулиране на устойчивото опазване и използване на горите, за съхраняване на качеството на предоставяните публични услуги и за развитие на жп транспорта. Всичко това следва да допринесе за повишаване на качеството на живот в тези райони и да спомогне за задържане на населението в тях.

За устройството на териториите по поречията на реките също се прилага интегрираният подход, който трябва да гарантира съвместяването на различни функции и опазването на водите, на

⁴ „Ръководни принципи за устойчиво териториално развитие на Европейския континент“, СЕМАТ, <http://chm.moew.government.bg/nnp/upload/Bulgarian/RPUTREK.pdf>

естествените реки и техните притоци, на богатите, но уязвими екосистеми, като същевременно се намалят рисковете и щетите от наводнения и природни бедствия.

Друга важна група принципи се отнасят до трансграничното сътрудничество, включително и в областта на териториалното устройство. Община Кюстендил попада в Еврорегион Евробалкани (Ниш-София-Скопие)⁵, за който има опити да се активизира дейността, чрез разработване на обща регионална схема на територията, която обхваща общините по границите и около приоритетните направления по Трансевропейската транспортна мрежа (TEN-T), за идентифициране на зоните за, съвместни инициативи, природозащитни дейности и туристически маршрути, целящи *„хомогенно развитие на териториите от двете страни на границата“*. По-различното при подобни ситуации, особено в планински гранични райони, е разкриване на възможности за съвместно предоставяне на услуги от частния и от публичния сектор и за организиране на зони за трансгранична трудова заетост.

За устройството на територията на общинския център – град Кюстендил, се прилагат принципите на интегрираното градско обновяване и развитие и по-специално тези за зони на конверсия. Като такива могат да се разглеждат преоразмерените и неефективно използвани производствени зони на града, в които значителна част от собствеността е частна, раздробена, и за които се изисква целенасочена работа за консолидиране на усилията на отделните собственици и за стимулиране на инициативи, които ще спомогнат не само за развитие на икономическите дейности, но също така и за промяна на облика на града. Намирането на вярното решение ще гарантира опазването на земеделските земи по градската граница от застрояване, при наличието на достатъчно терени в структурата на града. Това е и основната цел на цитираните ръководни принципи, адресирани до старите промишлени и военни терени в градовете. Участието на общината в реконструкцията и развитието на комуникационно-транспортната и инженерно-техническата инфраструктура ще ги направи по-привлекателни за бизнеса и за потенциалните инвеститори.

Независимо от факта, че в устройството на териториите е известно, че няма универсални идеални модели за развитие, прилагането на цитираните по-горе общоприети принципи в тази област, разработени въз основа на знанията, опита и добрите практики на професионалисти от висок ранг, са гаранция за успешно изпълнение на задачите по разработването на ОУПО Кюстендил и постигане на заложените цели.

2.2.2.Национални документи на различни йерархични равнища - стратегически цели и приоритети.

Общият устройствен план на община Кюстендил се съобразява с водещия документ в областта на пространственото планиране и устройството на територията - ***Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г.***, съгласно който центърът на общината град Кюстендил попада в категорията на градовете от 3-то ниво, заедно с още 30 града от този ранг в страната, между които и съседният град Дупница. Тези градове имат мисията да балансират влиянието на много големите градове и да намаляват ефекта от моноцентрично развитие в районите. Критериите за техния подбор са подходящо местоположение в територията на районите от ниво 2 (NUTS2), демографска големина и стабилност, налични функции с районно значение в областта на икономиката, социалната сфера, образованието, науката и културата. Повечето от тях, подобно на град Кюстендил, са областни центрове, имат сравнително добро икономическо развитие, предоставят услуги от над общинско ниво, имат болници и/или филиали за спешна медицинска помощ, административни и други обслужващи функции, някои от тях имат и изявена

⁵ Еврорегиони <http://www.euregio.nrw.de/links.html>

туристическа функция. Населението им варира в широк диапазон от над 90 000 жители (Сливен – 91 620) до малко над 20 000 жители (Гоце Делчев 20 352). Към края на 2013 г. по данни на НСИ гр. Кюстендил има 42 936 жители, което за периода от 1985 г. до последното преброяване през 2011 г. намалява с около 27.8 пункта. Текущата статистика показва запазване на тези тенденции и спадането на населението на града до 41 380 жители към 31.12.2015 г.⁶ Мотивите за включването на гр. Кюстендил в групата на градовете от 3-то ниво са свързани с периферното му и гранично местоположение в националната територия, важно за трансграничното сътрудничество със Сърбия и Македония; стратегическото положение спрямо ЕТК № 8, много доброто ниво на административната и обслужващата му функция; високото ниво на културна значимост; потенциала му за развитие като транспортен център на пътният и жп транспорт, много високият потенциал за развитие на туризма, вкл. исторически, балнео и културен.

Основните постановки от този документ са пренесени и в документите в по-ниските йерархични равнища. Проведеният анализ при разработването на **Регионалния план за развитие на Югозападен район от ниво 2 (2014 – 2020)** на колектив на НЦТР ЕАД с ръководител арх. Ст. Мотев показва, че областта и съответно общината имат значителни природни ресурси, сравнително съхранената околна среда, от една страна, но от друга, имат неизползван потенциал и неблагоприятни икономически и демографски показатели. Като недостатъци са посочени негативният естествен прираст, който заема водещо място в района заедно с област Перник; най-високият дял на населението на 65 години и повече; силното неравенство в разпределението на доходите; ниският коефициент на заетост на населението на възраст от 20 - 64 години; малката дължина на изградената жп мрежа (121 km) в област Кюстендил в сравнение с останалите области в района, което ограничава достъпността и мобилността на населението. Област Кюстендил е с най-негативни показатели на трудовия пазар от всички области в ЮЗР, най-висока безработица и най-ниска заетост, което дава отражение и върху развитието на общината. Именно поради тази причина при разработването на ОУПО трябва да се търсят възможности за осигуряване на подходящи терени с изявена инвестиционна привлекателност, които общината да подготви за реализиране на важни проекти.

Областната стратегия за развитие на Област Кюстендил за същия програмен период, изготвена от колектив на НЦТР ЕАД с ръководител ик. Ст. Дошеков (Приета от Областен съвет на развитие с Решение № 1/28.06.2013 г.) следва общите насоки от регионалния план, които са дадени за развитието на всички съставни области. Заедно с основните проблеми и ограничителите в развитието на областта, които рефлексират и върху развитието на общината, в новата стратегия е посочен и неоползотворения съхранен потенциал на територията. Той е насочен предимно за развитие на туризма, където водещо място заема Община Кюстендил, поради наличието на минерални води, значимо културно наследство, планински територии с традиции в маршрутно-познавателния, ловния и селския туризъм. Град Кюстендил е най-големият град в областта и се балансира от гр. Дупница. Общините с центрове тези два града, заедно с Община Бобов дол, имат отрицателен механичен прираст, за разлика от останалите общини в областта. В Кюстендил се е заселил и най-многобройният ромски етнос (8,9% от населението), значителна част от който населява североизточните квартали на общинския център. Благоприятно за развитието на Община Кюстендил е обстоятелството, че тя има най-висок относителен дял висшисти (16.5%). В обхвата на общината се намират и най-големите спортни комплекси на общината за различни спортове, което е предпоставка за предложенията за обновяване на по-голямата част от тях в ИПГВР на гр. Кюстендил и възможност за развитие на база за тренировки на национални отбори, която ще може да използва и минералните води. Инвестициите в подобна инфраструктура, съгласно

⁶ Национален статистически институт, население към 31.12.2015 г. по градове и пол <http://www.nsi.bg/bg/content/2981/>

световната урбанистична практика, са оправдани в случаите, когато, подобно на Кюстендил, има традиции и постижения в спорта и когато са налице и друг вид туристически ресурси и атракции.

Идеите от Областната стратегия на област Кюстендил са доразработени в **Общинския план за развитие на Община Кюстендил** (2014 – 2020 г.) на колектив на НЦТР ЕАД с ръководител ик. Ст. Дошеков. В този средносрочен документ за регионално развитие най-съществени за ОУПО са идентифицираните и остойностени проектни предложения, обсъждани многократно с представителите на общинското и местни ръководства, с експертите и представителите на местното население. Те са преобладаващо в сферата на транспортната и техническата инфраструктура, защото по този начин се решават едни от най-тежките за общината проблеми, систематизирани в ОНР. Сред предложенията, които трябва да намерят своите териториални измерения в ОУПО, са базарите за био-продукти; създаването на сертифицирани говедовъдни и овцевъдни ферми и на МСП за преработка на селскостопанска продукция; залесяването на горски територии; проектирането и изграждането на система от туристически и екопътеки, както и такива за планинско колоездене и конна езда; обособяването на зимния ски център „Трите буки“ за ски бягане, сноуборд и ски спускане; развитието на цялостна система за селски туризъм; изграждането на четирилентовия път от София до ГКПП Гюешево; реконструкцията и рехабилитацията на жп линията; рехабилитацията на пътищата от общинската мрежа с обща дължина 292.3 km; проектирането и изграждането на нови ПСПВ и др. Създаването на условия за реализирането на тези проекти и отреждане на необходимите терени в ОУПО ще подпомогне реализирането на ОНР и постигането на желаната визия на общинския план, а именно: *„Община Кюстендил - привлекателно място за живот, труд и отдих, с развита икономика, модерни и разнообразни форми на туризъм, с екологично селско стопанство, балнеоложки и културен център с наднационално значение“*.

Разработеният през 2013 г. и приет от Общинския съвет на Община Кюстендил и от ОПРР **Интегриран план за градско възстановяване и развитие на гр. Кюстендил** също е подложен на анализ за целите на ОУПО и по-точно за разработването на фрагмента към него – концепция за развитие на общинския център. В него са систематизирани най-важните проекти, които имат шанса да бъдат финансирани по оперативните програми в настоящия програмен период, разпределени в трите зони за въздействие, условно известни като социална, централна и икономическа. Освен обновяването на административни, образователни и сгради на културата, както и обекти на НКН се предвижда реновиране на една от съществуващите промишлени зони - „Северна промишлена зона“, разположена в североизточната част на града. Акцент в ИПГРВ Кюстендил и в представената през 2015 г. Инвестиционна програма, представлява Социалната зона, която заема площ от около 75.15 ha, което е 9.9% от територията на града и в която са концентрирани около 85% от жилищните сгради, строени по индустриални способи преди 1990 г. В нея попадат кв. „Запад“, части от кв. „Могилата“ и кв. „Румяна Войвода“, обект и на общественото обсъждане на Екологичната оценка и на ОУПО Кюстендил (Предварителен проект), като зони, които ограничават развитието на града и създават допълнителни социални и екологични проблеми. Вътрешнокварталните им пространства също са предложени за обновяване и благоустройство, заедно с мерките за енергийна ефективност на сградния фонд.

Освен постановките на тези важни за регионалното и пространственото развитие на общината документи, при разработването на ОУПО Кюстендил, са отчетени предвижданията и на други приети документи, разработени от колективи на НЦТР, между които „Идентифициране и приоритизиране на нуждите от инвестиции за публична инфраструктура в селски райони за периода 2014 -2020 г.“ (възложител МЗХ, 2014 г.) и „Концепция за туристическо райониране на България“ (възложител МИЕТ, 2014), Целенасочена инвестиционна програма в подкрепа на

развитието на Северозападна България, Родопите, Странджа, пограничните, планинските и полупланинските слабо развити райони“ (Възложител МРРБ, 2015 г.). Община Кюстендил, заедно с още 51 общини, е включена в подпрограмата ЦИП4, тъй като в обхвата на общината попадат както планински и полупланински територии, така и гранични, които отговарят на допълнителните икономически критерии за подбор. Така общината получава шанс при представяне на добре обосновано предложение за проект, стимулиращ икономическото развитие, създаващ работни места и привличащ инвестиции, да получи финансова подкрепа от държавния бюджет⁷.

Чрез обвързването на основните приоритети на анализиранияте накратко планове и програми се постига последователност и приемственост между документите за регионално и пространствено развитие при устройството на територията, реализиране на техните цели и постигане на по-голяма добавена стойност на проектите.

2.3. РЕГИОНАЛНИ ПРОБЛЕМИ

В началната фаза от работата по ОУПО Кюстендил са разгледани както регионалните проблеми, така и регионалните предимства от разположението на общината в тази част на страната и наличните местни ресурси, които могат да бъдат в основата на предложенията за нейното бъдещо развитие. Тези проблеми са анализирани на две равнища – спрямо региона на Централна и Източна Европа и спрямо района от ниво 2 – Югозападния.

Пространствените проблеми в Община Кюстендил от една страна са свързани с разположението ѝ в тази част на Балканския полуостров и от друга – с местоположението ѝ в страната. Спрямо съседните страни по западната ѝ граница, Община Кюстендил има предимствата на централно разположена, но спрямо националната ѝ територия тя е периферия. Общината до този момент не е развила и използвала предимствата си на тази позиция на общинския център на приблизително равни отстояния от София и Скопие, предимно поради влиянието на поредица от политически и икономически фактори. Освен че се поражда периодично напрежение, особено с Р. Македония, тези фактори възпрепятстват реализирането на скоростната връзка между градовете. От сръбската столица центърът на общината остава още по-отдалечен и трудно достъпен. Всичко това се отразява на ефективното използване на територията в трансграничния ареал, богат на природни и културни ресурси, на реализирането на проекти за трансгранично сътрудничество за използване на тези ресурси. Като последица от това се затруднява и връзката на общината с урбанистичните центрове в тази част на Европа, както и с по-отдалечените такива, до които може да се достигне чрез изградените в двете съседни страни автомагистрални връзки.

Спрямо националната ѝ територия Община Кюстендил е гранична и периферна и това е една от причините за изоставането ѝ в социално-икономическото развитие, независимо от факта, че общинският център е вторият по значимост на културното наследство град в България и региона след Пловдив. В предложението в НКПР полицентричен модел на страната центърът на общината е свързан с Дупница и Радомир. В този триъгълник Кюстендил остава пространствено най-отдалеченият град от по-големите центрове на услуги от по-висок ранг, което затруднява развитието на цялата община.

Икономическите проблеми в общината са резултат от въздействието на няколко вида фактори, между които на първо място демографските. Намаляването и застаряването на населението, което

⁷ Очакванията са за ЦИП да бъдат осигурени средства за прединвестиционни проучвания и подготовка на проекти до края на 2016 г.

е както регионален, така и общонационален проблем, ограничава възможностите за реализирането на инвестиционни инициативи. При поява или наличие на инвестиционен интерес от външни на общината инвеститори и фирми, логично е това да се свърже с предварително проучване на потенциала на наличните човешки ресурси. Независимо от увеличаване дела на населението с висше и средно образование през последното десетилетие, в региона има недостиг на кадри с адекватно за бизнеса образование, съобразено с потребностите на пазара на труда. Именно поради това, в Общинския план за развитие на Община Кюстендил (2014 – 2020 г.) се препоръчва подготовка на кадри с нужната квалификация за предвидените приоритети в икономическото развитие.

В регионален аспект социално-икономическите проблеми са резултат и от специфичната структура на икономиката, от закриването на много от промишлените предприятия, от влиянието на столичния град, на който се дължат водещите показатели на Югозападния район в страната. В същото време обаче, показателите на останалите области в района са значително по-незадоволителни от тези на област София и това илюстрира нарастващите контрасти между централните и периферните райони. Основен проблем в региона е задържането и привличането на млади хора с подходящо образование, знания, умения и инициативност, което може да се реализира чрез предлагане на адекватна инфраструктура и услуги, в допълнение на чистата околна среда, красивия ландшафт, природните и културни ценности.

Социалните проблеми в регионален контекст са аналогични на този тип проблеми в цялата страна и са свързани със социалното разслоение, резултат от икономическите диспропорции в развитието на центъра и периферията на всички равнища – национално, регионално, областно и общинско. За преодоляването им са предвидени мерки във всички важни стратегически документи, чрез които се очаква да се постигне по-голямо социално сближаване. В ОУПО устройствените мерки са свързани с подобряване на достъпа до здравни, образователни и социални услуги, което може да се реализира с подходяща инфраструктура и добре изградени и поддържани връзки в общината и региона.

Културните проблеми в Община Кюстендил са изследвани във връзка с използването на богатите културни ресурси на общината, съвместно с тези в целия регион, включително и в граничните територии. Основните недостатъци в това отношение са неизползваният потенциал на недвижимото културно наследство в региона, на културните традиции и нематериалните ценности, недоизградените контакти, сътрудничество, маршрути и инициативи за съвместни културни, образователни и туристически дейности. От двете страни на границата с Р. Македония и Р. Сърбия има интересни културни паметници, църкви и манастири, минерални води, защитени природни територии и защитени зони Емералд. Те са в основата на проекти за трансгранично сътрудничество, които в повечето случаи са с ограничено финансиране и не осигуряват достатъчно средства за изграждане на мрежата от туристически и културни маршрути. развитието на регионален туристически продукт, който да намери своите конкретни и точни пространствени измерения, включително и в ОУП на Община Кюстендил, ще увеличи шансовете за привличане на интерес към региона.

Екологичните проблеми в регионален контекст са разгледани подробно в частта, отнасяща се до състоянието на околната среда. На този етап тяхното проявление в региона е ограничено, защото са свързани с локални източници на замърсяване и/или увреждане на средата. Закриването на една значителна част от производствата, както в общината, така и в съседните общини, е причина за съхраняването на природата, за чистотата на въздуха, почвите и водите. Следователно, сериозната икономическа криза може да се разглежда и като предимство за региона и опазването на околната среда и да се използва за развитието на дейности, които днес са особено ценени и изискват точно

такива условия. Това ще спомогне за предлагане на услуги и продукти от по-високо качество и изграждане на по-висококачествена среда за обитаване, спорт и отдих.

По-значими екологични проблеми е възможно да се появят при реализирането на мащабни проекти, свързани с развитието на транспортната инфраструктура по приоритетните направления на TEN-T в бъдеще. Тъй като съществува изискването всички тези инвестиционни проекти да бъдат придружени от ОВОС, при строг контрол на прилагане на препоръчаните мерки за опазване на компонентите на околната среда, би следвало да се постигне необходимото намаляване на вредните въздействия, отстраняване на нарушенията и възстановяване на средата.

Комуникационните проблеми, и в общински и в регионален мащаб, се свързват преди всичко с лошата поддръжка на съществуващата комуникационно-транспортна мрежа, особено на тази, която е ангажимент на общините. Това прави по-трудно достъпни перифериите на общините в региона, затруднява и забавя връзките им с по-големите градове, както и със съществуващите в Община Кюстендил ГКПП с Р. Македония и Р. Сърбия. Значителното изоставане в темповете на изграждане и модернизиране на елементите от транспортната инфраструктура, на свързващите с тях пътища от по-нисък клас, както и в модернизирането на жп мрежата, се отразява отрицателно върху цялостното развитие на региона и засилва натиска върху столичния град. Реализирането на най-важните връзки, между които и тази през Самоков до АМ „Тракия“ ще увеличи значително потенциала и привлекателността на територията и ще ‘отключи’ нейния потенциал.

Намирането на решения за тези групи регионални проблеми е задача на по-високите нива на планиране, но в ОУПО Кюстендил трябва да се резервират онези подходящи терени, в които ще се реализират далекоперспективните идеи и стратегическите проекти, от които зависи постигането на целите на цяла поредица от приоритети, заложили в документите от по-високите равнища на планиране на регионалното и пространственото развитие.

2.4. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ УСЛОВИЯ И ПРОБЛЕМИ

2.4.1. Демография

• Численост и динамика на населението

По данни от последното преброяване на населението и на жилищния фонд в Република България, извършено през 2011 г., в Община Кюстендил живеят 59 913 души. Само за изминалия десетгодишен период между двете преброявания на населението (2001 и 2011 г.), броят му е намалял от 64 343 на 59 913 или с 4 430 души (6,9%). Данните от текущата демографска статистика показват, че броят на населението на общината към 31.12.2013 г. възлиза на 57 950 души, към края на 2014 намалява до 56 911 души, а към 31.12.2015 г. е 55 706 д.⁸ Продължава тенденцията във всички населени места от общината броят на населението да намалява. Процесът на обезлюдяване, характерен за цялата страна, засяга Община Кюстендил почти със същите темпове, които са характерни за преобладаващата част от общините в страната. Населението на общинския център намалява с по-малки темпове – 5%, което се обяснява с неговите административни функции и икономическа база. Основният демографски показател, използван за оценка на степента на населеност на територията е „брой на населението“. Този показател е с динамичен характер и се определя основно от параметрите на естественото и механичното движение на населението в рамките на определен период.

⁸ По данни на НСИ, Население към 31.12.2015 г. по области, общини, местоживее и пол.

Представа за териториалното проявление на динамиката в броя на населението на Община Кюстендил за периода 1985-2015 г. по населени места дават данните от **Таблица 1**.

Табл. 1. Динамика на населението на Община Кюстендил за периода 1985-2015 г.

	1985	1992	2001	2011	2013	2015	Ръст 2011/1985
Община Кюстендил	81 525	78 328	70 573	60 681	57 950	55 706	-25,6
с. Багреници	1 006	938	851	675	649	627	-32,9
с. Берсин	320	287	220	178	165	165	-44,4
с. Блатец	65	44	33	23	22	21	-64,7
с. Бобешино	93	72	46	36	27	23	-61,3
с. Богослов	565	534	557	371	354	328	-44,3
с. Буново	127	84	48	15	14	14	-50,9
с. Вратца	417	355	281	224	205	209	-46,3
с. Гирчевци	164	153	167	143	145	138	-2,1
с. Горановци	255	216	166	95	82	72	-62,8
с. Горна Брестница	96	100	66	65	52	50	-32,3
с. Горна Гращица	717	547	491	389	352	322	-45,7
с. Горно Уйно	94	76	35	13	12	10	-86,2
с. Грамаждано	471	444	361	303	285	271	-35,7
с. Граница	864	787	713	567	545	544	-34,4
с. Гурбановци	16	18	7	2	2	2	-87,5
с. Гърбино	45	15	5	3	2	2	-93,3
с. Гърляно	247	266	214	144	135	137	-41,7
с. Гюешево	598	493	379	224	200	194	-62,6
с. Дворище	271	222	192	159	161	159	-40,6
с. Дождевица	22	21	22	10	7	7	-54,5
с. Долна Гращица	196	163	157	106	98	99	-45,9
с. Долно село	359	227	158	104	12	76	-66,67
с. Долно Уйно	121	91	48	13	12	12	-89,47
с. Драговищица	967	799	667	454	432	416	-53,1
с. Жабокрът	935	869	814	682	641	598	-37,1
с. Жеравино	16	9	10	3	3	0	-98,2
с. Жиленици	1 804	1 484	1 390	1 161	1 097	1 059	-35,6
с. Ивановци	29	31	17	2	0	0	-93,2
с. Каменичка Скакавица	239	194	149	86	83	73	-74,0
с. Катрище	293	259	177	140	118	116	-62,2
с. Коняво	1 281	1 109	1 011	832	773	749	-35,1
с. Копиловци	1 013	880	760	681	617	579	-32,8
с. Коприва	128	118	8	5	3	2	-96,1
с. Кутугерци	66	43	21	9	9	9	-86,4
с. Кършалево	47	43	31	7	3	3	-85,2
гр. Кюстендил	54 196	54 431	49 919	44 532	42 936	41 380	-27,8
с. Лелинци	88	55	59	34	24	20	-71,4
с. Леска	20	6	3	1	1	1	-95,0
с. Лисец	14	18	16	7	7	5	-50,0
с. Лозно	1 179	1 154	991	824	804	762	-30,1
с. Ломница	94	71	47	7	6	4	-92,6
с. Мазарачево	181	167	116	66	51	46	-75,6
с. Николичевци	X	533	471	415	393	384	-22,4
с. Нови чифлик	272	255	239	188	166	166	-30,9

с. Ново село	160	104	65	30	21	19	-99,8
с. Пиперков чифлик	1 210	1 159	1 084	959	905	853	-20,7
с. Полетинци	105	47	35	16	15	11	-81,2
с. Полска Скакавица	126	126	96	50	41	38	-60,5
с. Преколница	272	191	177	120	107	98	-65,9
с. Радловци	252	234	183	130	131	124	-48,4
с. Раждавица	662	567	385	278	259	239	-58,0
с. Раненци	422	301	234	136	122	103	-69,3
с. Режинци	18	12	11	2	2	2	-88,9
с. Ръсово	132	80	71	48	36	33	-63,7
с. Савойски	43	23	16	7	6	4	-83,7
с. Сажденик	8	11	7	2	2	2	-75,0
с. Скриняно	905	282	234	228	213	209	-74,8
с. Слокощица	1 994	2 022	1 942	1 684	1 560	1488	-15,5
с. Соголяно	1 047	1 001	855	685	646	604	-34,6
с. Стенско	353	304	257	165	145	130	-53,3
с. Таваличево	601	480	409	309	283	277	-48,6
с. Търновлаг	209	188	148	132	119	112	-46,9
с. Търсино	66	46	34	22	16	15	-66,7
с. Церовица	100	87	48	30	25	23	-30,56
с. Црешново	22	18	14	12	8	4	-45,5
с. Цървена ябълка	42	31	23	6	4	4	-85,7
с. Цървендол	22	9	7	2	1	1	-81,9
с. Цървеняно	167	111	110	47	40	34	-71,9
с. Чудинци	42	16	12	2	1	1	-95,3
с. Шипочано	298	205	191	102	90	90	-65,8
с. Шишковци	1 034	798	687	526	495	490	-49,2
с. Ябълково	1 222	1 194	1 104	953	880	844	-23,0

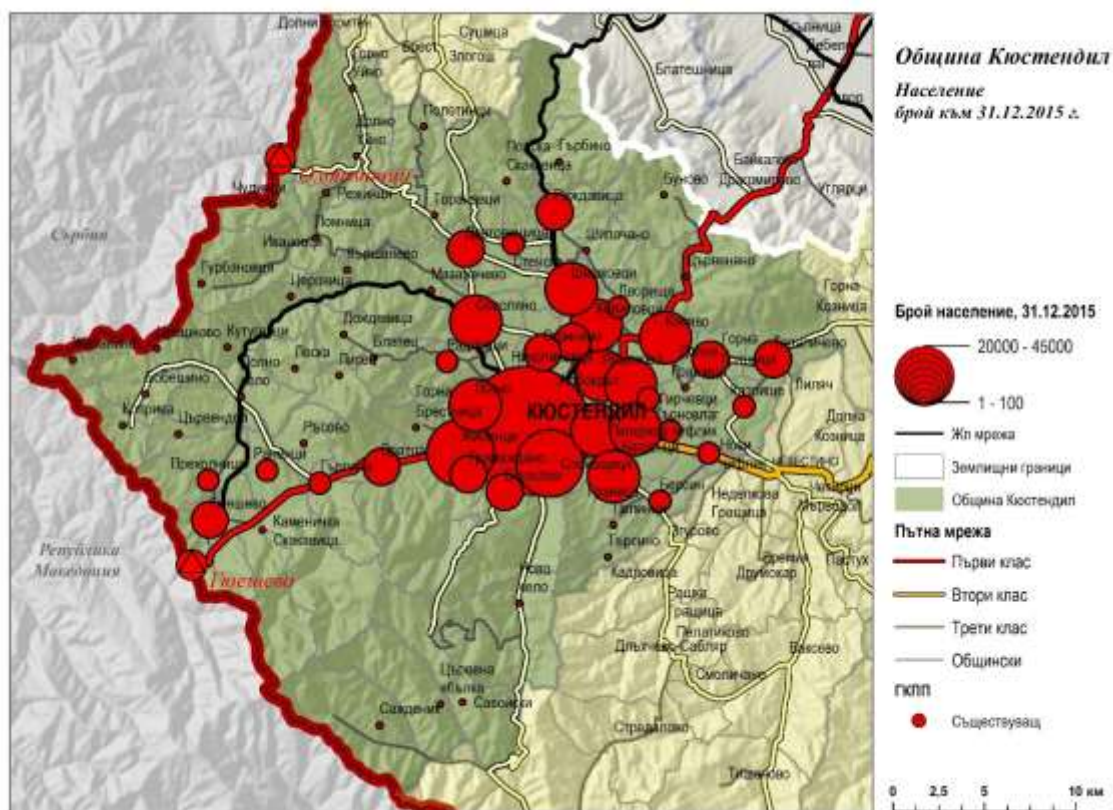
Източник: НСИ

Тенденцията на обезлюдяване на населените места в общината е с траен и продължителен характер.

Броят на населението по населени места е разпределено твърде неравномерно. От цялото население на общината към края на 2015 г., в общинския център е съсредоточено 74,24 % от него. Намаленият брой на населението на общината, при непроменената площ на територията ѝ, дава отражение и върху гъстотата на населението. Този показател е един обективен критерий за степента на населеността на територията. При средна гъстота на населението през 2001 г. от 73.2 д/кв.км, през 2011 г. тя намалява на 62.1 д/кв.км, през 2013 г. е 59.49 д/кв.км, а в края на 2015 г. е вече 57.20 д/кв.км. Обективно, Община Кюстендил се очертава като една от общините с ниска гъстота на населението (за България в последните години около 65 д/кв.км), което се отразява негативно и върху възможностите за ефективно използване на разполагаемите поземлени ресурси, за нормалното функциониране на обектите за първично обслужване на населението и др.

Фиг. 1. Брой на населението в Община Кюстендил

Териториалното разпределение на населението е твърде неравномерно по населени места. С относително по-висок брой на населението, освен общинския център, са селата Лозно, Жилenci, Багреници, Граница, Жабокрът, Коняво, Копиловци, Соколщица, Соголяно, Ябълково и Шишковци.

Табл. 2. Групи населени места в Община Кюстендил според броя на населението към 2015 г.

Групи населени места	2015 г.	
	брой	[%]
До 50 д.	33	45,83
От 51 до 100 д.	6	8,33
От 101 до 200 д.	11	15,28
От 201 до 500 д.	10	13,89
От 501 до 1000 д.	9	12,50
Над 1001 д.	2	2,78
Над 10 000 д.	1	1,39
ОБЩО	72	100,00

Източник: НСИ

В края на 2015 г. в общината има:

- Две населени места без население;
- Три населени места с по един жител;

- Пет населени места с по двама жители;
- Осем населени места с население от 3 до 9 жители.

•Движение на населението

Отражение върху броя на населението оказва неговото естествено и механично движение. Естественото възпроизводство на населението е фактор за демографската жизненост на населените места. Компонентите на естественото възпроизводство оказват влияние и върху възрастовата структура на населението. От равнището на раждаемостта се влияят някои от специфичните възрастови контингенти, които са определящи за оразмеряване на обекти на образователната инфраструктура – детски заведения, училища и др.

Естественият прираст на населението е резултативна величина от раждаемостта и смъртността на населението. Състоянието на раждаемостта е един от индикаторите за демографската характеристика на населените места и териториалните единици.

Броят на родените през наблюдаваните години (2007 г., 2009 г., 2011 г., 2013 г. и 2015 г.) се движи от 557 до 409. Съответно, коефициентът на раждаемост е както следва: 8,7‰; 8,8‰; 7,9‰; 7,1‰ и 7,4‰ при средно за страната за 2015 година 9,2‰.

По-сериозен проблем, свързан с естественото движение на населението в Община Кюстендил е високата смъртност, което е и основната причина за високия отрицателен естествен прираст на населението. Смъртността превишава двукратно раждаемостта като абсолютен брой. Коефициентът на смъртност за 2015 г. е 17,75‰, при средно за страната 15,39‰.

Ниската раждаемост и високата смъртност на населението на Община Кюстендил са причина и за отрицателния естествен прираст на населението. Данните показват, че само по пътя на естественото движение на населението броят на населението в общината намалява.

Табл. 3. Демографски показатели, характеризиращи динамиката на населението в Община Кюстендил

Показатели	Мерна единица	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Сключени бракове	Брой	187	185	141	117	158	154
Бракоразводи	Брой	81	81	90	94	88	89
Живородени	Брой	489	473	452	409	429	412
мъже	Брой	258	235	244	205	15	194
жени	Брой	231	238	208	204	18	218
Умрели	Брой	1039	1045	1039	976	106	989
мъже	Брой	540	553	534	510	64	483
жени	Брой	499	492	505	466	42	506
Умрели деца под 1 година	Брой	3	1	2	4	N/A	1
момчета	Брой	2	1	2	1	N/A	1
момичета	Брой	1	-	-	3	N/A	-
Естествен прираст	Брой	-550	-572	-587	-567	-73	-577
мъже	Брой	-282	-318	-290	-305	-49	-289
жени	Брой	-268	-254	-297	-262	-24	-288

Източник: НСИ

Върху броя на населението, освен естественият, важна роля играе и механичният прираст. Той се формира от броя на заселените и изселените лица. След интензивната миграция на населението,

свързана и с емиграция на част от него, през последните няколко години тези процеси не са с висока интензивност.

Данните за механичното движение на населението в Община Кюстендил показват, че общината привлича по-малко население, от това, което я напуска.

Табл. 4. Механичен прираст в Община Кюстендил

Показатели	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Заселени – общо	902	550	523	571	692	735
Мъже	407	243	259	293	303	364
Жени	495	307	264	278	389	371
Изселени – общо	1357	781	836	1067	1132	1363
Мъже	632	364	433	505	530	688
Жени	725	417	403	562	602	675
Механичен прираст – общо	-455	-231	-313	-496	-440	-628
Мъже	-225	-121	-174	-212	-227	-324
Жени	-230	-110	-139	-284	-213	-304

Източник: НСИ

Показателите за естествено и механично движение на населението на Община Кюстендил и тенденциите в тяхното проявление са отчетени при демографската прогноза за периода до 2035 г.

•Структури на населението

Различните структури на населението (полова, възрастова, образователна и етническа) са представени основно чрез данни от резултатите от преброяването през 2011 г., а където има налични и чрез по-нови данни.

Половата структура на населението на Община Кюстендил е с пропорции, които са характерни за страната. Преобладава броят на жените, които представляват 51,78% (2015 г.) от населението.

Табл. 5. Полова структура на населението на Община Кюстендил

Показатели	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Население – общо	61944	59913	59013	57950	56911	55706
Мъже	29773	28977	28513	27996	27474	26861
Жени	32171	30936	30500	29954	29437	28845

Източник: НСИ

По отношение на **възрастовата структура** - данните от преброяването през 2011 г., както и данните от годишната статистика за 2014 г. сочат, че Община Кюстендил е с проблемна възрастова структура на населението. Стандартните възрастови групи (*под трудоспособна, трудоспособна и над трудоспособна възраст*) имат отношение към броя на активното население, в т.ч. към броя на заетите лица и др., т.е. към трудовия потенциал на общината. Специфичните възрастови групи са демографски фактор, отчитан основно при оразмеряване на потребностите от инфраструктура на образованието, на някои дейности от детското здравеопазване и др.

Табл. 6. Полово-възрастова структура на населението на Община Кюстендил

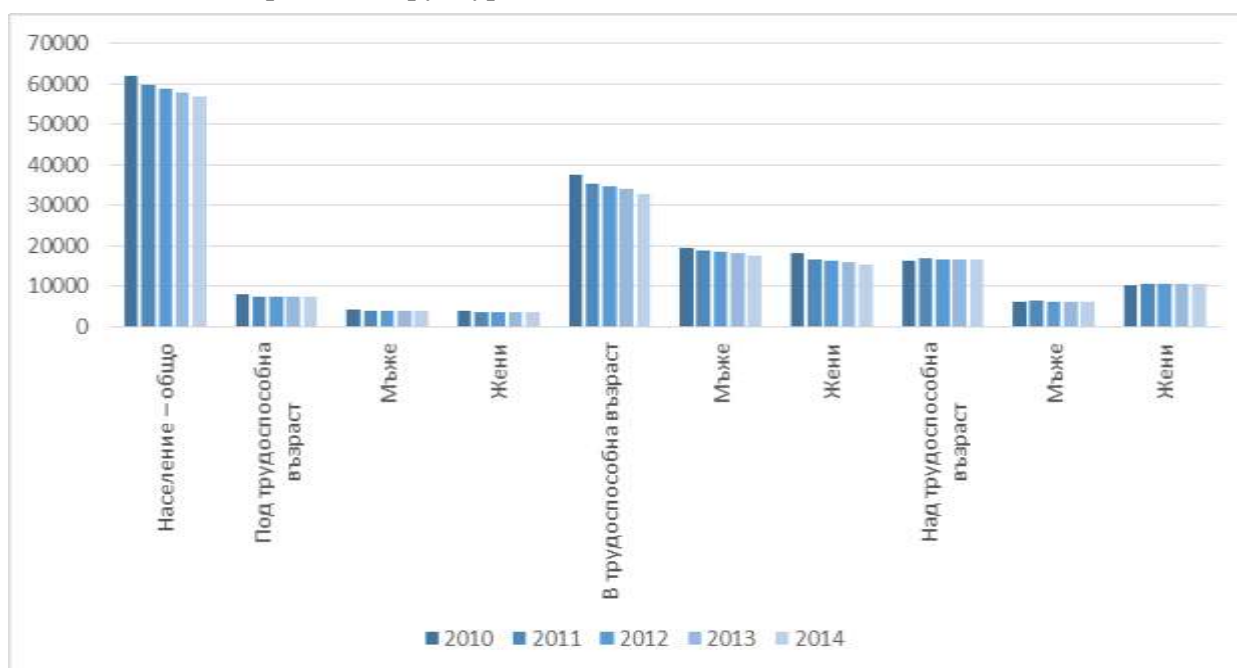
Показатели	2010	2011	2012	2013	2014
Население – общо	61944	59913	59013	57950	56911
Под трудоспособна възраст	8005	7483	7403	7313	7294

Показатели	2010	2011	2012	2013	2014
Мъже	4162	3853	3818	3765	3759
Жени	3843	3630	3585	3548	3535
В трудоспособна възраст	37661	35431	34867	34020	32899
Мъже	19583	18791	18475	18044	17493
Жени	18078	16640	16392	15976	15406
Над трудоспособна възраст	16278	16999	16743	16617	16718
Мъже	6028	6333	6220	6187	6222
Жени	10250	10666	10523	10430	10496

Източник: НСИ

Фиг. 2. Полово-възрастова структура – Община Кюстендил

Източник: НСИ; Обработка: НЦТР

Намаляването на населението в младите възрастови групи, фертилният контингент и увеличаването на относителния дял на населението във високите възрасти задълбочава процесите на демографско остаряване на населението, което от своя страна свива възможностите за неговото възпроизводство. Това изостря и проблемите за осигуряване на необходимите контингенти от деца в предучилищна и в училищна възраст, което е проблем и за нормалното функциониране на детските заведения и на общообразователните училища, в условията на делегирани бюджети.

В много от съставните села на общината липсва население в първите две възрастови групи, което е много характерно за селата с население под 50 души, или общо в 33 села по данни от 31.12.2015 г.

Стандартните възрастови групи имат отношение както към фактическото състояние, така и към прогнозите за броя на активното население, в т.ч. и на броя на заетите лица и др., т.е. на трудовия потенциал на общината. Същите разчети се залагат и в последващите устройствени решения в ОУПО, касаещи функционална система „Труд“. Специфичните възрастови групи са демографски фактор, отчитан основно при оразмеряване на потребностите от инфраструктура на образованието

Образователната структура на населението в общината е представена в следващата таблица.

Табл. 7. Образователна структура на населението в Община Кюстендил

Населени места	Общо	Висше	Средно	Основно	Начално	Незавършено начално	Никога не посещавали училище	Дете (до 7 години вкл., което още не посещава уч-ще)
Кюстендил	57 469	9 502	28 152	13 025	3 811	2 424	438	117
гр. Кюстендил	41 828	8 352	20 358	8 222	2 464	2 006	328	98
с. Багреници	661	37	347	197	65	14	..	-
с. Берсин	175	14	82	59	15	5	-	-
с. Блатец	23	..	10	8	..	..	-	-
с. Бобешино	36	-	15	11	9	..	-	-
с. Богослов	361	16	177	114	40	10	4	-
с. Буново	15	-	11	..	..	-	-	-
с. Вратца	221	9	92	94	22	4	-	-
с. Гирчевци	138	9	71	43	10	5	-	-
с. Горановци	95	..	37	50	..	-	-	-
с. Горна Брестница	61	8	19	26	..	..	-	-
с. Горна Гращица	381	21	185	123	50	..	-	-
с. Горно Уйно	13	-	8	..	-	-	..	-
с. Грамаждано	296	18	161	82	25	9	-	..
с. Граница	547	55	284	157	37	13	..	-
с. Гурбановци	..	-	-	-	..	-	-	-
с. Гърбино	3	-	..	-	..	-	-	-
с. Гърляно	139	12	59	44	17	4	3	-
с. Гюешево	220	15	92	103	..	..	-	-
с. Дворище	149	13	65	53	11	..	-	..
с. Дождевица	10	-	5	..	..	-	-	-
с. Долна Гращица	105	5	50	29	14	7	-	-
с. Долно Село	101	..	43	37	20	-	-	-
с. Долно Уйно	13	-	6	5	..	..	-	-
с. Драговищица	446	53	230	133	17	11	..	-
с. Жабокрът	654	65	340	177	49	19	..	..
с. Жеравино	3	-	..	-	..	-	-	-
с. Жиленци	1 123	108	604	293	87	27	4	-
с. Ивановци	..	-	-	..	-	-	-	-
с. Каменичка Скавица	84	..	32	41	7	..	-	-
с. Катрище	137	7	54	55	18	3	-	-
с. Коняво	800	68	406	235	66	23	..	-
с. Копиловци	653	40	363	175	53	20	..	-
с. Коприва	5	-	..	..	..	..	-	-
с. Кутугерци	9	-	5	3	..	-	-	-
с. Кършалево	7	..	4	..	..	-	-	-
с. Лелинци	34	3	9	19	3	-	-	-
с. Леска	..	-	-	..	-	-	-	-
с. Лисец	7	-	..	..	-	-	-	-
с. Лозно	792	63	421	224	47	28	..	..
с. Ломница	7	-	3	..	..	-	-	-
с. Мазарачево	66	..	23	22	15	..	-	-
с. Николичевци	398	23	203	111	38	19	..	..
с. Нови Чифлик	183	17	72	65	22	7	-	-
с. Ново Село	30	-	4	16	6	4	-	-

с. Пиперков Чифлик	911	62	490	255	73	25	..	..
с. Полетинци	16	..	5	9	..	-	-	-
с. Полска Скавица	50	..	21	19	5	..	-	-
с. Преколница	120	..	14	17	28	..	57	-
с. Радловци	128	7	53	45	19	..	..	-
с. Ражданица	274	13	121	101	31	5	..	..
с. Раненци	135	..	45	78	8	..	-	-
с. Режинци	..	-	-	..	-	-	-	-
с. Ръсово	48	..	13	23	7	..	-	-
с. Савойски	7	-	-	..	..	-	-	-
с. Саженик	..	-	-	..	-	-	-	-
с. Скриняно	216	17	112	66	14	..	..	-
с. Слокощица	1 609	111	835	492	100	65	..	..
с. Соголяно	661	63	357	195	32	11	3	-
с. Стенско	161	8	80	55	15	..	-	..
с. Таваличево	302	17	156	97	20	9	3	-
с. Търновлаг	130	..	68	37	13	..	-	-
с. Търсино	22	-	9	6	7	-	-	-
с. Церовица	30	-	11	10	..	-	..	-
с. Црешново	12	-	3	5	4	-	-	-
с. Цървена Ябълка	6	-	-	..	..	-	-	-
с. Цървендол	..	-	-	..	..	-	-	-
с. Цървеняно	47	..	12	16	16	..	-	-
с. Чудинци	..	-	-	..	-	-	-	-
с. Шипочано	102	..	32	47	21	-	-	-
с. Шишковци	517	39	253	159	49	16	..	-
с. Ябълково	923	86	501	234	76	22	..	..

Източник: НСИ;

Данните са анонимизирани в съответствие с чл. 25 от Закона за статистиката

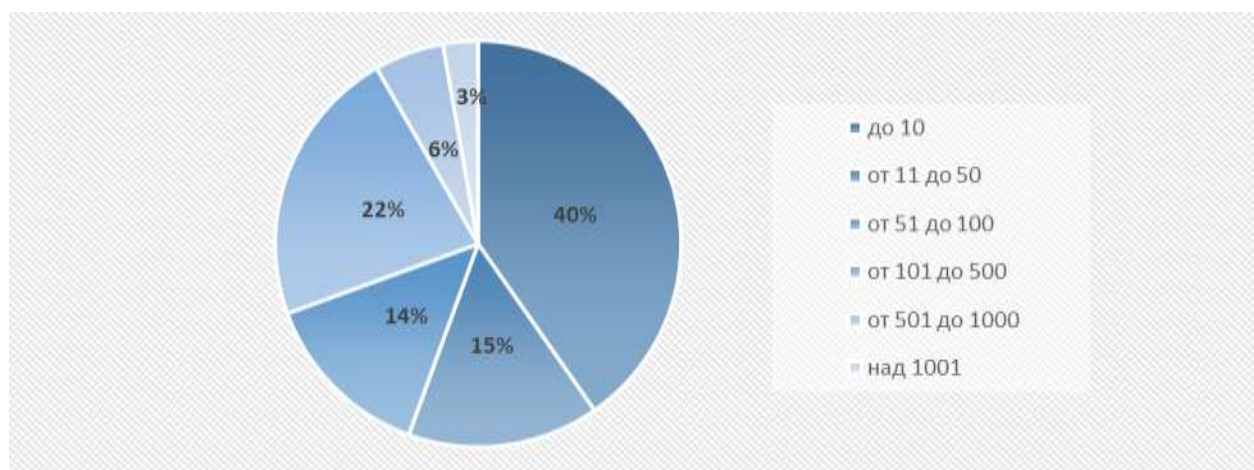
Етническата структура на населението в Община Кюстендил показва, че преобладаващата етническа група е българската. Като българи се самоопределя 90.2% от населението на общината, като доброволно са отговорили на въпроса – 58 229 души или 96% от населението на общината.. Като роми се самоопределят 5 210 души (8.9% от отговорилите), като почти цялата общност е съсредоточена в град Кюстендил.

•Икономическа характеристика на населението

Икономически активното население по същество определя параметрите на работната сила. В тази категория от населението попадат лицата във възрастовата група от 15 до 64 годишна възраст. По данни на НСИ (текуща статистика) броят на лицата в тази възрастова група към 31.12.2013 година е 37 278 души или 64,3% от общото население на общината. Прегледът на данните по съставните на общината населени места дава една картина, която е повлияна от общия брой население и възрастовата му структура.

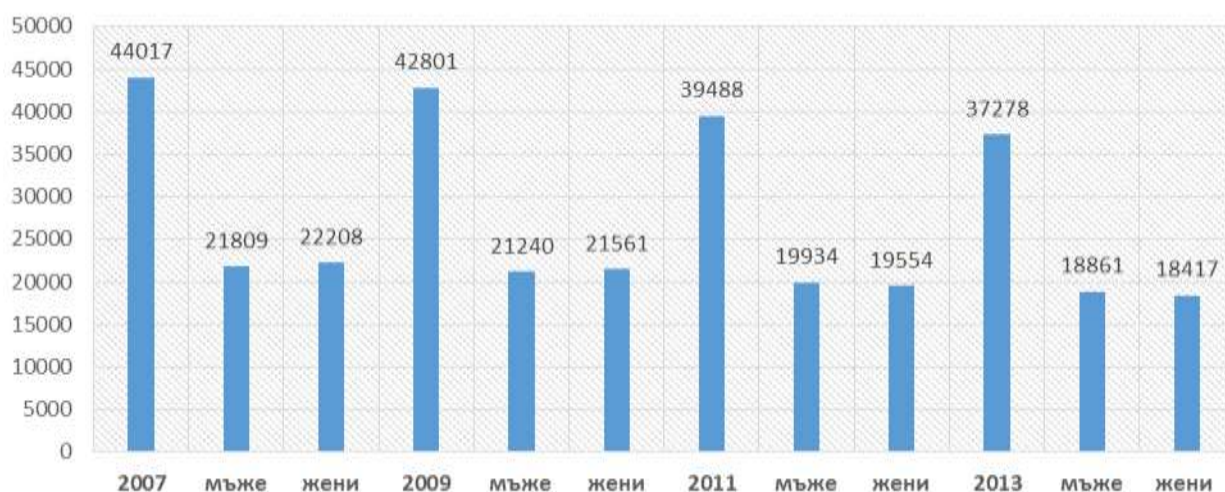
Фиг. 3. Групиране на населените места по брой на активното население

Източник: НСИ; Обработка: НЦТР

Изменението на броя на активното население на общината в последните години е представено в следващата графика.

Фиг. 4. Изменение в броя на активното население на Община Кюстендил – 2007-2013 г.

Източник: НСИ; Обработка: НЦТР

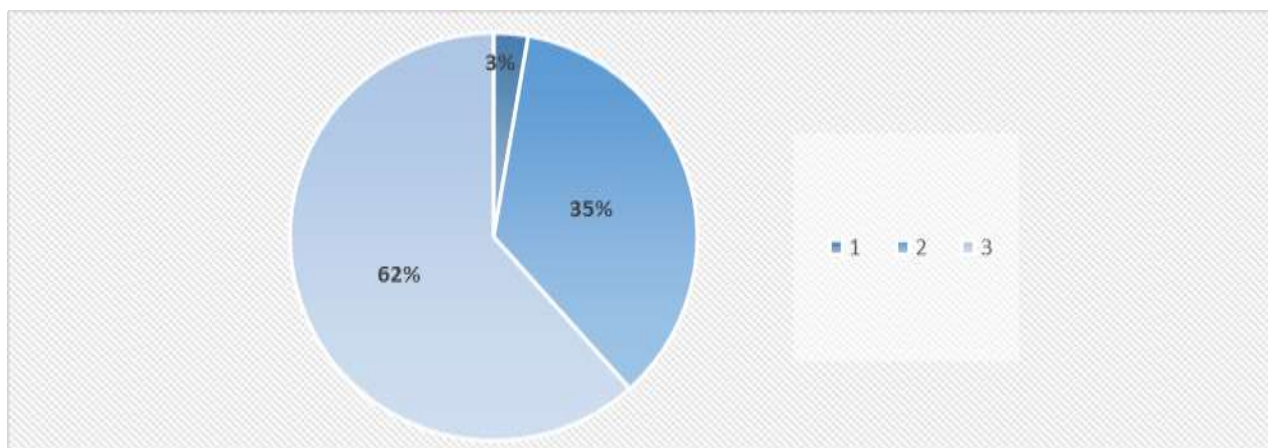
Икономически активното население включва заетите и безработните лица, както учащите над 15 години и някои други специфични категории (жените в отпуск по майчинство). В категорията на икономически активното население от значение е броят на заетите лица. Структурата на икономически активното население се определя от броя (съответно относителния дял) на заетите и безработните лица.

Броят на заетите лица е един от индикаторите за състоянието на икономиката. В общината през 2011 г. в различните отрасли на икономиката са заети 21 905 д., което е 84,9% от икономически активното население. Съпоставката на този показател със средните за страната (85,1%) и за Кюстендилска област (85,4%), показва, че общината е в по-неблагоприятно положение.

Секторната заетост показва една картина, която в последните години е характерна за почти всички общини в България – водещ е третичният сектор (услуги).

Фиг. 5. Заетост по сектори

Източник: НСИ; Обработка: НЦТР

В структурата на икономически активното население, като отделна категория са отчитат и наблюдават безработните лица. Статистиката за броя и структурата на безработните е динамична във времето. Обект на анализ са данните за безработните за периода 2007 - 2011 г. Като ориентир за тенденциите към средата на м. юли 2014 г. са посочени и официални данни от м. май 2014 г.

Табл. 8. Структура на безработните лица

Показатели	Брой по години					Май 2014
	2007	2008	2009	2010	2011	
Средногодишен брой регистрирани лица	3 122	2 844	3 330	3 941	3 657	3 990
Средногодишно равнище на безработицата [%]	9.33	8.49	9.95	11.78	14.2	15.5
Средногодишен брой младежи до 29 години вкл.	643	523	669	787	781	735
Средногодишен брой продължително безработни лица	1 738	1 606	995	1 461	1 576	1 726

Източник: НСИ

Равнището на безработица в общината към 2014 г. е с по-високи стойности от средното за страната (11.2%) и в област Кюстендил (14.0%). Това високо равнище на безработица е сериозен социален проблем за общината, за който трябва да се търси решение на място, защото той поражда миграция.

Анализът на демографските характеристики на Община Кюстендил показва, че за периода, за който се разработва ОУПО, най-сериозните проблеми ще бъдат свързани с намаляването и застаряването на населението и обезлюдяването на голяма част от селата, което ще окаже влияние върху цялостното развитие на общината.

2.4.2. Икономическо развитие

• Обща характеристика

Общинският център град Кюстендил в икономическо отношение, представлява опорен център от трето ниво като съсредоточие на икономическа активност в националната територията. Градът има развит промишлен сектор (преработваща промишленост), а водещ дял в местната икономика заема секторът на услугите. Това е продиктувано както от концентрацията на население в Кюстендил, така и от значението на града като икономически и обслужващ център не само за общината, но и в регионален контекст.

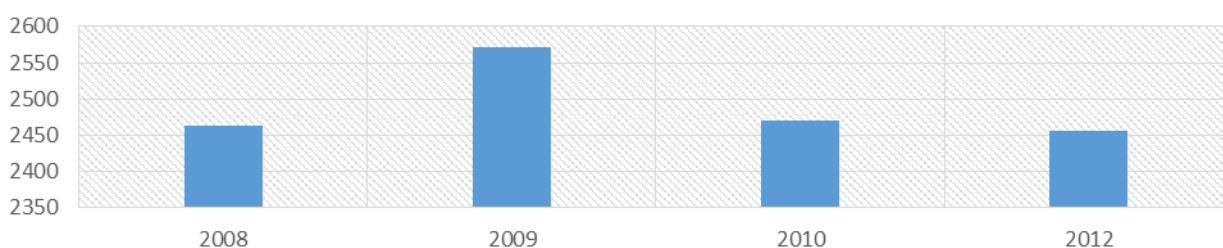
В общината през 2012 година са регистрирани 2 457 предприятия в т.ч.:

- Микро до 9 заети – 2 304 броя;
- Малки от 10 до 49 заети – 117 броя;
- Средни от 50 до 249 заети – 33 броя;
- Големи над 250 заети – 3 броя.

Обликът на общинската икономика дават микропредприятията и малките предприятия, които заедно представляват 98.5% от всички регистрирани предприятия (98.7% средно за област Кюстендил).

Голяма част от фирмите и всички от последните три групи развиват дейност в град Кюстендил.

Фиг. 6. Брой предприятия от нефинансовия сектор

Източник: НСИ; Обработка: НЦТР

Фиг. 7. Големината на предприятията

Източник: НСИ; Обработка: НЦТР

На територията на Община Кюстендил развиват дейност предприятия от почти всички отрасли на икономиката. В икономическия профил на общината са представени сектори и икономически дейности (отрасли), за които са налице определени ресурси и традиции в развитието им. Общината е специализирана в няколко индустриални направления.

- Машиностроене;
- Електротехническа промишленост;
- Обувна промишленост;
- Шивашка и трикотажна промишленост;
- Хранително-вкусова промишленост;
- Керамична промишленост – временно неработеща.

Предприемаческата активност в Община Кюстендил (42.4 регистрирани предприятия на 1 000 жители през 2012 г.) е под средните показатели за страната (51 предприятия на 1 000 жители).

В динамиката на предприятията в общината измененията се дължат основно на структурните промени и икономическата криза (след 2009 г.)

Анализът на наличната информация показва, че икономическата криза е факторът, който оказва негативно влияние върху икономическите инициативи, респективно води до закриване на дейности.

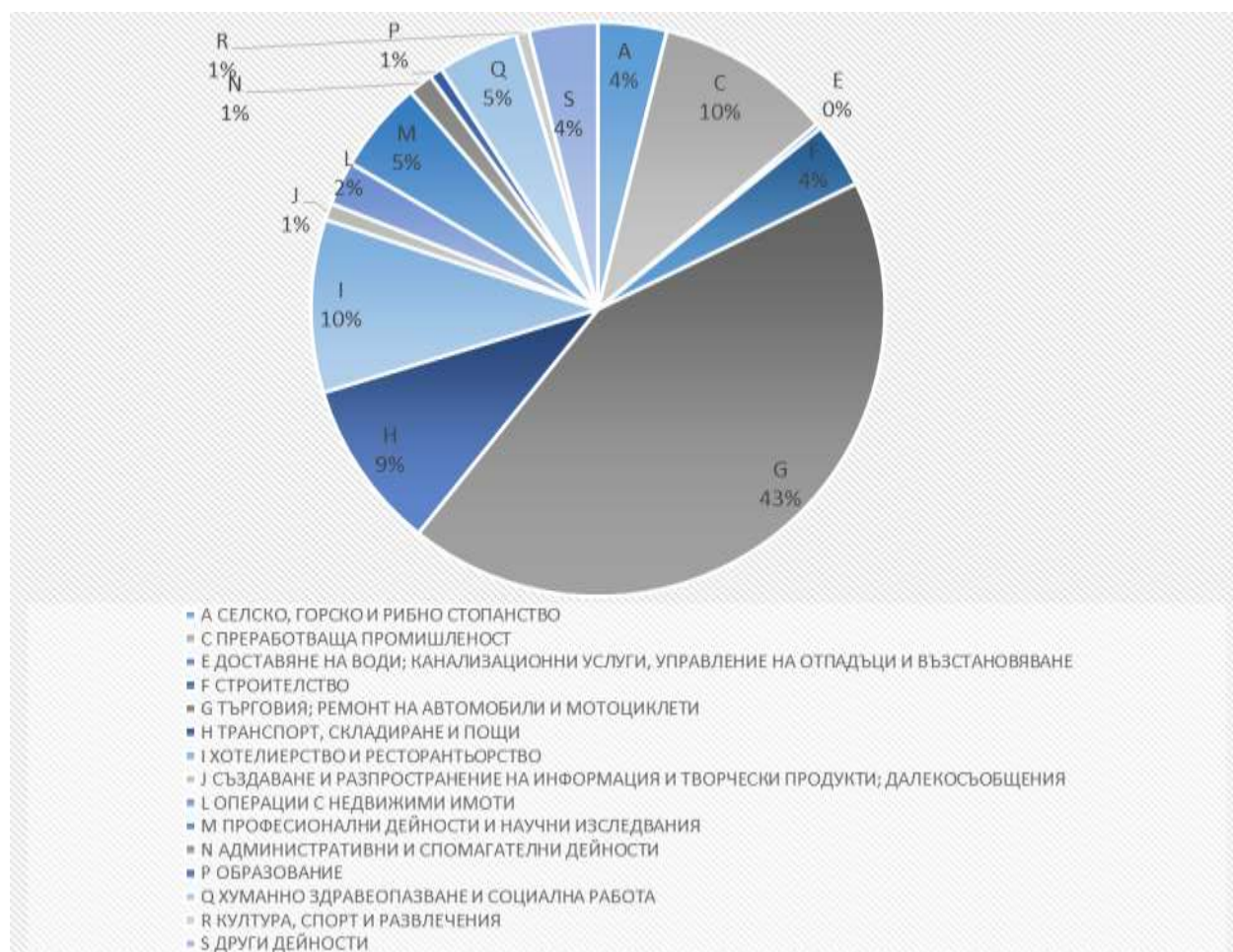
Табл. 9. Основни показатели на нефинансовите предприятия по години

Година	Предприятия	Нетни приходи от продажби	Предприятия с печалба		Предприятия със загуба		Предприятия с нулев резултат	
	Брой	Хил. лв.	Брой	[%]	Брой	[%]	Брой	[%]
2008	2 463	687 543	17 71	71.90	347	14.10	345	14.00
2009	2 572	688 848	1 747	67.9	437	17.0	388	15.1
2010	2 470	666 542	1 713	69.3	449	18.2	308	12.5
2012	2 457	437 853	1 717	69.9	440	17.9	300	12.2

Източник: НСИ

През периода най-голям е броят на фирмите, които са ангажирани с търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети. На второ място са фирмите от преработващата промишленост и от хотелиерството и ресторантьорството (10%). В подредбата са представени още: строителството, транспорта, складирането и пощи, както и професионалните дейности и научните изследвания.

Фиг. 8. Дял на предприятията по икономически дейности

Източник: НСИ; Обработка: НЦТР

Произведената продукция на зает в общината за 2012 г. е 24 912 лв., което е значително под средното за страната.

Инвестициите са особено важни за устойчивото общинско икономическо развитие, тъй като в тяхната основа стоят финансови средства, които се влагат за по-продължителен период от време. На базата на направените инвестиции се очаква нарастване на доходите след определен срок от време. Инвестиционната дейност представлява самото влагане на средствата и осъществяването на практически действия за нарастване на доходите, капитала или друг полезен икономически ефект.

Към 2012 г. размерът на ДМА в общината е 211 015 хил. лв., който бележи известен спад, спрямо 2009 година.

За фирмите, функциониращи в пазарни условия, инвестирането е важно условие за повишаване на тяхната конкурентоспособност и за развитието им. В най-общия смисъл инвестирането е процес на влагане на парични средства за набавяне на ресурси с цел реализиране на стратегията на фирмата. За съжаление, в настоящия момент, има недостиг на средства за инвестиции и в същото време, несигурност в пазарните условия.

При разработването на окончателния проект на ОУПО Кюстендил, данните за разглежданите показатели са актуализирани въз основа на информация от официални общодостъпни статистически източници. За показателите в раздел „Икономическо развитие“ такава информация не е налична и може да се набави само чрез официално запитване до НСИ, което е времеемко и няма да промени същността на направените в предварителния проект изводи.

Табл. 10. Основни показатели по икономически дейности в Община Кюстендил 2012 г.

Икономически дейности (A21)	Предприятия	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Заети лица	Наети лица	Разходи за възнаграждения	ДМА
	Брой		Хиляди левове		Брой		Хиляди левове	
Община Кюстендил	2 457	286 837	474 824	437 853	11 514	9 732	49 451	211 015
A Селско, горско и рибно стопанство	95	8 121	10 184	7 921	239	173	845	7 512
B Добивна промишленост	..	..	..	..	..	..	..	..
C Преработваща промишленост	244	118 572	130 234	123 131	4 639	4 468	23 516	59 853
D Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	..	..	..	..	85	..	..	40 082
E Доставка на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	7	6 310	7 498	6 891	..	..	..	..
F Строителство	90	38 469	47 897	34 705	844	784	3 173	15 827
G Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	1 052	29 466	161 964	157 265	2 416	1 616	7 026	24 859
H Транспорт, складиране и пощи	234	50 962	53 536	51 222	781	639	2 857	15 757
I Хотелиерство и ресторантьорство	239	7 077	10 945	10 547	766	598	1 913	10 234
J Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	23	508	543	518	38	21	159	21
L Операции с недвижими имоти	61	1 861	2 667	1 504	124	83	413	18 333
M Професионални дейности и научни изследвания	127	3 306	4 243	3 331	199	112	753	2 671
N Административни и спомагателни дейности	34	1 251	1 318	1 259	66	52	343	457
P Образование	18	300	408	307	29	14	54	32
Q Хуманно здравеопазване и социална работа	112	11 446	13 401	11 421	726	627	5 089	..
R Култура, спорт и развлечения	18	649	671	671	37	26	113	296
S Други дейности	95	1 621	1 753	1 736	192	108	441	497

Източник: НСИ

Анализът на данните от **Таблица 10** показва, че водещо значение в общинската икономика има третичният сектор (включва дейности, които са обединени в стопански отрасли, свързани с прякото обслужване на населението) с 46.7% от броя на заетите в икономиката, 57.4% от нетни приходи от продажби и 34.4%⁹ от ДМА. Вторичният сектор (включващ добивната и преработваща промишленост, производство и разпределение на енергия, строителство и др.) е втори по значимост с 51.2% от броя на заетите, 40.8% от нетните приходи от продажби и 62% от ДМА. Първичният сектор (селско, горско и рибно стопанство) има допълваща функция в общинската икономика. Този модел е преобладаващ в страната и има много малко изключения от него, предимно в някои чисто аграрни общини с неизявен общински център.

•Първичен сектор

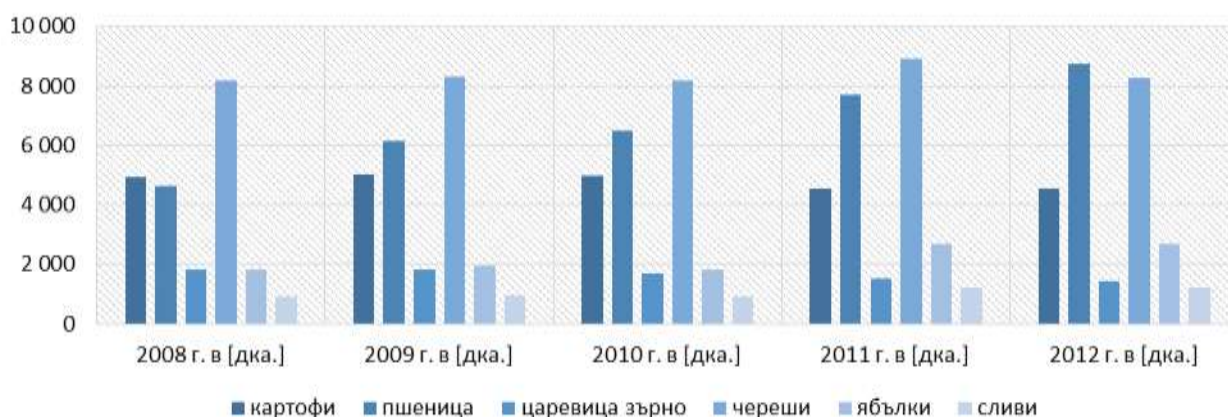
Първичният сектор (селско, горско и рибно стопанство) е традиционен за общината. Дълги години овощарството е емблемата на Община Кюстендил. Но в последните няколко години отрасълът търпи всички негативи, характерни за територии с ограничени теренни и релефни характеристики.

Селското стопанство е представено от растениевъдството и животновъдството.

Основен ресурс за развитие на селското стопанство и на неговия основен подотрасъл – растениевъдство, е земеделската земя. В баланса на територията на общината, земеделските земи са 456 454 дка, което е 47.6% от общата територия на общината. Обработваемите земи са 274 188 дка или 60.1%.

По данни на националната агростатистика в общината 3 178 стопанства (регистрирани при последното преброяване 2010 г.) обработват 63 037 ИЗП (тя включва обработваемата земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи, семейните градини и оранжерийни площи). Най-голям брой представляват стопанствата, които обработват до 10 дка – 2259 или 71.1% от общия брой. Стопанствата (в т.ч. частни фирми или лица и кооперации) с използвана земеделска площ от 100 до и над 500 дка, или едрите стопани, са 65 и обработват 36372 дка.

Фиг. 9. Заети площи с основни култури

Източник: Областна дирекция „Земеделие“, Кюстендил, МЗХ; **Обработка:** НЦТР

⁹ Предвид спецификата на някои дейности от сектора, не са посочени данни за ДМА за тях.

Средните добиви от зърнените култури са под средните за страната, докато за плодовете те са в границите на средните за страната за 2012 г.

Налице са всички предпоставки за високоефективно използване на земеделските земи. Очерталата се структура на земеделските земи е насочена повече към развитието на растениевъдството - трайните насаждения, за които има много подходящи условия и традиции.

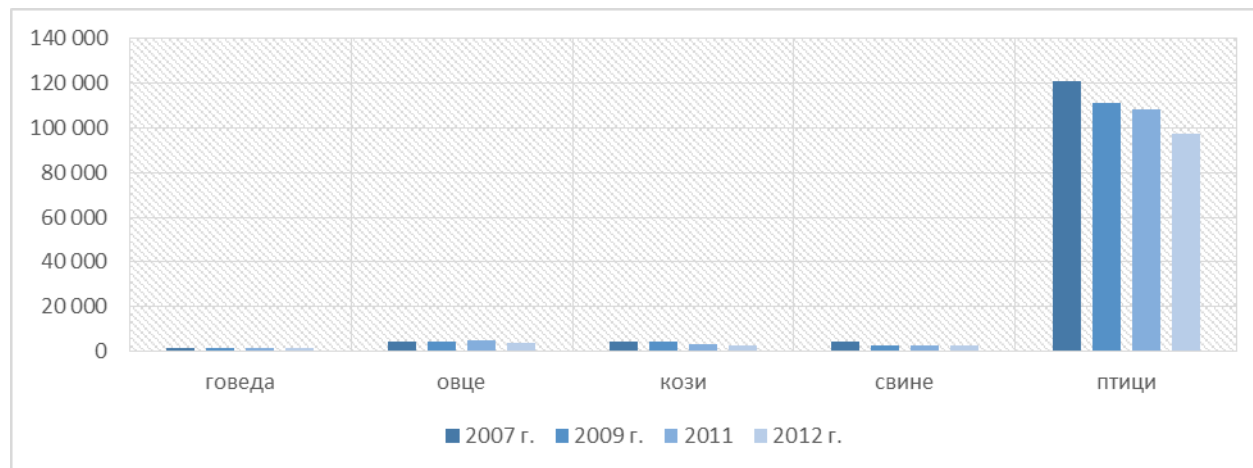
В общината има изградени напоителни полета към „Напоителни системи Кюстендил“. Основните напоителни системи и полета в общината (с обща напоявана площ 69 474 дка) са:

- Напоителна система **“От река Струма“**: Площите са разположени източно от р. Струма в района между селата Раждавица и Копиловци;
- Напоителна система **“Конево“**: за с. Драговищица и с. Соголяно;
- Напоителна система **“От река Баница“**: С нея са обхванати площите, разположени северно и южно от гр. Кюстендил, между реките Бистрица и Новоселска, без площите на напоителна система **“Дренов дол“**;
- Напоителна система **“Дренов дол“**: Изградена е да напоява част от площите, разположени северно от гр. Кюстендил. Използват се регулирани води от яз. **“Дренов дол“**;
- Напоителна система **“Горна Гращица“**: Разположена е на левия бряг на р. Струма и обхваща част от обработваемите площи на с. Горна Гращица.

Макар и проблемно, поради редица фактори, поливното земеделие е без алтернатива.

Животновъдството се явява допълващ подотрасъл в аграрния сектор. Съвременният профил на животновъдството е представен от индивидуални собственици на животни, отглеждани в семейни дворове (в индивидуалните стопанства) основно за задоволяване на собствени нужди. Тревожният факт е, че в годините броят на отглежданите животни прогресивно намалява. Това е видно от следващата фигура.

Фиг. 10. Отглеждани животни по години - брой

Източник: Областна дирекция „Земеделие“, Кюстендил, МЗХ; **Обработка:** НЦТР

Проблем, който изисква решение в това отношение, е насърчаването на млади фермери и привличане на инвестиции, насочени към изграждане на уедрени животновъдни ферми.

Горскостопанската дейност на територията на общината се осъществява от ТП ДЛС „Осогово“, поделение на Югозападно държавно предприятие Благоевград. То осъществява своята дейност и на територията на община Трекляно, като общата стопанисвана площ е 62141 ha горски площи.

На територията на Община Кюстендил ДЛС „Осогово“ стопанисва 407 184 дка. горски територии, което представлява 42% от територията на общината. Дейността му включва добив на дървесина от главни, огледни и санитарни сечи, както залесителни мероприятия и опазване и възпроизводство на дивечовото богатство.

По форми на собственост горските територии в общината се разпределят на:

- Държавна собственост – 337 129 дка;
- Общинска собственост – 48 762 дка;
- Частна собственост - 21 293 дка.

ДЛС „Осогово“ има и много добра база за ловен туризъм, включително трофеен обстрел. През последната година приходите от тази дейност са над 53 000 лв. Стопанството разполага и с три дивечоразвъдни „двора“ в района на общината.

•Вторичен сектор

Вторичният сектор включва добивна и преработваща промишленост, строителство, производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване.

В общината секторът е представен от:

Добив на въглища – рудник Катрище, с предоставена концесия (Решение № 552 /21.08.2002 г. на Министерски съвет) за подземни богатства (твърди горива – кафяви въглища, строителни материали – баластра и метално полезно изкопаемо – злато) до 28.03.2027 г.

Производство на хранителни продукти - ЕТ „Любка Колева - Миша“, „Стратос“ ООД, „Хлебозавод Кюстендил“ ООД, „Спектър - Комс“ ООД, ЕТ „Славчо Керелски - Сати 91“, „К+М“ ООД, ЕТ „Максим Срънчев - Мак“, ЕТ „Георги Борисов“; Фърст груп (сладкарство и ситничарство), „Спектър комс“ (производство на спагети и хляб), Серена (производство на сушени плодове - био), „Мекок К“ АД (месо и месни изделия); „К+М“ (месо), „Универсал“ ЕТ (мляко и млечни продукти), „Балкан фруит Николичевци“ (пресни, сушени и замразени плодове); „Винпром Кюстендил“ АД.

Производство на облекло - „Витал“ ЕООД, ЕТ „Валентин Златков - Валена“, ЕТ „Валери Георгиев - Вита Стил“, „Мони Петров“ ООД, ЕТ „Снежинка Златкова - Снежанка“, „Тексиком“ ООД, „Текско“ ООД, „Инкстил“ ООД, „Ню лайн - Димитриос Августинос“ ООД. Фирмите произвеждат различни горни облекла за деца, жени и мъже, като голяма част от продукцията е ишлема на външни фирми.

Производство на обувки – основни фирми в сектора са : „Тициано“ ЕООД, „Дарис“ ЕООД, „Дживал“ ООД, „Ерика Лимитед“ ООД, „Мода Булита“ ООД, „Весика“ ООД, „Аззурра“ 2008;

Производство на изделия пластмаса и др. - Евростил ООД.

Производство на други порцеланови и керамични изделия - КЗ Багреници и КЗ Драговищица към Керамикинженеринг АД.

Производство на електрически съоръжения - АБ Терм-Гърляно с основен предмет на дейност - производство на професионално кухненско оборудване; "Торготерм" АД – производство на специализирани кухненски изделия и др.; „Елпром Трафо”: производство на трансформатори, като 70% от годишната продукция се изнася в чужбина, а останалите 30% от произведените трансформатори са за вътрешния пазар. Кондезатори: "Аркотроникс България" АД, "Конис Къмпани" ЕООД.

Текстилна и трикотажна промишленост - ТПК "Осогово", "Бодитекс" ЕООД, "Етавия" АД, "Велбъжд" АД;

Към вторичния сектор е и отрасъл Строителство. От една много успешно развиваща се дейност до 2010 г. към момента тя е силно свита, което се дължи на общата криза, на заниженото търсене на жилища и на не дотам активно изграждане на нови производствени мощности.

В последните две години, 7 фирми от общината са преустановили своята дейност. По-изявени фирми от бранша в общината са: „Рила” ЕООД, „Гранит 97”, „Руен холдинг”, Пътно управление, „Кюстендилски строител” и др.

•Третичен сектор

Третичният сектор, според Националната класификация на икономическите дейности (НКИД) включва отрасли от обслужващата сфера (услуги). В последните 15 години той се изявява като най-адаптивен в съвременните условия.

Неговото развитие е свързано с подобряване на позициите му в икономическия комплекс, което се потвърждава от анализирания икономически показатели. В този сектор са включени отрасли, свързани с т.нар. публични („бюджетни“) услуги и отрасли с обслужващ характер, които се развиват на пазарен принцип.

От анализите и оценките на третичния сектор, се установи, че от отраслите от сектора на услугите, които се развиват на пазарни принципи с по-голяма значимост в Община Кюстендил са *„Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Транспорт, складиране и пощи“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“*.

В сектора към 31.12.2012 г. са заети 6218 души, което представлява 54% от заетите в общината, а дялът му в показателя „нетни приходи от продажби“ в общинската икономика е 54.7%.

По всички разчети и в перспектива дейностите от третичния сектор ще имат водещо значение за общинската икономика.

2.4.3.Райони със специфични проблеми

За разработването на ОУПО Кюстендил е важно да бъдат идентифицирани онези територии в общината, в които съществуват специфични проблеми. По своя произход и проявление тези проблеми могат да бъдат от демографски, социално-икономически или екологичен характер.

В първата група попадат всички територии, в които са разположени селищата с най-бързо намаляване на населението, които са застрашени от обезлюдяване. В тази група влизат всички 18 села, които по данни от текущата статистика към края на 2015 г. имат население по-малко от 10 човека, а именно Гурбановци, Гърбино, Дожевица, Жеравино, Ивановци, Коприва, Кутугерци,

Кършалево, Леска, Лисец, Ломница, Режинци, Савойски, Сажденик, Црешново, Цървена ябълка, Цървендол и Чудинци.

Тези села са разположени в периферните северозападна и югозападна части на общината, в близост до границата и образуват своеобразен пояс от приютени в красивата природа малки замиращи села. В Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 – 2025 г. подобни територии са определени като **райони в демографски риск**, които ще имат нужда от целенасочена подкрепа и специфична политика за осигуряване на животоспасяващи социални и здравни услуги за останалото население там. По аналогичен начин тези територии са третираны и в Целенасочената инвестиционна програма на правителството в подкрепа на развитието на слаборазвитите погранични, планински и полупланински райони.

Като територии със силно изявиени **социално-икономически проблеми** Областната стратегия за развитие на област Кюстендил (2014 – 2020 г.) определя Община Кюстендил като „район за целенасочена подкрепа“, отговарящ на критериите, определени в чл. 6 от Закона за регионалното развитие (обн. ДВ бр. 50/2008 г.), преди неговото изменение през февруари 2016 г. Показателите, посочени в закона, са свързани основно със социално-икономическото развитие. Община Кюстендил покрива 5 от 8-те показатели, а именно:

- Нетни приходи от продажби на един жител под 70% от средната стойност за страната за последните 3 години;
- Равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните 3 години;
- Средно равнище на безработица над 105% от средната стойност за страната за последните 3 години – към май 2014 г. безработицата в община Кюстендил е нарастнала на 15.5% при средно 11.2% за страната;
- Гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър – към края на 2013 г. гъстотата на населението в Община Кюстендил е спаднала на 60.1 д/км², а към 31.12.2014 е 58,4 д/км².
- Над 30% от населените места са без изградена канализационна мрежа – от общо 72 населени места в Община Кюстендил с изградена канализация са само общинският център и още 2 села.

Тези конкретни данни определят Община Кюстендил като район с изявиени социално-икономически проблеми, част от които се очаква да бъдат решени чрез реализиране на заложените в Общинския план за развитие приоритетни проекти.

Съгласно изменение и допълнение на Закона за регионално развитие от 23.02.2016 г., се променя начинът, по който се определя териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа. Това става въз основа на категориите на общините по реда на Закона за административно-териториалното устройство на Република България (ЗАТУРБ) и техните географски характеристики по данни на Българската академия на науките. Според чл. 6 от ЗРР, в териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се включват общините четвърта и пета категория и общините от втора и трета категория, при условие, че най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински или полупланински район или когато територията на общината е в пограничен район. Община Кюстендил е община от първа категория, което означава, че тя не покрива новите критерии, но значителна част от нея има специфични характеристики поради характера на релефа и разположението ѝ в граничен район. Понастоящем общината попада

в района за целенасочена подкрепа на територията на област Кюстендил, определен с Областната стратегия за развитие на областта за периода 2014-2020 г., както и в обхвата на Целенасочената инвестиционна програма на правителството (ЦИП4).

В третата група попадат **районите с екологичен риск**, където се налага да се предвидят мерки за предотвратяване на природни бедствия, където е възможно, или за намаляване и преодоляване на последиците от тях, както и тези, резултат от аварии. Сред тях най-сериозен риск крият наводненията, земетресенията, последиците от глобалните климатични промени.

Наводнения могат да възникнат при обилни валежи, бързо снеготопене и при частично или пълно разрушаване на стени на големи и малки язовири. От наводнения най-сложна обстановка се очаква в гр. Кюстендил от язовирите Лозно, Руен и Дренов дол и в поречията на реките Бистрица, Банщица, Драговищица и Струма.

С катастрофални последици може да се окаже наводнението от недовършения язовир „Кюстендил“ поради намалената му инженерна сигурност и сравнително големия водосборен район - 70,150 km².

При проливни дъждове са възможни локални наводнения в град Кюстендил, където канализацията за повърхностни води се запушва от разхвърляните по улиците през зимата срещу залеждането пясък и сгурия.

Възможни са наводнения и от язовири и водоеми, разположени извън територията на общината - от язовир “Пчелина” в Пернишка област по река Струма и от водоем, разположен на територията на Сърбия по река Драговищица.

На основание чл.146 г, ал.1 от Закона за водите (обн. ДВ бр. 67/1999 г.) и чл.5 от Директива 2007/60/ЕО относно оценката и управлението на риска от наводнения, са разработени проекти на районите със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН) в обхвата на Западнобеломорски район за басейново управление. Град Кюстендил е РЗПРН с код BG4000ASPFIRST10, оценен с висок риск от наводнения¹⁰. Според проучванията евентуално засегнатата жилищна площ се изчислява на 5 600 дка, а жилищни територии с риск - на 121 дка, като броят на потенциално засегнатите жители на града е 3277 жители.

Земетресения. Територията на общината се характеризира със средна сеизмична активност — коефициент на сеизмичност 0,15 и очаквана интензивност 8-ма степен и попада предимно под въздействието на външни за общината сеизмогенни райони с очакван магнитуд до 8 по скалата на Рихтер.

Най-опасни последствия на територията на общината могат да се предизвикат от максимални земетресения в:

- Софийската земетръсна зона на Средногорския сеизмичен район с максимален очакван магнитуд 6.5 – 7, интензивност около 9-та степен и сеизмичен коефициент 0,27;
- Струмската земетръсна зона на Рило-Родопския сеизмичен район с максимален очакван магнитуд 8, интензивност над 9-та степен в епицентралната област и сеизмичен коефициент 0.27;

¹⁰ <http://www.wabd.bg/docs/plans/PORN/porn2012/ch5/Kuystendil.pdf>

- Скопската земетръсна зона на Валандовския сеизмичен район в Македония с максимален очакван магнитуд 7 и интензивност 9 в град Скопие.

Климатичните особености на общината създават възможност за възникване на продължителни **засушавания, смерчове, бури, градушки** и други, които нанасят значителни материални щети. За Община Кюстендил от съществено значение е преди всичко рискът от градушки и евентуалните поражения върху материалния фонд, а в зависимост от сезона и поражения върху реколтата.

Промислени аварии с отделяне на силно токсични вещества на територията на общината могат да възникнат в 5 фирми от химическата, текстилната, минната и електродобивната промишленост, което създава потенциална опасност за 2 населени места и население около 50 000 души.

Фирма “Руен” АД ефективно експлоатира 2 опасни хвостохранилища, във водите на които се съдържат цианови съединения. Пробиви в стените могат да причинят заливане на населени места и замърсяване на площи и водоизточници.

Пожари могат да възникнат поради нарушаване на правилата за пожарна безопасност и правилата за експлоатация на техниката и техническите съоръжения. Особена опасност представляват производствените предприятия в града, всички учебни заведения и други сгради за масово пребиваване на хора, а в селата - в резултат на битови инциденти от използването на неподходящи уреди за отопление.

Като стихийно бедствие за общината са характерни големите горски и полски пожари, които възникват от гръмотевични бури, причинени умишлено или при палене на огън през сухите месеци на годината. Силно пресечената местност затруднява максимално силите и техниката за бързото им овладяване и спирането на разпространението им.

Нарушаването на технологичната дисциплина в обектите на електроенергийната, текстилната, обувната и фармацевтичната промишленост, които работят със синтетични влакна, каучукови изделия, багрила, взривоопасни и леснозапалими и горими материали освен до пожар може да доведе и до отделяне на силно токсични вещества. Особено опасна в това отношение е фирмата “Велбъжд” АД.

Изключителна опасност, за избухване на стихийен пожар в общинския център, представляват газостанциите, метанстанциите и бензиностанциите, ако са разположени в гъсто населени квартали.

Магистралният газопровод за Македония при авария или кражба на съоръжения също може да предизвика катастрофални пожари в местността.

Промислени аварии, с отделяне на силно токсични вещества могат да възникнат в по-големите фирми от промишлеността. Те създават потенциална опасност за всичките населени места на територията на града.

В Община Кюстендил е сформирани доброволни отряди за действия при природни бедствия и кризи. Проведено е обучение по план-програма, утвърдена от директора на областна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението". Всичко това намалява риска и дава възможност за бързото овладяване на последиците от природните бедствия и аварията.

2.5.ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОУЧВАНИЯ

2.5.1.Ландшафт

•Класификация съгласно ландшафтното райониране на страната

Според една от възприетите класификации на регионалните физикогеографски комплекси, отразяваща критериите и принципите за диференциация на природните комплекси по главни признаци, свойства на индивидуалност, еднородност, специфична структура и др., територията на Община Кюстендил се отнася към следните таксономични единици:

Б. Южнобългарска провинция

VI. Рило – Родопска област

X. Среднострумска подобласт

52. Кюстендилско – Благоевградски район

Характерът на макроструктурата на **Южнобългарската провинция** е ясно разделен на западна и югозападна високопланинска и планинско-котловинна част с добре изразена вертикална ландшафтна поясност и източна, с низинно-равнинен, нископланински хълмист релеф. Тук зоналните и азоналните фактори са в сложно взаимодействие и е трудно да се определи кой е преобладаващ. Релефът, като азонален фактор, влияе до голяма степен върху формирането на динамиката и структурата на ландшафта. (Мишев. К, География на България, 1989 г.).

Рило–Родопската област по своята тиположка характеристика се отнася към планинските териториални комплекси със сложна вътрешна структура, предопределена от трансформиране на зоналния физикогеографски фактор под влияние на локалните азонални условия. (Вапцаров. Ив, и колектив, География на България, 1989 г.)

Среднострумската подобласт обхваща междупланинските котловини, намиращи се между Осоговско-Беласишката на запад и Рило-Пиринската група на изток, където попада **Кюстендилско–Благоевградски район**. Кюстендилската котловина е част от множеството котловини и прагове в района, вместени в широката Струмска зона, която е с характер на дълбоко вдаден на север морфоложки коридор.

•Основни компоненти, формиращи характера, структурата и облика на ландшафта

Кюстендилско–Благоевградски район обхваща северната половина на Среднострумската подобласт до Орановския пролом на р. Струма. Основите на котловините са предимно хълмисти и разчленени от долината на река Струма и нейните притоци. Районът се пресича от р. Струма и поголемия и ляв приток р. Джерман.

Характерът, структурата и обликът на ландшафта се формират от взаимодействието на основните природни и антропогенни ландшафти, присъстващи в обхвата на Община Кюстендил, които са изследвани последователно в съответствие с вертикалната структура на ландшафта.

Природни компоненти на ландшафта

Преобладаващо участие при формирането на характера на ландшафта в Община Кюстендил имат природните компоненти на средата.

Геоложката основа е предпоставка за формиране на земното покритие, почвите и съответно и растителността, които от своя страна определят до голяма степен облика на ландшафта. Освен

това, устойчивостта на геоложката основа определя условията за строителство и характера на застрояването на териториите.

Кюстендилското котловинно понижение е с неогенско-квартерна възраст, с добре подчертани оградни склонове с линейна конфигурация, с дълбоки основи, запълнени с млади податливи на ерозия и денудация седименти. Река Струма и притоците ѝ са развили система от речни тераси, а към планинските склонове са очертани широки, стръмни, етажно разположени староквартерни подножия – тип гласи. Основното направление на разломните структури е от север-северозапад към юг-югоизток.

Характерът на морфоструктурите по дължината на Среднострумската подобласт определя и тяхната висока сеизмогенност. Тук попада и едно от най-активните в България сеизмично огнище. Скалната основа в подобластта включва различни метаморфни разновидности, а също така и младапалеогенски и неогенско-квартерни седименти.

Релефът със своите елементи – наклони, разчлененост, експозиция е важен компонент на ландшафта на територията на Община Кюстендил предвид на разнообразния си характер и влиянието, което оказва върху възможностите за усвояване на териториите и развитието на водещите функции.

Територията се характеризира със сложен релеф от котловини и планински редици. Релефът на Община Кюстендил е котловинно-планински, включващ Кюстендилската котловина, граничеща от юг и запад със склоновете на планината Осогово, на североизток с Конявската планина, на север-северозапад с Лисец планина и на югоизток е отворена по поречието на р. Струма. Релефът на общината е изключително разнообразен и включва по-голямата част от Кюстендилската котловина, със средна надморска височина приблизително 500 m.

Всичко това е предпоставка за по-голямо функционално разнообразие в устройството на териториите, за високо качество на визуалните характеристики на ландшафта и възможности за обогатяване на далечните перспективи, които се разкриват от различни характерни точки в релефа на града и общината.

Климатът на района е преходно-континентален, дължащ се на въздушните маси проникващи от юг по долината на река Струма. Наблюдават се два изразени валежни максимума през пролетта и есента. Средната януарска температура е около 0°C, а юлската е около 22°C. Лятото и есента са топли и продължителни, а зимата кратка и мека. През зимните месеци се наблюдават денонощни температурни инверсии, а през лятото, максималните дневни температури са покачват до 37°C в резултат от прегряване на атмосферния въздух. Осезаемо се усеща влиянието на сухия и топъл вятър „фьон“ през зимните и пролетните месеци, обусловен от релефа на територията. Той предизвиква рязко затопляне на времето и е сред причините за ранното настъпване на пролетта.

Преобладаващите ветрове са североизточни и северозападни като с най-голяма скорост са северните и северозападните. Дните с вятър по-силен от 14 m/s е между 5 и 10 за цялата подобласт. Най-ветровита е пролетта, когато се появява вятърът фьон, а най-тиха – есента.

Климатът оказва косвено влияние върху ландшафта, върху функционалното зонироване на територията на общината, но също така и върху естетическите качества на ландшафта, които се променят през различните сезони.

Повърхностните води – водни площи и течения, които се намират на територията на Община Кюстендил имат огромна роля както за подобряване на микроклимата на средата, така и за разнообразяване на въздействието на ландшафта, за съхраняване на биологичното разнообразие

чрез по-богатите екосистеми, които се развиват в близост до влажни зони. В зависимост от тяхното предназначение и статут, те създават условия и за допълнителни спортни и рекреационни дейности.

Районът се характеризира с богати ресурси на грунтови води в алувиалните отложения и наносните конуси, както и с обилни термални води. Термоминерални извори има в южната част на Кюстендил с дебит до 50 dm³/s и температура до 79°C. Те са съсредоточени в разлома, разделящ Осоговската планина от Кюстендилската котловина. Изворите са над 40, и са едни от най-горещите в страната.

Територията е част от водосборния басейн на р. Струма, която е и най-голямата река в областта. Нейните притоци са сравнително равномерно разположени на територията на Община Кюстендил. През територията на общината протичат реките Струма, Соволска Бистрица, Драговищица и Новоселска (Слокошка река), а през града - реките Банщица и Колушка.

Особено значение за водния баланс на общината имат язовирните води. По-големите язовири на територията са „Берсин“, „Дренов дол“, „Багреници“, а също така и яз. „Кюстендил“, който към момента е изграден около 55% от първоначалния план. Предназначението на техните води е предимно за поливни нужди, а също и за рекреация.

Котловинният характер на релефа предопределя сравнително слабата водност, незначителното количество валежи е следствие на това, че областта попада във валежна „сянка“. Максимумите на валежите са през май и ноември, а минимумите - през февруари и август. Снежната покривка се задържа средно за 30-40 дни. Въпреки че реките имат пролетно лятно пълноводие, повишаване на оттока им е значително още през есенно-зимните месеци вследствие на влиянието на средиземноморския климат.

Почвите определят характера на растителността и видовото разнообразие, поради което косвено влияят и върху характера на ландшафта. През зимния сезон, в териториите с преобладаваща функция селско стопанство и площите, традиционно заети от зърнени култури, почвите оказват влияние върху колорита на средата с налагащия се цвят на почвената покривка.

В обхвата на изследвания район почвите са алувиално-ливадни и делювиално-ливадни в основата на котловините, и кафяви горски и излужени канелени горски по склоновете на котловините и междинните прагове. На места в Кюстендилската котловина се срещат черноземни смолници, отличаващи се с високо плодородие. В планинските части, почвите са височинно зонирани и, освен от разновидности на гореспоменатите кафяви горски почви, са представени и от планинско-ливадни почви. По заливните и надзаливните речни тераси са разпространени алувиално-ливадните почви, които заедно с канелените горски почви имат най-голямо стопанско значение. Разнообразната почвена покривка предопределя успешното отглеждане на овощни и други, характерни за района, култури.

Към момента се отчита слабо замърсяване на почвите от селскостопанска дейност. Въздействието на рудодобива и флотацията е по-осезаемо главно върху крайречните територии на реките Бистрица и Струма. Шламовете от градската пречиствателна станция са обогатени с тежки метали и използването им като подхранващ материал под формата на тор не трябва да се допуска, защото изисква сериозни специализирани проучвания. Основно замърсяванията са от мед, олово и цинк, но на ограничени площи. От друга страна, необходимостта от ремедиация и рекултивация на площите предоставя възможности за подобряване на ландшафта и намаляване на площта на нарушените територии.

Растителността се приема от специалистите като най-важният „физиономичен“ компонент на ландшафта, който определя неговия облик и пространствената обвързаност на разнообразните по функционален характер ландшафти.

Поради котловинния характер на релефа в района растителната покривка е претърпяла съществени изменения под влияние на човешката дейност. Типичната естествена растителност до 400 m. н.в. е представена предимно от ксеротермни дъбови фитоценози, заемащи сравнително ограничени площи. Преобладаващи дървесни видове са благунът, косматият дъб и церът. Горите са с издънков произход. Храстовите видове са представени от червена хвойна, пистация, смрадлика, глог, дрян и др. Видът, който определя облика на територията, е горунът, развиващ се на 700 m. н.в. Групово или единно в дървостойките се срещат обикновеният и келявият габър, кленът и др. Площ от около 87% от дъбовите гори заемат чисти и смесени с благун, а на някои места с цер горунуви екосистеми. Буковите фитоценози имат ограничено разпространение. На територията са създадени изкуствени култури от бял и черен бор.

В **животинския свят** в района на разглежданата територия преобладават еврайските и европейските видове. От друга страна, в Кюстендилската котловина, по склоновете на Осогово и Конявска планина, средиземноморското влияние върху фауната също е добре изразено вследствие на съседния Струмско-Местенски район. В посока север това южно влияние намалява. Отличителна черта за района е неговият ендемизъм. В отделните планини броят на ендемитите е различен. Гнездящите птици в района като процент на еврайските видове е най-голям за България. На територията на общината се срещат дива свиня, заек, сърна, вълк, лисица а също така макар и рядко чакал. От представителите на птиците се срещат кеклик, пъдпъдък, яребица, гривяк, гургулица и др., а също така различни видове патици, бекаси и гъски.

Освен за значимостта на фаунистичното биоразнообразие в обхвата на общината, съществуващият животински свят внася допълнителен живот и колорит в средата, предпоставка е както за природозащитни и образователни дейности, така и за развитието на допълнителни дейности в сферата на туризма.

На територията, стопанисвана от ДЛС „Осогово“ има отредени и заградени 3 дивечоразвъдни полета, с което се балансира въздействието върху числеността и видовия състав на животинския свят на развиващия се ловен туризъм в общината.

Защитените територии в границите на Община Кюстендил са част от националната екологична мрежа (НЕМ), а също така и от общоевропейската екологична мрежа. Те са основни елементи на зелената система на общината, която заедно с озеленените речни долини, с крайградските паркове, с масивите от горски и трайни насаждения, формират характера на ландшафта, подобряват климата, спомагат за опазването на биологичното разнообразие и повишават качествата на средата за обитаване в общината, особено в онези населени места, които се намират в съседство.

Площта, която е заета от обекти от Национална екологична мрежа (НЕМ) възлиза на 37 228 ha, което представлява 38.68% от територията на общината. Най-голям е дялът на защитените зони, опазвани съгласно Закона за биологичното разнообразие (обн. ДВ бр. 77/2002 г.) – 38.65%. По-голяма част от тях е площта на защитените зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директива на Съвета 92/43/ЕИО от 21.05.1992 г.), – 36.34%, на защитените зони за опазване на птиците (Директива на Съвета 79/409/ЕИО от 2 април 1979 г.) е 21.22%. Незначителни като площ са защитените територии, опазвани съгласно Закона за защитените територии (обн. ДВ бр. 133/1998 г.) – 0.17%. Сред тях най-голям дял се пада на резерватите – 0.12%.

На територията на общината се намират няколко защитени природно-териториални комплекси – един резерват (Р), четири защитени местности (ЗМ) и три природни забележителности (ПЗ). Те са посочени в **Таблица 11**.

Табл. 11. Резервати, защитени местности и природни забележителности

Вид защитена територия	Наименование	Разположение/землище	Заповед за обявяване
Р	Църна река	с. Сажденик	№ РД-876/25.11.1980 г.
ЗМ	Зеления рид (буферна зона на р. Църна река	с. Цървена ябълка, с. Сажденик	№ РД-1662/21.11.1986 г.; Заповед № 503/12.07.2007г.
ЗМ	Находище на анасонов лопен	с. Цървеняно	№ РД-433/15.05.2013 г.
ЗМ	Находище на скална метличина	с. Полска скакавица	№ РД-432/15.05.2013 г.
ЗМ	Вековна букова гора	с. Граница	№ РД-420/14.11.1995 г.
ПЗ	Скакавишки водопад	с. Полска скакавица	№ РД-1120/02.07.1968 г.
ПЗ	Ючбунар – група секвои	с. Богослов	№ РД-26/09.01.1989 г.
ПЗ	Земенски скали	с. Полска скакавица	№ РД-1120/02.07.1968 г.

На територията на общината, поставени под защита на закона са общо 12 вековни дървета в землищата на селата Драговищица, Котугерци, Савойски, Таваличево и Слокощица.

Защитените зони на територията на Община Кюстендил са общо 7, повечето от които обявени през 2007 г. Данните за тях са взети от регистъра на Изпълнителната агенция по околна среда, достъпен на <http://eea.government.bg/zpo/bg/result2.jsp>, а характеристиките им са анализирани в Раздел 2.11. Екологично състояние.

Табл. 12. Защитени зони - Натура 2000

Код	Наименование	Разположение/землище	Заповед
Защитени зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директива на Съвета 92/43/ЕИО от 21.05.1992 г.)			
BG0000295	Долни Коритен	с. Горно Уйно	РМС № 122/02.03.2007 г.
BG0001012	Земен	Землищата на селата Буново, Гърбино, Дворище, Коняво, Копиловци, Полетинци, Полска Скакавица, Раждавица, Шипочано, Шишковци	Решение №.611/16.10.2007 г., ДВ бр. 85/2007 г.
BG0000298	Конявска планина	Землищата на селата Горна Гращица, Таваличево и Цървеняно	Решение № 122/ 02.03.2007 г., ДВ бр. 21/2007 г.
BG0001011	Осоговска планина	Землищата на селата Богослов, Вратца, Грамаждано, Гърляно, Гюешево, Жиленци, Каменичка Скакавица, Ново село, Преколница, Раненци, Савойски, Сажденик, Слокощица и Цървена ябълка	Решение №.611/16.10.2007 г., ДВ бр. 85/2007 г.
BG0000294	Кършалево	Землищата на селата Горановци, Горно и Долно Уйно, Гюешево, Дождевца, Долно село, Драговищица, Каменичка Скакавица, Кутугерци, Кършалево, Леска, Мазарачево, Преколница, Раждавица, Раненци, Ръсово, Соголяно, Стенско, Церовица и Чудинци	Решение № 122/02.03.2007 г., ДВ бр. 21/2007 г.

BG0000134	Чокльово блато	с. Буново	Решение №.122/02.03.2007 г., ДВ бр. 21/2007 г.
Защитени зони за опазване на птиците (Директива на Съвета 79/409/ЕИО от 2 април 1979 г.).			
BG0002079	Осогово	Землищата на селата Богослов, Вратца, Грамаждано, Гърляно, Гюешево, Жиленци, Каменичка Скакавица, Ново село, Преколница, Раненци, Савойски, Сажденик, Слокощица и Цървена ябълка	Заповед №.РД-780/29.10.2008 г., ДВ бр. 103/2008

Всички защитени зони от Натура 2000 имат огромно значение както за опазване на биоразнообразието и на характера на ландшафта, така и голяма естетическа стойност, поради природната красота, която съхраняват, възможностите за визуална обвързаност и дълбочина на пейзажа от всички по-важни и достъпни изгледни точки.

При проучване на защитените ландшафти следва да се вземе под внимание и факта, че в крайграничните територии между България, Македония и Сърбия има предвиждания за включването им в Зеления пояс на Европа, а в близост до западната граница на Община Кюстендил в Македония се намират защитени зони Емералд, които са продължение на екологичната мрежа Натура 2000 извън границите на ЕС.

Антропогенни компоненти на ландшафта

Върху характера на ландшафта в Община Кюстендил оказват влияние и антропогенните компоненти, независимо от факта, че природните компоненти имат преобладаващото участие.

В обхвата на разглежданата територия попадат землищата на **72 населени места**, административно организирани в 48 кметства. Селищата са възникнали вследствие на благоприятни природни и климатични условия, наличие на водоизточници, гори, плодородни почви и др., като до голяма степен структурите им са продиктувани от топографските условия на територията.

Териториалното разположение на селищната мрежа в общината следва характера на релефа и развитието на общината. Вследствие на топографията на територията са се формирали няколко типа селищни структури. По-големите селища са разположени на по-малка надморска височина сред земеделските земи и най-често са с компактна структура. В по-високите части на територията по-голяма част от селищата са с разчленена структура. На обследваната територия има и няколко селища със силно изразена линеарна структура. За развитието на такава структура най-често факторът е водно течение – река.

Освен тези населени места, значителна част от териториите в близост до града са урбанизирани вследствие ползване им като вилни имоти по силата на различни Постановления на Министерския съвет - в местностите “Лозенски механи”, “Гола велика”, “Саманли баир”, “Долна Брестница”, “Горна Брестница”, “Влахов дол”, “Старите лозя” и др. Част от вилните зони са застроени с масивни сгради, а също така са електрифицирани и водоснабдени, като по функции в известна степен се доближават до близко разположените до тях селища.

В зони с по-труднодостъпен терен около малките села има и дисперсно разпръснати махали, приютени след природата.

Промислени ландшафти преобладават в периферията на общинския център – град Кюстендил, тъй като там са разположени основната част от предприятията, където са обособени три промишлени зони - североизточна (най-голямата), вътрешноградска и северна. Поради разпокъсаната собственост в процеса на приватизацията на промишлените предприятия и липсата на инвестиционна инициатива, значителна част от техните територии са в лошо състояние.

По-големи предприятия и развита промишленост извън Кюстендил има в селата Драговищица, Багреници, Катрище, Граница, Пиперков Чифлик и Лозно.

В Кюстендилска община е развито **растениевъдството** - овощарство, зеленчукопроизводство, зърнопроизводство, производство на технически и фуражни култури и лозарство. Климатичните особености, с които се характеризира общината, заедно с почвените характеристики, създават благоприятни условия за овощни култури, в чието отглеждане тя има дългогодишни традиции. През последните години, поради възможностите за използване на субсидии от програмата за развитие на селските райони се забелязва тенденция за увеличаване на площите, заети от овощни насаждения по-големи от 10 дка. Тези трайни насаждения формират характерния облик на ландшафта в централната зона на общината.

Развитието на **животновъдството** се свързва предимно с отглеждането на животни в домашни условия. Преобладават говедовъдството, птицевъдството и овцевъдството. Условията за развитие на биологично земеделие и животновъдство дават възможност за положителна промяна в характера на ландшафта, за обогатяване на неговото въздействие и доближаването му да естествените му функции.

Други изключително важни антропогенни компоненти на ландшафта са тези, които са свързани с развитието на комуникационно-транспортната и инженерно-техническата инфраструктура. В по-голямата си част това са линейни компоненти, които разсичат ландшафта и от една страна са ограничител в развитието, но от друга играят важна роля за обвързване на функционалните зони в общината, за тяхното обслужване и снабдяване. Основните проблеми при тях са свързани с хармоничното им вписване в живописното обкръжение и отстраняване на нарушенията в ландшафта след изграждането им.

Макар и с ограничено въздействие, поради специфичния релеф, нарушители на хармонията в ландшафта са местата за добив на полезни изкопаеми, за депониране на отпадъци от добивна дейност и от домакинствата. Съгласно данните от Заданието тези територии заемат около 0.14% от общата площ на общината и са разположени предимно в зоната на открития рудник за кафяви въглища Катарище, местата за добив на полиметали и гранит, в Осоговската планина и до с. Драговищица, както и местата за нерегламентирано изхвърляне на отпадъци, най-голямото от които е това, северно от с. Радловци. Освен екологични проблеми, те създават и естетически проблеми. Разположени са извън границите на населените места и са териториите, за които в ОУП на Община Кюстендил са насочени мерки за рекултивация на ландшафта и на увредените терени.

Елементи, формиращи зелената система на общината и града

Основната макроструктурна рамка, формираща зелената система на общината, обхваща следните видове територии: горски фонд, селскостопански фонд и населени места, основно с техните озеленени пространства и поречията на реките, преминаващи през някои от тях. Територията на общината възлиза на 963 750,03 дка в т.ч. 416 213,37 дка (43,19 %) горски фонд, 524 717,56 дка

(54,45 %) селскостопански фонд и 22 819,10 дка (2,36 %) фонд населени места, включително към тези територии реки и водни площи.

За опазване на зелената система и биологичното равновесие в общината допринасят защитените зони по Натура 2000, които на места играят ролята на биокоридори.

Горският фонд заема по-високите части на територията като са представени от широколистни и иглолистни гори. От широколистната растителност най-голям дял заемат естествените дъбови формации. Иглолистната растителност е представена от борови изкуствени насаждения.

Селскостопанските територии за заети от овощни насаждения, зеленчукови, зърнени, фуражни култури и лозарство.

Зелената система на града се изгражда от малките градски градини и озелени пространства, зелените дворове и вътрешноквартални пространства, уличното и крайречното озеленяване. Градската територия на Кюстендил трудно може да се определи като система от зелени площи. Градът е сравнително „зелен“, но озеленените площи са разпръснати и изпълняват функциите на малки по площ локални градини. Паркова територия от категория „градски парк“, разположена централно в населеното място липсва. Уличното озеленяване не е в добро състояние, именно поради това предвидените в ИПГВР проекти за реализация в периода 2014 – 2020 г. освен реконструкция на техническата инфраструктура, предвиждат и подобряване на зелената система на града чрез подходяща дървесна растителност.

Паркът Хисарлъка, разположен периферно, извън регулационната граница на града, на едноименния хълм, не може да поеме функциите на една такава градина, но има огромно значение за отдиха, спорта и рекреацията на жителите на общинския център. Той заема площ от около 130 ha и е залесен със смесена иглолистна и широколистна растителност. Боровата гора е резултат на усилията на лесовъда Йордан Митрев в периода 1890-1912 г. Преобладават насажденията от черен бор, срещат се още бял бор, ела, смърч, явор, цер, липа и др. Паркът се свързва с празника на града “Кюстендилска пролет”. В парка са изградени пътни и пешеходни алеи, спортни площадки, кътове за отдих, обслужващи обекти, там се намира и средновековната крепост „Хисарлъка“, част от която е реставрирана. Характерна за парка е пространствената му обвързаност и богатите и дълбоки перспективи, които се разкриват от различни точки в парка към града, към Кюстендилската котловина и към съседните планини.

Другият парк в общината, публична общинска собственост, на площ от около 0.9 ha, който се обновява по проект за трансгранично сътрудничество между Община Кюстендил и Сурдулица (Р. Сърбия) Целият комплекс се обновява заедно с ремонта на езерата и благоустрояването на предгаровия площад. Проектът предвижда разработването на съвместна стратегия за опазване на околната среда.

Зелената система на града се допълва от озелененото поречие на реката, около която са изградени пешеходни пътеки и велоалеи и съгласно ИПГВР на гр. Кюстендил се предвижда да бъде обект на допълнителна намеса чрез благоустрояване и озеленяване.

В резултат на проведения анализ на зелената система на общината и града могат да се направят обобщени изводи за тяхното присъствие в пространствената и функционална структура на общината и града, функционалното им предназначение и състоянието им. Процентното съотношение на горските територии към селскостопанските, отнесени към териториите на

населените места, също така наличието на значително количество водни ресурси, разнообразен релеф, характерна флора и фауна показват, че състоянието на ландшафта на територията на Община Кюстендил по количествени показатели е в относително благоприятно съотношение и стабилно състояние към момента на разработване на ОУПО.

2.5.2. Селищна мрежа

• Селищна мрежа

В Община Кюстендил има 72 населени места от различен тип и ранг. Селищната мрежа може да се определи като мозаечно-дисперсно разположена на територията на общината. Условно може да се определи една зона на насищане с населени места – централна/източна – с център град Кюстендил, като продължението ѝ в западна-югозападна посока са населените места по и около път РПМ I-6 към ГКПП „Гюешево“.

По видове населените места се делят на две основни групи - градски и селски. В обхвата на Община Кюстендил попадат един град и 71 села.

Според устройствените критерии град Кюстендил е от категорията средни градове с население от 30 000 до 100 000 жители, а съгласно категоризацията на населените места в Република България е от втора категория.

- Пет населени места са от пета категория – Лозно, Ябълково, Пиперков чифлик, Жилenci и Слокощица
- Тринадесет населени места са от шеста категория - Багреници, Богослов, Горна Гращица, Граница, Гърляно, Гюешево, Драговищица, Жабокрът, Коняво, Копиловци, Николичевци, Соголяно и Шишковци;
- Осемнадесет села са от седма категория – Берсин, Вратца, Гирчевци, Грамаждано, Дворище, Долна Гращица, Долно село, Катрище, Нови чифлик, Преколница, Раждавица, Радловци, Раненици, Скриняно, Стенско, Таваличево, Търновлаг, и Шипочано;
- Тридесет и пет населени места са от осма категория.

Град Кюстендил се явява опорен център от трето равнище в една сравнително слабо урбанизирана територия. Той е в основата на цялостното административно и делово обслужване в общината.

Вторични центрове от типа, каквито се приемаха и популяризираха с приемането на ТУП на общините, на сегашния етап в Община Кюстендил реално няма.

Анализът на селищната мрежа показва тяхното териториално разпределение в общината, при което се формират три условни ринга и два лъча от относително равномерно разположени населени места.

Първият кръг около общинския център се формира от по-големите села, които постепенно се превръщат в неотменна част от неговата структура. Това са селата Жилenci, Пиперков чифлик, Слокощица, Грамаждано, Лозно, Скриняно, Ябълково, Жабокрът и Гирчевци. Повечето от тях са с население между 600 и 1 100 жители. Изключение правят само селата Скриняно, с население от 209 жители по данни на НСИ за 31.12.2015 г. и Грамаждано, с население 271 жители към същата дата.

Условният втори кръг около гр. Кюстендил се формира от селата, разположени в диапазона 8 – 12 km от общинския център. Това включва селата Соголяно, Николичевци, Шишковци, Коняво, Багреници, Нови чифлик, Коняво, Горна Гращица, Граница, Богослов и Горна Бресница. В тези

населени места населението варира повече отколкото в селата от първия кръг и към края на 2015 г. е от около 300 до 700 жители, с изключение само на Горна Брестница, която е най-близо до Кюстендил, но е с население само 50 жители. Развитието на този втори кръг от селища около общинския център ще зависи изключително много от развитието на комуникационно-транспортната инфраструктура.

Третият кръг се формира по периферията на общината, където са разположени много малките села с население до 50 жители, преобладаващият брой от които са с население до 10 жители. Те са разположени в планински релеф и в близост до граничните зони. Изоставането в социално-икономическото им развитие и обезлюдяването им се дължи основно на факта, че те са периферни не само спрямо територията на общината, но и спрямо територията на страната.

Двата лъча от равномерно разположени селища са формирани по поречието на р. Струма и по протежението на комуникационно-транспортната артерия Кюстендил - Гюешево. Към вече участващите в другите условни пространствени формирания населени места по долината на р. Струма следва да се добавят и селата Шипочано, Стенско, Раждавица, Гърбино и Полска Скакавица. По направлението към ГКПП Гюешево, освен едноименното село следва да се добавят и Гърляно, Раненци и Каменичка Скакавица. С отдалечаването от общинския център тяхното население намалява. Изключение прави само с. Гюешево, чието развитие се определя от интензивността на преминаващите потоци и модернизирането на инфраструктурата по транспортното направление, което ще свърже общината с Р. Македония, а оттам и с Централна Европа.

Формирането на тези условни структури от населени места има за цел да систематизира проблемите в развитието и териториалното им устройство и да насочи към тях специфични политики на общината чрез прогнозната част на ОУПО Кюстендил.

•Поземлени ресурси

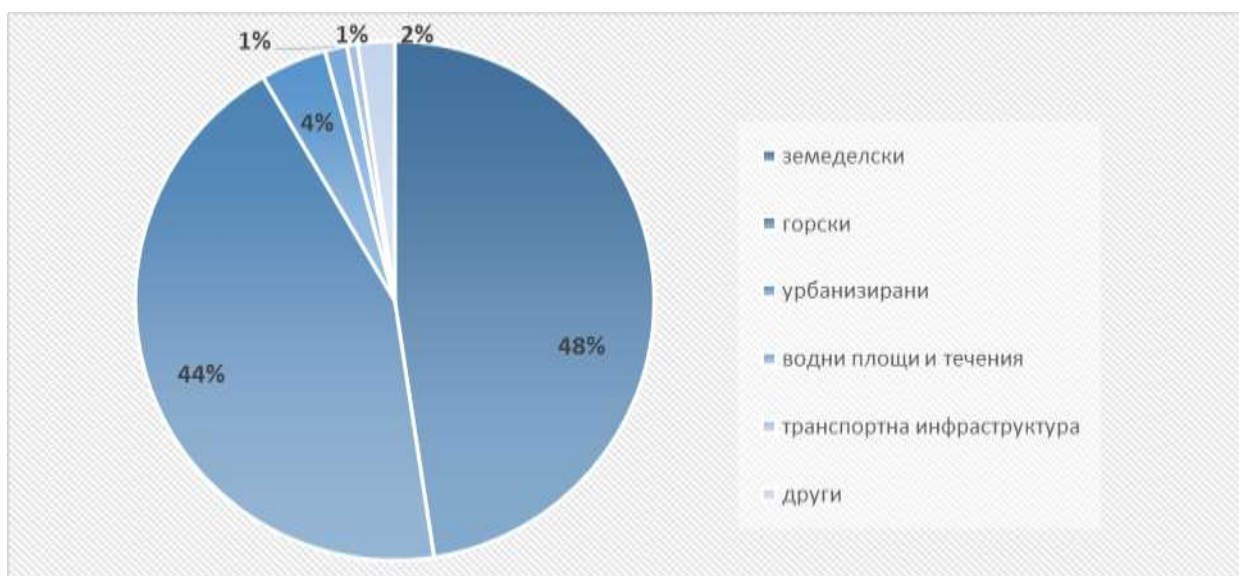
Анализът за териториалното разпределение на поземлените ресурси в общината е направен на основата на информацията от балансите по видове територии според предназначението им към 31.12.2000 г. (последния утвърден баланс – Комисия по земята и НСИ). Използвана е и информация от Задание за изработване на ОУПО Кюстендил с Опорен план.

Общата площ на Община Кюстендил е 95942,9 ха или 31.44% от територията на областта.

Разпределението на поземлените ресурси на общината по видове територии според предназначението им е дадено в следващата диаграма.

Фиг. 11. Видове територии според предназначението им

Източник: Карта на възстановената собственост; **Обработка:** НЦТР

Доминанти по отношение на площоемкостта са земеделските и горските територии.

Вследствие на възстановяването на собствеността върху земеделските земи в изпълнение на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ), обн. ДВ бр. 17/1991 г. и на възстановяване на собствеността по Закона за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд (ЗВСГЗГФ), обн. ДВ бр. 110/1997 г., на територията на общината са установени следните видове собственост, които могат да се проследят на фиг. 12:

Фиг. 12. Структура на собствеността

Източник: Карта на възстановената собственост; **Обработка:** НЦТР

Държавната собственост в различните ѝ проявления е предимно в горските територии, което в голяма степен гарантира съхранението и възстановяването ѝ. Най-голям относителен дял от 35% заема държавната частна собственост.

Общината е стопанин на значителна част от земеделските и горски територии. Това е една възможност за провеждане на целенасочена политика за насърчаване на инвестиции предимно в аграрния сектор и индустрията.

•Планова осигуреност

По отношение на плановата осигуреност обективната картина към момента на изготвяне на Общия устройствен план на Община Кюстендил е следната:

- ТУП на селищна система – 1977 г.;
- ТУП на отдиha в Община Кюстендил – 1988 г.;
- Общ устройствен план на гр. Кюстендил – 1981 г.;
- Общ устройствен план на курортно-туристическа зона “Осогово” - 2007 г.;
- Подробни устройствени планове – Регулационни и застроителни планове на населените места, съгласно Таблица 13, одобрени в периода 1928 – 1995 г.

Табл. 13. Действащи ПУП (регул. и застр.) на населените места в Община Кюстендил

Населено място	Одобрени със заповед №	Заповед от:
с. Багреници	356/24.02.1967	Председател на Окръжния НС
с. Берсин	210/1084/12.05.1928	
с. Богослов	3355/23.11.1970	Председател на Окръжния НС
с. Берсин	186/15.02.1995	
с. Буново	3383/07.08.1959	
с. Въртешево	4858/23.10.1961	Председател на Окръжния НС
с. Гирчевци	2070/23.07.1965	
с. Граница	421/10.04.1980	Председател на ИК на ОбНС
с. Грамаждано	1143/15.05.1970	Председател на ИК на ОбНС
с. Грамаждано Мах. Въртешево	909/05.04.1964	Председател на Окръжния НС
с. Гърляно	2889/24.12.1986	Председател на ИК на ОбНС
с. Гюешево	2515/13.11.1984	Председател на ИК на ОбНС
с. Горна Гращица	1703/11.11.1993	
с. Долна Гращица	685/18.03.1925	
с. Горановци	2525/12.06.1964	Председател на Окръжния НС
с. Горна Брестница	3030/20.12.1982	Председател на ИК на ОбНС
с. Дворище	6350/14.10.1952	
с. Драговищица	319/05.02.1987	
с. Долно Село	1732/13.07.1928	
с. Жиленици	5699/06.10.1954	
с. Жабокрът	1606/16.04.1962	
с. Катрище	620/619/05.07.1940	
с. Коняво	688/06.04.1968	
с. Копиловци	855/27.04.1968	
с. Кам. Скакавица	5887/27.11.1962	Председател на Окръжния НС
с. Лелинци	269/20.01.1955	
с. Лозно	913/05.04.1964	Председател на Окръжния НС
с. Мазарачево	4049/18.05.1945	
с. Мирово (Вратца)	4358/15.08.1962	Председател на Окръжния НС

с. Нов Чифлик	3030/3031/11.04.1945	
с. Пиперков Чифлик	1118/11.08.1987	Председател на ИК на ОбНС
с. Преколница	4113/24.08.1956	
с. Радловци	7996/31.12.1958	
с. Раненци	1366/13.03.1958	
с. Раждавица	233/01.03.1994	
с. Соголяно	1030/29.03.1963	Председател на Окр. НС
с. Соголяно Цч	935/06.03.1979	Председател на Окр. НС
с. Стенско	1463/01.07.1985	Председател на ИК на ОбНС
Скриняно и Николиевци	689/04.04.1968	Председател на Окр. НС
с. Слокошица	2071/23.07.1965	Председател на Окр. НС
с. Таваличево	1472/23.06.1988	Председател на ИК на ОбНС
с. Търновлаг	5370/5369/29.06.1945	
с. Цървеняно	2275/1958	
с. Шипочано	262/27.02.1990	Председател на ИК на ОбНС
с. Шишковци	1334/23.04.1981	Председател на ИК на ОбНС
с. Ябълково	2355/25.11.1973	
Кюстендил	668/19.07.1960	
Кюстендил	1345/26.05.1965	Зам. Председател на ДКСА
Компл. „Запад“	11008/21.12.1970	
Кв. „Изток“	46/10.01.1985	
Компл. „Осогово“	1640/25.11.1987	

Източник: Община Кюстендил

2.6. ОБИТАВАНЕ

Основен дял за решаването на проблема за териториалното развитие на населените места се пада на системата “Обитаване”. Под влияние на демографската динамика, нарастването или намаляването на населението от една страна и на физическото износване на съществуващия сграден жилищен фонд от друга, се налагат не само качествени, но и количествени изменения.

При решаване на проблемите на системата “Обитаване” на първо място се поставя търсенето на вътрешни резерви. След изчерпването на възможностите на съществуващата жилищна зона се пристъпва към усвояването на нови територии за жилищни нужди.

Анализът на жилищната система на Община Кюстендил има за цел разкриване на проблемите и потенциала на развитието ѝ, които са от значение за създаването на реалистична устройствена концепция при изработване на ОУПО.

2.6.1. Количествени характеристики на жилищния фонд (възраст на фонда)

Жилищният фонд в Община Кюстендил към 31.12.2013 г. наброява 36 171 жилища, разположени в 21 235 сгради. Жилищният фонд е разположен основно в град Кюстендил 58.1% (210 04 жилища) и в селата които са 71 на брой 41%. (15 167 жилища). Данните към 31.12.2014 г. показват незначимо за общата картина увеличение на построените жилищата с 18 броя (36 189 жилища) и на жилищните сгради – увеличение с 5 сгради и общ брой към края на 2014 г. - 21 240.

По данни от текущата статистика за 2013 г., фондът отпреди 1945 г. (с възраст над 68 години), има дял от 13.3%, като в град Кюстендил е 5.2% и в селата на общината 24.5%. Сравнително голям е дялът и на построените жилища в периода 1961-1990 г. – 62.2%, като в град Кюстендил през този период са построени 72.4% (15 199 бр.) от жилищата. Възпроизводството на жилищата

след началото на прехода е било повече от два пъти по-малко в сравнение с предходния период. След 1990 г., към фонда са добавени само около 8.4%.

Табл. 14. Жилища в Община Кюстендил към 31.12.2013 г. по период на построяване (брой)

Периоди на построяване	Общо - жилища		Град Кюстендил - жилища		Села – жилища	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%
Общо	36171	100,0	21004	100,0	15167	100,0
До 1918	1049	2,9	222	1,0	827	5,5
1919 - 1945	3762	10,4	875	4,2	2887	19,0
1946 - 1960	5839	16,1	2314	11,0	3524	23,2
1961 - 1970	7839	21,7	4894	23,3	2945	19,4
1971 - 1980	8490	23,5	5893	28,1	2597	17,1
1981 - 1990	6159	17,0	4412	21,0	1747	11,5
1991 - 2000	2091	5,8	1634	7,8	457	3,0
2001 - 2010	904	2,5	721	3,4	183	1,2
От началото на 2011 г.	39	0,1	39	0,2	0	0,0

Източник: НСИ

Обобщената оценка за възрастта на жилищния фонд е:

- Град Кюстендил е сравнително млад – със средна възраст на фонда около 40 г, съответно (60.5%);
- Селата в Община Кюстендил са с относително стар, респективно, амортизиран фонд.

Проследена по селища, възрастовата структура на фонда разкрива факта, че след 2001 г. в град Кюстендил има новопостроени 760 жилища, а в селата 183 жилища. В периода 2014 – 2015 г. са въведени в експлоатация общо за цялата община 16 жилища (11 бр. през 2014 г. и 5 бр. през 2015 г.), което не изменя изводите, касаещи системата „Обитаване“ по отношение на жилищния фонд.

2.6.2. Жилища по начин на използване

Трайните негативни тенденции в демографското развитие на общината (над 14.0% спад за последните 10 години), формират и тенденция към увеличаване на дела на необитаваните жилища. В общината той варира от около 20.2% (за гр. Кюстендил) до над 97.7% (за с. Гърбино). В общо 38 от 72 селища на общината, необитаваният фонд надхвърля 50%. Проявяват се изразителни признаци на обезлюдяване в някои селища. В 72-те населени места необитаваните жилища са общо 33.9% (12238 бр.).

Табл. 15. Жилища по начин на използване към 01.02.2011 г. - брой

Населени места	Жилища общо	Обитавани жилища	Необитавани жилища	% необитавани жилища
Общо	36143	23905	12238	33,9
гр. Кюстендил	20974	16738	4236	20,2
с. Багренци	419	273	146	34,8
с. Берсин	241	97	144	59,8
с. Блатец	69	11	58	84,1
с. Бобешино	109	19	90	82,6
с. Богослов	221	157	64	29,0
с. Буново	60	9	51	85,0
с. Вратца	268	106	162	60,4
с. Гирчевци	112	65	47	42,0

с. Горановци	198	57	141	71,2
с. Горна Брестница	120	36	84	70,0
с. Горна Гращица	426	201	225	52,8
с. Горно Уйно	117	8	109	93,2
с. Грамаждано	207	130	77	37,2
с. Граница	455	240	215	47,3
с. Гурбановци	15	2	13	86,7
с. Гърбино	44	1	43	97,7
с. Гърляно	218	72	146	67,0
с. Гюшево	316	135	181	57,3
с. Дворище	130	65	65	50,0
с. Дождевица	60	6	54	90,0
с. Долна Гращица	146	56	90	61,6
с. Долно Село	212	54	158	74,5
с. Долно Уйно	95	7	88	92,6
с. Драговищица	660	245	415	62,9
с. Жабокрът	355	266	89	25,1
с. Жеравино	32	2	30	93,8
с. Жилени	801	492	309	38,6
с. Ивановци	39	1	38	97,4
с. Каменичка Скакавица	186	47	139	74,7
с. Катрище	204	72	132	64,7
с. Коняво	605	339	266	44,0
с. Копиловци	370	274	96	25,9
с. Коприва	37	3	34	91,9
с. Кутугерци	33	5	28	84,8
с. Кършалево	75	5	70	93,3
с. Лелинци	47	22	25	53,2
с. Леска	6	1	5	83,3
с. Лисец	41	3	38	92,7
с. Лозно	499	330	169	33,9
с. Ломница	154	4	150	97,4
с. Мазарачево	235	43	192	81,7
с. Николичевци	228	161	67	29,4
с. Нови Чифлик	172	93	79	45,9
с. Ново Село	134	20	114	85,1
с. Пиперков Чифлик	413	355	58	14,0
с. Полетинци	55	9	46	83,6
с. Полска Скакавица	242	26	216	89,3
с. Преколница	209	40	169	80,9
с. Радловци	180	73	107	59,4
с. Раждавица	496	147	349	70,4
с. Ранени	256	87	169	66,0
с. Режинци	27	2	25	92,6
с. Ръсово	53	30	23	43,4
с. Савойски	10	3	7	70,0
с. Сажденик	4	1	3	75,0
с. Скриняно	226	104	122	54,0
с. Слокощица	1048	660	388	37,0
с. Соголяно	678	308	370	54,6

с. Стенско	230	94	136	59,1
с. Таваличево	333	155	178	53,5
с. Търновлаг	126	72	54	42,9
с. Търсино	25	13	12	48,0
с. Церовица	50	19	31	62,0
с. Црешново	28	7	21	75,0
с. Цървена Ябълка	9	4	5	55,6
с. Цървендол	14	1	13	92,9
с. Цървеняно	90	35	55	61,1
с. Чудинци	34	1	33	97,1
с. Шипочано	233	65	168	72,1
с. Шишковци	491	260	231	47,0
с. Ябълково	438	361	77	17,6

Източник: НСИ, Преброяване на населението и жилищния фонд 2011

2.6.3. Структура на жилищния фонд по конструкция и етажност

• Конструкция

Националната статистика идентифицира 5 основни типа жилища:

- **Панелни** - построени от панели (готови сглобяеми елементи);
- **стоманобетонни** (стоманобетонна конструкция с плоча и колони) - за масивно-монолитни сгради (със стоманобетонни елементи, ЕПК, ППП (пакетно-повдигани плочи), скелетно-рамкови, скелетно безгредови, специални и др.);
- **тухлени (с бетонна плоча)** - сградите, чиито стени са тухлени и имат бетонни плочи между етажите, но нямат стоманобетонни колони;
- **тухлени с гредоред без стоманобетон** - сградите, чиито стени са тухлени и имат бетонни плочи между етажите, но нямат стоманобетонни колони;
- **други** – сгради, построени от камък, кирпич, дърво, дъски, дървени плоскости.

По вида на *конструкцията*, жилищният фонд е представен в четири обобщени категории – панелни, стоманобетон, масивни (носещи тухлени стени и стоманобетонни плочи или гредоред), други (паянтови). Към 31.12.2013 г. панелните жилища са около 15.2% (5 487 бр.), разположени почти изцяло в град Кюстендил, като обхващат 177 сгради с около 5 400 жилища (25.7%) в които живеят 10 912 лица, или 25.4% от населението на града. Те са разположени основно в жилищните комплекси “Запад” (бивш „Димитър Каляшки“) и „Румяна войвода“ (най-големите панелни „спални“ в града). Построени са от ДК Копиловци основно по строителните номенклатури: Бс - 69 - Сф; Бс - 69 - Сф /УД 84; Бс - 69 - Сф.

Стоманобетонните са с нисък дял – около 4.8% и също са разположени в гр. Кюстендил (1 574 жилища). Категорията “масивни” има дял от близо 73.1% и са разположени повсеместно във всички населени места. От тях 46.6% са тухлени с бетонна плоча и 26.5% са тухлени с гредоред. Сравнително висок е и дялът на другите (паянтовите) жилища – 7 - 0%. Отчитайки и възрастта на фонда, може да се направи обобщена оценка, че жилищният фонд в някои селища е амортизиран. Една част е за снос около 7.0%, а други около 50 - 60 % - за обновяване (включително енергийно саниране).

Табл. 16. Жилища към 31.12.2013 г. по материал на външните стени на сградата (брой)

Населени места	Жилища общо	По конструкция				
		Панели	Стоманобетон	Тухлени с бетонна плоча	Тухлени с гредоред	Други
Общо	36171	5487	1726	16866	9574	2518
гр. Кюстендил	21004	5399	1574	10643	3161	227
села	15167	88	152	6223	6413	2291
Съотношение в %						
Общо	100,0	15,2	4,8	46,6	26,5	7,0
гр. Кюстендил	100,0	25,7	7,5	50,7	15,0	1,1
села	100,0	0,6	1,0	41,0	42,3	15,1

Източник: НСИ

•Етажност

По отношение на *етажността*, 100% от фонда в селата е в нискоетажни сгради, изключение прави само с. Гърляно където има 25 жилища в 5 етажни сгради. Средната и високата етажност са част от фонда само на гр. Кюстендил, където в средноетажни сгради (4 - 5 етажа) са разположени 11.6%, а във високоетажни сгради (над 6 етажа) са разположени 35.5% от жилищата в града.

Табл. 17. Жилища на 31.12. 2013 г. по етажност на сградата, в която се намират

Етажност на сградите	Общо - жилища		Град Кюстендил - жилища		Села – жилища	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%
Общо	36171	100,0	21004	100,0	15167	100,0
Едноетажни	11180	30,9	2916	13,9	8264	54,5
Двуетажни	12311	34,0	5845	27,8	6244	42,1
Триетажни	2741	7,6	2329	11,1	412	2,7
Четириетажни	1026	2,8	1026	4,9	0	-
Пететажни	1441	4,0	1416	6,7	25	0,2
Шестетажни	1053	2,9	1053	5,0	0	-
Седем етажни	1310	3,6	1310	6,2	0	-
Осем етажни	3435	9,5	3435	16,4	0	-
Девет етажни	804	2,2	804	3,8	0	-
Десет и повече	870	2,4	870	4,1	0	-

Източник: НСИ

При разработването на окончателния проект на ОУПО Кюстендил, данните за разглежданите показатели са актуализирани въз основа на информация от официални общодостъпни статистически източници. За раздел „Обитаване“ е използвана публикацията на НСИ от 2016 г. – „Районите, областите и общините в Република България 2014“, в която не фигурира информация за конструкцията и етажността на жилищата. Предвид незначителния дял новопостроени жилища в общината през 2014 г. (18) и още по-малкия брой влезли в експлоатация жилища за периода 2014-2015 (16), можем да заключим, че към 2016 г. горепосочените относителни дялове на жилищата по конструкция и етажност се запазват непроменени.

2.6.4.Благоустроеност на жилищата

Всички жилища в общината са електроснабдени. Статистиката отчита, че 59.4% от жилищата (21480 бр.), са свързани с обществена канализация. От тях, 20131 са в гр. Кюстендил, или 96.0% от жилищата и само 1 349 в селата, или 8.9%.

Висока степен на изграденост има във водоснабдителните системи, както в град Кюстендил така и в останалите селища. Водоснабдени са 87.1% от жилищата, като в гр. Кюстендил са 95.4% и в селата 75.6%. Други 9.6% имат достъп до питейна вода от външен водопровод, а само 3.3% са без водоснабдяване. В допълнение, над 50% са загубите при пренос на водата поради амортизирани мрежи. Детайлната картина на водоснабдяването и канализацията в общината е представена в долните две таблици.

Табл. 18. Жилища по благоустроеност - канализация към 01.02.2011 г.

Населени места	Жилища брой	Канализация - брой			Относителен дял - %		
		Канал	Яма	Без	Канал	Яма	Без
Общо	36143	21480	10775	3888	59,4	29,8	10,8
гр. Кюстендил	20974	20131	451	392	96,0	2,1	1,9
села	15169	1349	10324	3496	8,9	68,1	23,0

Източник: НСИ

Табл. 19. Жилища по благоустроеност - водоснабденост към 01.02.2011 г.

Населени места	Жилища брой	Водоснабдяване - брой			Относителен дял - %		
		Вътре	Вън	Без	Вътре	Вън	Без
Общо	36143	31474	3465	1204	87,1	9,6	3,3
гр. Кюстендил	20974	20002	780	192	95,4	3,7	0,9
Села	15169	11472	2685	1012	75,6	17,7	6,7

Източник: НСИ

Важен елемент на благоустрояването е и *отоплението*. Близко 71.5% от обитаваните жилищата се отопляват с твърди горива (дърва 44.8% и въглища 26.7%). Други 20.9% използват електроенергия за отопление. С централно парно отопление са 1 283 жилища, разположени в град Кюстендил. Прекомерното използване на твърди горива за отопление на жилищата е един от основните източници на замърсяване на въздуха, особено при неблагоприятни климатични условия.

Табл. 20. Обитавани жилища по вид на отоплението към 01.02.2011 г.

Вид отопление	Общо - жилища		Град Кюстендил - жилища		Села – жилища	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%
Общо	23 903	100,0	16 736	100,0	7 167	100,0
От централен източник						
парно	52	0,2	41	0,2	9	0,1
газ	1 231	5,1	1 228	7,3	3	0,04
От собствен източник						
Електричество	5 006	20,9	4 806	28,7	200	2,8
Нафта	23	0,1	17	0,1	6	0,08
Газ	448	1,9	439	2,6	9	0,1
Въглища	6 372	26,7	4 852	29,0	1 520	21,2
Дърва	10 702	44,8	5 295	31,6	5 407	75,4
Други	67	0,3	56	0,3	11	0,2

Източник: НСИ

Друг важен фактор на жилищния стандарт е енергийната ефективност на жилищата. Към 2011 г., само 2 367 жилища (6.5%) са с топлоизолация, осигуряваща нормативната топлопроводимост. Най-много са в град Кюстендил 2 013 жилища (9.6%), докато в селата са само 354 жилища.

Значително повече са жилищата с енергоспестяваща дограма – 6 977 (19.3%). Отново най-много са в град Кюстендил 5 964 жилища (28.4%), обитавани от 16 105 лица.

Табл. 8. Енергийна ефективност на жилищния фонд към 01.02.2011 г.

Населени места	Жилища	С външна изолация	С дограма
ОБЩО	36143	2367	6977
Град Кюстендил	20974	2013	5964
Села	15169	354	1013
Съотношение в проценти - %			
ОБЩО	100,0	6,5	19,3
Град Кюстендил	100,0	9,6	28,4
Села	100,0	2,3	6,7

Източник: НСИ

2.6.5. Собственост

Традиционната за България силно преобладаваща частна собственост на жилищата е присъща и за Община Кюстендил и то в още по-изявен вид. Малко над 98.4% са частни жилища, от тях 0.2% (110 бр.) са на юридически лица и 98.2% (3 658 бр.) на физически лица, при само 1.5 % обществени (на общината и на държавата). Това са само 543 жилища. На фона на растящата бедност, безработицата и несигурната заетост, символичният обем на социални жилища е в противоречие с потребностите от обществено подпомогнат подслон. Независимо от огромния брой необитавани жилища (на които трудно ще се разчита за социални нужди), общината следва да планира изграждането на нови социални жилища за маргиналните си групи.

Долната таблица 21 показва разпределението на жилищата по форма на собственост.

Табл. 21. Жилища по форма на собственост към 31.12.2013 г.

Населени места	Жилища общо	Форма на собственост		
		Държавни или общински	Частни - на юридическо лице	Частни - на физическо лице
ОБЩО	36 171	543	110	35 518
Гр. Кюстендил	20 004	452	64	20 488
Села	15 167	91	46	15 030

Източник: НСИ

Данните за собствеността на жилищата към 31.12.2014 г. показват, че броят на държавните и общинските жилища не се променя спрямо този в края на 2013 г. Всички 18 новопостроени жилища през 2014 г. са частна собственост, 12 на юридически лица и 6 на физически лица. По този начин относителният дял на жилищата частна собственост нараства незначително от 98,4 % в края на 2013 г. на 98,5 % в края на 2014 г.

2.6.6. Жилищна задоволеност

Жилищната осигуреност или осигуреността на населението с жилища (към 31.12. 2013 г.) е 624 жилища/1000 д. Поради бързото намаляване на населението, година по късно, към 31.12.2014 г. този показател вече е със стойност 636 жилища/1000 души. Този макро-показател “брой жилища/1000 обитатели” отразява количеството жилища без да дава информация за качествените

характеристики на жилищата, начина на тяхното ползване и реалното потребление. От гледна точка на общия наличен фонд, по показателя „брой жилища/1000 обитатели“ Община Кюстендил има по-високи показатели (636/1000) от средно-европейските (420/1000). Но този показател има адекватна диагностична стойност в условията на балансирана икономика и развити жилищни пазари. В Община Кюстендил, той се деформира сериозно от голямото количество необитавани жилища, които представляват около 34 % от жилищния фонд. Затова и стойности на макропоказателя близки до 420/1000 се отчита не като означаващ висок стандарт на жилищна задоволеност, а като индикатор за необитаван фонд. Ако се вземат предвид само обитаваните стандартни жилища, показателят „брой жилища/1000 обитатели“ влиза в реалистичните си стойности – 413/1000, т.е. по-ниски от средноевропейските.

Към 31.12.2013 г. в едно жилище живеят средно 1,6 лица. Стойността на този показател се запазва същата и към края на 2014 г. Към края на 2013 г. на едно жилище се падат средно по 72,7 m², а на обитател – 45,4 m² полезна площ при обща полезна площ за общината 2 630 885 m². Към 31.12.2014 г. тези показатели се изменят, макар и несъществено. На едно жилище се падат средно по 72,8 m², на обитател - 46,3 m² полезна площ, а общата полезна площ на жилищата се увеличава на 2 633 439 m².

Основният показател за жилищна осигуреност на населението *жилищната площ/човек* е 34,7 m² към 31.12.2013 г. и 35,3 m² към 31.12.2014 г. От това е видно, че общината има едни от добрите параметри на жилищна задоволеност, дължащ се на високия процент необитавани жилища.

Табл. 22. Параметри на жилищата към 31.12.2013 г. в Община Кюстендил

Параметри	Общо	Градове	Села
Жилища – общ брой	33 171	20 004	15 167
Полезна площ – m ²	2 630 885	1 605 955	1 024 930
Жилищна площ – m ²	2 011 693	1 211 593	800 100
Полезна площ/човек - m ²	45,4	37,4	68,3
Жилищна площ/човек - m ²	34,7	28,2	53,3
Полезна площ/жилище - m ²	72,7	76,5	67,6
Жилищна площ/жилище - m ²	55,8	60,6	52,7
Брой жилища/1000 д.	624	489	1010
Брой обитатели/жилище	1,6	2,0	1,0
Необитавани жилища – брой	12 238	4 236	8 002
Дял необитавани жилища - %	36,9	21,2	52,8

Източник: НСИ

Община Кюстендил разпознава проблема, но не разполага с цялостна информация за хората с остър жилищен проблем. Идентифицирана е и нуждата от нови социални жилища, но в момента няма работещ механизъм за създаването им. В новата оперативна програма „Региони в растеж“ 2014 -2020 г. има финансируема мярка за тази цел. Възможността следва да намери и подходящо устройствено решение в ОУП на Община Кюстендил.

Основните констатации и изводи от този раздел, имащи пряк устройствен адрес са:

- В близките години община Кюстендил ще разчита основно на съществуващия сграден фонд;
- Нови жилища ще се изграждат предимно в град Кюстендил;

- Ресурсът, привличан в жилищния сектор за изграждане на социални жилища, е крайно недостатъчен; общината трябва да провежда и адекватна общинска жилищна политика;
- Необходим е нов подход в инвестиционните инициативи, включващ и нова среда за обитаване в селищата (възможност за модела “къща с двор”).

2.7.СОЦИАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА И УСЛУГИ

По своето предметно предназначение подсистемите на социалното обслужване биват:

- Системи на социална в т.ч. институционална инфраструктура на обслужването;
- Пазарни подсистеми;
- Система на туристическата инфраструктура.

В тези главни групи има много подгрупи.

Социалната инфраструктура обхваща: образование, здравеопазване, култура и изкуство, научни изследвания, физкултура и спорт, държавно управление и неправителствени организации (НПО).

От своя страна пазарните подсистеми включват: търговия, ремонт на коли и битова техника, други услуги, финанси, кредит и застраховане.

В туристическата инфраструктура попадат базите за подслон и агенциите за пътуване и туризъм.

От гледна точка на важността, както и от бюджетния ангажимент социалната инфраструктура е приоритетна в устройственото планиране.

2.7.1.Образование

На територията на Община Кюстендил, елементите на системата са добре развити и напълно отговарят на демографската ѝ характеристика. Тя разполага с:

- Две начални училища с 369 ученика;
- Седем основни училища с 2974 ученика;
- Седем средно образователни училища^{11, 12} с 1396 ученика;
- Седем средно образователни училища на разпореждане на РИО с 1093 ученика.

Основните показатели могат да се обобщят по следния начин:

Табл. 23. Брой класни стаи по видове училища

Вид на училището	Брой класни стаи
Начални училища	20
Основни училища	200
Средни училища	156

Източник: Община Кюстендил

Табл. 24. Брой класни стаи на 100 паралелки

Вид на училището	Бр. класни стаи на 100 паралелки
Начални училища	125
Основни училища	153

¹¹ На разпореждане на общината

¹² Гимназия „Н.Рилски“ и Езикова гимназия са в една сграда

Средни училища	150
----------------	-----

Източник: Община Кюстендил

Табл. 25. Среден брой ученици в една паралелка

Вид на училището	Среден брой ученици в една паралелка
Начални училища	23
Основни училища	23
Средни училища/общински/	24
Средни училища/държавни/	24

Източник: Община Кюстендил

От така направения анализ могат да се обобщят следните изводи:

- За нормалното функциониране на системата в общината едно от началните и шест от основните училища в град Кюстендил са определени като средищни. Ежедневно в тях се обучават над 900 деца, в т.ч. и в подготвителните групи към ОДЗ.
- Задоволеността с класни стаи може да се отчете като много добра;
- Оптималните стойности на средния брой ученици в една паралелка позволява воденето на съвременен учебен процес;
- Едносменен режим на обучение е възможен и в повечето училища на града;
- В училищата на града се обучават и ученици от други общини на областта;
- Физическото състояние на сградните фондове е добро.

Към подсистемата на образованието са и детските заведения. В общината те са шест, като всичките имат филиали, а пет от тях имат филиали и в населени места от общината. Основните данни за тези заведения са показани в следващата таблица.

Табл. 26. Детски заведения в Община Кюстендил

№	ОДЗ	ЦДГ					Ясли		Нощувачи	Всичко деца в ДЗ	СОП	
		Брой групи ДГ+ ясли	Деца от 3 до 4 години	Деца от 2 до 4 години в селата	5 годишни	6 годишни	Брой групи	Брой деца			Общо деца със СОП	От тях на ресурсно
1	ОДЗ № 1 "Славейче"	10	99	0	36	31	3	41	0	207	0	0
	Централна	4	47				2	26		73	0	0
	Филиал "Райна Цанева"	4	37		15	20	1	15		87	0	0
	Фил. "Димчо Дебелянов"	2	15		21	11	0	0		47	0	0
2	ОДЗ № 11 "Май"	12	75	55	59	39	1	19	35	247	0	0
	Централна	6	75		34	24				133		
	Филиал - с. Жабокрът	1		14	2	4				20		
	Филиал - с. Багренци	0								0		
	Филиал - с. Коняво	1		12	5	3				20		
	Филиал - "Радост"	1					1	19		19		
	Филиал - с. Копиловци	3		29	18	8			35	55		
3	ОДЗ № 12 "1 юни"	14	117	7	79	70	2	44	0	317	7	7
	Централна	7	64		45	24	1	22		155	4	4
	Филиал "Зорница"	6	53		31	36	1	22		142	3	3

	Филиал - с. Соголяно	1		7	3	10				20		
4	ОДЗ № 4 "Слънце"	13	133	15	78	61	1	20	0	307	3	3
	Централна	4	48		28	20				96		
	Филиал (Детска ясла 5)	2	14		5	5	1	20		44	1	1
	Филиал "Здравец"	4	48		24	24				96	1	1
	Филиал "Герена"	2	23		16	8				47	1	1
	Филиал - с. Ябълково									0		
	Филиал - с. Слокощица	1		15	5	4				24		
5	ОДЗ № 5 "Еделвайс"	10	74	27	66	50	2	40	0	257	1	1
	Централна	5	47		40	24	1	20		131		
	Филиал - ул. "Спартак"	3	27		20	21	1	20		88	1	1
	Филиал - с. Пип. чифлик	1		13	4	3				20		
	Филиал - с. Жиленци	1		14	2	2				18		
6	ОДЗ № 9 "Мечта"	13	115	8	66	54	3	57	41	300	5	5
	Централна	6	52		36	32	1	18	41	138	3	3
	Филиал - кв. "Изток"	6	63		29	19	2	39		150		
	Филиал - с. Шишковци	1		8	1	3				12	2	2
	Всичко	72	613	112	384	305	12	221	76	1635	16	16

Източник: Община Кюстендил

Детските заведения разполагат с достатъчно стаи/занимални и спални помещения, при средна пълняемост на една група 22 деца, което е в нормативните изисквания..

Обхватът на децата в групата от 3 до 6 години е около 87%. Причините за това състояние са основно от икономически характер. Част от децата се отглеждат и възпитават в семействата поради това, че има свободни членове, които се занимават с тях. Заведенията имат свободен капацитет да поемат нови деца.

2.7.2.Здравеопазване

Състоянието на подсистемата в общината има следните параметри:

•Доболнична помощ

Доболничната помощ в Община Кюстендил през 2014 г. е представена от:

- Индивидуални лекарски практики – 24 броя;
- Групови лекарски практики – 7 броя;
- Общ брой *лекари* – 42 броя;
- Среден брой *пациенти* на една практика – 1 543 души;
- Медицински *центрове* – 6 броя с 46 лекари;
- Медицински *лаборатории* – 3 броя.

Стоматологичната помощ се извършва от 117 стоматолози, които са структурирани в 113 индивидуални и 2 групови практики.

От голямо значение за здравното обслужване на населението на общината, която е съставена от 72 населени места е *Центърът за спешна медицинска помощ*.

Състоянието на системата е добро в нормативно отношение, но съществуват затруднения в набавянето на медицински услуги в отдалечените малки населени места от общината, където много често и транспортният достъп е затруднен, особено при зимни условия.

•Болнична помощ

Тя се осъществява от МБАЛ „Д-р Никола Василиев“, която обслужва и населението на областта.

Кюстендилската държавна болница е създадена през лятото на 1879 г. съгласно „Временни правила за устройството на медицинската служба в България“ с 40 постоянни и 10 запасни легла. Тя е била разположена в сградите на съществуващия руски военен лазарет. В първата година на откриването в нея са лекувани около 400 души.

През 1970 г. болницата е разширена като е изграден сега съществуващия основен седем етажнен корпус, съединен с топла връзка със сградата на старата болница. Болницата разполага с 300 легла, организирани в 14 стационара (отделения), приемно-консултативни и диагностични кабинети.

„Специализирана болница за рехабилитация - Национален комплекс“ ЕАД – филиал Кюстендил е по-различно лечебно заведение. Тя работи с НЗОК по клинични пътеки и по програмата за профилактика и рехабилитация на НОИ. Основните лечебни фактори тук са минералната вода и торфът от находището в село Байкал. Заведението разполага с квалифициран екип от рехабилитатори, медицински сестри и помощен персонал.

2.7.3. Социални услуги

В Община Кюстендил има действаща Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2011-2015 г. Дейността по социалното подпомагане (социалните грижи) в общината се осъществява с подкрепата на отдел *”Здравеопазване и социални дейности”*. Обектите от тази сфера на територията на общината са:

Специализирани институции за предоставяне на социални услуги:

- *Дом за възрастни хора с физически увреждания "Ильо Войвода"* – в него се настаняват хора с физически увреждания след 18-годишна възраст, с решение на ТЕЛК/НЕЛК. Капацитетът на дома е 90 души.
- *Дом за възрастни хора с умствена изостаналост – жени* (с. Преколница) предоставя комплекс от социални услуги на лица с лека, умерена, тежка или дълбока умствена изостаналост, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК и има капацитет 44 души.

Специални услуги, които се представят в общността:

- *Дневен център за деца и младежи с умствени и физически увреждания “Вяра, Надежда, Любов”* (гр. Кюстендил) е комплекс от социални услуги, осигуряващ приемаща и стимулираща среда за деца и младежи с увреждания и подкрепя на социалното, емоционалното и културно развитие на обитателите. Центърът работи целогодишно.
- *Преходно жилище в Дома за възрастни хора с умствена изостаналост* (с. Преколница) с 16 места.
- *Център за социална рехабилитация и интеграция* – Ръководи се от фондация *„Институт за социална политика и социална работа“* (ИСПСР), въз основа на договор с Община Кюстендил за доставка на социалната услуга. Центърът се финансира основно от републиканския бюджет като делегирана от държавата дейност. Той осигурява подкрепа за деца до 18 г. с различни трудности – говорни или сензорни

нарушения, обучителни трудности, с интелектуални затруднения, психически разстройства, физически проблеми, множество увреждания.

- **Домашен социален патронаж** – Той е социална услуга в общността. ДСП предлага комплекс от социални услуги, предоставяни по домовете, свързани с доставка на храна, поддържане на лична хигиена и хигиена в жилищните помещения, съдействие за снабдяване с необходимите технически помощни средства при ползватели с увреждане, битови услуги и други. Капацитетът на ДСП е 320 потребители.
- **Център за обществена подкрепа** (гр. Кюстендил) е дългосрочна социална услуга, предоставяна в общността, с цел подкрепа на деца в риск и на техните семейства за изграждане на благоприятна семейна среда и интеграция в общността, като услугата се предлага на 30 души.
- **Център за настаняване от семеен тип за деца "Сияние"** (гр. Кюстендил) – Центърът е с капацитет 16 места, като целта на социалната услуга е да създаде среда, близка до семейната, и да предостави грижа и подкрепа, адекватна на индивидуалните потребности на всяко дете.
- **Център за настаняване от семеен тип за възрастни "Сияние"** (гр. Кюстендил) е с капацитет 8 места. Социалните услуги, които се предоставят включват почистване на спалните помещения; подпомагане при извършване на личния тоалет; хранене; пране на дрехи; гладене, фризьор и/или бръснар; осигуряване на съдействие за получаване на здравни грижи и здравна профилактика; организиране на културни и спортни мероприятия и други дейности по организация на свободното време. В центъра има образователни програми с осигурен достъп до информация, осъществяват се терапевтични и рехабилитационни дейности.
- **Общинска обществена трапезария** - Предоставя социалната услуга, насочена към задоволяване на потребностите от храна за 50 лица, които не могат да си я осигурят сами.

Социални услуги, които се представят по проекти:

- **Социалната услуга „Личен асистент“** по проект „Подкрепа за достоен живот“ в реализирането на схемата за безвъзмездна финансова помощ BG051PO001-5.2.09 „Алтернативи“ се предоставя на хора с трайни увреждания.
- **Приемна грижа** - Проектът е насочен към разрешаването на проблема с високия процент деца, отглеждани в специализирани институции, и деца в общността в риск от изоставяне. Общата цел е гарантиране правото на всяко дете да расте и се развива в семейна среда.

2.7.4. Култура

В сферата на културата в Община Кюстендил са представени обекти с регионален характер, като музеи, театър, художествена галерия и най-старата и масова дейност - комплексната читалищна дейност. Основните културни институции в общината са:

- **Регионална библиотека "Емануил Попдимитров"** – Тя е приемник на библиотеката при читалище "Братство", и има 135 годишна история. Това е най-голямата библиотека на територията на областта по обем и качество на библиотечния фонд, по структура и по обхват на обслужването. Библиотечният фонд наброява около 240 хиляди тома книги и

периодични издания, богата фонотека, аудио- и видеозаписи, компактдискове и други нетрадиционни носители. Обслужва ученици, студенти, специалисти в различни области на знанието и граждани.

- **Общински драматичен театър** – За начало на театралното дело в Кюстендил се смята 1873 г. В историята на театъра има постановки на над 230 пиеси на 190 автора.
- **Регионален исторически музей "Акад. Йордан Иванов"** – Изложените артефакти и техният широк хронологически диапазон дават информация за културно-историческото развитие на Кюстендилския район от VII-VI хил. пр. Хр. до XIV в. Повече от 1600 експоната представят историята на региона от XV до XIX век. Музеят разполага с нумизматична сбирка, с археологична колекция и с богат основен и научно-спомогателен фонд за новата и най-новата история.
- **Художествена галерия "Владимир Димитров - Майстора"** носи името на най-значимия български художник със световна известност. Художествената галерия притежава добре балансиран в количествено и качествено отношение фонд от творби. Галерията е културна институция с наднационално значение с 3 180 творби от 585 автора, от които 1 357 на патрона на галерията.¹³

В **читалищата** на територията на общината, които са съхранили своята роля на културни и образователни центрове, са представени библиотечната дейност и различни форми на любителското творчество (художествената самодейност). В селата това са единствените центрове на културни прояви и културен живот и места за социално общуване. Основните характеристики на тези институции са дадени в следващата таблица.

Табл. 27. Читалища в Община Кюстендил

Читалища	Населено Място	Библиотечен фонд	Художествени състави	Музикални школи и клубове по интереси	Сграден фонд
НЧ „Братство 1869“	Кюстендил Община Кюстендил	няма	15 постоянно действащи	10 броя - клубове 1 езиков курс 2бр. муз. и театрална школа	2 200 m ²
НЧ "Искра 1975"	Кюстендил Община Кюстендил	8 627	1 - тамбурашки състав	2 школи Тамбура и народно пеене	400 m ²
НЧ "Пробуда 1919"	с. Копиловци Община Кюстендил	10 030	Няма	2 броя клубове	722 m ² Салон - 50 места
НЧ "Светило - 1931"	с. Г Грацица Община Кюстендил	11 554 т.	Група за автентичен фолклор	2 броя клубове	420 m ² Салон - 300 места
НЧ Васил Левски 1918"	с. Берсин Община Кюстендил	7 334 т.	няма	-	152 m ² 30 m ² малка зала
НЧ "Просвета 1920"	с. Граница Община Кюстендил	7 500т.	1 - Вокален детски състав	Клуб - „Традиция и съвременност" Младежки Клуб Клуб трета възраст	478 m ² голям салон - 200 места малък - 60 места
НЧ "Светлина 1871 "	с. Соголяно Община Кюстендил	8 783	2 певчески състав- Стари градски Автентичен фолклор	„ Да запазим традициите"	1 500 m ²
НЧ "Вл Д.Майстора-1919"	с. Шишковци Община Кюстендил	14 080 т.	Детска певческа група	3 бр.	4 521 m ²
НЧ „Славчо Темкин 1911"	Драговищица Община Кюстендил	17 649 т.	Група за автентичен фолклор	4 броя	1980 m ² г.салон - 648 m ² м. салон - 60
Читалище "Стоян Лудев"	с. Скриняно Община	2 540 т.	Фолклорна група	няма	48 m ²

¹³ По данни от страницата на общината http://kustendil.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=31

НЧ "Ильо Войвода 1965"	Кюстендил Община Кюстендил	4 250	1 - Фолклорен певчески състав	5 броя	90 m ²
НЧ "Христо Ботев 1920"	с. Таваличево Община Кюстендил	11 967	Фолклорен певчески състав	Клуб „От 1 год. до 101"	763 m ²
Читалище "Просвета - 1922"	Слокощица Община Кюстендил	850 т.	Има 3 броя	Школа за изучаване на народни танци	46 m ²
НЧ "Светлина 1913"	Раждавица Община Кюстендил	9 178т.	няма	няма	380 m ² г.салон - 200 m ² м. салон - 50 места
НЧ Димитър Каляшки- 1920"	с. Жилени Община Кюстендил	9 550 т.	няма	2 бр.	3 80 m ² салон - 250 места
НЧ "Отец Паисий 1936"	с. Гърляно Община Кюстендил	3 500 т.	Фолклорен певчески състав и група за автентичен фолклор	2 бр.	200 m ²
НЧ "Кирил и Методи - 1927"	с. Долно село Община Кюстендил	2 985 т.	Детска и женска група	-	70 m ²
НЧ "Просвета 1921"	с. Гюешево Общ Кюстендил	9 665 т.	Фолклорна група	1 бр.	100 m ²
НЧ Искра1935"	С. Нови Чифлик Община Кюстендил	6 268 т.	няма	2 бр.	180 m ² Салон - 130 места
НЧ "Светлина" 1956"	с. Катрище Община Кюстендил	4 400 т.	няма	-	291 m ² салон -200 m ²
НЧ "П.Р Славейков- 1922"	с. Лозно Община Кюстендил	6 781т.	няма	-	20 m ² дадена друга сграда
Читалище „Надежда" кв.Върташево	Гр. Кюстендил Община Кюстендил	Около 200 т. Не подържана	няма	няма	неуточнена
НЧ "Отец Паисий 1928"	с. Багрени Община Кюстендил	13 985 т.	4 постоянно действащи	„Приатели на книгата" „Шахматист и тенисист" „Млад художник"	500 m ² г. салон 280 места
НЧ "Просвета 1927"	Грамаждано Община Кюстендил	2 700 т.	няма	„Работа с интернет" „Кулинарни рецепти"	95 m ²
НЧ "Пробуда 1928"	с. Жабокрът Община Кюстендил	4 000 т.	кукерски състава женска фолклорна група	1 клуб	308 m ² салон -150 места
НЧ "Асклепион 1998"	Кюстендил Община Кюстендил	няма	Женска фолклорна група	Младежки фото клуб; Клуб - културен и еко туризъм; лит. клуб;	няма
НЧ „Христо Ботев 1925"	с. Горановци Община Кюстендил	2 357 т.	няма	Кръжок „Сръчни ръце" Открита музейна сбирка	110 m ²
НЧ "Светлина 1922"	с. Коняво Община Кюстендил	12 450 т.	Група за Стари градски песни	„Приатели на книгата"; Изобразителни изкуства"	525 m ² г.салон - 365 - места библиотека 112 m ²
НЧ "Пробуда 1961"	Кюстендил Община Кюстендил	15 735т.	6 броя	2 бр. клубове 1- езиков курс	650 m ² голяма зала - 150 места, малка - 40 места.
НЧ "Васил Левски 1965" кв. Изток	Кюстендил Община Кюстендил	2 501	5постоянно действащи и 2 временно	3 броя „Аз танцувам"	385 m ²
НЧ Зора Кюстендил 2003"	Кюстендил Община Кюстендил	няма	7 броя „Рок клуб" „Изоб.изк."	Фотография" „Клуб по моделизми"	Няма

НЧ "Зора-1948"	с. Ябълково Община Кюстендил	3 196 т.	2 бр. - Кукерска група Лазарки	„Иконопис"	200 m ²
НЧ "Съгласие"	с. Жабокрът Община Кюстендил	няма	МФГ „Струмски напеви" ЖФГ „Славей"	...	308 m ² салон -150 места
НЧ "Пауталия -2008"	гр. Кюстендил Община Кюстендил	няма	Фолклорен ансамбъл „Пауталия"	„народно пеене" „гъдулка" „народни танци"	110 m ²
Читалище "Христо Ботев 1955"	с. Лелинци Община Кюстендил	300 т.	няма	няма	110 m ²
Читалище "Спасовица 2008"	Николичевци Община Кюстендил	няма	Фолклорен певчески Стари градски песни Детски танцов състав	1 брой „Бащино огнище"	60 m ²

Източник: Община Кюстендил

2.7.5. Спорт и спортна инфраструктура

Община Кюстендил има определени ангажименти и към развитието на спортните дейности и поддръжката на спортните обекти, които са общинска собственост. В общината са регистрирани общо 30 спортни клуба, повечето под формата на сдружения, които развиват спортовете баскетбол, волейбол, футбол, борба, художествена гимнастика, лека атлетика, зимни спортове (различни дисциплини), планинско колоездене, самбо, моторни спортове и др. Спортната инфраструктура в общината включва:

- **Спортен комплекс "Осогово"** разполага с 2 зали за спортни игри (малка и голяма); закрыта многофункционална зала с изкуствено покритие; зали за художествена гимнастика и акробатика и батут, за бокс, за културизъм и фитнес, за борба, за джудо и самбо, за тенис на маса, за аеробика, 2 зали за карате и 1 за таекуондо. Комплексът разполага със закрыта лекоатлетическа писта с хале за скокове и хвърляния, игрище за футбол, лекоатлетическа писта, сектори за скокове и хвърляния и с трибунна част за около 8 хиляди зрители. Към него са изградени необходимите съблекални, сервизни и обслужващи административни помещения и медицински кабинет.
- **Стадион "Странджата"** – затревен футболен терен с трибунна част; кортова лекоатлетическа писта със сектори за скокове и хвърляния; съблекални и сервизни помещения.
- **Възстановителен център "Алай баня"** – Центърът разполага със сауна, басейн за релаксация, масажно отделение и спомагателни съоръжения.
- **Картинг-писта** (местност "Гола Велика") – Освен картинг писта са изградени и спомагателни помещения.
- **Плувен комплекс** – 2 плувни басейни: голям басейн (дължина - 25 m, ширина - 12.50 m, дълбочина 1.80 m/1.10 m); детски басейн (дължина - 7 m, ширина - 5 m, дълбочина - 0.70 m); съблекални и сервизни помещения.
- **3 тенис маси**, хандбално игрище; волейболно игрище с изкуствено покритие и футболно игрище с тревно покритие.
- **Открити многофункционални спортни площадки** с изкуствено покритие, разположени съответно в: ЖК „Запад“; ЖК „Румена войвода“; ЖК „Герена“; ЖК „Бузлуджа“; на ул. „Камчия“; в дворовете на Спортно училище „Васил Левски“, на ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ и на ОУ „Иван Вазов“.

Спортни обекти в селата на общината

- с. *Богослов* – затревено футболно игрище;
- с. *Жабокрът* – затревено футболно игрище и сграда-съблекалня;
- с. *Багреници* – затревено футболно игрище и сграда-съблекалня;
- с. *Стенско* – затревено футболно игрище и сграда-съблекалня;
- с. *Коняво* – затревено футболно игрище, сграда-съблекалня и плувен басейн;
- с. *Копиловци* – затревено футболно игрище;
- с. *Нов чифлик* – затревено футболно игрище;
- с. *Горна Грацица* – затревено футболно игрище;
- с. *Шишковци* – затревено футболно игрище;
- с. *Соволяно* – затревено футболно игрище, сграда-съблекалня, плувен басейн и 2 волейболни площадки.

2.7.6. Институционална инфраструктура

Развитието на институционалната инфраструктура в гр. Кюстендил е следствие от административните и другите управленски функции на града. На територията на града функционират обекти, свързани с различни управленски и други административни функции, които се диференцират в няколко групи:

•Инфраструктура на административни институции

Наличието на обекти на тази инфраструктура е от особена важност за населението на общината. Статутът на гр. Кюстендил като общински и областен център е свързан с локализацията на обекти на общинската и на областната администрации. В гр. Кюстендил са разположени и деконцентрирани структури на централни ведомства. Такива са Областна служба “Земеделие”, Регионалният инспекторат по образование, Регионалната дирекция на вътрешните работи, Регионалната служба по заетостта, Инспекцията по общественото здраве, окръжният съд и прокуратурата и т.н.

Администрациите на общинско ниво, включват: Общинска администрация, 16 кметства, 27 кметски наместничества, като девет от тях отговарят за повече от едно населено място, общинска служба земеделие, районна служба ПБЗН, районен съд и други.

•Пазарна инфраструктура

Втората група подсистеми на общественото обслужване са подчинени изцяло на пазарния механизъм. Тук попадат системи като търговия и обществено хранене, услуги от всички възможни сфери (битови, авто, финансово-кредитни, съобщителни, транспортни и др.). Тяхното наличие се диктува изцяло от пазарното търсене и предлагане и общинската администрация няма намеса в тяхното развитие с изключение на регистрационна и устройствена допустимост.

Туристическата инфраструктура също попада в класификатора от обслужващи дейности. Предвид нейната важност за развитието на общината тя е разгледана към икономическите дейности.

2.8.ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

2.8.1.Комуникационно-транспортна система

•Комуникационна-транспортна обвързаност

Благодарение на своето местоположение Община Кюстендил има предпоставки за добра транспортна обезпеченост, както с околните общини, така и с голяма част от европейските градове. Незадоволителното състояние на голяма част от транспортната инфраструктура обаче, значително компрометира тази възможност.

На територията на общината са развити трите направления на транспорта – автобусен, таксиметров и железопътен.

Поради състоянието на пътната мрежа в общината (лошо състояние на пътната настилка, липсващи банкети, липсваща хоризонтална маркировка), транспортното осигуряване на туристическия поток не е на нужното ниво. Произтичащо от икономическите трудности в региона, повечето пътни връзки към съседните региони не са в добро състояние, а това ограничава потенциалните икономически ползи от туризма.

Редовни автобусни линии свързват гр. Кюстендил с Радомир, Перник, София, Благоевград, Бобов дол и Пловдив. Поради лошото състояние на пътищата има отлив на фирми, извършващи междуселищни превози на територията на общината.

Извършват се ежедневни железопътни превози между гр. Кюстендил и София, Перник, Радомир и Раждавица, а през ден и на празници и към Гюешево.

•Пътна мрежа

Пътна мрежа – класификация

Пътната мрежа в Община Кюстендил се характеризира с относително висока степен на изграденост. В състава ѝ влизат републикански пътища от първи, втори и трети клас и общински пътища, като общата дължина на пътната мрежа на територията на общината е 512 km, а средната ѝ гъстота е 0.52 km/km².

Републиканската пътна мрежа (РПМ) в Община Кюстендил е представена от учащите на един първокласен, един второкласен, дванадесет третокласни пътища и пътна връзка с обща дължина в рамките на общината от 219.6 km. Гъстотата на РПМ е 0.22 km/km², като тя е по-висока от тази в областта и тази за страната, както на пътищата с национално (I клас), така и на тези с регионално значение (II и III клас).

Първокласният път I-6 (E871) „Граница Македония/ГКПП Гюешево – Кюстендил – София – Казанлък – Бургас“ е основната пътна артерия обслужваща общината. Републиканският път, който представлява директна връзка към столицата, обезпечава транспортната свързаност на Община Кюстендил както с националната транспортна мрежа, така и с тази на съседна Македония. Дължината на пътя в границите на общината е 42.5 km.

Второкласният път II-62 „Кюстендил – Дупница – Самоков“ е с не по-малко значение за транспортното обслужване на общината, тъй като свързва общинския център с втория по значимост център в област Кюстендил – гр. Дупница. Пътят предоставя също и директна връзка

към Коридора от ТЕН-Т – „Ориент/Източно Средиземноморие“ с направление на територията на страната „Видин-София-Кулата“. Дължината на републиканския път в общината е 10.2 km.

Община Кюстендил преобладаващо се обслужва от третокласна пътна мрежа, като дължината на **Третокласните пътища** в общината е 166.3 km. Тяхната основна функция е осъществяването на по-голяма част от връзките между останалите населени места в Община Кюстендил, тези със съседни общини и с Р. Сърбия. Третокласният път III-601 „Кюстендил – Драговищица – ГКПП Олтоманци“ осигурява връзката на Община Кюстендил и страната с Р. Сърбия (Босилеград).

Табл. 28. Обезпеченост на Община Кюстендил с Републиканска пътна мрежа

Териториална единица	I клас km	II клас km	III Клас km	Общо km	Гъстота km/km ² I клас	Гъстота km/km ² II клас	Гъстота km/km ² III клас	Общо гъстота km/km ²
Община Кюстендил	42.5	10.2	166.3	219	0.043	0.01	0.17	0.224
Област Кюстендил	84.8	54.1	431.9	570.8	0.0278	0.018	0.142	0.187
България	2 970	4 030	12 019	19 456	0.027	0.036	0.108	0.175

Източник: НСРР 2012-2022 г., ОСР на област Кюстендил за периода 2014-2020 г.

За разлика от повечето общини в областта, Община Кюстендил има предимството да провежда вътрешнообщинските комуникации между голяма част от населените места и с центъра на общината по републиканска пътна мрежа, но тези функции основно се изпълняват от общинската пътна мрежа.

Общинската пътна мрежа на територията на общината е с дължина 292.3 km. Гъстотата ѝ, която е 0.298 km/km², е по-висока от средната за областта и почти два пъти по-висока от средната за страната. Това е обяснимо, предвид големия брой населени места в общината и необходимостта от транспортен достъп до тях.

Пътна мрежа – състояние

Състоянието на републиканската пътна мрежа – I-ви, II-ри и III-ти клас е представено в справката от Областно пътно управление, гр. Кюстендил. От представената справка за състоянието на републиканските пътища се установява, че 110.2 km (50%) са с добро, 47.9 km (22%) със средно и 60.9 km (28%) с лошо състояние на пътната настилка.

Табл. 29. Списък на републиканските пътища на територията на ОПУ-Кюстендил в Община Кюстендил

Път, № наименование	Дължина в територията на общината (km)	Състояние на пътната настилка по участъци (km)		
		добро	средно	лошо
I-6/E-871 "Граница Македония-Гърляно-о.п.Кюстендил-Радомир" от km 0+000 до km 42+480	42.48	37.55	2.33	2.6
Пътна връзка	0.6			
II - 62 "о.п.Кюстендил-о.п.Дупница-Клисура" от km 0+000 до km 10+200	10.2	10.2		
III - 601 "О.п.Кюстендил-Драговищица-Долно Уйно-Граница Република-Сърбия" от km 0+000 до km 27+300	27.3	6.5	18.02	2.78
III - 602 "(о.п.Кюстендил-Радомир)-Коняво-Горна	12.5	3.33	1.62	7.55

Козница-Мала Фуча-Бобов дол" от km 0+000 до km 12+500				
III - 621 "(о.п.Кюстендил-о.п.Дупница)-Невестино-Катрище-Горна Гращица" от km 2+800 до km 8+600	5.8	2.6		3.2
III - 637 "(Трън-Стрезимировци)-Вукан-Пенкьовци-Трекляно-Габрешевци-Драговищица" от km 61+000 до km 70+910	9.91	9.91		
III - 6001 "Гърляно-Долно село-Бобешино-Коприва" от km 0+000 до km 17+000	17		7	10
III - 6003 "(о.п.Кюстендил-Радомир)-Копиловци-Шишковци-Раждавица-Полска Скакавица" от km 0+000 до km 15+00	16.25	8.12	2.83	5.3
III - 6005 "(о.п.Кюстендил-Радомир)-Ябълково-Копиловци-Шишковци-Драговищица" от km 0+000 до km 4+300 и от km 7+500 до km 13+250	10.05	6.05	3.7	0.3
III - 6012 "Долно Уйно-Горно Уйно-Долни Коритен-Горни Коритен-Трекляно" от km 0+000 до km 7+900	7.9		3.44	4.46
III - 6202 "(о.п.Кюстендил-о.п.Дупница)-Слокощица-Богослов-хижа"Осогово"-хижа"Три буки" от km 0+000 до km 21+500	21.5	13.72	2.59	5.19
III - 6203 "(о.п.Кюстендил-о.п.Дупница)-Търновлаг-Багрени-Жабокрът(о.п.К-л-Радомир)" от km 0+000 до km 8+220	8.22	8.22		
III - 6222 "(Четирци-Църварица)-Ваксево-Смоличано-Пелатиково-Рашка Гращица-Згурово-Берсин-Граница-(о.п.Кюстендил-о.п.Дупница)" от km 22+400 до km 29+380	6.98	4.04	2.28	0.66
III - 6224 "(Четирци-Църварица)-Ветрен-Раково-Горно Раково-Ново село-Слокощица" от km 24+800 до km 47+710	22.91		4.1	18.81

Източник: Община Кюстендил (ОПУ-Кюстендил)

Справка за извършените ремонтни дейности за периода 2007-2013 г., както и перспективи за развитие на РПМ (Нови проекти за периода 2014-2020 г.) са представени в долупоместените таблици.

Табл. 30. Изпълнени проекти за периода 2007-2013 г.

Обекти	Година започване/завършване	Дължина (km)	Програма
ЛОТ 9: Път I-6 „Кюстендил-Перник” участък от km 25+860 до km 30+780	2008 г.	4.92	Транзитни пътища IV
ЛОТ 23А, участък №2 „Обходен път Кюстендил-Дупница” от km 0+000 до km 10+200	2010-2013 г.	10.2	Транзитни пътища V
Неотложни аварийно-възстановителни работи (реконструкция) на път I-6/E-871 „Граница Македония-Гърляно-Радомир” от km 9+200 до km 9+350	2010-2011 г.	0.15	Аварийна програма
Направа на нов мост над р.Бистрица при km 2+140 на път III-6005 „(о.п.Кюстендил-Радомир)-Ябълково-Копиловци-Шишковци-Драговищица”	2010-2011 г.		Аварийна програма
III-6003 /стар III-1232 по проект/ "Шишковци-Раждавица" от km 5+250 до km 8+707	2008	3.457	среден ремонт
III-6005/стар по проект III-1232/ "Шишковци-Драговищица" от km 4+370 до km 13+440	2008	9.07	среден ремонт

III-6203 "Търновлаг-Жабокрът" от km 0+000 до km 8+200	2008	8.2	среден ремонт
---	------	-----	---------------

Източник: Община Кюстендил (ОПУ-Кюстендил)

Табл. 31. Перспективи за развитие, нови проекти за периода 2014-2020 г.

Обекти	Година започване / завършване	Дължина (km)	Програма
Рехабилитация			
Път I-6 „Кюстендил-Перник” участък от km 34+385 до km 42+480	2014 - 2016 г.	8.095	Транзитни пътища V
Път III-601 "Соволяно - Драговищица - Горановци" от km 0+000 до km 3+850 L = 3,850 km от km 3+850 до km 12+600 L = 8,750 km и от km 20+745 до km 27+115 L = 6,370 km – Рехабилитация	2014 - 2020 г.	18.97	ОПРР
Път III-602 "Горна Гращица - Горна Козница" от km 5+200 до km 12+500 – Рехабилитация	2014 - 2020 г.	7.3	ОПРР
Път III-621 "Невестино - Катрище" от km 2+800 до km 6+600 – Рехабилитация	2014 - 2020 г.	3.8	ОПРР
Проектиране			
Път III-601 "Соволяно - Драговищица - Горановци" от km 3+850 до km 12+600 L = 8,750 km и от km 20+745 до km 27+115 L = 6,370 km	2014 - 2020 г.	15.12	ОПРР
Път III-621 "Невестино - Катрище" от km 2+800 до km 6+600	2014 - 2020 г.	3.8	ОПРР
Път III-602 "Горна Гращица - Горна Козница" от km 5+200 до km 12+500	2014 - 2020 г.	7.3	ОПРР

Източник: Община Кюстендил(ОПУ-Кюстендил)

Подробен списък на общинските пътища в Община Кюстендил, тяхната дължина и състояние на настилка е представен в Таблица 32.

Табл. 32. Списък на общинските пътища на територията на Община Кюстендил

№ на пътя	Наименование на пътя	Видове настилки			Дължина на пътя в km
		асфалто-бетонна (km)	трошено-каменна и баластра (km)	без настилка (km)	
KNL1112	/I-6 Гърляно -Кюстендил/ - Жиленци - мах. Глогоvsка река	0 ⁺⁰⁰⁰ -1 ⁺⁵⁰⁰ 1 ⁺⁵⁰⁰	-	1 ⁺⁵⁰⁰ -4 ⁺⁰⁰⁰ 2 ⁺⁵⁰⁰	4.000
KNL1117	/ I - 6 Кюстендил - Радомир/ - Дворище - Шипочано - Раждавица - Гърбино	0 ⁺⁰⁰⁰ -10 ⁺²⁰⁰ 10 ⁺²⁰⁰	-	10 ⁺²⁰⁰ -15 ⁺⁹⁰⁰ 5 ⁺⁷⁰⁰	15.900
KNL1120	/ III -6005, Ябълково - Николичевци/ - / I - 6 о.п.Кюстендил/	0 ⁺⁰⁰⁰ -1 ⁺⁶⁰⁰ 1 ⁺⁶⁰⁰	-	-	1.600
KNL1122	/ I - 6 о.п.Кюстендил/ - Лозно	0 ⁺⁰⁰⁰ -3 ⁺⁸⁰⁰ 3 ⁺⁸⁰⁰	-	-	3.800
KNL1123	/ I - 6 о.п.Кюстендил/ - Скриняно - Николичевци/ III - 6005/ мост км 4+050 L - 33m стоманобетонен	0 ⁺⁰⁰⁰ -4 ⁺⁴⁰⁰ 4 ⁺⁴⁰⁰	-	-	4.400

KNL1129	/ I - 6 Граница Македония - Гърляно / - Гюешево - Преколница - Долно село - Кутугерци - Церовица - KNL3128	$8^{+000} - 24^{+800}$ 16^{+700}	-	$0^{+000} 8^{+100}$ 8^{+100}	24.800
	мост км 12+100 L - 16m стоманобетонен				
KNL1135	/II - 62 Кюстендил - Дупница/ - Багреници /III - 6203 /	$0^{+000} - 0^{+500}$ 0^{+500}	-	-	0.500
KNL2110	/ I - 6 Граница Македония - Гърляно / - Каменичка Скавица - Гюешево - м. Деве баир	$0^{+000} - 2^{+800}$ 2^{+800}	$2^{+800} - 6^{+900}$ 4^{+100}	-	6.900
	мост км 3+200 L - 6м стоманен				
KNL2111	/ I - 6 Граница Македония - Гърляно / - Раненци - Преколница - Цървен дол – Коприва	$0^{+000} - 4^{+900}$ 4^{+900}	$4^{+900} - 9^{+400}$ 4^{+500}	$9^{+400} - 13^{+400}$ 4^{+000}	13.400
	мост км 3+400 L – 7 m стоманобетонен				
	мост км 5+040 L – 17 m стоманобетонен				
KNL2114	/ I - 6 Граница Македония - Кюстендил/ - Грамаждано -Жиленици /KNL1112/	$0^{+000} - 3^{+900}$ 3^{+900}	-	-	3.900
KNL2124	/ I - 6 о.п.Кюстендил/ - Радловци - Блатец - Дождевница -Церовица	$0^{+000} - 11^{+600}$ 11^{+600}	$11^{+600} - 15^{+600}$ 4^{+000}	$15^{+600} -$ $25^{+800} 10^{+200}$	25.800
KNL2133	/ III - 602 /Коняво - Долна гращица - Горна гращица -/ III - 602 /	$0^{+000} - 4^{+800}$ 4^{+800}	-	-	4.800
KNL2137	/ II - 62 Кюстендил - Дупница/ - Пиперков чифлик - / KNL2140 /	$0^{+000} - 2^{+500}$ 2^{+500}	-	-	2.500
KNL2138	/ II - 62 Кюстендил - Дупница/ - Нов чифлик -Берсин - Търсино - Горно Търсино	$0^{+000} - 8^{+700}$ 8^{+700}	-	$8^{+700} - 13^{+700}$ 5^{+000}	13.700
KNL2139	/ III - 621 Невестино - Горна Гращица/ - Катрище -Таваличево -/Коняво - / III - 602 /	$0^{+000} - 3^{+600}$ 3^{+600}	-	-	3.600
KNL2140	/ III - 6222 п.к. Багреници / - Берсин - Граница - Слокощица - Кюстендил	$0^{+000} - 4^{+500}$ 4^{+500}	-	-	4.500
	мост км 1+600 L – 16 m стоманобетонен				
KNL2143	/ III - 637 Злогош - Драговищица/ - Стенско -/ III – 6003 Шишковци - Раждавица/	$0^{+000} - 4^{+700}$ 4^{+700}	-	-	4.700
KNL3113	/ III - 6001 Долно село - Коприва/ - Бобешино - Жеравино	-	-	$0^{+000} - 6^{+800}$ 6^{+800}	6.800
KNL3115	/ III - 6001 Долно село - Бобешино/ - Црешново	-	$0^{+000} - 0^{+800}$ 0^{+800}	$0^{+800} - 3^{+200}$ 2^{+400}	3.200
KNL3116	/ I - 6 Граница Македония - Кюстендил/ - Ръсово - Бистрица	-	-	$0^{+000} - 6^{+300}$ 6^{+300}	6.300
KNL3117	/Кюстендил - Радомир/ - Углярци - Горна Козница	-	-	$0^{+000} - 5^{+000}$ 5^{+000}	5.000
KNL3118	/ I - 6 Кюстендил - Радомир/ - Буново	$0^{+000} - 3^{+600}$ 3^{+600}	-	-	3.600
KNL3119	/ I - 6 о.п.Кюстендил/ - Горна Брестница	$0^{+000} - 4^{+200}$ 4^{+200}	-	-	4.200
KNL3121	/III - 6003Кюстендил/ - Копиловци - Дворище/KNL1117/	-	-	$1^{+600} - 2^{+700}$ 1^{+100}	1.100
	мост км 1+ 800 L – 84 m стоманобетонен				

KNL3125	/KNL2124 Кюстендил - Дождевица/ Приют за бездомни животни - Блатец - Лисец –Леска	$0^{+000} - 3^{+300}$ 3^{+300}	$3^{+300} - 3^{+800}$ 0^{+500}	$3^{+800} - 7^{+600}$ 3^{+800}	7.600
KNL	/KNL3125 Блатец - Леска/ - Лисец - Ръсово - / III - 6001 Гърляно - Долно село/ мост km 10+800 L – 21 m стоманобетонен	$8^{+800} - 10^{+900}$ 2^{+100}	-	$0^{+000} - 8^{+800}$ 8^{+800}	10.900
KNL3126	III-601 /Кюстендил - Драговищица/ - Совояно - /KNL1123/	$0^{+000} - 3^{+700}$ 3^{+700}	-	-	3.700
KNL3127	/ III - 601 Кюстендил - Драговищица/ - Совояно - Мазарачево - Кършалево – Ломница мост km 2+800 L – 20 m стоманобетонен	$0^{+000} - 4^{+100}$ 4^{+100}	-	$4^{+100} - 17^{+100}$ 13^{+000}	17.100
KNL3128	/Кюстендил - Драговищица/ -Ломница –Чуденци	$0^{+000} - 13^{+200}$ 13^{+200}	-	$13^{+200} -$ $18^{+000} 4^{+800}$	18.000
KNL3130	/ III - 6001 / Долно село - Цървен дол	$0^{+000} - 0^{+500}$ 0^{+500}	$0^{+500} - 5^{+500}$ 5^{+000}	-	5.500
KNL3131	/III - 601 Драговищица - Долно уйно/ - Горановци - Полетинци - (Граница общ.Трекляно) - Злогош /III -637/ мост km 0+050 L – 31 m стоманобетонен	$0^{+000} - 7^{+200}$ 7^{+200}	-	-	7.200
KNL3132	/ III - 601 Долно уйно - Режинци - Ломница -Ивановци - Гурбановци	-	-	$0^{+000} - 17^{+100}$ 17^{+100}	17.100
KNL3134	/ III - 6202, Богослов - х. "Три буки"/ - Почивна станция "ДАП" х. "Три буки - Цървена ябълка мост km 4+700 L – 8 m стоманобетонен мост km 6+800 L – 12 m стоманобетонен	$0^{+000} - 0^{+500}$ 0^{+500}	$0^{+500} - 7^{+500}$ 7^{+000}	-	7.500
KNL3136	/ III -6203 / Търновлаг - Гирчевци /III - 6203/	$0^{+000} - 2^{+200}$ 2^{+200}	-		2.200
KNL3141	/ III - 6222, Берсин - Граница / - Лелинци	$0^{+000} - 3^{+500}$ 3^{+500}	-	-	3.500
KNL3142	/ III - 6224, Раково - Ново село/ м.Две реки - /KNL3134/	$12^{+000} - 13^{+000}$ 1^{+000}	$0^{+000} - 12^{+000}$ 12^{+000}	-	13.000
KNL3144	/ III - 6003, Шишковци - Шипочано / KNL1117/	$0^{+000} - 2^{+000}$ 2^{+000}	-	-	2.000
KNL3170	/ III - 6224, Раково - Ново село/ - Чеканец - (Граница общ. Невестино) - Савойски –Сажденик	$0^{+000} - 8^{+000}$ 8^{+000}	-	-	8.000
Всичко:		149^{+800}	37^{+900}	104^{+600}	292.300

Източник: Община Кюстендил

Обобщено състояние на общинската пътна мрежа:

- Добро – 149.8 km (51%);
- Средно – 37.9 km (13%);
- Лошо (без настилка) – 104.6 km (36%).

• Железопътна мрежа

Обслужването на Община Кюстендил с ЖП транспорт се осъществява от 6-та главна жп линия „София-Радомир-Кюстендил-Гюешево“. Линията е с дължина 57.25 km на територията на общината – магистрална, но единична, неелектрифицирана и без връзка с жп мрежата на Македония. Тя не отговаря на съвременните изисквания за провеждане на международните потоци. Поради просрочените ремонти на железния път, техническото състояние на релсо-траверсовата скара е влошено. Силно пресеченият релеф на областта и съседните територии са предопределили структурата на железопътната мрежа. Големите криви и наклони по трасето на железопътната линия, както и влошеното състояние ограничават движението до скорост едва 40 km/h.

Независимо от териториалната неравномерност на жп мрежата, поради високата гъстота на жп гарите и спирките, достъпът на населението до жп транспорт е добър. Община Кюстендил се обслужва от 4 гари (гара Гюешево, гара Копиловци, гара Кюстендил и гара Шишковци) и 11 спирки. През територията на общината за едно денонощие преминават четири бързи влака и тринадесет крайградски пътнически влака, от които четири се движат между гара Кюстендил и гара Гюешево, както и два маневрени влака.

Незадоволителното състояние на жп гарите, ниските скорости на движение на влаковете, лошото състояние на подвижния състав, както и конкуренцията на автобусния транспорт, са причина за отлив на пътници от железопътния. Друг проблем е липсата на подходящ обществен достъп до функциониращите гари, в случаите когато са отдалечени от обслужваните населени места.

С финансиране по програма ИСПА през 2010 г. се изпълнява проект “Техническа помощ за модернизация на железопътната линия Радомир-Гюешево”. Разработени са 7 варианта на идеен проект, като определеният за най-икономически и технически целесъобразен проект предвижда изграждане на ново трасе на жп линията с проектни скорости от 160 km/h за участъка Радомир - с. Гюешево. От село Мазарачево до Долно село трасето се развива в тясна ивица през дефилето на р. Бистрица в Лисец планина. Преминаването през дефилето се извършва с естакадни мостови конструкции и тунели за еднопътна жп линия за скорост 160 km/h. Влизането в гара Гюешево е за проектна скорост от 90 km/h. Проектната нивелета е с максимален наклон до 15%. Следата на трасето е разработена до съществуващия тунел на границата с Република Македония. Прокопаването на базов тунел под Земенска планина ще елиминира проблема с Натура 2000, като запазва растителния и животински биосвят непокътнат. Прокопаването на тунела през седиментни скали и конгломерати ще благоприятства за неговата относително ниска себестойност. Новата жп линия е предвидена като еднопътна. Разминаването и надгонването на влаковете ще се извършва на реконструирани съществуващи или на новоизградените за тази цел гари. Разположението на новите гари е обусловено от необходимостта за увеличаване на пропускателната способност на линията и е съобразено с времепътуването на влаковете и местата на разминаване в двете направления по единичната жп линия.

Проектът “Модернизация на железопътната линия Радомир - Гюешево” се планира да бъде инженеринг (проектиране и строителство) и да се реализира с финансиране по ОП “Транспорт” 2014 - 2020 г.

2.8.2. Водоснабдителна система

Всички 72 населени места в Община Кюстендил са водоснабдени. Делът на водоснабденото население е 99%.

Населените места от Община Кюстендил се водоснабдяват от открити речни водохващания в планина Осогово и шахтови кладенци по поречието на река Струма. Откритите речни водохващания са с дебит от 50 до 300 l/s, като водите се довеждат гравитачно до пречиствателна станция за питейни води (ПСПВ).

От карстовите извори при с. Полска Скакавица е изградено аварийно водоснабдяване на гр. Кюстендил, покриващо върховите моменти при недостиг на водни количества през летните месеци. Изворите са с голям, но непостоянен дебит (студен извор - $Q_{\max} = 400$ l/s и топъл извор - $Q_{\max} = 80 \div 100$ l/s), като гарантираният дебит е 80 l/s, за което е оразмерен и аварийният водопровод. Последният е изпълнен от стоманени тръби с диаметър $\varnothing 300$ mm и дължина 30 km. В момента водопроводът не работи, поради намалялата консумация на вода и задоволеност на водопотреблението в гр. Кюстендил.

В повечето села през летните месеци се наблюдава недостиг на вода за питейно-битови нужди, поради ползването ѝ за поливане. Напълно задоволени с вода за питейно-битови нужди са селата Ябълково и Гирчевци.

•Водоизточници

Водоснабдяването на Община Кюстендил се осъществява от сондажи (подземни водни тела), каптажи и речни водохващания (от повърхностни водни тела). Основните водоизточници, захранващи гр. Кюстендил и прилежащите селища, са посочени в **Таблица № 33**. За тези водоизточници има действащи разрешителни, издадени от компетентния орган – Басейнова дирекция Западнобеломорски район, МОСВ, и са учредени санитарно-охранителни зони.

Останалите населени места в общината се водоснабдяват от местни водоизточници.

Питейните води се пречистват от ПСПВ в с. Жилинци, обслужваща населението на град Кюстендил и селата Лозно и Жилинци. Всички останали водохващания остават с риска от директно повлияване от природните условия и доставяне на питейна вода с отклонения от стандартите.

Повърхностните водоизточници представляват речни водохващания, обособени на следните водни обекти: Лева река, Мала река, Орлова река, река Воденичница, Радужка река и река Банщица. Общият капацитет от тези речни водохващания съгласно разрешителните за водовземане е 201 l/s.

Водата от водоизточници дренажите Кюнек и Плавилото се съхранява в резервоар Висока зона ($V=500$ m³), а общият капацитет на тези водоизточници е 4.02 l/s.

Подпочвените водоизточници от плитките кладенци “Северна индустриална зона” са 9 бр. шахтови кладенци (СИЗ – 9ШК) с капацитет по разрешително за водовземане - 4.414 l/s. Водата се доставя посредством две помпени станции (Северна индустриална зона – Първи подеи и Северна индустриална зона – Втори подеи) до резервоар „Булгарплод” и оттам - към водоразпределителната мрежа на гр. Кюстендил.

Водата от водоизточник „Южна индустриална зона“ – 7 бр. шахтови кладенци (ЮИЗ – 7ШК) се доставя посредством две помпени станции (ПС – Южна индустриална зона – Първи подеи и ПС – Южна индустриална зона – Втори подеи) до резервоар ЮИЗ II. Типът на водоизточника е подпочвени води предимно от плитки кладенци, с капацитет от разрешително за водовземане - 3.6 l/s.

Високопланински дренажни водохващания:

- Каптаж „Кюнек“ („Млачка“) на кота терен – 1820,50 m;
- Каптаж „Плавилото“ на кота терен – 1720,58 m;

Водата от двата дренажа се подава гравитачно по етернитов (АЦ) водопровод (Осоговски водопровод) във водоема на висока зона $V=500 \text{ m}^3$ на кота терен 602,15 m. Дебитът на тези водоизточници е $Q_{\min}=0 \text{ l/s}$, $Q_{\max}=20 \text{ l/s}$.

Алпийски водохващания:

- Водохващане „Глоговска“ на кота терен – 1 160,00 m на р. Банщица;
- Водохващане „Воденичарница“ на кота терен – 1 085,60 m на р. Воденичарница;
- Водохващане „Радущка“ на кота терен – 1 092,30 m на р. Радущка;
- Водохващане „Лева“ на кота терен – 1 294,00 m на р. Лева;
- Водохващане „Орлова“ на кота терен – 1 202,60 m на р. Орлова;
- Водохващане „Мала“ на кота терен – 1 121,52 m на р. Мала.

Дебитът на изброените водоизточници е $Q_{\min}=40 \text{ l/s}$ и $Q_{\max}=240 \text{ l/s}$. Водата от тези водохващания се подава към ПСПВ, като в района на станцията е изграден байпас за периодите, в които водозточниците работят с максимален дебит. ПСПВ е с капацитет $Q=250 \text{ l/s}$ и не е в състояние да обработва цялото водно количество от водоизточниците, поради което трябва да се предвиди разширение и модернизирание на пречиствателната станция.

Шахтово-тръбни кладенци в с. Коняво и с. Жабокрът – 24 бр:

- ПС СИЗ - I подеи - захранва се от 8 бр. тръбни кладенци и 9 бр. шахтови кладенци, с дебит: $Q_{\min}=80 \text{ l/s}$, $Q_{\max}=160 \text{ l/s}$;
- ПС ЮИЗ – I подеи - захранва се от 7 бр. шахтови кладенци, с дебит: $Q_{\min}=30 \text{ l/s}$ и $Q_{\max}=60 \text{ l/s}$.

Язовир „Кюстендил“ се намира в близост до вливането на река Гюшевица в река Новоселска, на около 600 m от село Слокощица и на 3-4 km от град Кюстендил. Язовирът е проектиран със следните параметри: общ завирен обем 15,2 млн. m^3 , полезен обем – 11.62 млн. m^3 , височина на стената 67,5 m, дължина на короната – 260 m, залята площ 57.0 ha. Водоподаването му е предвидено да е до 800 l/s.

Строителството му започва в 1978 година. Към настоящия момент степента на изграденост на обекта е около 55%. Изграден е резервоара с обем 9000 m^3 и водопровода от резервоара до водоснабдителната мрежа на гр. Кюстендил. Последните два подобекта към проекта за „Водоснабдяване на гр. Кюстендил и група села от язовир „Кюстендил““ са били в експлоатация до спирането на аварийния водопровод „Скакавица“, който е захранвал резервоара. Замразеният строеж следва да се завърши и въведе в експлоатация не само за да се стабилизира водоснабдяването на областта, но и заради факта, че с времето става опасен.

Табл. 33. Основни водоизточници за питейна вода в Община Кюстендил

Наименование	Тип	описание	Дебит по разрешително за водовземане (m ³ /год.)	Населени места, които се водоснабдяват от водоизточника
Открито водохващане р. Лева за ПСПВ - с. Жиленци	Повърхностен водоизточник без язовир	Речно водохващане	880 000	гр. Кюстендил, с.Жиленци и с. Лозно
Открито водохващане р. Орлова за ПСПВ – с. Жиленци	Повърхностен водоизточник без язовир	Речно водохващане	840 000	гр. Кюстендил, с.Жиленци и с. Лозно
Открито водохващане р. Радушка за ПСПВ – с. Жиленци	Повърхностен водоизточник без язовир	Речно водохващане	480 000	гр. Кюстендил, с.Жиленци и с. Лозно
Открито водохващане р. Воденичница за ПСПВ – с. Жиленци	Повърхностен водоизточник без язовир	Речно водохващане	400 000	гр. Кюстендил, с.Жиленци, с. Лозно
Открито водохващане р. Глоговска за ПСПВ – с. Жиленци	Повърхностен водоизточник без язовир	Речно водохващане	1 200 000	гр. Кюстендил, с.Жиленци и с. Лозно
Открито водохващане р. Мала за ПСПВ – с. Жиленци	Повърхностен водоизточник без язовир	Речно водохващане	200 000	гр. Кюстендил, с.Жиленци и с. Лозно
ПС - СИЗ – I-ви подеи: 8 бр. ТК и 9 бр. ШК, ПС – ЮИЗ – I-ви подеи: 7 бр. ШК	Подпочвени води предимно от плитки кладенци	24 бр. шахтови и тръбни кладенци	400 000	гр. Кюстендил, с.Ябълково и с. Жабокрът
Каптаж "Павилото" - Осоговски водопровод	Подпочвени води предимно кладенци с речна инфилтрация	Дренажно водо-хващане	95 000	гр. Кюстендил
Каптаж "Белата вода" - Осоговски водопровод - с. Богослов	Подпочвени води предимно кладенци с речна инфилтрация	Дренажно водо-хващане	23 000	гр. Кюстендил
Каптаж "Кюнек" /Млачка/ - Осоговски водопровод	Подпочвени води предимно кладенци с речна инфилтрация	Дренажно водо-хващане	32 000	гр. Кюстендил

Източник: Общински план за развитие на Община Кюстендил за периода 2014-2020 г.

•Водоснабдителна система

Водоснабдяването на в гр. Кюстендил се осъществява помпено и гравитачно. Помпеното водоснабдяване се осъществява от две помпени станции:

- помпена станция „Северна индустриална зона” – I^{ви} подеи (захранвана от 9 шахтови и 8 тръбни кладенци с дебит $Q = 140 \text{ l/s}$) и
- помпена станция „Южна индустриална зона” – I^{ви} подеи (захранвана от седем шахтови кладенци с общ дебит $Q = 60 \text{ l/s}$), като всяка от тях подава вода и на съответен II^{ри} подеи.

Гравитачното водоподаване е от Пречиствателна станция за питейни води с. Жиленци. Капацитетът на ПСПВ е 250 l/s , но той е непостоянен и е зависим от климатичните условия. Летните и есенни месеци спада и до 50 l/s . Непостоянният дебит налага в месеците с намалено водоподаване от Пречиствателна станция за питейни води добра организация на постъпващите водни количества в града, за да се сведе до минимум нуждата от воден режим.

Гравитачно се подава и вода от водопровод „Осогово”, захранен основно от две водохващания – р. Млачка и р. Плавилото.

За оптималното разпределение на водата във водопроводната мрежа на гр. Кюстендил има изградени 6 резервоара: Резервоар „Ниска зона”, Резервоар „Колуша”, Резервоар „Оризарско гумно”, Резервоар „Булгарплод”, Резервоар „Южна индустриална зона”-II^{ри} подеи и Резервоар „Богослов”.

Водопроводната мрежа в общината има следните параметри: довеждащи водопроводи – $156\,550 \text{ m}$ и вътрешна водопроводна мрежа – $492\,469 \text{ m}$.

Водопроводната мрежа на гр. Кюстендил е изградена в периода 1954-1960 г. Общата дължина на мрежата е 113 km . Водопроводната мрежа в Община Кюстендил в голямата си част се състои от етернитови тръби с висока степен на износване, причина за чести аварии и до 65% загуби на питейна вода.

В град Кюстендил и някои от селата се извършва реконструкция на водопроводната мрежа с цел намаляване на загубите на питейна вода и подобряване качеството на водоподаването. До момента е подменена голяма част от уличната водопроводна мрежа с полиетиленови тръби висока плътност. В селата е решен проблемът с основните им водоизточници. Недостиг на вода има главно през летните месеци, при по-продължително засушаване, когато подаваното водно количество се използва и за поливане.

Най-важните главни водопроводи в системата са водопроводите, които доставят вода от водоизточници с голям капацитет и водопроводите, които доставят вода от ПСПВ (с. Жиленци) към град Кюстендил. Диаметърът на тези водопроводи е 200 mm , а материалът е азбестоцимент. Два водопровода свързват ПСПВ и град Кюстендил. И двата са азбестоциментови, като единият водопровод е с диаметър $\varnothing 475 \text{ mm}$, а другият – $\varnothing 350 \text{ mm}$. Тези водопроводи са много важни от гледна точка на сигурност и надеждност при водоснабдяването на град Кюстендил с питейна вода.

Стоманени водопроводи от ПС СИЗ-I и СИЗ-II и от ЮИЗ-I и ЮИЗ-II доставят вода до резервоарите на Кюстендил. Диаметрите на тези водопроводи са $\varnothing 400 \text{ mm}$ и $\varnothing 426 \text{ mm}$. Останалата част от главните довеждащи водопроводи свързват водоснабдителните мрежи на малките населени места с местни водоизточници.

Състоянието на главните довеждащи водопроводи е лошо. Те са изградени преди повече от 50 години. Основните проблеми са течове, причинени от корозия на стоманени тръби или от

неправилни връзки между бетонни или азбестоциментови тръби. Рехабилитацията на тръбите за гарантиране сигурността на водоснабдителните системи е необходимост с висок приоритет.

Особено внимание следва да се обърне на подмяната на водопроводите към ПСПВ и от ПСПВ към град Кюстендил, където честите аварии могат да причинят прекъсвания във водоподаването в голяма част от града.

Продължава работата по изпълнението на проекта "Реконструкция и разширение на канализационната и водопреносна мрежа в Община Кюстендил, включително и селата Лозно, Жилени и Слокошица". Проектът се изпълнява по Оперативна програма "Околна среда 2007 - 2013 г.". Договорът за безвъзмездна финансова помощ е подписан в началото на февруари 2012 г., а общата стойност на финансирането по него е близо 88 млн. лева. По проекта предстои да бъдат обхванати 92 km канализация и 80 km водопровод.

В обхвата на ОУПО Кюстендил попада и *курортно-туристическа зона „Осогово”*, за която има одобрени ВиК - схеми към Подробен устройствен план – План за регулация и застрояване (ПУП-ПРЗ) на зоната. С тези схеми са определени трасетата и параметрите на водопроводната и канализационната мрежи на зоната.

В близост до курортната зона преминава Осоговският водопровод, изпълнен от азбестоциментови тръби с диаметър 250 mm, захранващ гр. Кюстендил. Поради неравномерното водно количество през различните сезони на годината, които постъпват от водохващанията (от 5 до 20 l/s), за осигуряването на необходимите количества вода за питейни и противопожарни нужди, е предвидено изграждането на резервоар на територията на КТЗ, който ще се захранва от Осоговския водопровод. Общият му обем е 187 m³.

На същата площадка, до резервоара, се предвижда помпена станция с предвидени филтриране и обеззаразяване. Захранването на резервоара е предвидено с полиетиленови тръби висока плътност с външен диаметър 90 mm. От резервоара до първото отклонение водопроводът ще бъде изпълнен от полиетиленови тръби висока плътност (PEHD) PN 10, с външен диаметър 110 mm. Останалите участъци ще бъдат изпълнени с тръби PEHD с външен диаметър Ø 90 mm. Предвидено е противопожарно водоснабдяване за зоната - 1 бр. пожар с разход 5 l/s, което ще се осигурява от пожарни хидранти 70/80 mm през максимално разстояние 150 m.

Към водоснабдителната система на град Кюстендил са изградени и действащи 8 *резервоара*: към ПС „СИЗ”- II подем, към ПС „ЮИЗ”- II подем, резервоари за ниска зона и за висока зона, „Колушки”, „Оризарско гумно”, „Булгарплод”, „Слокошко било”. Резервоар (нов 9 000 m³) – подобект към “Водоснабдяване на гр. Кюстендил и група села от язовир “Кюстендил”, към настоящия момент не се експлоатира. Всички резервоари са рехабилитирани и с подменена арматура по програма ИСПА. Хидроизолацията на всичките резервоари е изпълнена през 1996 г., поради което е наложително да бъдат хидроизолирани в близко време.

Основните действащи към момента резервоари за водоснабдяването на гр. Кюстендил са посочени в **Таблица 34**. Останалата част от резервоарите в обособената територия са транзитни или резервоари за съхранение за малките населени места с малък капацитет (от 40 m³ до 260 m³).

Табл. 34. Основни действащи резервоари за водоснабдяване на гр. Кюстендил

Резервоар (наименование)	Брой/обем (m³)	Кота (m)	Общ обем на резервоара (m³)
„Булгарплод“	1 бр. x 1000	531.30	1000
Южна индустриална зона (ЮИЗ) – II подем	3 бр. x 1250	538.80	3750
„Колуша“	3 бр. x 1250	611.20	3750
„Ниска зона“	2 бр. x 1650	576.00	3300
„Оризарско гumno“	2 бр. x 1000	552.80	2000
Северна индустриална зона (СИЗ) – II подем	1 бр. x 100	432.40	100
„Слокошко било“	1 бр. x 625	626.30	625
„Висока зона“	1 бр. x 500	600.00	500

Източник: РГП за обособената територия на „Кюстендилска вода“ ЕООД, гр. Кюстендил

Общият обем на резервоарите от водоснабдителната система в достатъчна степен покрива максималното дневно водопотребление на водоснабдителната система. Основният проблем на повечето от резервоарите в общината е лошото им техническо състояние.

Във водоснабдителната система на Община Кюстендил има два основни типа **помпени станции**. Първият тип са помпените станции, които се намират в близост до водоизточници – шахтови/тръбни кладенци. Те изпомпват водата до резервоарите, захранващи града. Вторият тип помпени станции са във вътрешността на водоснабдителната система и доставят вода до резервоарите, до които поради ниското налягане в системата, водата не може да достигне по гравитачен път.

За град Кюстендил се използват 4 бр. помпени станции (ПС), капацитетът на наличните помпи в тях е достатъчен. Основният проблем е свързан с лошото състояние на помпените инсталации. Те са изградени и са в експлоатация повече от 20 години и липсата на поддръжка е причина за прекомерната им амортизация.

Подмяната на старите помпи с ново ефективно оборудване вече е започнала и трябва да продължи заедно с инсталирането на съвременно оборудване в помпените станции, както и контролно-измервателни уреди. Чрез използване на най-нови технически решения може да се подобри ефективността на помпите и да се постигне рентабилно използване на електроенергията.

Водите за питейно-битово водоснабдяване се пречистват от Пречиствателна станция за питейни води (ПСПВ), с. Жиленци, с капацитет 250 l/s. С пречистената вода се водоснабдяват следните населени места и квартали: кварталите „Запад“, „Младост“, „Колуша“ и „Върташево“ на гр. Кюстендил, село Жиленци и село Лозно. Приблизителното население, обслужвано от ПСПВ, е около 50 000 жители. ПСПВ е в експлоатация от 1982 г.

Капацитетът на ПСПВ ограничава количеството на използваната гравитачна вода по време на максималния отток и това се компенсира със скъпо помпане на подпочвена вода. Пречиствателната станция използва двустъпална технологична схема на пречистване - хоризонтални утаители и бързи пясъчни филтри. Пречистената вода отговаря на изискванията на БДС. Всички останали водохващания остават с риска от директно повлияване от природните условия и доставяне на питейна вода с отклонения от стандартите. Необходима е цялостна реконструкция на съществуващата ПСПВ с. Жиленци, смяна на технологичното оборудване и увеличаване капацитета на станцията.

Общите **загуби на вода** във водоснабдителните системи са основен индикатор за тяхното състояние, производителност и ефективно управление.

В РГП за обособена територия „Кюстендилска вода” ЕООД е изготвен баланс на общите загуби на водоснабдителна система Кюстендил. Последната включва водоснабдителните системи на Община Кюстендил и община Невестино.

Тъй като по-голямата част от потреблението във водоснабдителната система от домакинствата и бизнеса са съсредоточени в гр. Кюстендил и близките села, приемаме, че усреднените данни в РГП могат да бъдат отнесени и до Община Кюстендил.

Табл. 35. Баланс на общите загуби на вода във водоснабдителна система на Община Кюстендил

Вода	Вид водни количества	Водно количество (l/s)	%
Водни количества, влизащи във водоснабдителната система	Количество непречистена (сурова) вода, добита от собствени водовземни съоръжения	139.79	100
Водни загуби	Общо	74.65	53.4
Обща законна консумация	Общо	65.15	46.6

Източник: РГП на обособена територия „Кюстендилска вода” ЕООД. Обработка НЦТР.

Общите загуби на вода в обособената територия са много високи. Като се има предвид недостига на вода, създаването на ефективна стратегия за намаляване на общите загуби се счита за приоритетна цел.

В заключение може да се направят обобщените изводи, че водните ресурси на територията на Община Кюстендил са напълно достатъчни да задоволяват нуждите, както за питейно битово водоснабдяване, така също и за промишлени нужди, напояване и не се очаква трайна тенденция на недостиг на естествени повърхностни и подземни водни ресурси. В перспектива обаче трябва да се насърчи ВиК оператора да въведе програми за пестене на вода, както от битовите абонати, така и от другите консуматори. Също така е необходимо да се стимулират собствениците на имоти, които ползват вода за напояване на градини и други малки селскостопански площи, да ползват и изграждат собствени водовземни кладенци, там където е възможно, а също така да изграждат (или да закупуват) малки съоръжения за акумулиране на дъждовните води и използването им за тези нужди.

Хидравличният капацитет на разпределителната мрежа, както и преносната такава, е с достатъчен капацитет и техните диаметри покриват напълно бъдещите им нужди.

Основните проблеми са течове, причинени от корозия на стоманени тръби или от неправилни връзки между бетонни или азбестоциментови тръби. Рехабилитацията на тръбите за гарантиране сигурността на водоснабдителните системи е необходимост с висок приоритет.

Особено внимание следва да се обърне на подмяната на водопроводите към ПСПВ и от ПСПВ към град Кюстендил, където честите аварии могат да причинят прекъсвания във водоподаването в голяма част от града.

2.8.3. Канализационна система

От населените места на общината, само в град Кюстендил е изградена канализация с ПСОВ. В някои села има частично изградени канализационни колектори, заустващи в септични ями.

Градът има смесена канализационна система с преливници за дъждовна вода. Същата е изградена около 1940 г. и има около 12 000 km канализационни отклонения. Отпадъчните води се заустват в Градската пречиствателна станция за отпадъчни води (ГПСОВ), въведена в експлоатация през 1975 г. Капацитетът на станцията по проект е 560 l/s. Място на заустване на отпадъчните води е р. Банщица (или Банска), поречие Струма, II^{ра} категория водоприемник.

Отпадъчното водно количество е в размер на 2976 m³/ден за битовите отпадни води и 2327 m³/ден за промишлените отпадни води. Дължината на уличната канализационна мрежа е 124 km при диаметър на тръбите 100 до 1000 mm, от които дължината на главните колектори е 10 km (диаметър на тръбите от 200 до 1000 mm). Перспективата за подобряване на канализационните мрежи и системи за отпадни води е свързана с необходимостта от реконструкция на Южния канализационен и Северен колектор на гр. Кюстендил и изграждане на довеждащия главен канализационен колектор от кв. Въртешево, който е с дължина 1 km, както и с реконструкция на пречиствателната станция за отпадните води. Сегашното й състояние не позволява тя да работи с необходимия капацитет. Съгласно проект по програма ИСПА разрешеният капацитет на ГПСОВ е $\text{Оср.денонощно} = 11569 \text{ m}^3$, което е доста по-ниско от това преди реконструкцията. В момента ПСОВ приема за пречистване води Оср.денонощно от 15 000 m³ до 17 000 m³, което надвишава значително проектните количества, защото предвиденото Оср. денонощно е валидно за 2030 година, което може да бъде изпълнено при условие, че останалата нереконструирана канализационна мрежа след I етап на интегрирания проект ИСПА бъде реконструирана.

Не е довършен южният главен колектор в участъка Животински пазар – мост - канала, което е пропуск по изпълнение на програма ИСПА. Нужна е и реконструкция на участъка мост - канала и довеждащия колектор от последния до вход ПСОВ.

През 2004 - 2005 г. от Община Кюстендил са спечелени и вече се реализират няколко проекта, като:

- Изграждане на канализация за битово фекални води в кв. 9, кв. 11, кв.12 и кв. 27 на кв. “Въртешево” (град Кюстендил) на стойност 736 хил. лв.;
- Реконструкция на канализация за фекални води на ул. Неофит Бозвели, между РШ до източен вход на музея и РШ на ул. „Бузлуджа“, гр. Кюстендил на стойност 23 хил. лв.

Канализационната мрежа в гр. Кюстендил обхваща главен колектор I – север е реконструиран от кръстовището на бул. „България“ и ул. „Г.С.Раковски“ в посока запад – изток до включването му в довеждащия колектор до ПСОВ гр. Кюстендил. Началото на колектора, както и съпътстващата го второстепенна мрежа, трябва да се реконструират при следващия етап на извършване на подобрения по мрежата, като основната схема на канализацията в тази зона няма да претърпи значителни изменения. В участъците, където липсва канализация е нужно нейното изграждане.

Реконструкцията на главен колектор I – юг е извършена по цялата дължина на ул. „Сливница“ и ул. „Дондуков“ до включването му в довеждащ колектор до ПСОВ гр. Кюстендил. Колекторът е в добро техническо състояние, изпълнен от големи диаметри и съвременни материали, което

предполага голям капацитет на събираемост на отпадните води от зона „Юг”. Колекторът е претърпял някои изменения в източната си част от старото си трасе.

Освен основният събирател в зона „Юг” се оформят още 5 главни колектора според новите проектни разработки. Новите трасета на колекторите променят основната схема на канализацията в зоната, но не се променя идеята за смесен тип на системата.

Главен колектор II – юг зауства в главен колектор I – юг на кръстовището на ул. „Сливница” и ул. „Бенковски”. Изграждането му е осъществено до кръстовището на ул. „Св. Мина” и ул. „Ленин”. Според проектните разработки колекторът трябва да продължи до края на ул. „Калосия” в следващ етап на реконструкция на мрежата в зоната.

Главните колектори III и IV също заустват в главен колектор I – юг и в по-голямата си част са реконструирани. Трасето на колектор III е положено по цялата дължина на ул. „Александър Стамболийски”. Колектор IV е проектиран и изпълнен по ул. „Цар Крум”, ул. „Патриарх Евтимий” до края на ул. „Гороцветна”.

Необходимо е колекторът да се реконструира спрямо новите проектни параметри. Главен колектор VI и главен колектор VI дъждовен не са с променени трасета спрямо старите колектори, но колекторите се нуждаят от реконструкция.

От селата в Кюстендилска община, канализация е изградена само в:

- с. Гирчевци;
- с. Шишковци – изградена и ПСОВ, но мрежата не се стопанисва от ВиК-оператора „Кюстендилска вода“ ЕООД;
- селата Соголяно, Николичевци, Скриняно, Граница – частично изградена канализация по главните улици, заустващи в септични ями, повечето от които са компрометирани.

В другите села се използват преди всичко септични ями и попивни кладенци в имотите, което влошава качествата на околната среда.

За отвеждането на канализационните води е необходимо да се изгради канализация и локални пречиствателни станции в по-големите населени места.

Реконструкцията и доизграждането на канализационната мрежа в Община Кюстендил продължава с работата по изпълнението на проекта "Реконструкция и разширение на канализационната и водопреносна мрежа в агломерация Кюстендил, включително и селата Лозно, Жилени и Слокошица", финансиран по Оперативна програма "Околна среда 2007 - 2013 г."

За *курортно-туристическа зона „Осогово”* има разработен и приет ПУП-ПРЗ с ВиК-схеми към него. Предвижда се изграждане на пречиствателна станция за отпадъчни води в УПИ VI-1 – за ПСОВ, в която ще бъдат заустени битовите отпадъчни води на група имоти (УПИ №№ V-1, VII-2, VIII-4, IX-5, X-36, XIII-28, XII-29, XIV-27, XVI-34, XVII-33 и XIX-33). За останалите имоти са предвидени локални пречиствателни съоръжения. Пречистените води ще бъдат заустени в близките дерета. Предвидено е използването на пречиствателни съоръжения Биотех, с технология Aqua Pur, гарантираща качество на пречистените води 98%.

Дъждовните води ще се оттичат свободно по терена. Отвеждането им ще бъде решено с вертикалната планировка на всеки имот.

Схемата на канализацията на селището и местоположението на пречиствателните съоръжения са съобразени с теренните коти. Предвидени са три канализационни клона: един канализационен клон, отвеждащ битовите отпадъчни води към пречиствателната станция в УПИ VI-I, и два – за пречистени води от локалните пречиствателни съоръжения до резервоари за условно чисти води, разположени в имотите за озеленяване или директно към деретата. При решение на възложителите да изградят такива резервоари, условно чистите води от тях могат да се използват за поливане на зелените площи, измиване на алеите и др. Мрежата е от дебелостенни PVC тръби с диаметър $\varnothing$ 300 mm.

Обобщените изводи за канализационната мрежа на гр. Кюстендил показват, че тя е от смесен тип с преливници за дъждовна вода. Значителна част от основните колектори са реконструирани по програма ИСПА в последните години и понастоящем са в значително добро техническо състояние. Това определя в голяма степен бъдещето развитие на канализацията в града и запазване на основната концепция за смесена система на мрежата. Очаква се извършване на реконструкция и доизграждане на останалата част от мрежата по вече изготвените и приети проекти за смесена канализация.

Отпадъчните води се заустват в Градската пречиствателна станция за отпадъчни води (ГПСОВ). Пречиствателната станция работи в нормален режим и няма превишения на индивидуалните емисионни ограничения заложиени в РЗОВ.

Населените места без изградени канализационни системи, както и населените места, от канализациите на които има значителни течове, по експертно мнение, са едни от най-значителните източници на дифузно замърсяване. Като основни вещества замърсители, с произход от населените места са: общото органичното натоварване, изразено с БПК₅, както и различните форми на азота и фосфора.

Животновъдството, и дейностите по компостиране и използването на органичен тор са друг източник на дифузно замърсяване. Като основни вещества, замърсители с произход от дейности, свързани с животновъдство, са натоварването с азот и фосфор.

Канализационната мрежа на гр. Кюстендил е почти изцяло изградена, като основният тип на системата е смесена. Очаква се извършване на реконструкция и доизграждане на останалата част от мрежата по изготвените и приети проекти за смесена канализация.

В по-големите села от общината: Лозно, Слокощица, Жилenci, Граница, Соголяно, Скриняно, Николичевци, няма изградена канализация, или има частично изградени клонове, неотговарящи на нормативните изисквания.

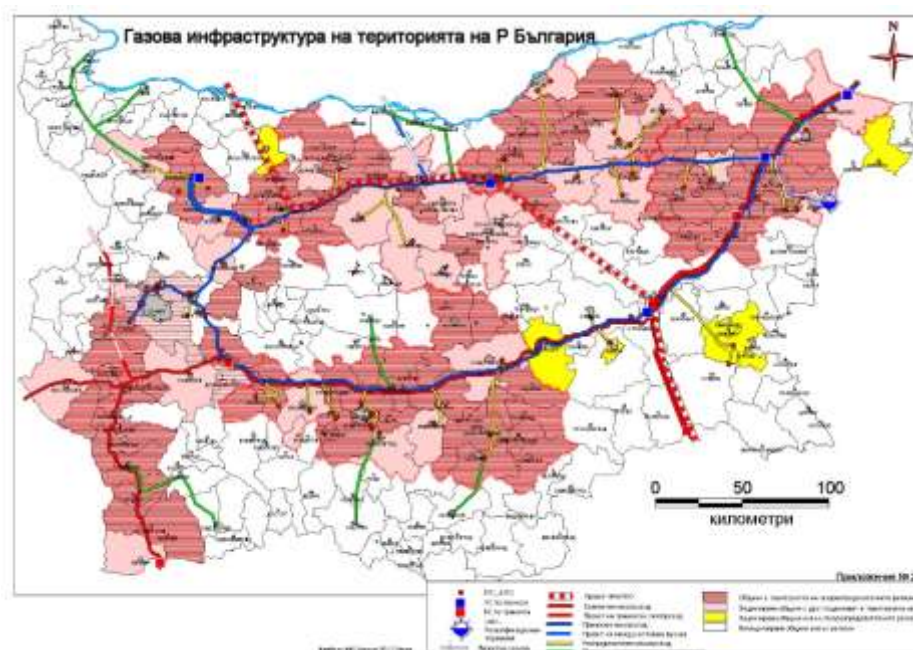
Подходящ вариант за развитие на канализационната система в селата е реализирането на частично разделна канализация. Този тип система е подходяща, поради стръмния терен в селата и възможността от повърхностно оттичане на места.

2.8.4. Газоснабдителна система

•Преносна мрежа

През област, респективно община Кюстендил, преминава транзитният газопровод за Р. Македония с диаметър Ду 500, което е дало възможност за газифициране на град Кюстендил.

Фиг. 13. Газова инфраструктура на територията на Р. България

Източник: Министерство на икономиката и енергетиката

Изградено е газопроводно отклонение с диаметър Ду 159 до АГРС Кюстендил, както и магистрален и локален оптичен кабел, разположени в сервитута на газопровода. Изградената от „Овергаз Запад“ газоразпределителна мрежа обхваща всички обществено административни сгради, много промишлени обекти и битови потребители.

Трасето на газоразпределителната мрежа дава възможност над осем хиляди битови потребители да се възползват от предимствата на екологичното и икономично гориво. Газификацията на отделни битови и общински обекти продължава.

При доказана икономическа обосновка, могат да бъдат газифицирани и други населени места от общината.

За захранване на Кюстендил се използва МГО, изградено през 2001 г., от магистрален газопроводна “Булгаргаз” ЕАД за захранване на АГРС, с дължина 488 m. На площадката на АГРС е изградена нова регулираща станция със следните параметри - входно налягане – 53 bar, изходно налягане - 12 bar, регулаторни линии – 2 бр., измерителни линии –1 бр.

Разпределителен газопровод от АГРС се разделя в две направления. Първото захранва ГРП-Керамични заводи, намиращо се в непосредствена близост до АГРС, където налягането се редуцира от 12 на 10 bar и продължава към Оранжерии с. Пиперков чифлик, Керамичен завод Драговищица и Керамичен завод Багреници. Второто минава през източната промишлена зона и захранва три градски ГРП и продължава към 1, 2, 3 и 4-та зони в градската част. Градските газорегулаторни пунктове ГРП1-Г, ГРП2-Г и ГРП-Изток редуцират налягането от 12 на 4 bar и захранват градската ГРМ. Общата дължина на ГРМ, за която има издадени разрешителни за изграждане е 113,8 km.

Проектираната газоразпределителна мрежа на Кюстендил има максимален дебит от 28 100 хил. m³/h природен газ. Газоснабдяването на Община Кюстендил се извършва от ГРПР „Овергаз Запад“ АД.

Предприятието „Овергаз Запад“ АД е създадено през 1996 г. с наименование „Велбъждгаз“ АД. През 2001 г. в съответствие със Закона за енергетиката и енергийната ефективност предприятието получава от Държавната комисия за енергийно регулиране (ДКЕВР) Лицензия № Л-105-08/21.03.2001 г. за извършване на дейността „разпределение на природен газ“ на територията на Община Кюстендил. През 2009 г. Предприятието е преименувано на „Овергаз Запад“ АД.

Към момента „Овергаз Запад“ АД притежава Лицензия № Л-163-08/17.12.2004 г. за „разпределение на природен газ“ и Лицензия № Л-163-12/27.04.2009 г. за „снабдяване с природен газ от краен снабдител“ за териториите на Община Кюстендил, община Монтана, община Мездра, община Петрич, община Банско и община Разлог за срок от 35 години, т.е. до 2044 г. Действащите лицензии са получени от ДКЕВР на 18 декември 2009 г.

Към 31.12.2013 г. ГРПР „Овергаз Запад“ АД има *изградена мрежа* и ГО в размер на 95 905 m.

Табл. 36. Изградена газоразпределителна мрежа

Година 2013	Линейни метри
Разпределителни газопроводи	76 156
Газопроводни отклонения	19 749
Обща дължина на изградената ГРМ	95 905

Източник: „Овергаз Запад“ АД

•Брой потребители

„Овергаз Запад“ АД дава възможност на всеки заинтересован клиент да получи достъп до газоразпределителната му мрежа. Потребителите на природен газ в Кюстендил са 2293 и по сектори са разпределени съответно:

- промишлен сектор – 18;
- обществено-административен сектор - 63;
- жилищно-битов сектор –2 212.

Табл. 37. Газифицирани потребители през съответната година и годишен разход на природен газ за периода 2005 – 2013 г., територия Кюстендил

Година	ПС		ОА		БС		Общо, брой	Общо, хил. m ³
	Брой	Конс. хил. m ³	Брой	Конс. хил. m ³	Брой	Конс. хил. m ³		
2005	5	3 866	14	566	601	391	620	4 823
2006	0	4 849	13	1 548	357	854	370	7 251
2007	3	6 338	11	1 681	282	1 198	296	9 217

2008	7	6 391	5	1 621	380	1 444	392	9 456
2009	1	4 116	4	1 475	174	1 643	179	7 234
2010	1	3 804	2	1 405	132	1 775	135	6 984
2011	1	4 341	4	1 486	76	2 068	81	7 895
2012	0	4 229	4	1 409	106	1 922	110	7 560
2013	0	4 031	6	1 341	104	1 728	110	7 100
Всичко	18	41 965	63	12 532	2 212	13 023	2 293	67 520

Източник: „Овергаз Запад” АД

Инвестиционната програма на „Овергаз ЗАПАД” АД започва да се реализира от 2001 г. За целия предпрогнозен период са инвестирани близо 38 млн. лв.

За развитието на проекта за газификация на Община Кюстендил в периода 2013 – 2023 г. ще бъдат инвестирани допълнително 3,3 млн. лв., вкл. за ГРМ и съоръжения, при което „Овергаз Запад” АД планира да изгради близо 18 km газоразпределителна мрежа и общата ѝ дължина ще достигне малко над 113 km.

Към края на прогнозния период се планира общият брой на потребителите, за които дружеството разпределя природния газ, да стигне 4 841 броя потребителя, в т.ч. 4 674 битови.

Зониране на град Кюстендил

Град Кюстендил е разделен на 4 зони:

■ Зона 1

- Изграждането на ГРМ стартира през 2005 г.;
- Край на строителството - 2018 г.;
- Териториално обхваща Северозападната промишлена зона, кв. „Запад“ и кв. „Румяна войвода“.

■ Зона 2

- Изграждането на мрежата започва през 2004 г.;
- Край на строителството – 2021 г.;
- Териториално обхваща останалата част от Източна промишлена зона и ЦГЧ (Административния център).

■ Зона 3

- Планираното изграждане на ГРМ започна 2004 г.;
- Край на строителството – 2022 г.;
- Териториално обхваща следващата част от ЦГЧ, както и част на кв. „Бузлуджа“ и кв. „Герена“.

■ Зона 4

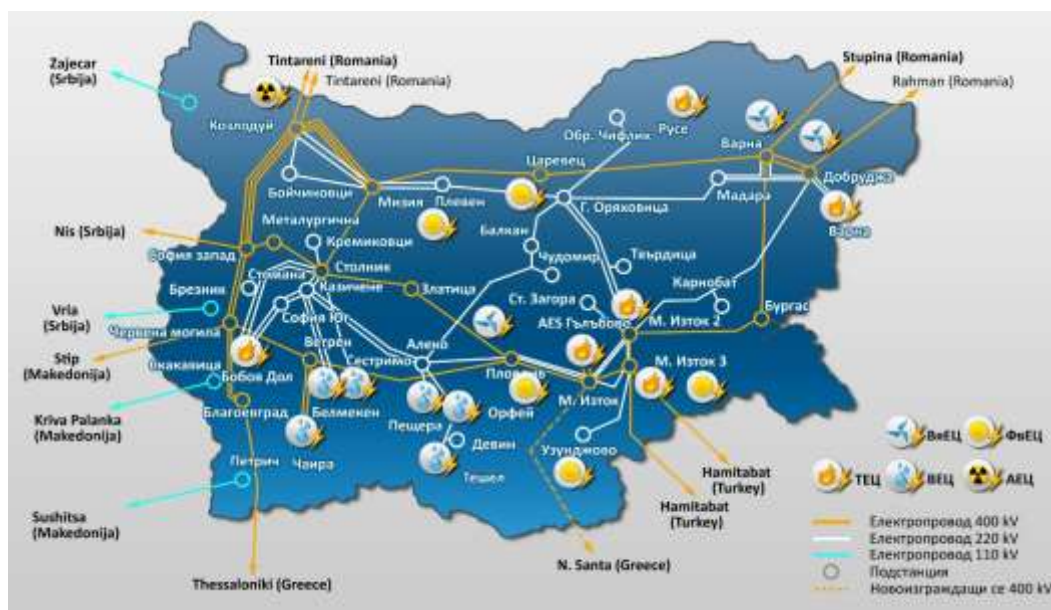
- Изграждането на ГРМ стартира през 2006 г.;
- Край на строителството – 2023 г.;
- Изграждане на ГРМ за кв. „Колуша“, кв. „Спартак“ и кв. „Изток“.

2.8.5. Електроснабдителна система

• Електропреносна мрежа

През територията на Община Кюстендил преминава транзитно и електропровод от преносната електроенергийна система на Р България. Електроенергийната мрежа на страната има връзка на 400 kV с Р Македония посредством електропровод 400 kV от п/ст „Червена могила“ до п/ст „Щип“, но той не е свързан с електрозахранването на общината.

Фиг. 14. Преносна електроенергийна мрежа на територията на Р. България и връзки със съседни страни

Източник: Електроенергиен системен оператор

Електроснабдяването на Община Кюстендил се осъществява от районната мрежа 110 kV, посредством 2 броя трансформаторни подстанции 110/20 kV, разположени на територията на град Кюстендил. Електропроводи с работно напрежение 110 kV осъществяват връзка между двете подстанции „Кюстендил“ и „Пауталия“, а също и връзка с ТЕЦ „Бобов дол“ (п/ст „Кюстендил“ през п/ст „Бобов дол“), което позволява по-голяма сигурност и качество на електрозахранването. От своя страна подстанцията „Кюстендил“ захранва подстанцията „Скакавица“. Трансгранична връзка със системата 110 kV на Р Македония се осъществява посредством електропровод 110 kV от п/ст Скакавица до п/ст „Крива паланка“.

Не се предвижда изграждане на нови електропроводи ВН на територията на Община Кюстендил. Развитие ще претърпи преди всичко електроразпределителната мрежа средно напрежение при необходимост от изграждане на нови трафопостове и присъединяването им към съществуващата мрежа.

Въпреки че нямат пряко отношение към устройството на територията, транзитните инфраструктурни съоръжения от висок клас имат сериозни сервитутни зони, които налагат

определени ограничения при териториалното зонироване на ОУПО Кюстендил. Особеностите от отделните системи, съставляващи техническата инфраструктура са разгледани подробно по-долу.

Проектът предвижда развитие на система “Електроснабдяване” към 2035 г. Той дава основните тенденции в развитието на електроснабдяването на Община Кюстендил, като изложението ще бъде разделено на две:

- Преносна мрежа (електропроводи ВН, подстанции ВН/СрН);
- Разпределителна мрежа (електропроводи СрН, трафопостове СрН/НН).

Табл. 38. Подстанции на територията на Община Кюстендил

Подстанция	Напрежение [kV]	Трансформатор	Трансформатор [MVA]
Кюстендил	110/20	Трафо 1	50
Кюстендил	110/20	Трафо 2	25
Пауталия	110/20	Трафо 1	25
Пауталия	110/20	Трафо 2	40
Скавица	110/20	Трафо 1	10

Източник: МЕПР Кюстендил

Среден коефициент на използваемост на инсталираната трансформаторна мощност в подстанциите е: зимно – 27.27% и лятно – 20.48%. При изчислението на средния коефициент е заложена работа само на един трансформатор в подстанция, тъй като това е най-честият начин на работа. В тази ситуация има допълнителен резерв от инсталирана мощност.

Прогнозите за развитие на електропреносната мрежа и изграждането на нови подстанции 110/20 kV се обосновава на развитието на жилищните райони, промишлените зони и зоните за отдих. Като се има предвид прогнозата за демографското и икономическото развитие на Община Кюстендил за прогнозния период става ясно, че не се налага разширение на преносната мрежа.

•Разпределителна мрежа средно напрежение

Електропроводи средно напрежение - електроразпределителната мрежа 20 kV е кабелна и въздушна.

Трансформаторни постове СрН/НН - трансформаторните постове са 20/0,4 kV.

Мрежи СН - въздушни [km]	Мрежи СН - кабелни [km]	ТП [брой]	ТП [MVA]
430	83	332	124

Източник: ЧЕЗ Разпределение България АД

Разпределението на трафопостовите (трансформаторите) по населени места е както следва:

Табл. 39. Разпределение на трафопостовите по населени места

Населено място	Брой ТП (ТМ)	Инсталирана мощност kVA
КЮСТЕНДИЛ	187	83 000
Багрени	5	820
Берсин	2	250
Блатец	1	63
Бобешино	2	100
Богослов	11	200

Буново	1	63
Вратца	5	360
Гирчевци	1	250
Горановци	5	298
Горна Брестница	2	260
Горна Гращица	3	420
Горно Уйно	4	100
Грамаждано	3	350
Граница	7	905
Гурбановци	1	50
Гърбино	1	50
Гърляно	8	623
Гюешево	7	503
Дворище	1	180
Дождевица	1	63
Долна Гращица	2	223
Долно Уйно	1	150
Долно село	4	533
Драговищица	10	693
Жабокрът	5	660
Жеравино	1	100
Жиленци	9	2153
Ивановци	1	100
Каменичка Скакавица	2	200
Катрище	4	160
Коняво	8	1370
Копиловци	7	750
Коприва	1	50
Кутугерци	1	100
Кършалево	1	50
Лелинци	1	50
Леска	0	0
Лисец	1	63
Лозно	5	900
Ломница	3	150
Мазарачево	2	163
Николичевци	2	853
Нови чифлик	1	160
Ново село	3	200
Пиперков чифлик	5	1360
Полетинци	2	100
Полска Скакавица	9	423
Преколница	6	350
Радловци	2	260
Раждавица	11	560
Раненци	3	360
Режинци	1	400
Ръсово	2	160
Савойски	1	100
Сажденик	1	100
Скриняно	8	260
Слокощица	9	1710
Соволяно	5	760
Стенско	2	350

Таваличево	4	360
Търновлаг	1	160
Търсино	2	113
Церовица	1	100
Црешново	0	0
Цървена ябълка	2	100
Цървендол	0	0
Цървеняно	3	226
Чудинци	1	100
Шипочано	2	200
Шишковци	6	460
Ябълково	6	660

Сумата е по-голяма от броя на трафопостовите, тъй като има трафопостове с по два трансформатора.

•Анализ на товари

За периода месец септември 2013 г. – м. ноември 2014 г. на територията на Община Кюстендил измерените минимални, средни и максимални месечни товари се колебаят в следните граници:

Минимални месечни товари:

- от 8 140 kW при среден процент използваемост 5.43% за 06.2014 г.
- до 14 362 kW при среден процент използваемост 9.57% за 12.2013 г.

Фиг. 15. Минимално месечно натоварване

Средни месечни товари:

- от 14 670 kW при среден процент използваемост 9.78% за 06.2014 г.
- до 23 774 kW при среден процент използваемост 15.85% за 01.2014 г.

Фиг. 16. Средно месечно натоварване

Максимални месечни товари:

- от 19 629 kW при среден процент използваемост 13.09 % за 07.2014 г.
- до 35 580 kW при среден процент използваемост 23.72 % за 12.2013 г.,

при инсталирани мощности 150 MW.

Фиг. 17. Максимално месечно натоварване

Данните еднозначно показват, че инсталираните мощности многократно превишават реалното потребление и са напълно достатъчни за поемане на евентуално бъдещо нарастване на товарите.

2.8.6. Далекосъобщителна и телекомуникационна система

•Пощенски и куриерски услуги

В Община Кюстендил има 26 пощенски станции, които обслужват всички 72 населени места. В гр. Кюстендил има 5 пощенски станции и едно изнесено работно място в квартал „Изток”. Останалите селища с пощенски станции са: Лозно, Пиперков чифлик, Слокощица, Багреници,

Горна Гращица, Тавличево, Коняво, Копиловци, Ябълково, Жабокрът, Скриняно, Соголяно, Раждавица, Шишковци, Драговищица, Жилени, Гърляно, Долно село, Гюешево, Берсин и Граница.

•Телекомуникационна инфраструктура

Фиксирана мрежа

Община Кюстендил има добре развита телекомуникационна инфраструктура. Тя е формирана върху изградената от БТК АД (ВИВАКОМ) опорна кабелна мрежа. В последните години особено в град Кюстендил и близките села се изградиха нови кабелни мрежи на Кабел Сат Запад и БЛИЗУ.

През общината минават важни оптични кабелни магистрали (ОКМ), които свързват София през Кюстендил и ГКПП Гюешево или Деве баир с Македония, каквито са тези на ВИВАКОМ, МОБИЛТЕЛ, БУЛГАРТЕЛ, НОВАТЕЛ и GCM. Те свързват и София през Кюстендил с Благоевград, Пиринския край и Гърция, каквито са тези на ВИВАКОМ, GCM, МТЕЛ, ЕСМИС.

По този начин се организират важни оптични рингове, чрез които се осъществява непрекъсваемост на телекомуникационния трафик и услуги. Така например услугите на ВИВАКОМ за общината могат да се доставят в зависимост от натовареността на мрежата директно от София по собствената ОКМ София – Перник - Кюстендил или по ОКМ София – Пазарджик – Велинград - Благоевград – Кюстендил. За услугите на БЛИЗУ оптичният ринг, използващ ОКМ на GCM се реализира по трасе София – Перник - Кюстендил през Република Македония – Петрич – Симитли. За услугите си Кабел Сат Запад използват оптичния кабел (ОК) на НОВАТЕЛ по трасе София – Перник - Жедна – Голема Фуча - Кюстендил и трасето Кюстендил – Бобов дол – Дупница - Благоевград. Резервираността на услугите се осигурява чрез свързаност с друг оператор.

В графичните приложения към настоящия документ са показани трасетата на ОК на различни фирми, като на територията на Кюстендилска община те са съсредоточени в следните направления:

- от границата с Община Радомир следвайки главен път Е871 през землищата на Цървеняно, Коняво, Ябълково, Кюстендил, Жилени, Вратца, Гърляно, Ранени и Гюешево до ГКПП Гюешево или Деве баир с Македония. Това е връзката със столицата София и Република Македония.
- от град Кюстендил следвайки път II 62 Кюстендил – Дупница през землищата на Пиперков чифлик, Багрени и Нов чифлик до границата с Община Невестино. Това е връзката с почти всички общини на Област Кюстендил, с важния телекомуникационен възел на Югозапада – Благоевград и Република Гърция.
- от град Кюстендил следвайки главен път Е871 през землището на Ябълково и отделяйки се преди Коняво по път III 602 Кюстендил – Бобов дол през землищата на Коняво, Долна и Горна Гращица до границата с Община Бобов дол. Това е алтернативният вариант за преминаване на Конявската планина и връзка както със София, така и с Благоевград през Бобов дол и Дупница.
- през територията на Община Кюстендил преминават и оптични кабели (ОК) на различни фирми в сервитутите на газопроводи, железопътни линии, електропроводи.

По-конкретно ОЛ на различните фирми в Община Кюстендил са следните:

■ОК на ВИВАКОМ:

- София – Перник – Цървеняно – Кюстендил;
- Кюстендил - ГКПП Гюешево;
- Кюстендил – Невестино – Дупница – Благоевград;

■ОК на GCM:

- София – Перник – Цървеняно – Кюстендил;
- Кюстендил - ГКПП Гюешево;
- Кюстендил – Невестино – Бобошево – Благоевград;

■ОК на МОБИЛТЕЛ:

- София – Перник – Цървеняно – Кюстендил;
- Кюстендил - ГКПП Гюешево;
- Кюстендил – Невестино – Бобошево – Благоевград;

■ОК на ЕСМИС:

- София – Перник – Цървеняно – Кюстендил;
- Кюстендил – Невестино – Бобошево – Благоевград;

■ОК на НОВАТЕЛ:

- София – Перник – Жедна (Радомирска община) - Голема фуча (Бобовдолска община) – Кюстендил;
- Кюстендил - ГКПП Гюешево;

■ОК на БДЖ АД:

- в сервитута на железопътната линия Гюешево – Кюстендил – Радомир - София

■ОК на БУЛГАРТЕЛ ЕАД – телекомуникационния оператор на Българския енергиен холдинг (БЕХ);

- в сервитута на газопровода – Република Македония – Деве баир – Кюстендил – Дупница;

■ОК на НЕК:

- в комплекта спомагателни въжета между железно-решетъчните стълбове (ЖР) по 400 kV далекопровод – Република Македония – Деве баир – Кюстендил – Червена могила.

В процес на изграждане от ЕСМИС е нов ОК от Кюстендил до гр. Бобов дол, която ще реши проблема с доставката на високоскоростен интернет до клиенти в селата Горна Гращица и Таваличево.

В експлоатация от ВИВАКОМ са важни медни междуселищни съобщителни кабели (МСК), които осигуряват голяма част от услугите в селищата извън околността на Кюстендил и особено граничните райони. Такива са МСК София – Кюстендил; Кюстендил – Дупница, Кюстендил – Бобов дол, Кюстендил – ГКПП Гюешево, Кюстендил – Драговищица – ГКПП Олтоманци, Кюстендил – Раждавица – Трекляно и др.

В сферата на телекомуникационните услуги три оператора БТК АД (ВИВАКОМ), Близу Медиа енд Броудбанд ЕАД (БЛИЗУ) и Кабел Сат Запад АД предлагат на територията на Община

Кюстендил техния пълен набор, като високоскоростен достъп до интернет, гласова телефония на базата на IP технология и телевизия.

В голямата си част селищата на Община Кюстендил имат изградена съобщителна мрежа от ВИБАКОМ на базата на медни кабели. Такава мрежа липсва само в най-малките планински селища с жители до 10 човека, като Чуденци, Ивановци, Гурбановци, Леска, Гърбино. По този начин всички селища в Община Кюстендил са свързани с автоматично входящо и изходящо избиране с целия свят. От изградените 27 Автоматични телефонни централи (АТЦ) в общината сега функционира само Цифровата АТЦ на Сименс в Кюстендил. Тя, заедно с монтираните MSAN-и на Huawei, които работят на новата IP технология, осигуряват модерната цифрова свързаност на общината със света. В сегашната ситуация, при която цифровизацията на телекомуникационните услуги на компанията, предоставяни в селските райони, се извършва на основата на достъп до мобилната мрежа, тази мрежа за селищата с изключение на крайградските – Лозно, Богослов, Ново село, Слокощица, Пиперков чифлик, Ябълково и Копиловци, остава неизползваема. Наличието ѝ не е за пренебрегване, а предпоставка за предлагане на високоскоростен интернет до клиенти в тези селища при осигурен пренос до тях.

Другите оператори БЛИЗУ и Кабел Сат Запад имат изградени мрежи в град Кюстендил и някои от близките селища. В основата си това са хибридни мрежи. В тяхната основа е оптична кабелна мрежа от главната им станция до съответни разпределителни шкафове в различни точки на Кюстендил и крайградските села, които са обхванати от мрежата им. За БЛИЗУ това са около 90, а за Кабел Сат Запад – 32 броя. В тях има монтирани оптични преобразуватели и от тях обикновено започва коаксиалната и LAN мрежа, по които се предоставят съответните услуги в зависимост от използваната технология.

Изгражданата в последните години пасивна оптична мрежа в град Кюстендил и от двете фирми е по технологията „Оптика до сградата“, където в един или всеки вход се монтира оптичен разпределител и съответния оптичен преобразувател, за да може чрез вътрешно окабеляване и активно оборудване да се стигне до клиента. По този начин са запазени жилищните комплекси и голяма част от жилищните кооперации и блокове в Кюстендил.

Най-модерната технология при пасивната оптична мрежа е GPON, която осигурява широколентов високоскоростен интернет до 2,4 Gbps по отделно оптично влакно до клиента. Това означава, че преносът не се влияе от наличието на електрически смущения в мрежата и отпадат ангажиментите на оператора към електрическо захранване на активни съоръжения в нея. По тази технология БЛИЗУ има запазени няколко блока в ж.к. „Бузлуджа“, а Кабел Сат Запад в ж.к. „Запад“ и районите около Колушко дере, ПМГ и „Цар Освободител“ при ОДП. В момента най-активна е инвестиционната политика на Кабел Сат Запад, а предлаганата най-висока скорост за достъп до интернет е от БЛИЗУ- 150 Mbps.

Възможността за предоставяне на трите услуги е различна от действащите оператори и тя зависи от близостта на селищата до гр. Кюстендил.

ВИБАКОМ има пълно покритие на общината по отношение на гласовата телефония и предоставяне на сателитна телевизия. В настоящия вариант ВИБАКОМ, на базата на съществуващата медна кабелна мрежа в Кюстендил и близките села по технологиите ADSL и HDSL, предоставят високоскоростен Интернет и имат най-много клиенти. Използвайки даденостите на миналото те предоставят изградената си FTTB кабелна мрежа за Active Ethernet и

PON в универсална технология за бизнес клиентите си (банкови клонове, полиция, държавна администрация). Изоставането в изграждането на пасивна оптична мрежа в сравнение с конкурентните кабелни оператори в общината – БЛИЗУ и Кабел Сат Запад ООД (CSW) е значимо и това би могло в бъдеще да повлияе върху преразпределението на абонатите.

Кабел Сат Запад предлага своите услуги – кабелна телевизия, гласова телефония и достъп до Интернет в Кюстендил и селата Жиленци, Слокощица, Ябълково, Жабокрът, Гирчевци, Скриняно и Николичевци.

БЛИЗУ аналогично предоставя своите услуги – кабелна телевизия, гласова телефония и достъп до Интернет в Кюстендил и селата Лозно, Жиленци, Грамаждано, Слокощица, Граница, Пиперков чифлик, Багреници, Ябълково, Жабокрът, Коняво и Соголяно (без достъп до Интернет).

Изпълнителната агенция „Електронни съобщителни мрежи и информационни системи” (ЕСМИС) поддържа и експлоатира изградената в град Кюстендил оптична мрежа на държавната администрация, която свързва основните държавни структури, като Областна администрация, ТДД, МВР, ТД на НОИ, РЦЗ, Болница, Митница, ОД Земеделие и др.

С твърде малък дял, но в Кюстендил преди всичко за бизнес клиенти, предлага телекомуникационни услуги и ВЕЛСТИТЕЛ БГ АД - телекомуникационния оператор на Овергаз Холдинг АД. Това се осъществява чрез собствена оптична мрежа, както и чрез оптичните мрежи на партньори – Телеком оператори и Доставчици на Интернет услуги в град Кюстендил на базата на локализираната в града „Овергаз Запад” АД.

Мобилна мрежа

Мобилната мрежа в Община Кюстендил е добре структурирана и развита. Това се отнася за трите мобилни оператора ВИВАКОМ, МОБИЛТЕЛ и ТЕЛЕНОР (ГЛОБУЛ). През последните години се наблюдава промяна в показателите „фиксирана телефонна плътност по домакинства”, която намалява и „мобилна телефонна плътност по домакинства”, която от своя страна расте. Базовите станции (БС) на мобилните оператори в Кюстендил обикновено са свързани с опорната оптична мрежа на различните оператори и са разположени по високите жилищни блокове в ж.к. „Запад”, ул. „Раковска”, ж.к. „Бузлуджа”, ул. Цар Освободител” (района на Капията) и Центъра. На територията на общината БС са разположени:

- по главен път Е871 започвайки от махалите Клапаровци и Грънчарица в село Цървеняно и след Вратца и Гърляно достигат до ГКПП Гюешево;
- в РРТС и РТС на НУРТС на връх Виден и стратегическите хълмове при Режинци, Раждавица и Гюешево;
- в отделни селища, като Соголяно, Гърляно за осигуряване на специфични райони или голям брой абонати на фиксирани телефони постове, които при цифровизацията минаха на мобилен достъп при ВИВАКОМ.

И трите оператора предлагат мобилен Интернет и телефония. Освен тях в Община Кюстендил има няколко фирми, които използват ефира (безжичен пренос) за предоставяне на своите услуги.

ЕСНЕТКН ЕООД предлага безжичен некомутируем достъп до интернет по стандарта 802.11 g/b (скорост до 54 Mbps) неограничен по генериран трафик. За целта в Кюстендил са инсталирани 6 точки за достъп (АР) и в селата - Жиленци, Богослов, Граница, Дворище, Скриняно, Николичевци и Шишковци. За доставчик използва мрежата на ВИВАКОМ.

МАКСТЕЛЕКОМ предлага едни от най-съвременните технологии за мобилен, широколентов пренос на данни, която се отличава с по-ефективно използване на радиочестотния спектър и с много по-високи скорости на сваляне и качване на информация в интернет, в сравнение с 3G и 2G стандартите, като LTE и WiMAX. По голямата част от клиентите му са съсредоточени в квартал „Изток“ на гр. Кюстендил.

Радио и телевизионно разпръскване

Радио и телевизионното разпространение се осъществява от Националното управление „Радио и Телевизионни станции“ България АД (НУРТС). НУРТС е водещият доставчик на услуги излъчване и пренос на радио и телевизионни програми в България. Компанията притежава мрежа от над 700 радио и телевизионни станции в цялата страна, като 4 от тях са в Община Кюстендил:

РРТС Виден е основната релейна и радиотелевизионна станция в Югозападна България. От 2013 г. НУРТС реализира цифрово ефирно телевизионно излъчване в страната, като станцията на връх Виден в Конявската планина осигурява услугата за по-голямата част от населението не само в Община Кюстендил, но и в Кюстендилска, Пернишка и части от Софийска и Благоевградска области.

РТС Ломница през 2014 г. е преоборудван с DVB-T оборудване и осигурява цифрово ефирно телевизионно излъчване в северозападната част на общината и пограничния район на Босилеградско от Република Сърбия, където живее компактно българско население.

РТС Раждавица и РТС Гюешево все още не са преоборудвани и това води до затруднения в приемането на цифров телевизионен сигнал в селищата Долно село, Ръсово, Преколница, Леска, Коприва, части от Раждавица и Шипочано.

Проблеми с приемането на цифров телевизионен сигнал има в селата в Осоговската планина, като Ново село, Сажденик, Савойски и Цървена ябълка.

Жична радиофикация

Жичната радиофикация, която в миналото обхващаше всички селища на общината постепенно намалява своя обхват и се закрива. От 2007 г. тя е прехвърлена от ВИВАКОМ на Община Кюстендил и в момента радиофикационна мрежа се поддържа само в град Кюстендил и село Цървеняно.

2.8.7. Сметосъбиране, третиране и депониране на отпадъците

На територията на Община Кюстендил се генерират основните видове отпадъци - битови, строителни, промишлени и опасни отпадъци. Направеният анализ показва че видовете, както и количествата на отпадъците съответстват на общите за страната тенденции.

• Битови отпадъци

Табл. 40. Събрани битови отпадъци в Община Кюстендил през 2012 г.

Период	Общо количество, Т	Количество на глава от населението, кг/жител
2007 година	30 000	320
2010 година	30 000	300

2011 година	30 170	283
2012 година	31 000	283

Източник: Община Кюстендил

При морфологичния анализ на отпадъците се установява преобладаване на хранителните отпадъци - 46,6%. Следват хартиените – 6,56%; полимери – 6,18%; отпадъците от стъкло – 6,14%, строителните и т.н.

С въвеждането на разделното събиране много голяма част рециклируеми компоненти от отпадъчния поток се събират и предават за рециклиране и повторна употреба. Отделят се предимно стъкло, хартия, пластмаси, метали.

Паралелно с организираното разделно събиране на отпадъците и в Община Кюстендил, се извършва неорганизирано и неконтролирано сепариране на рециклируемите от нерестикуируемите отпадъци на самото сметище. Това крие сериозни здравословни проблеми за хората, извършващи тази дейност и е наложително да се предприемат мерки за отстраняване на този зараждащ се “поминък” на част от населението или тази дейност да се организира в съответствие с всички изисквания на нормативната уредба.

В следващите 5 години, се очаква отчитаните количества БО на глава от населението да намалее и да съвпадат с реално образуваните, при което количествата рециклируеми материали в потока от БО могат да достигнат параметрите, заложи в Националната програма за управление на дейностите по отпадъците.

Наличната информация показва тенденция на намаляване на нормата на натрупване на битови отпадъци от населението на Общината, както и намаляването на количеството сгурия и пепел, поради газификацията на голяма част от града. Очаква се морфологичният състав на битовите отпадъци да се променя в резултат на масово използване в бита на пластмасови, комбинирани и метални опаковки за еднократна употреба, масово навлизане на напитки със стъклени бутилки за еднократна употреба и поради въвеждането на системи за разделно събиране.

•Строителни отпадъци

Количеството строителни отпадъци, депонирани на определеното за целта място, са определени основно по данните, записани в издадените от Кмета на Община Кюстендил разрешителни за превоз на отпадъците.

Количеството на строителните отпадъци през последните години е следното: за 2008 година – около 20 000 m³; за 2011 година – около 10 000 m³; за 2012 година – около 8 000 m³. В последните години на територията на Община Кюстендил се наблюдава намаляване на строително-ремонтните дейности и съответно намаляване на количествата депонирани строителни отпадъци.

Като депо за строителни отпадъци е определен още през 2001 г., по реда на тогава действащия ЗОВВОС, площадката, нахождаща се в местността „Решетка”, землището на гр. Кюстендил. Площадката е определена от специално назначена със Заповед на тогавашния кмет комисия, в която е участвал и представител на РИОСВ.

С оглед провеждането на мероприятия за подобряване състоянието на околната среда, негодните за повторна употреба земни маси и по-дребни строителни отпадъци се депонират на сметището при с. Радловци, където се използват за запрястяване.

Голямо количество строителни отпадъци се депонират незаконно покрай шосетата, предимно на входно-изходните артерии на града.

Необходимо е да бъдат предприети мерки за постигане целите за намаляване количеството на депонираните строителни отпадъци чрез предварително третиране и последващо оползотворяване, в т.ч. и рециклиране и подготовка за повторна употреба в съответствие с разпоредбите на Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влягане на рециклирани строителни материали.

•Производствени отпадъци

През последните години на територията на Община Кюстендил са генерирани следните количества производствени отпадъци: 2006 година - 1305 t; 2011 г. – 3 318 t и 2012 г. – 3 410 t. По-голямата част от производствените отпадъци подлежи на рециклиране.

В Община Кюстендил се генерират видове опасни отпадъци, които са характерни за страната - пестициди, отработени масла, утайки от промишлени отпадъчни води, болнични отпадъци и др. Те се образуват обикновено в малки количества, но от голям брой източници.

Организираното сметосъбиране и извозване на територията на Община Кюстендил се извършва от Общинско предприятие „Чистота”.

Обхванати в организираното сметоизвозване в момента, освен гр. Кюстендил, са и следните села: Багреници, Берсин, Богослов, Гирчевци, Грамаждано, Граница, Гюешево, Г. Гращица, Дворище, Д. Гращица, Драговищица, Жабокрът, Гърляно, Жиленци, Катрище, Коняво, Копиловци, Лозно, Мазарачево, Николичевци, Нов Чифлик, Пиперков Чифлик, Слокощица, Радловци, Раждавица, Скриняно, Соголяно, Стенско, Таваличево, Ябълково, Търновлаг, Шипочано и Шишковци.

Едни от големите обеми производствени отпадъци се генерират от ГПСОВ на гр. Кюстендил. Понастоящем те се съхраняват на територията на станцията. За тяхното категоризиране като безопасни, производствени или опасни отпадъци, следва да се извършват анализи и при необходимост да се отреди площадка за съхраняването им като опасни отпадъци. Към настоящия момент е в процес на изграждане депо за изгнили утайки от ПСОВ. С реализирането на проекта ще се реши един от сериозните проблеми на гр. Кюстендил.

Депонирането на твърдите битови отпадъци, производствените с неопасен характер и неопасните болнични отпадъци се извършва на площадка в местността „Гладни рид”, землището на с. Радловци, намираща се на 5 km северозападно от гр. Кюстендил. Сметището не отговаря на изискванията на нормативната уредба.

Община Кюстендил е една от общините-членове на Сдружение „Рила Еко”, които участват в реализирането на инвестиционното намерение за изграждане на Регионален център за третиране на неопасни отпадъци на територията на Община Дупница. Направени са прединвестиционните проучвания. Изготвен е Доклад за ОВОС, който е внесен в Община Кюстендил за разглеждане, запознаване на потенциално засегнатото население и провеждане на среща за обществено обсъждане.

Предвижда се на територията на Община Кюстендил да бъде изградена претоварна площадка със сепарираща и компостираща инсталация. Не се предвижда задържането на отпадък на площадката.

След сепарирането, неизползваемата част от отпадъка се уплътнява и посредством контейнери се извозва до Регионалния център за третиране на неопасни отпадъци Дупница.

2.9. КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Анализът на културното наследство в ОУП на Община Кюстендил изследва и оценява неговото място в градската структура на общинския център и в териториите на общината и ситуирането му в националната и европейската мрежи на културните маршрути. В съответствие със съвременните тенденции и подход към културното наследство са проучени не само единични културни ценности, но и културния ландшафт и културните маршрути, институциите, съхраняващи създадените ценности от местни автори, традициите и обичаите, културния календар.

Съгласно чл. 2. (1) на Закона за Културното наследство (обн. ДВ бр. 19/2009 г.) то обхваща *„нематериалното и материалното недвижимо и движимо наследство като съвкупност от културни ценности, които са носители на историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност.“*

Недвижимо културно наследство

Недвижимо културно наследство, съгласно чл. 6 на Закона за културното наследство (обн. ДВ бр. 19/2009 г.) в Община Кюстендил са 513 недвижими културни ценности (**Приложение № 1 - Списък с НКЦ, предоставен от НИНКН**).

•Недвижими културни ценности в град Кюстендил

Недвижимите културни ценности в гр. Кюстендил са 98 (включително 1 отписан от регистъра на НИНКН) и се класифицират в няколко групи:

- Според принадлежността им към определен исторически период НКЦ са от Античността, Средновековието и Възраждането

Най-значимата културна ценност за общината, както и за целия регион, е **археологическият резерват "Пауталия – Велбъжд"**, обявен с Меморандум № 16 на Министерски съвет на Република България от 1977 г., чийто находки представят развитието на града - от каменно-медната епоха до късното Средновековие. Римските терми, построени през II – III век се предполага, че са част от голям комплекс – Асклепион, втори по големина след термите в Одесос (Варна), с площ повече от 3000 m². В резервата са разположени още югоизточната и източната кули.

Акрополът на Пауталия е разположен на хълма Хисарлъка, построен е в края на IV век и началото на V век, реконструиран е няколкократно и е просъществувал до XV век. Крепостната стена има общо 14 кръгли, триъгълни и правоъгълни кули, 2 порти и 5 тайни входа. Разкрити са и други археологически обекти от различни исторически периоди.

Средновековната църква "Св. Георги" датира от X-XI век, за което свидетелстват архитектурните ѝ особености, както и новооткритите средновековни стенописи в нея. Според някои предположения тук се намира гробът на българския цар Михаил III Шишман, който умира през 1330 г. в битка при Велбъжд. Тя е сред 100-те национални туристически обекта на България.

Манастирът "Св. Лука" е разположен на около 2 km югозападно от село Граница. Основан е през X век, многократно разрушаван, а през 1948 г. е възстановен. Манастирът представлява малък комплекс от еднокорабна, едноабсидна църква, на западната фасада на която е долепена камбанария и жилищни сгради. Запазено е предание, че в манастира е пребивавал Св. Иван Рилски. Манастирът е действащ и изцяло реновиран.

В близост до римските терми е разположена средновековната отбранителна кула, наречена **"Пиргова" кула**, построена в края на XIV в. и началото на XV в. Приземният етаж някога е служел за склад, следващите етажи са били жилищни, а последният – за отбрана. Кулата е част от отбранителната система на средновековния Велбъжд.

Джамията "Фатих Султан Мехмед" се смята, че е построена в средата на XV век от известния за района майстор Хараджи Кара Мехмед бин Али. Днес джамията не е действаща.

Джамията "Ахмед бей", позната още като "Инджили", е построена в средата на XV век. Запазена в оригиналния си вид е входната аркада, която е покрита с три малки купола. Днес тя се използва като изложбена зала на музея в Кюстендил.

"Дервиш баня" е част от националния археологически резерват "Пауталия – Велбъжд" и е най-старата запазена османска обществена баня в България. Тя е построена през 1566 г. и е реставрирана през 2005 г.

Енорийският храм "Успение Богородично" е построен на мястото на средновековната църква "Св. Никола" през 1816 г. Планът на сградата предвиждал тя да е едноабсидна псевдобазилика, с дървено покритие. Църквата е забележителен паметник на българското изкуство от епохата на Възраждането.

Килийното училище е разположено в централната част на град Кюстендил. То е построено през втората половина на XIX век в двора на църквата "Успение Богородично". Сградата е едноетажна, във възрожденски стил. От 1981 г. в него се провеждат различни културни събития.

Енорийският храм "Св. Мина" е построен през 1859 г. Представлява трикорабна псевдобазилика, без притвор. В близост има малък подземен параклис с аязмо, към който води портик от юг. През 1934 г. е изграден новият храм, в съседство със съществуващата там възрожденска църква.

Железният мост над река Баница е построен през 1909 г. по проект на арх. Рудолф Фишер. Неговото изграждане е било част от осъществяването на по-голям проект, имащ за цел да свърже градския център на Кюстендил с железопътната гара. В двата края на моста са изградени четири колони, върху които са разположени скулптури на жени, изработени от бял врачански камък през 1969 г. от скулпторът Любен Димитров.

■ Според културната и научната стойност и обществената значимост НКН на Общината е представено по следния начин:

- с национално значение – 20 регистрирани;
- с местно значение – 57 регистрирани;
- ансамбловое значение – 11 регистрирани;
- за сведение – 6 регистрирани.

■ Според научната и културната област, към която се отнасят културните ценности са:

- археологически - 25 регистрирани;
- исторически - 22 регистрирани;
- архитектурно-строителни – 57 регистрирани;
- художествени - 7 регистрирани;
- парково и градинско изкуство - 2 регистрирани.

■ Според пространствената структура и териториалния обхват:

- единични – 82 регистрирани;
- групови - 6 регистрирани;
- ансамбъл - 7 регистрирани;
- комплекс – 1 регистриран;
- археологически резерват - 1 регистриран.

• Недвижими културни ценности извън град Кюстендил

Недвижимите културни ценности извън гр. Кюстендил са 415 (включително 18 отписани от регистъра на НИНKH) и се класифицират по следния начин:

■ Според културната и научната стойност и обществената значимост:

- с национално значение – 8 регистрирани;
- с местно значение – 73 регистрирани;
- ансамбловое значение – 4 регистрирани;
- за сведение – 11 регистрирани.

■ Според научната и културната област, към която се отнасят:

- археологически - 44 регистрирани;
- исторически - 15 регистрирани;
- архитектурно-строителни – 334 регистрирани;
- художествени - 37 регистрирани.

■ Според пространствената структура и териториалния обхват:

- единични – 392 регистрирани;
- групови - 1 регистриран;
- ансамбъл - 4 регистрирани.

В информационната система „Археологическа карта на България”, Регионален исторически музей гр. Кюстендил има 381 регистрационни карти на недвижими културни ценности в землищата на населените места в общината.

На територията на общината има и 46 исторически паметници и възпоменателни знаци, издигнати по повод участието на България във войните от 1885, 1912-1913 г., 1915-1918 г, 1944-1945 г., които имат историческа и документално-художествена стойност, тъй като част от тях са дело на видни български монументалисти и отразяват значими събития от българската история. (**Приложение № 2 – Списък на военните паметници в Община Кюстендил**).

Според *Международната харта за културен туризъм на ИКОМОС* културният туризъм е вид туризъм, който използва като ресурс наследството – културните и природните ценности на средата, съхраняващи колективната памет на обществото. Практически, най-голям интерес

предизвикват дестинациите, в които за културните и природните дадености се полагат адекватни грижи и са представени в техните цялост и интегритет. Горното определение очертава уникалното богатство на ресурси, притежание на Община Кюстендил и носители на неговата неповторима идентичност.

На територията на община Кюстендил има само един действащ **културно-туристически маршрут „Кюстендилски регион – средище на древни култури“**, обхващащ общо 14 културни ценности с изключително висока научно-историческа и архитектурно-художествена стойност от всички културно-исторически периоди в хронологичен интервал от VII хилядолетие пр. Хр. – XIX в. Маршрутът включва 4 от най-ярките и запазени антични паметници на Пауталия, разположени в границите на “Национален архитектурен и археологически резерват Пауталия – Велбъжд - Кюстендил”, Римски терми – III век, акропол на Пауталия - IV век, антична и късно-антична крепост на хълма “Хисарлъка” (IV – XV век), средновековна “Пиргова кула” (XIV век), джамия “Ахмед бей” (1575 г.), църквата “Св. Георги”. Потенциални обекти, които могат да бъдат включени към маршрута са: музей „Ильо Войвода”, джамия „Фатих Мехмед”, Ефенджиева къща и Чифте баня.

Маршрутът е обезпечен със сравнително добра туристическа и комуникационна инфраструктура. За обслужването е открит туристически информационен център в Кюстендил и информационни бюра в гр. Рила и гр. Сапарева баня.

През Община Кюстендил преминава и **транснационален културен маршрут „София-Охрид“**. Културният коридор София-Охрид преминава през България и Македония, обвързвайки манастирските агломерации около двата исторически града и религиозния културен ареал на Метохия в Сърбия и Черна гора. Пътят София – Охрид е своеобразна религиозна ос, по която протичат културни влияния към големия поклоннически път Виа Егнация. По направлението, свързващо манастирите и църквите на Софийската Света гора, на областта Метохия и тези около Охридското езеро, от векове се разпространяват вярата и изкуствата, свързани с религиозното строителство – архитектурни техники и похвати, стенопис, дърворезба. Една от най-изявените дърворезбарски школи в Дебър (Македония) успява да разпространи своето майсторство из цяла Югоизточна Европа именно по този културен коридор. Днес, по пътя София-Охрид са разположени много образци на Световното културно наследство – Боянската църква (България), Стари Рас и Сопочани, Манастирът Дечани (Сърбия и Черна гора), Охридските църкви (Македония).

С Разпореждане на Бюрото на МС №16 от 21.02.1977 г. (ДВ бр.18 от 1977 г.) **„Античен и средновековен град Пауталия-Велбъжд“** е обявен за архитектурен и археологически резерват. Съгласно Приложение към чл. 50, ал. 3 от ЗКН той притежава статут на археологически резерват. Действията в териториалния му обхват се извършват съгласно разпоредбите на ЗКН, както и Наредба № 7 на Комитета за изкуство и култура и Комитета за архитектура и благоустройство (ДВ бр.77 от 1977 г.) за застрояване и опазване на архитектурния и археологически резерват „Пауталия-Велбъжд“.

Наредбата определя условията за археологическото и архитектурното проучване, застрояване, благоустрояване, синтез на паметниците на културата със съвременната градоустройствена среда и опазване на архитектурния и археологически резерват в центъра на гр. Кюстендил и защитените зони, свързани с резервата.

Наредбата разпростира действията си върху археологически резерват „Пауталия-Велбъжд“ с граници: на изток – ул. „Христо Ботев“, на юг – бул. „Цар Освободител“, на запад – ул. „Гороцветна“. Тя се отнася и за защитените зони, непосредствено свързани с резервата: югоизточен некропол, храмова зона около топлите минерални извори, югозападен некропол, с общи граници бул. „Цар Освободител“ от север, ул. „Юрий Гагарин“ от запад, парк „Хисарлъка“ от юг и долината по продължение на ул. „Христо Ботев“ от изток. В Наредбата се третират и късноантичната и средновековна крепост „Хисарлъка“ с граници, очертани от крепостната стена, включително охранителна зона 100 m около нея, тангираща от юг храмовата зона на Пауталия.

За всички останали археологически обекти (регистрирани в АИС-АКБ) на територията на община Кюстендил са установени временни режими за опазване („А“ и „Б“), съгласно чл. 35 от Наредба № 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, до назначаването на междуправителствена комисия за изготвяне на режими за опазване съгласно чл. 159, ал. 2 от Закона за културното наследство.

2.9.1. Материално културно наследство

Материално културно наследство са произведенията на изящни и приложни изкуства, документалното и аудио-визуалното наследство, книжовните и литературните ценности и др.

В Регионален исторически музей "Академик Йордан Иванов" има археологическа експозиция включваща експонати от целия Кюстендилски регион за времето от VII-VI хил. пр. Хр. до XVII в. Предримската епоха е илюстрирана с погребален инвентар от тракийски некропол (VII-VI в. пр. Хр.) и от бойно снаряжение на тракийски аристократ (IV-III в. пр. Хр.). От римска Пауталия и прилежащите ѝ територии са експонирани керамика, апликации към колесници, пауталийски монети, бюстове и статуетки на богове от гръко-римския пантеон и др. Средновековният Велбъжд е представен с керамични съдове, предмети на въоръжението, сребърни и стъклени накити, оръдия на труда, нагърдни кръстове от X - XI в. и др. Нумизматичната експозиция е от сребърни, бронзови и медни монети от Античността, Средновековието и Възраждането. Музеят има няколко филиала:

- Къща музей "Ильо войвода" – експозиция "Национално-освободителни борби на хората от Кюстендилския край";
- Къща музей "Емфиеджиева къща" – експозиция "Градски бит и култура на населението в Кюстендил от края на XIX и началото на XX век";
- Къща музей "Димитър Пешев" - изложба със снимки, факсимилета и оригинални вещи, пресъздаващи събитията от март 1943 г. и представящи заслугите на Димитър Пешев и неговите съграждани от Кюстендил, допринесли за спасяването на евреите в България;
- Къща музей "Владимир Димитров-Майстора" – експозиция от фотодокументи, илюстриращи приноса му към българското и световното изобразително изкуство, както и предмети, свързани с неговия живот и творчество;
- Къща музей "Георги Горанов" - камерна музейна сбирка за живота и делото на композитора Георги Горанов.

В художествената галерия "Вл. Димитров-Майстора" е основната и най-голяма колекция от 1357 творби на Владимир Димитров – Майстора. Галерията разполага общо с 3180 творби от 585 автори. Ежегодно се връчва и годишна Национална награда за живопис "Вл. Димитров-Майстора".

Периодично се откриват художествените изложби "Кюстендилска пролет", "Жени художнички", "Струма", както и редица гостуващи, авторски, юбилейни и други изложби.

След Освобождението на България в Кюстендил и останалите селища от общината творят видни художници, писатели, музиканти и учени – Крум Кюляков, Георги Стаматов, Емануил Попдимитров, Георги Горанов, Марин Големинов, учените Йордан Иванов, Йордан Захариев, Ефрем Каранов, Иван Кепов, Асен Василиев и др. Творчеството на съвременните кюстендилски художници – Кирил Цонев, Стоян Венев, Никола Мирчев, Борис Колев са познати в цял свят.

Във връзка с разработването на ОУПО Кюстендил следва да се спомене, че един от първите градоустройствени планове в страната е разработен и одобрен през 1939 г. от професорите архитекти Любен Тонев и Делчо Сугарев.

Регионална библиотека "Ем. Попдимитров" гр. Кюстендил е със 135 годишна история и е най-голямата на територията на областта по обем и качество на библиотечния си фонд, по структура и по обхват на обслужването, поради което има надобщинско и национално значение. Основно предимство е фактът, че електронният ѝ каталог и краеведската картотека са достъпни в интернет.

2.9.2. Нематериално културно наследство

Нематериалното културно наследство е основен извор на идентичност. Към него принадлежат музиката, танца, словото, обредите, вярванията, съборите, традиционните занаятчийски и лечителски умения, кулинарните и етноложките традиции.

Четиридесет от селата в Община Кюстендил са запазили традицията да организират ежегодни селски събори. Някои от тях са и с международно участие – събор „Краище” с. Жеравино, с. Бобешино, м. Голеш на гр. Кюстендил.

В град Кюстендил има ежегодни празници, които са уникални за страната и са израз на приемственост и развитие на традициите в региона. Те са свързани с термалните извори, светлината и плодородната земя.

"Кюстендилска пролет" е знаков празник за града и е патентован в патентното ведомство на Р. България. Той пресъздава древна местна традиция, съчетавайки култовите практики на траки и римляни и почитта им към соларните божества и лечители Асклепий, Хигия, Телесфор, Аполон и Дионис. Допълнен от християнската семантика на Средновековието, с интерпретации на легендата за Свети Четиридесет мъченици и посветеното им оброчище на хълма над града – Хисарлъка. В деня на пролетното равноденствие - 21 март, което съвпада със старото честване на паметта на Св. Четиридесет мъченици, жените месели обредни пити, възнасяли ги на светото място в Хисарлъка и ги разчупвали за здраве и успех на дома.

"Празник на Черешата" – Черешите са един от знаковите символи на града и се приемат за символ на доброто. В Община Кюстендил черешата е част от бита и културата на населението, тя е символ на доброто и е неотменна част от ритуалите, свързани с настъпването на лятото. Празникът протича с представяне на състави, танцови формации и индивидуални изпълнители.

"Празник "Панагия" се провежда около църкви и параклиси, посветени на "Успение Богородично", и е културна изява за представяне на българската православна традиция и черковно художествено и певческо изкуство. Няколко дни преди Успение Богородично се представя

традицията по замесването на богородичния хляб и изпичането му в подница. Самото действие около хляба наподобява черковното тайнство, възрастните жени предават уменията на по-младите.

"Празник на плодородието" е есенен празник на изобилието и е наследство от първия национален овощарски конкурс от 1896 г. Изображенията по древните автономни пауталийски монети свидетелстват за аналогични чествания. Овощарството на региона има стари традиции, които трябва да бъдат съхранени.

През 2013 г. стартира проектът **"Възраждане на старите занаяти"**, който има за цел да създаде работещ модел за възраждането на традиционните стари занаяти в трансграничните области Ниш, Перник и Кюстендил. Въздействието на проекта спомога за повишаване на взаимното присъствие на традиционните занаяти като средство за регионално развитие, регенерация и просперитет.

Проект "Дестинация Кюстендил – Невестино – Земен – природа, традиции и хилядолетна история" е с основна цел повишаване на регионалния туристически потенциал с развитие и маркетинг на устойчиви и разнообразни, специфични за региона туристически продукти. **Регион "Кюстендил – Невестино – Земен"** има възможност за развитие на комплексен туристически продукт. Реализацията на проекта ще създаде условия и предпоставки за повишаване конкурентоспособността и привлекателността на региона, разнообразяване на туристическото предлагане и насърчаване развитието на устойчиви и специфични туристически продукти, способни да привлекат значителен брой посетители.

Традиционни занаяти в Кюстендилска община са **грънчарството, плетенето, ковачеството, бродирането на народни носии, кожарството, билкарството и др.**

През 2006 г. към читалище „Братство“ е създаден център „Етника“. Дейността му е свързана с проучване, издирване, съхраняване, опознаване и популяризиране на народното творчество. Центърът разполага с богата експозиция от фолклорни форми на бита, многобройни фотоси и експонати на традиционни занаяти, събрани от Кюстендилския край, съхранени и подходящо експонирани. Към центъра са обособени клубове по **занаятчийство, за пресъздаване на ритуали и празници, за автентични народни песни и танци.**

Виноделието е друг народен занаят в Кюстендилско, имащ многовековна история, за която свидетелстват множество археологически ценности. То има силно присъствие в поминъка, традициите, празниците и религиозните обреди на населението и в наши дни.

В Националната представителна листа на нематериалното културно наследство по Националната система „Живи човешки съкровища – България“ в сферата на „Традиционни занаяти, домашни дейности и поминъци - Дървообработване и дърворезба“ през 2012 г. е номиниран самоукият лютиер Стефан Алексов Петров от с. Ломница („От извора днес, за да ни има утре“ на Народно читалище „Братство – 1869“, гр. Кюстендил).

В богатия културен календар на Община Кюстендил има множество международни и национални фестивали и конкурси:

- Международен конкурс за класическа китара „Академик Марин Големинов“;
- Международна камерна музикална академия;
- Национален литературен конкурс за поезия „Биньо Иванов“;
- Международен фолклорен конкурс „Пауталия“;
- Ежегодни „Кюстендилски четения“;

- Международен фолклорен фестивал „Сребърна пафта“;
- Международен клавирен фестивал-конкурс „Велики учители“;
- Национален фестивал на старата градска песен „Пей сърце“;
- Национален танцов фестивал „Танцова феерия под Хисарлъка“.

Читалищата са уникална и традиционна за България културна институция, ръководена и чрез специфичен закон. Читалищата в общината работят в следните основни направления: библиотечна дейност, школи по изкуствата, любителско творчество, клубове по интереси, културна дейност и работа по проекти (**виж Таблица 27, т. 2.7.4.**). Читалищата ежегодно създават културен календар, като организират и/или участват в конкурси, фестивали, празници, концерти, продукции, творчески срещи и др., адресирани към широката общественост. Тяхната дейност е разгледана в раздела за културните услуги.

Собствеността на недвижимите културни ценности в Община Кюстендил е частна, общинска и държавна. Националният археологически резерват „Пауталия-Велбъжд“ е с регламентирани граници на защитената територия и на охранителната зона, но поради отсъствието на актуален устройствен план на града, не са регламентирани границите на охранителните зони на останалите недвижими културни ценности. Не са разработвани и режими за опазване на единичните културни ценности.

Подобно на други наши градове и общини информацията за НКН е непълна и следва да бъде актуализирана, допълнена, цифровизирана.

Съществуват и множество незавършени процедури по защита на новоразкрити археологически обекти, както и по деклариране на недвижими културни ценности в продължение на повече от 35 г. Статутът на много от недвижими културни ценности е непълен и не отговаря на изискванията на ЗКН (обн. ДВ бр. 19/2009 г.).

Единичните, груповите и ансамбловите културни ценности са в незадоволително физическо състояние, тъй като им липсва както поддръжка, така и адекватна намеса, променена е цялостната им урбанистична и природна рамка през годините. Част от археологическите ценности са застрашени от физическа разруха, причинена от природни фактори, от липса на консервационно-реставрационни дейности. Част от строително-архитектурните обекти, особено тези, които са частна собственост, са лишени от консервационна намеса и поддръжка и са сериозно засегнати от физически увреждания. Налице са множество неадекватни намеси и изменения, които нарушават тяхната автентичност. Съществуващата градска тъкан от началото на XIX в. по бул. ”Цар Освободител” в гр. Кюстендил е компрометирана с повишаване на плътността и етажността и с неподходящи строителни намеси. Нарушен е типичният градски силует.

За всички населени места в общината липсва пълна кадастрална карта, в частност специализирана с регистъра на недвижимите културни ценности. Геодезическо заснемане на археологическите ценности е направено преди 30 години. През 2013 г. по донорска програма е направено геодезическо заснемане с GPS на ареала около „Пауталия-Велбъжд”, но то е с презентационна цел.

За землищата на всички населени места (без гр. Кюстендил) не се наблюдава уплътняване на урбанизираните територии, поради териториална периферност спрямо градския център, демографския срив и липса на бизнес намерения.

Културният ландшафт формиращ пространствената рамка на „Пауталия-Велбъжд“ е относително съхранен, запазени са визуалните атрактивни взаимовръзки с града, проведени са частични, но не достатъчни благоустройствени дейности.

Археологическите ценности на територията на Община Кюстендил в голяма степен са непроучени, което затруднява и изготвянето на ОУПО.

2.10. ОТДИХ И ТУРИЗЪМ

Освен елемент на третичния сектор – услуги, туристическият сектор следва да бъде оценяван и като един от приоритетите в социално-икономическото развитие на общината. Ако секторът се разглежда само като икономическа дейност той се анализира с възприетите икономически показатели. По тях отрасъл *„Хотелиерство и ресторантьорство“* показва възходящи икономически резултати за периода 2011 – 2012 г., което е един от индикаторите за превръщането му в стратегически приоритет през следващия програмен период. Заетите в сектора също са индикатор за неговата активност. През 2013 година те са 766 души.

Основните показатели на базите на отдиха и туризма в общината за 2014 година са:

Табл. 41. Туристическа инфраструктура в община Кюстендил през 2014 г.

Общини	Средства за подслон и места за настаняване	Легла – бр.	Легла-денонощия - бр.	Стан-бр.	Реализирани нощувки - бр.	Пренощували лица – бр.	Използвае-мост на леглодено-нощията - %	Приходи от нощувки – лв.
Кюстендил	20	841	241 116	436	42 998	18 879	17,83	2 228 687
В т.ч. хотели	11	589	156 593	333	31 339	15 165	20,01	2 015 298

Източник: НСИ

Основно обектите на системата са съсредоточени в общинския център, курортно-туристическа зона „Осогово“, а един обект е в с. Жиленци.

Към тази инфраструктура спада и инфраструктурата на зимните спортове. В м. „Трите буки“ има ски писта с дължина 1000 m. Долната станция на ски влека е на 1680 метра н.в. Влекът е тип котва. Съществува и детски влек с дължина 200 m.

Особен вид туризъм е ловният туризъм. В района се намира и държавната дивечовъдна станция "Осогово", в която се отглеждат елени, глигани и дребен дивеч. Цените на туристическите услуги тук са по-ниски в сравнение с други райони на страната.

Най-голям потенциал за развитие на курортно-туристическите дейности в общината дават:

- Минералните води - Термалната зона на Кюстендил се намира в чертите на града. Тя обхваща една ивица с дължина около 600 m и приблизителна ширина от 200 m. Броят на изворите от Кюстендилското термално находище е около 30. Богатството, което са оценили римляните е факторът, който трябва да повлияе на развитието на балнеолечението в града, било чрез търсене на нови инвеститори или чрез създаване на висококатегориен SPA хотелски комплекс от общината;

- Планината – особено оформилата се курортно-туристическа зона „Осогово“. Акцент в политиките на общината е превръщането на „уникалните дадености в атрактивна, предпочитана и просперираща” територия, посредством партньорство и целенасочени действия, като среда за отдых, ненакърняваща природата. Друга възможност, която предлага планината, са наличните дивечови запаси, изградената база за интензивно развитие към ДЛС „Осогово”, построените заслони и места за почивка и лагеруване, които предлагат отлична възможност за ловен туризъм. Постоянният воден отток и подходящите местообитания за балканска и американска пъстърва правят привлекателни за риболовен туризъм горните течения на реките Елешница, Новоселска, Глогозка и Млачка.
- Селата - повечето села от общината отговарят на изискванията, определени в нормативната уредба на страната за предоставяне на възможност за развитие на селски туризъм. Развитието на туристическите услуги, които могат да се предлагат на посетителите е насочено към хобита и други дейности за свободното време (езда, колоездене, фототуризм) и специализиран туризъм за любители на природата – наблюдение на птици, животни и др.

Към богатите туристически ресурси на общината следва да се прибави и благоприятният климат, красивият пейзаж, съхранените природни ландшафти и защитени зони, които обогатяват възможностите за развитие на алтернативни форми на туризма, съобразени с чувствителността на екосистемите и със статута на териториите.

2.11. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ

2.11.1.Компоненти на околната среда

•Атмосферен въздух

Община Кюстендил попада в Югозападен район за оценка и управление качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ), в който са превишени нормите по показатели ФПЧ10 и ФПЧ2,5. През 2013 г. в гр. Кюстендил е проведено измерване с мобилната автоматична станция (МАС) на ИАОС, съгласно утвърден график от Министъра на околната среда и водите. Качеството на атмосферния въздух е измерено по показатели: фини прахови частици, въглероден оксид, серен диоксид, азотен диоксид, сероводород, амоняк, метан. При измерванията са отчетени превишения на концентрациите по показатели: ФПЧ10 и ФПЧ2,5. Във връзка с това е дадено предписание да се разработи Програма за намаляване нивата на замърсителите в атмосферния въздух, съгласно изискванията на чл. 37 от Наредба № 12 за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух.

Качеството на атмосферния въздух е нарушено по показател ФПЧ10 и SO₂. Основни причини за превишенията са използването на твърди горива за отопление и автомобилният транспорт. Влияние върху качеството на атмосферния въздух оказва котловинно-планинския релеф, който не позволява бързото разсейване на замърсителите от приземния слой.

Най-важните източници на замърсители на атмосферния въздух в Община Кюстендил са битовият сектор, използващ твърди горива за отопление, автомобилният транспорт, промишлените предприятия и локалните парокотелни инсталации.

При изгарянето на масово употребяваните в домакинството твърди горива емисиите са с ниска височина и ниска емисионна температура. При неблагоприятни метеорологични условия и затруднена дифузия на замърсителите това също може да бъде причина за високи приземни концентрации в близост до източниците. Най-неблагоприятни климатични условия за замърсяване на атмосферния въздух могат да се определят зимните месеци, когато са чести случаите на температурни инверсии, мъгли и облачност.

Автотранспортът оказва влияние за нарастване нивото на азотните окиси и оловните аерозоли и ФПЧ като резултат на нарастване броя на личните МПС и състоянието на автомобилния парк. По отношение замърсяването на атмосферния въздух с прах и вредни газове в Община Кюстендил не трябва да се пренебрегват и причините от благоустройствен характер и наличието на много пътища с трошено-каменна настилка.

Стопанската дейност в общината е насочена преди всичко към обекти на леката промишленост, минно-добивната индустрия, електрониката и други. За своята дейност обектите ползват електроенергия, течни и твърди горива. Най-големите точкови източници на замърсяване на атмосферния въздух в общината са:

■ **КЗ Багреници към Кераминженеринг АД, гр. София:** Оператор на инсталация за изработване на керамични продукти (тухли) чрез изпичане в рингова пещ – 460 t/d (115 000 t/y). Керамичният завод има издадено Комплексно разрешително № 96/2006 г. на Министъра на околната среда и водите. Използваното гориво е въглищен шлам. При извършената проверка през 2014 г. от РИОСВ – Перник не са констатирани нарушения. През 2015 г. не е извършена проверка по изпълнение на Условието в КР, поради сезонния режим на работа на инсталацията;

■ **КЗ Драговищица към Кераминженеринг АД, гр. София:** Инсталация за изработване на керамични продукти чрез изпичане - блокове за зидария и коминни тела, включваща: тунелна пещ № 1 и тунелна пещ № 2. Керамичният завод има издадено Комплексно разрешително № 268-НО/2008 г. на Министъра на околната среда и водите. Използваното гориво е природен газ. Дружеството извършва собствени периодични измервания, които се представят в РИОСВ под формата на доклад. Същият е утвърден от директора на РИОСВ-Перник. Определените норми за допустими емисии се спазват. През 2014 г. в РИОСВ са представени 2 доклада за извършени собствени периодични измервания (*СПИ*) на емисиите на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух от дейността на „Кераминженеринг“ АД, КЗ Драговищица, с. Драговищица и „Кераминженеринг“ АД, клон КЗ Багреници, с. Багреници. През 2015 г. инсталацията не е извършвала производствена дейност. Представена е декларация от оператора.

Специфичен сезонен проблем на гр. Кюстендил, свързан с физикогеографското му положение и липсата на централно отопление, е състоянието на атмосферния въздух през отоплителния сезон. Проблемът се поражда от факта, че замърсяването се предизвиква на първо място от масовото използване на въглища и дърва за отопление на жилищата. Едва след това, като замърсители се явяват промишлените предприятия и автотранспортът.

Изградената газопреносна мрежа чувствително облекчава проблема със замърсяването от основните предприятия и обществено-административни сгради

Качеството на атмосферния въздух в Община Кюстендил, въпреки наличието на отделни проблеми, може да се оцени като добро, което не създава особен риск за здравето на хората от общината.

•Води

Повърхностни води

Екологичното състояние на повърхностните водни тела, разположени на територията на Община Кюстендил според наблюденията и замеряванията, извършени през 2015 г. е следното:

- 1.Водно тяло BG4ST700R017 - Река Струма от вливането на река Треклянска до вливането на река Соголянска Бистрица – в лошо екологично състояние;
- 2.Водно тяло BG4ST700R018 - Река Ломничка от изворите до вливането ѝ в река Драговищица – в умерено екологично състояние;
- 3.Водно тяло BG4ST700R019 - Река Драговищица от българо–сръбската граница до вливането ѝ в река Струма – в умерено екологично състояние;
- 4.Водно тяло BG4ST700R1220 - Река Соголянска Бистрица от изворите до кота 1195 m – в добро екологично състояние;
- 5.Водно тяло BG4ST700R1020 – Река Соголянска Бистрица от кота 1195 m до вливане в р. Струма – в умерено екологично състояние;
- 6.Водно тяло BG4ST700R021 - Река Струма от вливане на река Соголянска Бистрица до вливането на река Елешница – в лошо екологично състояние;
- 7.Водно тяло BG4ST700R1023 - Река Новоселска от изворите до вливането ѝ в река Струма е в умерено състояние екологично състояние;
- 8.Водно тяло BG4ST700R1025 - Река Елешница и притока ѝ р.Речица до вливането им в р.Струма - в умерено състояние екологично състояние;
- 9.Водно тяло BG4ST700R027 - Река Елешница от вливането на река Речица до вливането ѝ в река Струма е в добро екологично състояние;
- 10.Водно тяло BG4ST700R028 - Река Струма от вливането на река Елешница до вливането на река Джерман – в умерено екологично състояние.

Най-важните източници на замърсяване на повърхностните и подпочвени води на територията на Община Кюстендил се явяват източниците на дифузно замърсяване (населени места без изградена канализация, замърсяване с отпадъци и др.), а така също и функциониращите промишлени предприятия и животновъдни обекти без съвременни системи за пречистване на водите.

Основните потенциални производствени източници на замърсяване на водните обекти (повърхностни води и канализационна система) в района на Община Кюстендил са следните действащи предприятия, с информация за вида на производство и място на заустване:

- “Аркотроникс-България” АД, гр. Кюстендил: производство на кондензатори; заустване – ГК (градски колектор); БФВ (битово-фекални води) и промишлени ОВ (отпадъчни води);
- “Автотехника-Осогово” ЕАД, гр. Кюстендил: сервиз, автомивка; заустване – ГК (градски колектор); БФВ и промишлени ОВ;
- “Елпром Трафо-СН” АД, гр. Кюстендил: производство на маслени разпределителни трансформатори до 1600 квт; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ;
- “Мебел-К” ЕООД, гр. Кюстендил: дърводелски цех; заустване – ГК;

- “Петрол” АД, гр. София - база Кюстендил: база за съхранение на горива, бензиностанции и газостанции; заустване – ГК;
- “Пътнически автотранспорт” ООД, гр. Кюстендил: транспортна и ремонтна дейност; заустване – ГК;
- МБАЛ “Д-р Н. Василиев” АД, гр. Кюстендил: общинска болница; ГК;
- ТПК “Стримон - 3”, гр. Кюстендил: производство на безалкохолни напитки; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ;
- “Кюстендилски строител” АД, гр. Кюстендил – бетонов възел; ГК;
- “ТАП” ООД, гр. Кюстендил: товарни и автомобилни превози; ГК;
- “Торготерм” АД, гр. Кюстендил: кухненско оборудване; ЛПСОВ, заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ;
- “Международен композит БГ” АД, гр. Кюстендил: производство на санитарен фаянс; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ;
- Химическо чистене “Хигия”, гр. Кюстендил: химическо чистене и гладене, баня и пералня; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ;
- ЕТ “Юлиан Асенов – Феста”, гр. Кюстендил: колбасарски цех; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ;
- “К+М” ООД, гр. Кюстендил: колбасарски цех; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ;
- “Кюстендилски хляб”, гр. Кюстендил: хранително-вкусова промишленост; заустване – ГК;
- “Винпром-Кюстендил” АД – цех в с. Граница – отчетено е замърсяване на водите на река Багрenska от цеха за ракиеизваряване.

Питейни води

Водоизточниците, които се експлоатират на територията на „Кюстендилска вода” ЕООД, Кюстендил, са 199 подземни и 21 повърхностни или общо 220 броя.

На територията на Община Кюстендил има започнато изграждане на язовир за питейно-битово водоснабдяване. Инвеститор на обекта е МРРБ. Изграждането на язовира е наложително от гледна точка на сигурното и безпроблемно решаване на водоснабдяването на град Кюстендил и околните села.

На територията на „Кюстендилска вода” ЕООД има изградена една пречиствателна станция за питейни води – ПСПВ в с. Жиленци, Община Кюстендил. След пречистването на водата се водоснабдяват гр. Кюстендил и селата Лозно и Жиленци. Приблизителното население, обслужвано от ПСПВ, е около 50 000 жители.

В дружеството функционира изпитвателна химична и микробиологична лаборатория (ИХМЛ), В лабораторията се извършва постоянен и периодичен мониторинг по показателите на посочената наредба. За целта се извършват ежемесечно около 200 проби вода. Процентът на стандартност е около 96% по Наредба № 9, при спуснат норматив 95%.

Предвид на това, че много селища се захранват директно от речни водохващания, чиито качества на водата се влияят изключително от природните условия, е крайно наложително изграждането на малки пречиствателни станции.

Дължината на водопроводната мрежа е – външни водопроводи 607 km и вътрешна водопроводна мрежа - 1 043 km, като броят на водопроводните отклонения е около 37 000. Същите са изградени

преди повече от 40 години, амортизирани са и това води до чести аварии и загуби на вода, поради което тяхната подмяна е наложителна.

Отпадъчни води

На територията на общината има изградена канализация само в град Кюстендил и с. Шишковци. Градът има смесена канализационна система с преливници за дъждовна вода. Същата е изградена около 1940 г. и има около 12 000 канализационни отклонения. Отпадъчните води се заустват в Градската пречиствателна станция за отпадъчни води (ГПСОВ).

Градската пречиствателна станция за отпадъчни води - Кюстендил е въведена в експлоатация през 1975 г. Капацитетът на станцията по проект е 560 l/s. Обслужва населението само на град Кюстендил, поради което е наложително изграждането на малки пречиствателни станции за отпадъчни води и в останалите по-големи селища. Степента на изграденост на канализационната мрежа е 99%. През 2010 г. се извърши основна реконструкция и обновяване на водоснабдителната и канализационна мрежа на града и на ГПСОВ. Пречиствателната станция работи в нормален режим и няма превишения на индивидуалните емисионни ограничения заложи в РЗОВ. Място на заустване на отпадъчните води е р. Банщица (Банска), поречие Струма, II^{ра} категория водоприемник.

В общината съществува и се експлоатира и ПСОВ – с. Шишковци, Община Кюстендил - тип модулно съоръжение с биологично пречистване.

Подземни води

Подземните води на общината се числят към 7 подземни водни тела.

- BG4G00000QN006 - Кватернер -Иеотен - Кюстендил
- BG4G001T2T3029 - Пукнатинно-карстови води в Еловдолски карстов басейн
- BG4G001T2T3028 - Карстови води в Земенски карстов басейн
- BG4G00001Pgl38 - Порови води в Палеогенски седиментен комплекс на Бобовдолска и Кюстендилска, котловина
- BG4G001PtPzl25 Пукнатинни води във Влахинско-огражденско-малешевско осоговски метаморфити
- BG4G0001Pg039 - Осоговски палеогенски вулканогенно-седиментен комплекс;
- BG4G000T1T2034 - Карстови води в Смоличенски карстов басейн;

Извършеният мониторинг на тези водни тела на територията на Община Кюстендил през 2015 г. показва, че всички подземни водни тела са в добро състояние. Оценката за състоянието на подземните водни тела през 2015 г. съвпада с оценката през предходните 2011, 2012, 2013 и 2014 г.

Табл. 42. Състоянието на подземните води в Община Кюстендил през 2015 г.

Код на подземно водно тяло	Име на подземно водно тяло	Обща оценка на състоянието на подземното водно тяло по ПУРБ	Оценка на химичното състояние за 2015 г.	Основания за направената оценка	Обща оценка на състоянието за 2015 г.
BG4G00000QN006	Порови води в Кватернер – Неоген-Кюстендил	Добро	Добро	Няма превишения	Добро
BG4G00001Pg039	Пукнатинни води в Осоговси палеогенски вулканогенно-седиментен комплекс	Добро	Добро	Няма превишения	Добро
BG4G00001Pg138	Порови води в палеогенски седиментен комплекс на Бобовдолска и Кюстендилска котловина	Добро	Добро	Няма превишения	Добро
BG4G001PtPz125	Пукнатинни води във Влахино-огражденско-малешевско-осоговски метаморфити	Добро	Добро	Няма превишения	Добро
BG4G000T1T2034	Карстови води в Смоличенски карстов басейн	Добро	Добро	Няма превишения	Добро
BG4G001T2T3029	Пукнатинно - карстови води в Еловдолски карстов басейн	Добро	Добро	Няма превишения	Добро
BG4G001T2T3028	Карстови води в Земенски карстов басейн	Добро	Добро	Няма превишения	Добро

Източник: РИОСВ Перник

•Литоложка среда

Основни почвени типове за наклонените терени на общината са канелените горски и кафявите горски почви с техните разновидности, а в ниските участъци от азоналните почвени типове с най-голямо разпространение и значение са алувиално-ливадните и делувиално-ливадните почви, благоприятстващи отглеждането на овощни и зърнени култури и зеленчуци. Срещат се, макар и на отделни малки петна, още смолници, хумусно-карбонатни почви (рендзини) и планинско-ливадни почви.

На територията на Община Кюстендил няма замърсени почви с тежки метали и металоиди – мед, цинк, олово, кадмий и арсен и нефтопродукти почви. В пределите на общината няма терени с наличие на заблатени почви.

Геоложкият строеж на Кюстендилската котловина и склоновете на оградните планини носят рискове от свлачища, срутища, поройни речни разливи. Особеностите на общината не благоприятстват ветрова ерозия. Наклоните на терените, интензивността на валежите, както и почвените условия, са част от факторите, които определят интензивността на ерозията. Скоростта на ерозия е различна при различните типове растителна покривка, като незасетите обработваеми земи са подложени на по-интензивни ерозионни процеси, в сравнение с почви под горска покривка. Естествената ерозия се ускорява под влияние на човешката дейност.

На територията на общината съществуват нарушени територии, главно резултат от добива на полезни изкопаеми. По важните обекти са следните:

- Открит рудник за кафяви въглища “Катрище” - в Катрищенския въглищен басейн;
- Осоговски руден район - полиметални руди;
- Конявска планина – варовик;
- планина Осогово – гранит, оловно-цинкови руди;
- с. Драговищица – глини;
- коритата и терасите на реките Струма, Драговищица и други - инертни и кариерни материали, както и разсипно злато.

Като проблемни в екологично отношение в обхвата на общината могат да бъдат определени следните територии:

- Каменичката котловина и горното течение на р. Бистрица - район, подложен в миналото на въздействието на дейността на бившия МОК на “Осогово” ЕАД (в несъстоятелност) – свързано с дейностите по ликвидацията на минно-добивните обекти и рекултивация на депата за технологичен отпадък - хвостохранилища в с. Гюешево и с. Преколница;
- Поречието на р. Струма – установени са опити за незаконно изземване на баластра, което води до понижаване нивото на подпочвените води;
- отделни територии за нерегламентиран добив на разсипно злато, водещ до нарушаване на ландшафта и унищожаване на крайречната растителност.

2.11.2.Биоразнообразие

В Община Кюстендил преобладават широколистните, ксеротермни дъбови гори. За високопланинския горски пояс са характерни иглолистните гори. Голяма част от горите са превърнати в обработваеми земи.

На територията на общината са поставени под защита на закона общо 12 вековни дървета в землищата на селата Драговищица, Котугерци, Савойски, Таваличево и Слокощица.

В границата на общината са открити екземпляри от следните защитени растения, вписани в „Червената книга на България”: Венерин косъм, Етненска тлъстига, Велиновскиев дебелец, Едрочветно секирче, Планински явор, Стройна теменуга, Панчичева пищялка, Планинска самодивска трева, Мечо грозде, Променливоцветна камбанка; Мека мечка пита, Шарпланински ранилист, Венерова симфиандра, Панчичев спореж, Западно подрумиче.

Като чувствителни могат да се определят екосистемите, подложени на силно антропогенно въздействие в района на гр. Кюстендил, районът около хвостохранилищата в Осогово и Каменица, както и районът на открития рудник за кафяви въглища “Катрище”.

Обект на ловен туризъм на територията на общината са предимно следните животински видове:

- дива свиня – разпространена е предимно в Осоговската планина, но се наблюдава и в полупланинските райони;
- заек – разпространен е повсеместно;
- сърна – среща се в планинските и полупланински райони на територията на цялата община;
- вълк – Осоговска планина, Краище;
- чакал – наблюдавани са отделни животни в Конявската планина;
- лисица – разпространена е повсеместно.

Ловува се целогодишно. Обект на ловен туризъм са и следните видове птици:

- кеклик – среща се в полупланинските райони на Конявската планина;
- пъдпъдък – среща се в полетата, стърнища, изоставени ниви и други подобни;
- яребица – поля, равнинни терени, изоставени ниви;
- гривяк, гургулица – срещат се в откъслечни горички в равнините, планинските и полупланински райони;
- водоплаващи птици – предимно различни видове патици – след миграцията обитават водоемите на територията на общината – предимно р. Струма и язовир “Дренов дол”;
- малки бекасини – предимно около водоемите;
- гъски – по време на миграцията се срещат около водоемите и житните ниви.

Билките с търговско значение на територията на общината са:

- див чесън (левурда), находища: землищата на селата Грамаждано, Жилenci, Вратца, Гърляно;
- синя хвойна, находища: землищата на селата Раненци, Гюешево, Каменичка Скавица;
- жълт кантарион, находища: с. Раненци, с. Ръсово, с. Преколница;
- червен кантарион – с. Богослов;
- обикновен риган – с. Богослов, с. Слокощица, с. Сажденик, с. Червена ябълка, с. Церовица;
- бял равнец – разпространен е повсеместно в големи количества;
- еньовче – с. Радловци, с. Лозно, с. Драговищица;
- шипка плод – повсеместно разпространение;
- сапуниче – с. Богослов, с. Жилenci, с. Горна Брестница, с. Вратца, с. Ръсово;
- миши уши – в горските и полугорски райони;
- кръвен здравец – с. Мазарачево, с. Ръсово, с. Блатец, с. Лисец;
- бърз и липа – разпространени са повсеместно и имат голямо търговско значение.

2.11.3. Национална екологична мрежа (НЕМ)

Общата площ на обектите от НЕМ е 372,28 km², което прави 38,68% от територията на общината. Делът е близък до средния за страната – 35%. Най-голям е делът на защитените зони – 38,65%. На територията на общината се намират следните защитени зони по смисъла на Закона за биологичното разнообразие (ДВ бр. 77/2002 г.):

- **Защитена зона за опазване на дивите птици с код BG 0002079 “Осогово”**

Защитената зона има обща площ 24125.09 ha и се намира в землищата на с. Богослов, с. Вратца, с. Грамаждано, с. Гърляно, с. Гюешево, с. Жиленци, с. Каменичка Скакавица, с. Ново село, с. Преколница, с. Раненци, с. Савойски, с. Сажденик, с. Раненци, с. Червена ябълка.

Защитената зона има за цел опазване и поддържане на местообитанията на описаните по-долу застрашени видове птици съгласно чл. 6, ал.1, т.3 от Закона за биологичното разнообразие, по време на гнездене и миграция за постигане на техния благоприятен природозащитен статус: бял щъркел (*Ciconia ciconia*), осояд (*Pernis apivorus*), белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), скален орел (*Aquila chrysaetos*), сокол скитник (*Falco peregrinus*), планински кеклик (*Alectoris graeca*), бухал (*Bubo bubo*), козодой (*Caprimulgus europaeus*), сив кълвач (*Picus canus*), черен кълвач (*Dryocopus martius*), сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*), горска чучулига (*Lullula arborea*), ястребогушо коприварче (*Sylvia nisoria*), червеногърба сврачка (*Lanius collurio*).

■ **Защитена зона „Осоговска планина” с код BG 0001011**

Защитена зона за опазване на местообитанията по Директивата за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна „Осоговска планина” (код BG 0001011), се намира в Осоговската планина и обхваща землища на населени места включени в състава на общините Кюстендил и Невестино. Площта на защитената зона е 345.132,45 дка. Максималната надморска височина на зоната е 2223 m, минималната надморска височина е 437 m, а средната 1304 m. Зоната е одобрена с Решение на Министерски съвет № 661 от 16 октомври 2007 г. Защитената зона обхваща землищата на селата Богослов, Вратца, Грамаждано, Гърляно, Гюешево, Жиленци, Каменичка Скакавица, Ново село, Раненци, Савойски, Сажденик, Слокощица, Цървена ябълка, разположени на територията на Община Кюстендил.

Целите на опазване на защитена зона „Осоговска планина” са:

1. Запазване на площта на природните местообитания и местообитанията на видове и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.
2. Запазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.

В Община Кюстендил се намират следните **защитени територии**:

- **Резерват „Църна река”** - намира се в землището на с. Сажденик върху площ от 258,3 ha, от тях 85,2 ha горски фонд и 173,1 ha земеделски фонд;
- **Природна забележителност „Скакавишки водопад”** - намира се в землището на с. Полска Скакавица на територия от 0,1 ha земеделски фонд;
- **Природна забележителност „Ючбунар-група секвои”** - намира се в землището на с. Богослов и обхваща територия от 0,2 ha горски фонд;
- **Природна забележителност „Вековна букова гора”** - намира се в землището на с. Граница, до манастира „Свети Лука” и обхваща залесена площ от 1,2 ha.

2.11.4. Акустична среда

Наблюдаваното шумово ниво в гр. Кюстендил се променя благоприятно след 2012 г. През 2013 г. намаляват пунктовете в най-високото шумово ниво 68-72 dB от 3 на 1 и този брой се запазва и към 2015 г. Пунктове с измерени шумови нива над 73 dB липсват. Броят на пунктовете с най-ниско

ниво на шум – под 58 dB се запазва относително стабилен в разглеждания период. През последната година се забелязва намаляване с 1 брой на пунктовете с шумови нива в диапазона 68-72 dB, като във въпросния пункт се отчитат по-ниски нива и той преминава в диапазона 58-62 dB. Най-висок е броят на пунктовете, в които регистрираните шумови нива попадат в диапазона 68-72 dB – 17 броя през 2015 г.

Табл. 43. Шумови нива в гр. Кюстендил за периода 2012-2015 г.

Години	Наблюдавани пунктове - брой	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива – dB						
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	над 82
2012 г.	24	4	–	17	3	–	–	–
2013 г.	24	3	2	18	1	–	–	–
2014 г.	24	4	1	18	1	–	–	–
2015 г.	24	4	2	17	1	–	–	–

Източник: РИОСВ - Перник

2.11.5. Климатични явления и промени

В дългосрочен план, продължаващите климатични промени ще повишат средните температури, ще променят характера на разпределение на количествата валежи. Ще бъдат необходими сериозни инвестиции за борба срещу сушата, опустиняването, пожарите, бреговата ерозия и наводненията.

България е сред страните, които се очаква да бъдат най-сериозно засегнати от климатичните промени. В най-тежко положение ще бъдат районите, в които е най-развито земеделието, туризмът, горското стопанство и хидроенергетиката.

От края на 1970-те в България се наблюдава тенденция към затопляне. Средната годишна температура през 2010 г. е с 1,2°C над климатичната норма. Такава е и глобалната тенденция. Средната глобална температура на въздуха през 2010 г. в световен мащаб се е увеличила с 0,7 - 0,8°C, в сравнение с нивата отпреди индустриализацията.

Според прогнозите, броят на нощите, през които температурата на въздуха няма да бъде под 20°C (тропически нощи), ще се увеличи, като страната попада в най-рисковите части на Европа. Районът на гр. Кюстендил се очаква да е по-слабо засегнат.

Очаква се и намаляване на броя на дните със снежна покривка. Отново сред най-малко засегнатите е районът на гр. Кюстендил. Уязвимостта на българските райони е сходна с тази на районите в Южна Европа, Англия и Ирландия.

Промените на климата ще окажат своето въздействие и върху условията за туристическа дейност. Повишаването на температурите и безводието ще ограничат туризма в много европейски райони. Според очакваната промяна на индекса за туристически климат за ЕС, България е сред страните с най-висока очаквана негативна промяна. Районът на гр. Кюстендил попада в по-малко негативната четвърта група.

Регионален индекс за климатична сигурност (РИКС): За оценка на комбинираното въздействие на горните неблагоприятни промени е изчислен регионален индекс за климатична сигурност (РИКС) за NUTS 2 за целия ЕС. Според този индекс районът на гр. Кюстендил попада в относително най-благоприятната, четвърта група.

2.12. ДИАГНОЗА НА СЪЩЕСТВУВАЩОТО СЪСТОЯНИЕ

Диагнозата за състоянието на Община Кюстендил, на нейните социални, икономически, природни и културни ресурси обобщава резултатите от направения анализ на демографската динамика, на различните природни и антропогенни компоненти на средата, на социално-икономическото развитие, на природното и културно наследство и състоянието на околната среда.

От най-съществено значение за сегашното състояние и за перспективното развитие на общината и за реализирането на заложените в програмни и стратегически документи приоритети и проекти, включително и за изграждането на концепцията за устройство на територията на Община Кюстендил имат човешките ресурси. Те са в основата на прогнозирането на потребностите от социална, транспортна и техническа инфраструктура, от нови територии за обитаване, производство, спорт и отдих. Анализът на *демографската динамика* показва твърде негативните тенденции. Населението във всички населени места намалява и застарява с различни темпове, то е твърде неравномерно разпределено на територията на общината.

Общо в 18 населени места населението е до 10 човека, а в още 15 – до 50 човека, които представляват близо 45% от населените места в общината и това означава, че в скоро време в общината ще има нови обезлюдени селища. Селата с по-голям брой население са концентрирани в близост до общинския център – град Кюстендил и в близост до основните пътища, пресичащи територията на общината. Между тях са селата Слокошица, Жилenci, Ябълково, Пиперков чифлик, Коняво, Лозно, Копиловци, Соголяно, Жабокрът.

Малкият брой на населението определя и ниската средна гъстота на населението на територията, която, по данни на НСИ, е една от най-ниските в страната – 57.2 жители/кв.км към края на 2015 г.

Съотношението между двата пола е 48:52 в полза на жените, около 64.3% от населението е в трудово активна възраст, във времето между двете преброявания двойно е нараснал броят на хората със средно и висше образование. За общината са характерни ниската раждаемост и високата смъртност.

От направените анализ и диагноза на демографското развитие в общината може да се направи обобщения извод за относително нисък потенциал за развитие, което ограничава възможностите за реализиране на икономически инициативи, с които да се стимулират регионалното и пространственото развитие.

Диагнозата на състоянието на *околната среда* и на основните природни компоненти е разработена подробно в част 2.11. От нея могат да се обобщят изводите за съхранени природни ценности, в основата на които е раздвиженият и живописен релеф с поредица от речни долини, хълмисти части и планински върхове с постепенно увеличаваща се височина в югозападна посока достигаща до 2251 метра при вр. Руен. Този релеф, заедно с геоложкия строеж и почвеното разнообразие предопределят и растителното разнообразие. Съществуващият горски фонд е предпоставка за развитието на горското стопанство, но горите предлагат възможности и за странични ползвания – събиране на билки, на гъби и горски плодове. Сред природните богатства на общината са и водните ресурси, сравнително добре развитата речна мрежа и най-вече горещите минералните води, които с лечебните си свойства са важен ресурс за развитие на балнеолечението. Индикатор за състоянието на природните ресурси в общината и съществуващото биоразнообразие е относително високият дял на защитени територии и зони, които са важна част от националната

екологична мрежа. Към тези преимущества на общината следва да се добави и благоприятният климат, сравнително доброто КАВ, поради липса на големи промишлени замърсители.

Сред недостатъците на Община Кюстендил по отношение състоянието на околната среда са замърсените и нарушени терени и нерегламентираните сметища, поради забавяне реализирането на регионалното депо Дупница, както и запрашаването на въздуха в зони около пътища с неположена настилка.

Селищната мрежа формира два ринга около общинския център от по-активни селища с по-голям брой население, първият от които е от селища, разположени непосредствено до градската регулационна граница и постепенно превръщащи се в квартали на града, а вторият кръг - от селата, разположени на разстояние от 6 до 10 km. Освен това, по протежение на главен път от РПМ I-6 по посока към границата и по поречието на р. Струма са разположени другата група от по-големи и активни села. Общо 1 град от категорията на средните градове и 71 села, от които половината в осма категория, формират дисперсната структура на селищната мрежа, която няма ясно изявен вторичен център. Както беше посочено по-горе, анализът и диагнозата на системата от населени места в Община Кюстендил показват, че в бъдеще се очаква обезлюдяване на една значителна част от малките села в общината и прилежащите им махали, някои от които към края на 2015 г. са останали без население.

Пряко свързана с развитието на населените места е **система „Обитаване“** и състоянието и ползаемостта на жилищния фонд. Това, заедно с динамиката на населението, определят и търсенето и предлагането на жилища, които дават основните насоки за предвижданията на ОУПО по отношение на развитието на жилищните територии. Основният жилищен фонд е концентриран в общинския център, или 58.1% от всички жилища, като само 5.2% от него е на възраст над 65 години. Най-висок е относителният дял на жилищата, построени в периода 1961 – 1990 г., а след този период броят на новопостроените жилища е незначителен, което се обяснява с намаляващото население и свиващия се жилищен пазар. Наличието на значителен дял от сравнително по-нови жилища обяснява и малкият брой проекти за обновяване на жилищния фонд, включени в ИПГВР на гр. Кюстендил. По-различно е положението в селата, където преобладават по-стари и амортизирани жилища.

Резултат от силния спад на населението през последните 10 години е и високият процент необитаеми жилища, който надвишава 20% в гр. Кюстендил и 50% в повечето от селата. Около 73% от жилищата са в категорията „масивни“, в селата естествено преобладава нискоетажното застрояване, а в гр. Кюстендил 35.5% от жилищата са с височина над 6 етажа. Всички жилища са електроснабдени, 87.1% са водоснабдени, а близо 60% са с канализация. Близо 50% обаче са загубите от водоснабдителната мрежа, голям е дялът на жилищата, които имат нужда от саниране и въвеждане на мерки за енергийна ефективност. Аналогично на всички останали общини и градове в страната и тук дялът на частните жилища е много висок – над 98.4%, което затруднява използването на свободния сграден фонд в сферата на туризма и на социалните услуги.

Големият брой необитавани жилища, особено в малките села, където незначителна част се използва като „второ“ жилище, не дава възможност да се направят реалистични изводи относно жилищната задоволеност. В общината не са идентифицирани точно и потребностите на социално слабите. Също така, макар че само около 9% от жителите на общината са се самоопределили като роми, проблемът с обитаването на адекватни жилища от тази етническа група е сериозен, защото

те са концентрирани в гр. Кюстендил и техните жилища формират два квартала, разположени около северния обход на града.

Диагнозата на система „Обитаване“ подсказва, че в ОУПО не се налага да се резервират големи терени за ново жилищно строителство, а потребност от разширяване на останалите населени места не може да бъде обоснована. В бъдеще ще бъде необходимо да се разработят механизми за по-ефективно използване на съществуващия жилищен фонд, да се осигурят общински жилища за нуждаещите се, да се използват по-пълноценно възможностите за финансиране от фондовете на ЕС по оперативните програми. Следователно повече усилия трябва да бъдат насочени към използване на съществуващите ресурси и за цялостно обновяване на средата за обитаване, което може да я направи по-привлекателна както за живеещото там население, така и за хора, които предпочитат да живеят в малки населени места в близост до природата.

Качеството на живот в общината, както и привлекателността на последната за стартиране на бизнес е равнището на развитие на **социалната инфраструктура и услуги**. От тях на първо място са образователните, здравните и социалните услуги.

На територията на Община Кюстендил елементите на **системата на образованието** е добре развита и съответства на демографската характеристика. В общината функционират 2 начални училища, 8 основни, 7 СОУ и 7 средищни, в които всички паралелки са с 23 или 24 ученика. Това показва добра задоволеност, нормално функциониране и правилно организиран учебен процес, добро състояние на сградния фонд. Проблемът в общината, подобно на периферните общини е намаляващият брой на учениците и необходимостта от организиране на транспорта на учениците от малките села до средишните училища, затруднен от планинския релеф и състоянието на пътищата. В училищата в Кюстендил се обучават ученици и от други общини в областта.

Детските заведения в общината са 6, които имат своите филиали, а 5 са с филиали и в някои от по-големите села. Средният брой на децата в една група е 22, а състоянието на сградния фонд е оценено като добро. Обхванати са 87% от децата на възраст от 3 до 6 години и това също е резултат от икономическото състояние, по-високата безработица, поради което е възможно отглеждането им в семейството. В детските градини има свободен капацитет.

Системата на здравеопазването в Община Кюстендил е представена от 1 център за СМП, 24 лекарски практики, 7 групови такива и 24 бр. лекари, със среден брой пациенти 1543 души, 6 бр. медицински центрове, 3 лаборатории, 113 бр. стоматологични практики обслужвани от 117 стоматолози и 2 бр. групови практики. В общината функционира една МБАЛ с 300 легла, която обслужва населението и от съседните общини. И при този вид публични услуги най-сериозният проблем е достъпността и обслужването на най-отдалечените населени места в общината. Важно предимство на общината е наличието на комплекс за рехабилитация, с добре подготвен персонал и традиции в провеждане на лечебни и профилактични процедури на основата предимно на минералната вода и лечебната кал в с. Байкал. Това позволява в бъдеще да се търси развитие на този вид дейности, което може да привлече интерес и инвестиции включително и от чужбина.

Предоставянето на **социалните услуги** в общината е важно условие за осигуряване на нормално качество на живот за хората в напреднала възраст, за децата, както и за хората с ограничени възможности. Те се развиват в съответствие с разработената и приета общинска стратегия до 2015 г. за този вид услуги. В общината функционират дом за възрастни с физически увреждания и дом за възрастни с умствена изостаналост, дневен център за деца и младежи с умствени и физически

увреждания, център за социална рехабилитация и интеграция, преходно жилище в дома за възрастни хора с умствена изостаналост, социален патронаж с 320 потребители, център за обществена подкрепа на деца в риск, 2 бр. центрове за настаняване от семеен тип съответно на възрастни и на деца, и обществена трапезария, обслужваща около 50 лица. В общината се използват и възможностите на оперативните програми за предоставяне на социални услуги по проекти за осигуряване на личен асистент, на приемна грижа,

Дейностите в сферата на **културата** в Община Кюстендил се осъществяват с помощта на съществуващите културни институции, повечето от които с дългогодишни традиции и регионално и национално значение, между които библиотека със 135 годишна история, общински драматичен театър, регионален исторически музей с повече от 1600 експоната, художествена галерия "Владимир Димитров - Майстора" с наднационално значение с 3180 творби от 585 автора, от които 1357 на Майстора. Важни културно-образователни центрове в общината са читалищата, общо 36 на брой, разположени в гр. Кюстендил и в по-големите села, в повечето от които функционират клубове за различни езиково обучение и културни занимания. Анализът на подсистемата на културата показва добре развита мрежа, съхранени традиции, богат културен календар и потенциал за обвързване на недвижимо, на материално и нематериално културно наследство в единна система с наднационално значение.

Спортните дейности и инфраструктура също разполагат с потенциал за по-ефективно използване. В общината функционират 30 спортни клуба, а в общинския център 2 спортни комплекса („Осогово“ и стадион „Странджата“), за които се предвижда обновяване по ОПРР. Тези два спортни обекта са разположени в градската структура на общинския център, в близост до натоварени улични артерии и ограничени възможности за паркиране и обслужване на по-големи спортни събития и празници. Общинският център предлага и плувен комплекс, възстановителен център и картинг писта (м. Гола Велика), открити многофункционални спортни площадки, каквито се изграждат в последните години в парковете и градините на по-големите градове. В 7 от по-големите села има и затревени футболни игрища. Системата се допълва и от спортните площадки и съоръжения в училищата на гр. Кюстендил.

В общината съществуват неизползвани ресурси за развитие на спортните дейности, терени с подходящи наклони, надморска височина и ориентация, подходящи климатични условия, одобрен проект за изграждане на зимен ски център. Тези терени обаче попадат в обхвата на защитените зони Натура 2000, което налага определени ограничения, поради което развитието на този вид спортни дейности изисква много внимателно проучване за съхраняване на биоразнообразието и естествената красота на природата. Разположението на общината, транспортната ѝ достъпност и потенциала от посетители, туристи и спортисти в региона подсказват, че в конкретния случай не може да се мисли за спортен център от национално равнище. Местните ресурсите в общината обаче могат да се използват за обслужване на потребностите на местното население, за съчетаване на разнообразните спортни и възстановителни дейности и обвързването им със системата на туризма в региона.

Административните институции, от които зависи както функционирането на общината, така и на областта, са представени от общински, областни и регионални служби в съответните сфери - образование, здравеопазване, земеделие и др. Това определя и значението на общинския център в региона, който като център и на едноименната област, предлага услуги и на съседните общини.

Пазарните услуги обхващат търговията, битовите, финансово-кредитните, съобщителните, транспортните, туристическите и автоуслуги. Те се развиват на принципите на пазарната икономика и се осъществяват чрез инициативи от частни фирми, въз основа на търсенето. За развитието им важна роля има и общината, защото тя може да стимулира и да подпомага развитието на най-важните от тях, особено свързаните с туризма дейности, които изискват използване на едни от най-ценните местни ресурси.

Диагнозата на **транспортно-комуникационната система** е разработена въз основа на проведения анализ и на предоставената информация, като отчита периферното разположение на общината по отношение на националната територия и позиционирането на инфраструктурните мрежи спрямо нея. Важно значение за бъдещото развитие на общината и за съживяване на икономическата активност, както и за задържане на населението в нея имат приоритетните направления по Трансевропейската транспортна мрежа (TEN-T), пресичащи нейната територия, трасетата и преносните мрежи от висок клас. В тази група с най-голямо значение са направленията „Видин-София-Кулата” (Коридор „Ориент/Източно Средиземноморие“) и „София-Радомир-Гюешево“. За да може пълноценно да се използват тези връзки и да допринесат за социално-икономическата активност на общината е необходимо да бъдат изградени и подобрени всички връзки с тях, както по отношение на пътния, така и на жп транспорта.

През изследваната територия преминава трасето на първокласен път от РПМ I-6 (Е 871), който осигурява най-важните връзки на общината с Р. Македония, със столицата и страната. От значение за достъпността и развитието на общината е и второкласният път II-62, който я свързва със съседния общински център Дупница и със Самоков, и който може, след реконструкция, да осигури много бърза връзка както с Благоевград и Р. Гърция, така и с АМ „Тракия“ и с черноморското крайбрежие. За тази връзка има проучвания и подкрепа за реализация от общинското ръководство в Самоков. Третокласният път III-601 осигурява връзката с Р. Сърбия през втория ГКПП в общината „Олтоманци“.

Анализът на състоянието на пътната мрежа показва, че 51% от нея е в добро състояние, 13% в задоволително и 36% в лошо състояние, което налага реконструкция на най-критичните участъци и важни връзки, както и намиране на възможности за ограничаване на разрушителното въздействие на товарния транспорт, особено в участъците, по които се транспортира изсечената дървесина.

Най-важен елемент на **жп транспорта** в общината има VI-та главна жп линия София/Радомир-Кюстендил-Гюешево, която е приоритетно направление по Трансевропейска транспортна мрежа (TEN-T) и свързва Община Кюстендил с националната жп мрежа. Анализът на този вид транспорт показва, че тази линия не отговаря на съвременните изисквания, тя е единична, неелектрифицирана, все още без връзка с жп транспорта в Р. Македония, с множество спирки, които допълнително забавят скоростта на движение. На територията на общината има 4 гари, които са предпоставка за по-доброто развитие на тези селища - Гюешево, Копиловци, Кюстендил и Шишковци) и 11 спирки. По жп линията се движи различен вид транспорт – бързи, пътнически и товарни и 2 маневрени влака.

В условията на възраждане на този вид транспорт както в ЕС, така и в Северна Америка, навсякъде където съществува потенциал, обосновава съществуващата жп линия като огромен резерв за общината, защото въпреки дългосрочната перспектива за изпълнение на проекта за

модернизация на тази жп линия, поддръжката на съществуващото трасе ще подобри достъпността в тази част от общината и може да се превърне и в интересна туристическа атракция

Община Кюстендил се **водоснабдява** от открити речни водохващания в планина Осогово и шахтови кладенци по поречието на река Струма. Аварийното водоснабдяване за върхови натоварвания, обикновено през летния сезон, се осъществява чрез стоманен водопровод от изворите при с. Полска Скакавица. За всички водоизточници има действащи разрешителни и учредени СОЗ. Има изградена и станция за пречистване на питейни води (ПСПВ), разположена в с. Жилenci, но тя обслужва само гр. Кюстендил и селата Жилenci и Лозно, което поставя в риск качеството на питейните води, които се осигуряват за останалите населени места в общината. Данните от последното преброяване (2011 г.) показват че всички населени места в общината са водоснабдени. За водоснабдяването на общинския център са изградени и функционират 10 резервоара за различните зони на града, от които един не функционира. Арматурата на останалите е рехабилитирана по програма ИСПА, но има необходимост от подновяване на хидроизолацията, която е подменена през 1996 г.

Анализът на съществуващото състояние на водоснабдителната система в общината показва необходимост от цялостна реконструкция и рехабилитация на довеждащите водопроводи на всички речни водохващания, на по-голяма част от речните и дренажните водовземни съоръжения, на ПСПВ и подсигуряване пречистването на водите, подавани към останалите населени места, подмяна на съществуващата етернитова водоснабдителна мрежа за намаляване на загубите. Част от тази дейност се реализира съвместно от общината и от ВиК АД и се подменя водопроводната мрежа с полиетиленови тръби с висока плътност. Реализира се и проект по ОПОС 2007 – 2013 г., в който са включени селата Лозно, Жилenci и Слокощица за подмяна на 92 km канализация и 80 km водопровод.

Променливият дебит на водоизточниците е причина за несигурността на водоснабдяването и за поставянето на някои от селищата в общината на режим през летния сезон, когато част от водите се използват и за поливане на градините. За преодоляване на проблемите се предвижда завършване на започнатото строителство на яз. „Кюстендил“ и изграждане на ПСПВ.

Състоянието на **канализационната система** в Община Кюстендил показва, че в общинския център има изградена канализационна мрежа от 124 km, към него функционира и пречиствателна станция за отпадъчни води (ПСОВ). Канализация е изградена и в селата Гирчевци и Шишковци, а в последното има и ПСОВ. В останалите села се използват септични ями и попивни кладенци, което застрашава околната среда. Това налага към по-големите населени места да се отредят терени за изграждане на ПСОВ.

Обновяването на канализационната система е част от интегрирания проект от водния цикъл, по който има все още нереализирани части, както и неизпълнени проекти по програма ИСПА и довършване на южния главен колектор. През настоящия програмен период се очаква да бъдат реализирани спрените проекти по ОПОС 2007 – 2013 г. за изготвяне на инвестиционните проекти за изграждане на ПСОВ и канализация за селата Коняво, Ябълково, Копиловци, Жабокрът, Дворище и в други малки населени места в Община Кюстендил.

Газоснабдяването на Община Кюстендил е предпоставка за намаляване на вредните емисии и за подобряване на качеството на атмосферния въздух. През територията на общината преминава транзитният газопровод за Р. Македония, от който се газоснабдява и гр. Кюстендил. Съгласно

Приложение № 3 към чл. 7 на Наредба № 16 за сервитутите на енергийните обекти (обн. ДВ бр. 88/2004 г.) минималният сервитут за трасето е 15 m, в който е разположен и магистрален и локален оптичен кабел. Газоразпределителната мрежа захранва всички обществени и много промишлени и жилищни сгради.

Електроснабдяването на общината се осъществява от изградените през годините мрежи и съоръжения. През територията на Община Кюстендил преминава транзитно електропровод от преносната електроенергийна система на Р България, чрез който се осъществява и връзката със системата на Р. Македония, но не се използва за електрозахранването на общината. Последното се осъществява от районната мрежа 110 kV и 2 бр. трансформаторни подстанции, изградени в гр. Кюстендил. Качеството на електрозахранването се подsigурява и от връзката с ТЕЦ „Бобов дол“. В анализа на съществуващото състояние са идентифицирани участъците, които се нуждаят от реконструкция и модернизация. Диагнозата за състоянието на електроснабдителната подсистема показва, че инсталираните мощности превишават реалното потребление, което се дължи предимно на намаляване на производствената активност в общината и в региона и закриването на много предприятия. Тези мощности ще бъдат достатъчни за да поемат бъдещо нарастване на товарите, което означава че не се налага изграждане на нови съоръжения към момента.

Далекосъобщителната и телекомуникационната система в Община Кюстендил са представени от 26 бр. пощенски станции от които се обслужват всички населени места. В общинския център функционират 5 бр. пощенски станции. Добре е развита и телекомуникационната инфраструктура, изградена върху опорната кабелна мрежа на БТК АД (Виваком). Изградени са и функционират нови кабелни мрежи както в общинския център, така и в съседните села с достатъчен брой потребители от “Близу“. Достъпността до този вид услуги се улеснява от преминаващите през общината важни оптични кабелни магистрали, които свързват столичния град през Кюстендил с Р. Македония и през Благоевград с Гърция. Това създава условия за гарантиране на услугите и непрекъснатостта на трафика, което е важно условие не само за достъпността до скоростен интернет, но чрез него и до по-качествено образование, здравеопазване, информация, знания, комуникация и развлечения. Осигурено е и алтернативно трасе за връзки със София и Благоевград през Бобов дол и Дупница. През територията на общината в сервитутите на газопроводи, жп линии и електропроводи преминават оптични кабели както на Виваком, така и на Мобилтел, GCM, ЕСМИС, НОВАТЕЛ, БДЖ АД, Булгартел ЕАД и НЕК, с което се осигурява покритието на цялата територия на общината, при най-висок относителен дял в осигуряването на услугите на Виваком, вкл. гласова телефония и сателитна телевизия. Наличието на различни мрежи и оператори прави общината привлекателна за заселване на младо и икономическо активно население и подобрява качеството на живот на по-възрастните поколения.

Изградената **съобщителна мрежа** в почти всички населени места, с изключение на най-малките до 10 жители, е предимно от медни кабели, което им осигурява автоматични входящи и изходящи връзки с целия свят. На територията на общината съществуват 27 АТЦ, но към момента на изготвяне на диагнозата функционира само цифровата АТЦ на Сименс в Кюстендил. Заедно с монтираните MSAN-и на Huawei, тя осигурява цифрова свързаност на общината със света. Мрежата в селата обаче не се използва пълноценно, което е проблем при всички по-малки и отдалечени населени места в страната и в съседните страни, но остава резерв при наличие на достатъчно потребители/клиенти да предложи високоскоростен интернет. Съществуват и хибридни мрежи и монтирани оптични преобразуватели. В гр. Кюстендил за някои от жилищните

сгради са използвани и по-модерни технологии. Макар и с известни проблеми и недостатъци, в Община Кюстендил се вижда желанието да се използва капацитета на съществуващите мрежи на частни оператори, за да се получи по-добро покритие на общината.

Националното управление „Радио и телевизионни станции България“ АД (НУРТС) има 4 станции в Община Кюстендил за излъчване и пренос на радио и телевизионни програми – Виден, Ломница, Раждавица и Гюешево. Проблемите с приемането на цифровия сигнал има в селата в планината Осогово.

Важен въпрос в изясняване диагнозата за състоянието и развитието на функционалните системи на Община Кюстендил е **управлението на отпадъците**, защото това се свързва с качеството на околната среда, а темите за разделното сметосъбиране, рециклирането, икономията на ресурси и ликвидирането на нерегламентирани сметища са във фокуса на общинското управление в цялата страна през последното десетилетие. Количеството и вида на генерираните отпадъци на територията на общината не се различава съществено от тези в другите общини на страната. Количеството им е нараснало незначително, но това вероятно е резултат от намаляващото население. Преобладават хранителните отпадъци, за разлика от други страни, в които преобладават хартиените, опаковките и др. Промененото отношение към отпадъците през последните години, както и увеличеният дял на рециклираните отпадъци явно дават отражение върху състава им и управлението им. Намалява и количеството на депонираните пепел и сгурия, поради газификацията на част от общината, което допълнително спомага за подобряване на КАВ.

Количеството на строителните отпадъци е доказателство за кризата в строителния сектор. Отпадъците се депонират на отредената през 2001 г. площадка с решение на кмета на общината в м. „Решетка“. Част от строителните отпадъци, предимно от ремонтни дейности, се изхвърлят незаконно край входни-изходните пътища. Земните маси, които не са годни за повторна употреба се използват за покриване на отпадъчната маса в сметището, разположено на около 5 km северозападно от с. Радловци.

Интересно е нарастването на промишлените отпадъци през последните години, по-голямата част от които могат да бъдат рециклирани. Значителна част от тях са от градската ПСОВ. В процес на изграждане е депо за изгнили утайки от нея. Генерират се и характерните опасни отпадъци от болници, от сервиси и от производствена дейност.

Освен гр. Кюстендил, системата на организираното сметосъбиране обхваща половината селища в общината. Тъй като съществуващото депо за битови отпадъци не отговаря на съвременните изисквания, предстои неговото саниране и превръщането му в претоварна станция с инсталации за сепариране и компостиране, откъдето тези отпадъци да бъдат извозвани към регионалното депо, което ще е разположено в община Дупница.

Диагнозата за регионалното развитие и устройството на територията на Община Кюстендил, на съставните селища с техните функционални устройствени зони и прилежащите територии е изготвена въз основа на хипотезата, че сегашното състояние на общината е резултат от политическата, социално-икономическата, финансовата и демографската криза в страната и в общината през последните 25 години, на променената политика на ЕС, при ограничен брой приоритети и ограничени ресурси.

ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ

3. ПРОГНОЗА ЗА РАЗВИТИЕ

3.1.ДЕМОГРАФСКА ПРОГНОЗА

•Методически подход

В съответствие с изискванията на нормативната уредба по ТСУ (Наредба № 8 за обема и съдържанието на устройствените планове на МРРБ, обн. ДВ бр. 57/2001 г., посл. изм. ДВ бр. 22/2014 г.), се предлага тривариантна времева прогноза (за периода 2020-2035 г.). Плановото задание за изготвяне на ОУПО не е препоръчало подход, времеви хоризонт и пространствена (по населени места) прогноза за общия брой на населението.

Освен по показателя “общ брой на населението” е съставена прогноза и за общите и за специфични възрастови и други структури, имащи отношение към развитието на отделни функционални системи на Общия устройствен план на общината.

При разработването на отделните варианти на демографската прогноза се отчитат както досегашните тенденции в демографското ретроспективно развитие, така и очакваното въздействие на различни по своя характер фактори. В този смисъл са и различията в числовите величини на отделните варианти на демографската прогноза за община Кюстендил. Разработените варианти на демографската прогноза са:

- песимистичен**, базиран на очакваното влияние на фактори, свързани с относително неблагоприятно развитие на социално-икономическия комплекс на общината и продължаващо влошаване на демографските процеси;
- тенденциален**, при който е заложено запазване на тенденциите от досегашното демографско, социално-икономическо и инфраструктурно развитие на община Кюстендил;
- оптимистичен**, основаващ се на вероятностното доминиращо влияние на фактори, които ще оказват относително благоприятно въздействие върху демографските процеси (основно на естествено възпроизводство на населението) и на икономиката – по-нататъшно развитие на икономическите, туристическите (преимуществено балнеоложките) функции на общината, развитие на модерен аграрен сектор, развитие на съвременна техническа и социална инфраструктура и др.

При прогнозите за демографското развитие на община Кюстендил се използват класическите демографски методи за прогнозиране. В основата им се залагат повъзрастовите вероятности за

доживяване, очакваните коефициенти на раждаемост, смъртност, плодовитост, емиграция и имиграция и пр. Тези чисто демографски методи на прогнозиране се съпоставят с очакваните въздействия и фактори с подчертан социално-икономически характер.

Важна особеност на демографската прогноза за Община Кюстендил (и по трите варианта) е, че се залагат не много различаващи се прогнозни предвиждания за числовите величини на коефициента на фертилност (определя се от контингента жени в детеродна възраст), брачността, броя на живородени момичета и др. Причината за това е, че в прогнозния период (до 2020 - 2035 г.) няма обективни основания да се счита, че в контингента жени във фертилна възраст ще настъпят съществени промени. С очакваното нарастване на коефициента на раждаемост (по оптимистичния вариант) се залага и хипотезата да настъпят не много големи промени и в броя на жените във фертилна възраст след 2020 г. Очакванията са коефициентът на интегрална фертилност да се стабилизира между 1,85-1,95.

Друга важна особеност на демографската прогноза за община Кюстендил за срока на действие на ОУПО е, че и по трите варианта, като важни ориентири, се отчитат тенденциите, заложи в демографската прогноза на страната и на областта, разработена от НСИ. Тези тенденции са негативни и показват, че броят на населението дори и при оптимистичните варианти ще намалява.

Прилаганият метод за разработване на демографската прогноза на община Кюстендил, и особено по тенденциалния вариант, се базира на предвижданията за очакваното бъдещо развитие на естествения и на механичния прираст на населението. Те са с хипотезен характер и отчитат сегашната динамика на отрицателен, макар и не така значим, естествен и механичен прираст и очакваните тенденции в раждаемостта, смъртността, а така също и предвижданията за фертилността на жените, заселванията и изселванията. Тези демографски процеси се отчитат и при останалите два варианта на прогнозата (песимистичен и оптимистичен), но очертаните тенденции се коригират към “туширане” на отрицателните стойности на естествения и на механичния прираст. Това в крайна сметка, обосновава и по-ниските темпове на обезлюдяване на територията, а при оптимистичния вариант на прогнозата – по-слабо намаляване на сегашния брой на населението.

•Параметри на демографската прогноза за броя на населението по възприетите варианти

По отделните варианти на демографската прогноза, като основни изходни параметри на хипотезата за демографското развитие средно за общината се възприемат следните стойности на:

- Репродуктивни очаквания за среден брой деца в семейството
 - Песимистичен вариант – 1,6 - 1,7;
 - Тенденциален вариант - 1,7 - 1,8;
 - Оптимистичен вариант – 1,8 - 1,9;
- Обща раждаемост
 - Песимистичен вариант – 6,8 – 7,0‰
 - Тенденциален вариант – 7,1 - 7,2‰ ;
 - Оптимистичен вариант – 7,3 - 7,4‰
- Задържане на общата смъртност на населението – и по трите варианта в диапазона - 13,2 – 13,3‰

- Запазване и леко увеличаване на средната продължителност на живота – и по трите варианта около 73 -75 години.

По отношение на механичния прираст се приема хипотезата, че благодарение на съхранения си природен потенциал, благоприятната екологична обстановка в общината, на развитието на социално-икономическия и инфраструктурен комплекс, общината ще се утвърждава като привлекателно място за живеене. Това ще води до ограничаване на изселванията и до нарастване на заселванията. В този смисъл, в демографската прогноза не се отдава голямо значение на влиянието на механичния прираст.

Табл. 44. Прогноза за броя на населението на община Кюстендил за периода 2015-2035 г. (по варианти)

Прогнозен хоризонт по години	Варианти на прогнозата (брой)		
	I вариант (при хипотеза за конвергентност) РЕАЛИСТИЧЕН	II вариант (при хипотеза за относително ускоряване) ОПТИМИСТИЧЕН	III вариант (при хипотеза за относително забавяне) ПЕСИМИСТИЧЕН
2013 г. - състояние	57 950	57 950	57 950
2015 г. – прогноза	57 300	57 900	57 100
2020 г. – прогноза	55 500	56 500	54 000
2025 г. – прогноза	54 000	55 500	51 500
2030 г. – прогноза	53 000	55 000	48 000
2035 г. – прогноза	51 500	54 500	45 000

Оптимистичният вариант на демографската прогноза може да се определи като относително най-благоприятен в сравнение с останалите два. Макар че и при него е заложена хипотезата за намаляване на броя на населението, темповете на този спад са по-благоприятни в сравнение с песимистичния и тенденциалния вариант. Числовите стойности на разчетите за броя на населението по оптимистичния вариант на прогнозата за община Кюстендил, се основават на очакванията за влиянието на някои благоприятни демографски и икономически фактори. Заложена е и хипотезата, че броят на населението в под трудоспособна възраст ще стабилизира своя относителен дял, и ще запази и леко ще увеличи броя си от състоянието в 2012 г. Същото се отнася и за естественото движение на населението. Този вариант на прогнозата е най-благоприятен за развитие на населението в общината, защото се базира на стимулиране на възможностите за неговото нарастване по естествен път.

Прогнозата за възрастовите структури на населението е представена в класическия разрез – по основни възрастови групи - „в под трудоспособна“, „в трудоспособна“ и „над трудоспособна“ възраст. От методическа гледна точка, при прогнозиране на възрастовата структура на населението се прилага метода на т.нар. „повъзрастово“ придвижване. Прогнозата за основните възрастови групи е от значение за прогнозиране на активното население, в т.ч. и на работната сила.

Тъй като прогнозите за броя на населението по отделните варианти се различават, за целите на ОУПО се предлага прогноза за възрастовата структура на населението само по реалистичния вариант. Тя е съставена въз основа на сегашните групи за България (по Евростат).

Табл. 45. Прогноза за възрастовата структура по населението по реалистичния вариант

Основни възрастова групи	Години					
	2013	2015	2020	2025	2030	2035
Под трудоспособна	7 313	7 050	6 480	6 300	6 000	5 850
Трудоспособна	34 020	33 600	32 450	31 120	30 330	28 800
Над трудоспособна	16 617	16 650	16 570	16 580	16 670	16 850

Така прогнозирано населението на общината може да служи за изграждане на перспективи за развитие на функционалните и интегриращи системи в общината.

3.2. КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕ И УСТРОЙСТВО НА ТЕРИТОРИЯТА

Предложението за устройството на територията на Община Кюстендил е разработено въз основа на резултатите от анализа на съществуващото състояние на средата и на всички нейни компоненти и функционални системи. То отразява препоръките от ДОСВ и ДЕО, бележките от компетентните държавни органи и експлоатационните дружества при съгласуването на Предварителния проект, от публичните консултации и обществените обсъждания.

Концепцията за развитие и устройство на територията се съобразява с демографската прогноза и с изводите за намаляващото население при всички варианти. Като отчита факта, че през общината и в близост до нея ще преминат важни комуникационно-транспортни направления и връзки, авторският колектив залага на оптимистичния вариант, при който има възможност за естествено стимулиране на икономическата активност и съживяване на територията с привличането на инвестиции.

Освен с демографската прогноза, устройството на територията на Община Кюстендил е съобразено с действащата нормативна уредба в страната, с принципите за регионално и пространствено планиране от важни Европейски документи и с постановките на всички разработени и приети до момента национални програмни и стратегически документи, които определят рамката на устройството на територията на община Кюстендил. По-важни и водещи на този етап от разработването на ОУПО Кюстендил са предвижданията на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 -2025 г, Регионалният план за развитие на Югозападен район от ниво 2 за периода 2014 -2020 г., Общинският план за развитие на община Кюстендил (2014 – 2020 г.) и Интегрираният план за градско възстановяване и развитие на гр. Кюстендил.

Основните фактори, въз основа на които се изгражда модела за пространствено развитие и устройство на територията са следните:

- Разположението на общината и обвързването ѝ с полицентричния модел на урбанистично развитие в страната, заложен в НКПР 2013 – 2025 г., както и връзките ѝ със съседните страни;
- Наличието на относително висок дял от защитени територии и зони по Натура 2000, които са както стимулатор за развитието, така и ограничител за някои видове дейности, които биха нарушили околната среда и биха застрашили биологичното разнообразие в общината;
- Непроученото и неизползвано културно наследство, което заедно с природните ценности е фактор за растеж и за повишаване на икономическите показатели в развитието на туризма;

- Необходимостта от доизграждане на мрежите и съоръженията на комуникационно-транспортната и инженерно-техническата инфраструктура, което ще подобри достъпността, мобилността и инвестиционната атрактивност на общината;
- Определяне на най-адекватните режими за устройство на различните видове територии, които да допринесат до повишаване на качеството на средата и на живот в общината.

Като отчита демографските характеристики и състоянието на система „Обитаване“ ОУПО Кюстендил предлага незначително увеличаване на урбанизираните територии на общинския център в югозападната част на града. Това разширение на жилищните терени е продиктувано от заявения интерес към усвояването на тези терени и отчита нормите за устройство на подобен вид територии, съответстващи на мащабите на града.

Не се предвижда разширение на останалите селища, а само регламентиране на съществуващите земи по параграф 4, които функционират като вилни зони в съседство на гр. Кюстендил и получават такъв статут в ОУПО.

Основните промени в устройството на урбанизираните територии са насочени към общинския център, за който се предвижда, освен описаното по-горе разширение на жилищните територии, увеличаване на терена на гробищния парк. Последното е съобразено с възрастовата структура на населението, както и с обстоятелството, че подобно решение винаги затруднява бъдещото развитие.

Непосредствено до обходния път на града се предвижда изграждането на селскостопански/агро технологичен парк със смесени функции, в който да намери място една модерна борса за местна селскостопанска продукция, за съвременна складова база за плодове и зеленчуци, за МСП за нови технологии. Този терен е добре обслужен с транспорт и е разположен по начин, който няма да натоварва с излишен трафик територията на града.

За центъра на общината – град Кюстендил проектното решение предвижда още изграждане на връзка от пътният възел при източния вход на града за отклонение на трафика от централната улица и облекчаване на движението по нея. Около реката е възможно това да стане безпроблемно, тъй като там може да се проведе трасе с нормални габарити. Всичко това се очаква да подобри организацията на движението и обслужването на териториите в града.

В ОУПО Кюстендил са отразени предвижданията на устройствения план за курортно-туристическата зона „Осогово“, която допринася за разнообразяването на туристическите дейности в общината и обхваща землищата на селата Богослов, Ново село, Савойски, Цървена Ябълка и част от землището на с. Преколница. Придружаващата ОУП на зоната обяснителна записка дава пълна информация за капацитета и основните функции на проектираните в нея устройствени зони.

Устройствената концепция за урбанизираните територии с НКН предвижда да фиксира границите на имотите, за които ще се прилагат режими на охранителни зони. Авторският колектив препоръчва да се изготви ПОУ по чл. 81 ал. 2 на ЗКН за архитектурен резерват „Пауталия-Велбъжд“.

Извън урбанизираните територии с ОУП на Община Кюстендил се предвижда аналогично идентифициране на зоните, наситени с НКН и определяне на охранителните им зони, в които се допускат само дейности, съвместими с принципите на интегрираната консервация. За

регистрираните в АИС – АКБ археологически обекти на територията на общината са предложени временни режими за опазване съгласно чл. 35 от Наредба № 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони (обн. ДВ бр. 3/2004 г.), до назначаването на междуведомствена комисия за изготвяне на режими за опазване съгласно чл. 159, ал. 2 от Закона за културното наследство. На този етап ОУП на община Кюстендил предвижда прилагане на режими „А“ и „Б“, които следва да бъдат придружени от специални проучвания. Съгласно първия при опазването и устройството на териториите с археологически обекти не се допуска извършване на благоустройствени, строителни, селскостопански, мелиоративни и други дейности, които биха нарушили целостта на почвения слой. Допуска се използването на земята като пасище. Вторият режим не допуска изкопни работи, дълбочинна обработка на почвата, засаждане на дървета и култури с дълбока коренова система, но се допуска плитка обработка на почвата до 0,25 m.

Връзката между обектите на НКН ще се осъществява по предвидените за целта маршрути, обвързано с мрежата от локални и регионални културно-туристически маршрути и с националните и европейските мрежи на културните коридори.

На територията на общината съществува един културно-туристически маршрут “Кюстендилски регион – средище на древни култури”, който обхваща 14 културни ценности с висока научно–историческа и архитектурно-художествена стойност от всички културно–исторически периоди от VII хилядолетие пр. Хр. до XIX в. Окончателният проект на ОУПО предвижда неговото логично разширяване и включване на музея „Ильо Войвода”, джамията „Фатих Мехмед”, Ефенджиевата къща и Чифте баня.

На територията на общината се предвижда създаване и на три нови културно-туристически маршрути, които имат преобладаващо общинско значение.

- КТ маршрут „Пътят на черешите”/”Земята на черешите” – Тръгва от Кюстендил и обикаля селата Шишковци, Соголяно, Таваличево, Коняво, Горна Гращица, Граница, Лелинци, Дворище. Този маршрут би могъл да функционира от средата на м. май до средата на м. юни, когато цъфтят и се берат черешите. Може да бъде съчетан със селски туризъм, което поставя изискването за подобряване на общественото обслужване в споменатите места, подобряване състоянието на пътните настилки и улесняване на достъпността до тези села, получили сертификат за производство на череши.
- КТ маршрут „Християнство”- Този маршрут обвързва част от средновековните и по-късни църкви в Общината. Всички обекти са НКЦ. Тъй като част от църквите са действащи е възможно развиване на поклонически туризъм, съчетан със селски. Може да се обвърже с маршрутите в другите общини от областта и най-вече с потока туристи към Рилски манастир. Част от обектите са в аварийно състояние и е необходимо провеждането на консервационни и реставрационни дейности и социализация. Маршрутът преминава през селата: Бобешино, Богослов, Горна Брестница, Горна Гращица, Горно Уйно, Грамаждана, Долно Уйно, Долно село, Драговищица, Жилени, Коняво, Лозно, Ломница, Скриняно, Слокощица, Соголяно, Стенско, Церовица, Цървеняно, Шишковци.
- КТ маршрут „Наследство от римляните”- маршрутът е развит по следите на руините на римски и късноантични селища и крепости. Всички обекти са НКЦ с местно или национално значение. Обхваща селата Берсин, Горна Гращица, Горно Уйно, Гърляно, Гюешево, Преколница, Драгоевищица, Преколница, Радловци, Ръсово, Слокощица,

Соволяно, Теваличево. По-голямата част от обектите са в аварийно състояние и е необходимо провеждането на консервационни и реставрационни дейности и социализация.

Направените проучвания показват, че някои от селата присъстват и в трите предложени маршрута, тъй като в тях са съсредоточени обекти на недвижимото културно наследство. Те притежават потенциал за развитие на целогодишен туризъм в различни направления.

През последните години в международната практика културно-туристическите маршрути се очертават като нов, специфичен вид атракция за популяризиране на културното наследство-материално и нематериално. Когато културният маршрут обединява културно-историческото наследство с туристическата, комуникационната и информационната инфраструктури, свързани от обща тема, той се изявява като цялостен културно-туристически пакет. Този продукт има значителен социално-икономически ефект, както за региона в който се развива, така и върху защитата и опазването на културните ценности. Като се отчита актуалната международна практика и еволюцията на нормативната система, положително въздействие върху общината се предполага че ще има устройството на предлаганата цялостна мрежа от културни маршрути на различни нива: градско, общинско, областно и обвързването им с националните и европейските маршрути.

Това ще повиши атрактивността на общината, която ще бъде представена като съвкупност от нематериално и материално културно наследство. Народните традиции и културните обичаи са нематериалният ресурс, който може да задържи посетителите в общината и да повиши нейната атрактивност и качеството на културния туристически продукт.

Интерпретацията на културното наследство е основополагащ елемент в устойчивото и балансирано териториално и социално-икономическо развитие. Необходимо е създаването на маркетингова стратегия, която да представя културното наследство на националния и международния пазар, както и създаване на информационна система на културно-историческите ресурси и иновативни форми за популяризирането му. Дейностите, свързани с използването на културното наследство в туризма трябва да бъдат обвързани с опазването на културните ценности и адекватната грижа за тях.

Аналогична грижа следва да се полага и за природните ценности и ландшафта. ОУПО Кюстендил предлага в рамките на урбанизираните територии да се повиши процентът на обществените озеленени пространства и да се подобри тяхното качество чрез подмяна на растителността, където това е необходимо, обзавеждане на пространствата и озеленяване на поречията на реките.

Развитието на потенциала на зелената система на общината и на нейния център – гр. Кюстендил също е една от задачите на ОУПО. Територията предлага възможности за организиране на масивна зелена система с „лъчев“ характер, продължение на съществуващите естествени гори. Това е резултат от използването на съществуващия клинообразен масив на защитената територия в южната част, завършваща с горски парк „Хисарлъка“, а от северозапад и североизток да се достигне до градската територия при Североизточната и Северната промишлени зони, където озеленените площи са задължителна необходимост. Подобни на парк „Хисарлъка“ клинообразни структури са възможни от почти всички посоки на града. Така развитата система от озеленени пространства, заедно с озеленените улици и поречието на река Банщица, ще подобри качеството на въздуха, микроклимата и облика на града, ще увеличи възможностите за отдих и контакти с природата.

Развитието и усъвършенстването на **транспортната инфраструктура** е свързано най-вече с доизграждането и модернизирването на транспортната инфраструктура по направление „София-Радомир-Гюешево“. Това включва изграждане на жп връзка между България и Македония, изграждане на нови и разширения на съществуващи ГКПП и организиране на дейността им съобразно европейските стандарти, намаляване на времето за престой в граничните пунктове.

Създаването на железопътната връзка ще даде възможност за ориентирване на по-голяма част от товарния международен трафик по това направление към комбинирани превози, в схемата на които на автомобилния транспорт ще се отредят само довозващи функции. Това също ще намали вредното влияние върху околната среда. Освен това се създават условия за лесна гранична обработка на товарите в сравнение с превоза с автомобилен транспорт. В ОУПО е отразено трасето по приетия вариант. Отреден е терен за изграждането на логистичен център с интермодален терминал за, който се обсъждат два варианта – този на проектантите на участъка от жп линията София-Радомир-Гюешево, и другия за изнасянето му в северна посока, в близост до северния обход на града. И двата варианта имат своите предимства и недостатъци. Близостта до урбанизираните терени на подобен обект се отразява и върху тяхната стойност и активност, но натоварва средата с допълнителен трафик и несвойствени дейности с всички негативни от това последици. Отдалечеността на подобен комплекс от урбанизираните територии ограничава вредните въздействия от завишения трафик в зоната около него и улеснява бързия достъп до него по обходни пътища.

За подобряване комуникациите в град Кюстендил се предлага реконструкция и реорганизация на пътния възел в началото на града с цел изграждане на нова пътна отсечка от пътния възел, покрай кв. „Изток“ към ул. „Раковски“. По този начин се цели облекчаване на трафика в центъра на града, пренасочвайки голяма част от транспортните потоци по ул. „Раковски“.

Поради значимостта на преминаващия през територията на общината магистрален газопровод, **газопреносната система** е разгледана приоритетно преди останалите системи на инженерно-техническата инфраструктура. За периода 2014 – 2023 г. прогнозираният брой нови потребители е 2548, с което в края на периода се очаква общият брой на потребителите да достигне 4 841 бр., от които 4 674 бр. битови и 167 стопански потребители.

Табл. 46. Прогноза за включване на нови потребители

Процентно нарастване на брой клиенти, присъединени към ГРМ спрямо базовата 2013 г.										
Битов сектор %										
Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Развитие на собствена мрежа	5	12	21	30	41	52	65	79	94	111
Стопански сектор %										
Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Развитие на собствена мрежа	13	25	40	54	64	72	82	89	95	101
Всичко %	6	13	22	31	42	53	66	79	94	111

Развитието на газопреносната мрежа, заедно с всички необходими съоръжения към нея в прогнозния период на ОУПО ще спомогне за подобряване на качеството на атмосферния въздух и за повишаване на стандарта на живот.

В бъдеще е възможно да се използва и термалната енергия на минерална вода в отоплителната система на града, но за целта е необходимо да бъде направено допълнително проучване на дебита,

температурата, вида на отоплителната централа, инвестиционния интерес и потенциалния брой клиенти, за да се установи ефективността на подобна инвестиция.

Прогнозата и проектното решение на **водоснабдителната система** са съобразени със стратегическите цели и мерки за постигането им, определени в Общинския план за развитие на Община Кюстендил за периода 2014 - 2020 година, както и с предвижданията на Регионалния генерален план (РГП) за водоснабдяване и канализация на обособена територия на „Кюстендилска вода” ЕООД, гр. Кюстендил.

В РГП за обособената територия е направена *прогноза за водопотреблението* в населените места с над 2000 е.ж. и общо за обособената територия за периода 2012 - 2035 г., която съдържа три компонента – прогноза за водопотреблението на населението, прогноза за водопотреблението на бизнеса и прогноза на загубите на вода.

Към 2010 г. в РГП за обособена територия „Кюстендилска вода” ЕООД е определена водоснабдителна норма за община Кюстендил, на база на отчетеното водопотребление и броя на жителите на територията $q_{вод.н, 2010 г.} = 68 \text{ л/ж.ден}$. За края на проектния прогнозен период - 2035 г., определената в РГП водоснабдителна норма за община Кюстендил е $q_{вод.н} = 120 \text{ л/ж.ден}$, като е взета предвид тенденцията за повишаване на водопотреблението вследствие повишаване качеството на живот и с оглед доставяне на вода за питейно-битови нужди с нормативно изискващите се качества и осигуряване отвеждането на отпадъчните води от имотите. Общото водопотребление от бизнеса ще спадне от 24% от битовото потребление през 2010 г. до 7% през 2038 г. По този начин общото водопотребление за бизнеса и бита през 2038 г. ще достигне стойности около 132 л/жит./ден .

Прогнозата предвижда значително намаление на течовете, така че за населените места с над 2000 жители загубите ще бъдат намалени от сегашните над 60% до 25% през 2035 г. Нивото на загубите на вода остава непроменено за по-малките населени места.

За по-голяма сигурност при доставянето на вода от водоизточниците към ПСПВ Кюстендил-Жилени в РГП е предложена реконструкция на главния водопровод до ПСПВ Кюстендил-Жилени. Реконструкцията е разделена на три етапа и включва:

- реконструкция на главен довеждащ водопровод от водоизточници Лева река, Мала река и Орлова река с дължина 12,5 km и диаметър 350 mm;
- реконструкция на главен водопровод от водоизточник река Банщица с дължина 5,7 km и диаметър 200 mm;
- реконструкция на два главни водопровода - от водоизточник река Воденичица (2,7 km) и от водоизточник на река Радушка (2,6 km).

Необходима е реконструкция и на главния водопровод от ПСПВ - Жилени до разпределителната мрежа. Тази част от водоснабдителната система има много голяма важност за сигурното водоподаване към град Кюстендил.

Необходима е реконструкция на главния водопровод, който свързва двете помпени станции Североизток I и Североизток II. Дължината на проектирания главен водопровод за реконструкция е 4 200 m, диаметър 400 mm.

Предвижда се реконструкция на главния водопровод, който свързва двете помпени станции Югоизточна зона I и Югоизточна зона II, който е с дължина 5000 m и диаметър 400 mm.

Осигуряването на безопасно доставяне на вода от водоизточници дренаж Къонек - Осоговски водопровод и дренаж Плавилото - Осоговски водопад към новата ПСПВ Висока зона ще бъде повишено с реконструкцията на главния довеждащ водопровод, с обща дължина 19,5 km с диаметър 100 mm.

Предложена е реконструкция и на главния водопровод от водоизточник на река Ореовица към новата ПСПВ Ореовица, за да се повиши сигурността при доставянето на вода. Общата дължина на предложената реконструкция е 4000 m с диаметър 100 mm.

Необходимо е да бъде извършена цялостна реконструкция и рехабилитация на довеждащите водопроводи на всички речни водохващания, както и на по-голяма част от самите речни и дренажни водовземни съоръжения.

С ОУПО се предвиждат и мерки за рехабилитация на вътрешната разпределителна водопроводна мрежа, предвидени в РГП за гр. Кюстендил с дължина 51 km.

С реконструкцията на ПСПВ Жиленци ще се повиши сигурността на работата на станцията, ще бъде осигурено качество на пречистената вода и ще се подобри контрола. Системата за връщане на промивните води на вход ПСПВ е в много лошо техническо състояние. Необходима е цялостна реконструкция на съществуващата ПСПВ с. Жиленци, смяна на технологичното оборудване и увеличаване капацитета на станцията. Експертните проучвания и изчисления показват, че е необходимо изграждане и на нова ПСПВ Висока зона за пречистване на водоизточници Осоговски водопровод. Водата водоснабдява квартал Висока зона. Нова ПСПВ Ореовица трябва да бъде изградена за пречистване на питейната вода от водоизточник на река Ореовица. Има проектно предложение за технология с бързи пясъчни филтри за тези две нови пречиствателни станции.

Тъй като в някои от населените места все още дезинфекцията се извършва по остарял начин - нередовно и ръчно с разтвори на хлорна вар или други хлорни препарати, т.е. без условия за правилно дозиране, следва в прогнозния период да се изпълни задължението, регламентирано в Закона за водите (обн. ДВ бр. 67/1999 г.) и Наредба № 12 за качествените изисквания към повърхностните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване (обн. ДВ бр. 63/2002 г.). Във връзка с това следва да се изградят съоръжения за пречистване на повърхностните води и модернизация на хлораторните инсталации, съобразно категоризацията им и резултатите от провеждания мониторинг.

Перспективите за развитието на водоснабдяването са свързани с изграждане на обект "Водоснабдяване на гр. Кюстендил и група села от язовир "Кюстендил" и изграждане на пречиствателна станция за питейни води – Кюстендил“, която да обхване системата на водоснабдяването на града и селата към водоснабдителна група "Ореовица".

Проектът включва изграждане на язовирна земно-насипна стена, напорен водопровод, преливник, енергогасител, отбивни съоръжения, водовземни съоръжения, резервоар 9000 m³ и изграждане на пречиствателна станция за питейни води - Кюстендил, която да обхване освен системата на водоснабдяването на град Кюстендил и с. Слокощица, още 7 бр. населени места, водоснабдявани от най-проблемния повърхностен водоизточник - водоснабдителна група "Ореовица". Новата Пречиствателна станция (950 l/s) ще замени старата, която е с много по-малък капацитет (250 l/s) и ще освободи водни обеми за захранването на селища в нейния обхват, които в момента имат нужда от допълнителни водни количества (селата Лозно, Брестница, част от с. Жиленци, Грамаждано, Вратца). Има предвиждане за допълнително изграждането и на ВЕЦ към язовира.

Промяната на захранването с питейна вода на гр. Кюстендил ще доведе до експлоатация на по-малка дължина довеждащи водопроводи и то нови, в сравнение с дължината на довеждащите водопроводи от 6 бр. открити речни водохващания и 24 бр. шахтови и тръбни кладенци, като при последните ще отпадне и помпеното водоснабдяване. Предимствата при доизграждането на язовир „Кюстендил“ са както осигуряване на надеждно водоподаване, така и осигуряване на нормативно изискващите се качества за питейно-битови цели, подавани към селата; понижаване себестойността на водата поради отпадането на помпените станции на Североизточната и Югоизточната зона; намаляване на дължината на водопроводите; освобождаване площите на санитарно-охранителните зони при водоизточниците тръбни и шахтови кладенци и предоставяне на същите за ползване от земеделските производители.

Прогнозното развитие на **канализационната система** също е съобразено с Общинския план за развитие на община Кюстендил за периода 2014 – 2020 г. Към Стратегическа цел 3 „Балансирано пространствено развитие чрез подобряване на техническата инфраструктура, разширяване на възможностите за териториален достъп“ е определен Приоритет 3.2. Развитие на ВиК мрежата.

Високото качество на водоснабдителните услуги и успешното управление на отпадъчните води от населените места и промишлените предприятия са важен показател за качеството на живот и предпоставка за устойчиво социално-икономическо развитие на всяка община.

В мярка 3.2.1. „Доизграждане и модернизация на водностопанската инфраструктура“ на този план, с които е съобразен и ОУПО, са предвидени следните дейности:

- Доизграждане на канализационната мрежа, в т.ч.: реконструкция на Южния канализационен и Северен колектор на гр. Кюстендил и изграждане на довеждащия главен канализационен колектор от кв. „Въртешево“, който е с дължина 1 km, както и реконструкция на пречиствателната станция за отпадните води.
- Изграждане на разделна канализационна инфраструктура, реконструкция на водопроводната мрежа и изграждане на малки ПСОВ в селата с над 200 жители;
- Реализиране на проекта за доизграждане на канализационна мрежа в Лозно, Слокощица, Жилени и отвеждане на отпадъчните води от тези населени места към ПСОВ – Кюстендил;
- Реализиране предвижданията на Подробния устройствен план – План за застрояване за КЗ „Осогово“.

По преценка на общинската администрация е необходимо изграждане на канализационни колектори и ПСОВ и в по-малки населени места в общината. В Общинския план за развитие на община Кюстендил, мярка 3.2.1. е предвидено Изготвяне на работни проекти и изграждане на канализационни колектори и ПСОВ за селата: Гирчевци, Гърляно, Нов Чифлик, Радловци и Шипочано.

Оразмерителните водни количества се определят съгласно действащата Наредба № РД-02-20-8 /2013 г. за проектиране, изграждане и експлоатация на канализационни системи, като се взимат предвид прогнозите при различните хипотези за демографско развитие.

$$Q_{ор} = Q_{б} + Q_{д} + Q_{бизнес} + Q_{инф} \text{ (l/s)}, \text{ където:}$$

$Q_{б}$ – битово водно количество

$Q_{д}$ – дъждовно водно количество

$Q_{\text{бизнес}}$ – отпадъчни води количества от бизнеса (концентрирани водни количества)

$Q_{\text{инф}}$ – инфилтрационно водно количество.

Количеството на средноденоношните битови отпадъчни води е изчислено на база на населението, свързано с канализационната мрежа и отводнителната норма, която се равнява на 90% от водоснабдителната. За целите на ОУПО отводнителната норма за територията на общината в края на проектния период се определя по формулата:

$$q_{\text{отв.н.}} = 0,9 q_{\text{вод.н.}} = 0,9 \cdot 120 = 108 \text{ л/ж.ден.}$$

"Еквивалентен жител" е термин за приравняване на товара от органично замърсяване от производствени води към товар от органично замърсяване от битови води. Еквивалентни жители са фиктивните жители, които биха внесли в пречиствателната станция товар, равен на товара на производствените води. За целия проектен период се приема, че 1 ЕЖ (еквивалент жител) = 1 РЖ (реален жител), въпреки че към днешна дата това не е в рамките на постижимото. Установено е, че на вход действащи ПСОВ това съотношение е 1:4 до 1:5. Някои от предполагаемите причини за горепосочения факт са незадоволителното състояние на градската канализационната мрежа – инфилтрация и ексфилтрация; неправилно работещите дъждопреливници на канализационната мрежа и директните зауствания на канализационни клонове във водоприемниците.

Характерните количества на отпадъчните води в сухо време се дефинират според неравномерността на оттока, както следва:

■ Средно денонощно количество на битовите отпадъчни води

Средното денонощно количество на битовите отпадъчни води от урбанизираните територии (в т.ч. обектите за обществено обслужване) се определя въз основа на максималния брой жители за икономически обоснован експлоатационен срок. Средната денонощна отводнителна норма се приема 90% от средноденоношното потребление на вода за питейно-битови нужди и за общественообслужващи сгради за съответния период.

$$Q_{\text{ср.д.}} = q_{\text{отв}} \cdot N / 1000, \text{ m}^3/\text{d}$$

■ Максимално-часово количество на битовите отпадъчни води, определено по формулата

$$Q_{\text{max.h}} = K_{o,\text{max}} \cdot Q_{\text{ср.д}} \text{ (l/s)}, \text{ където}$$

$K_{o,\text{max}}$ – максимален коефициент на обща неравномерност

$$K_{o,\text{max}} = 1 + 2,5/Q_{\text{ср.д}} 0,22, \text{ където}$$

$Q_{\text{ср.ден}}$ е средното денонощно водно количество на битовите отпадъчни води от урбанизираната територия, l/s.

Максималната стойност на $K_{o,\text{макс}}$ е 3,5. За отпадъчните води от бизнеса в РГП е приет $K_{o,\text{max}}$, $\text{бизнес} = 3$, а за инфилтриралите води е приет $K_{o,\text{max, инф.}} = 1$.

Небитовите отпадъчни води са сумата от средноденоношни отпадъчните води от бизнеса: от промишлеността, институциите, търговията и земеделието.

През 2010 г. на територията на община Кюстендил в сектор „Селско, горско и рибно стопанство” функционират 76 предприятия.

За отпадъчните води от бизнеса в РГП е приет максимален коефициент на обща неравномерност $Ko, max, бизнес = 1$.

Количеството на инфилтрираните в канализационната мрежа подземни води се определя посредством непосредствени изследвания. При липса на конкретни данни, общото количество на инфилтрираните подземни и други води, може да бъде прието от 0,05 до 0,15 l/s.ha по отношение на непроницаемата отводнявана площ, която може да се изчисли, като се умножи общата отводнявана площ със средния отточен коефициент. Ако мрежите са по-стари и амортизирани, се взема под внимание горната граница на инфилтрация. Инфилтрацията може да се приеме за нулева, когато според хидроложките проучвания канализационната мрежа се проектира над нивото на подземните води.

Инфилтриралите води се формират:

$$q_{инф.} = q_{инф. \text{ течове}} + q_{инф. \text{ дренажни води}}, (l/s/ha), \text{ където:}$$

$q_{инф. \text{ течове}}$ – са водите, постъпващи в канализационната система от целогодишни течове във водопроводната мрежа;

$q_{инф. \text{ дренажни води}}$ – са водите, постъпващи в канализационната система от подпочвени води, формирани по време на дъжд или снеготопене или при високо ниво на подпочвените води.

Прогнозата за инфилтрираната вода е определена при предпоставката, че за проектния хоризонт 2035 г. ще бъдат подменени и реконструирани канализационни участъци и това ще намали значително количеството на постъпващата вода в канализационната мрежа.

За инфилтриралите води в РГП е приет максимален коефициент на обща неравномерност $Ko, max, инф. = 3$.

Към момента на изготвяне на настоящия ОУПО в канализационната мрежа на гр. Кюстендил постъпват минерални води, които според РГП на обособената територия представляват около 20% от средноденоношното отпадъчно водно количество. Прогнозата в плана предвижда до 2020 г., вследствие реконструкцията и модернизацията на мрежата в града и доизграждането ѝ, количеството минерални води, инфилтриращи в канализационната мрежа ще бъде сведено до 0. Това е важно условие за ефективното използване на минералните води за лечение, профилактика, СПА процедури, за релаксация и развлечения.

Определянето на дъждовното водно количество при хидравлично оразмеряване на гравитационни канализационни мрежи за смесени или за дъждовни води се извършва съгласно действащата Наредба № РД-02-20-8/2013 г. за проектиране, изграждане и експлоатация на канализационни системи.

В зависимост от интензивността на оразмерителните дъждове при една и съща повторемост страната се разделя на две зони - I и II. Съгласно Карта за интензивността на оразмерителните дъждове при една и съща повторемост към наредбата, община Кюстендил попада във II зона.

Оразмерителното количество на дъждовните отпадъчни води (Q_d) се определя по формулата:

$$Q_d = qt \Psi_{ср} F, \text{ където:}$$

qt е интензивността на оразмерителния дъжд, l/s.ha;

$\Psi_{ср}$ - средният отточен коефициент за канализираната територия;

F - площта на канализираната територия, ha.

При период на еднократно препълване на канализационните мрежи една година за II зона: $q_5 = 225 \text{ l/s.ha}$.

В РГП за обособена територия „Кюстендилска вода” са определени оразмерителни параметри за определянето на дъждовните водни количества за населените места за смесена канализационна система съгласно Нормите за проектиране на канализационни системи от 1990 г., отменени през 2013 г. с цитираната Наредба № РД-02-20-8/2013 г., но посочените стойности не се променят.

При проектиране на дъждовна канализация, периодът на еднократно препълване е $P = 0.5$ година.

Съобразено с РГП на обособена територия „Кюстендилска вода” ЕООД, гр. Кюстендил” в раздела ВиК на ОУПО са пренесени залегналите в него приоритетни дейности във връзка с отводняването на община Кюстендил и на общинския център и с третирането на отпадъчните води. За канализационната система на гр. Кюстендил се предвижда следното:

- Довършване на приетата концепция за нова схема на канализация на цялата южна зона чрез доизграждане и реконструкция на главните колектори и впоследствие реконструкция и на второстепенната съпътстваща мрежа.
- Подмяната на главен колектор – I ниска зона, на второстепенната мрежа към него, както и ново изграждане на помпената станция, разположена в източния край на града „Ниска” зона на гр. Кюстендил, съобразно спецификата на терена.
- Изграждане на канализация в кварталите, в които липсва такава - „Изток” и „Колуша”.
- Решаване на проблемите със заустването на минералните води посредством самостоятелна мрежа и отвеждането им директно във водоприемника река Банска.
- Реконструкция и рехабилитация на довеждащия колектор към ПСОВ и съоръжението „мост-канал” по трасето.

За агломерация гр. Кюстендил - с. Лозно - с. Слокощица - с. Жиленци в ОУПО са пренесени и доразвити приоритетите, заложи в проекта „Техническа помощ за подготовка на инвестиционен проект „Реконструкция и разширение на канализационна и водопреносна мрежа в агломерация Кюстендил, включително селата Лозно, Жиленци и Слокощица по Оперативна програма „Околна среда 2007 – 2013 г.”, одобрен през 2008 г. Съгласно този проект са одобрени за финансиране общо 92 km канализационна мрежа за реконструкция и доизграждане в града и в посочените села. По този начин ще се намали количеството на инфильтрация в канализацията, ще се осигури по-добра работа на ПСОВ в бъдеще. В селата, в които няма изградена канализация ще се преустанови заустването на отпадни води директно в приемниците и същите ще бъдат отвеждани и третирани в ПСОВ гр. Кюстендил. Това ще окаже благоприятно въздействие върху околната среда и по-специално върху качеството на повърхностните и подземните води.

За трите села Лозно, Слокощица и Жиленци се предвижда да се изгради канализация, за да се осъществи връзката с канализационната система на гр. Кюстендил и оттам със съществуващата ПСОВ. Това ще подобри качеството на водите в реките, където в повечето случаи се заустват директно отпадъчните води от селата. Предложението за нова битова канализация в тези сравнително големи села на общината следва добре да се осмисли, за да се гарантира ефективното действие на системата и стимулиране изграждането на връзките към нея от частните имоти.

С ОУПО се предлага изграждане на канализационни колектори и ПСОВ към по-големите населени места в Община Кюстендил, между които селата Соголяно, Коняво, Пиперков, Чифлик, Ябълково, Багрени, Драговищица, Жабокрът, Раждавица, Копиловци, Скриняно и Николичевци (към обща ПСОВ) и допълнително в селата Богослов и Горна Гращица.

С реализирането на тези предложения ще бъде подоброено качеството на живот на населението и ще бъде предотвратено замърсяването на околната среда, включително на водоизточниците.

За прогнозиране развитието на инженерните мрежи на *електроснабдителната система* са възприети данните и прогнозите за населението на Община Кюстендил, поместени в **Таблица 37**, тъй като подобно на останалите инженерно-технически системи и тази е функция от броя на населението.

Табл. 47. Възприета прогноза за населението при прогнозиране развитието на инженерните мрежи

Прогнозен хоризонт по години	Брой жители
2013 г. <i>състояние</i>	57 950
2015 г. – <i>прогноза</i>	57 300
2020 г. – <i>прогноза</i>	55 500
2025 г. – <i>прогноза</i>	54 000
2030 г. – <i>прогноза</i>	53 000
2035 г. – <i>прогноза</i>	51 000

Изготвянето на прогнозната част на тази система в ОУПО Кюстендил отчита още състоянието и капацитета на съществуващите мрежи и съоръжения в общината, перспективите за комунално и промишлено развитие.

Анализирани са най-важните проблеми на жилищната система на Община Кюстендил, оценките и перспективите за електроснабдяване на бита, промишлеността и зоните за отдих. Анализът визира аспекти, които най-често нямат пряк териториален адрес, но имат отношение към електроизградеността. За отправна точка служат ключовите характеристики на жилищната система, като към нея се приобщава и комунално-обслужващата сфера.

ОУПО Кюстендил е с хоризонт 15-20 години и освен съществуващите жилищни и промишлени терени, предвижда и такива за усвояване и в по-далечна перспектива.

На територията на Общината жилищните и промишлените зони са осигурени с необходимите електроенергийни съоръжения и инсталирани мощности. Необходимата трансформаторна мощност в Община Кюстендил в края на прогнозния период - 2035 г. се изчислява при следните предположения:

- приема се брой на жителите 51 000;
- приема се, че в Общината има жилищна задоволеност и няма да има масирано ново строителство, а единствено рехабилитация на съществуващия сграден фонд;
- изградените производствени и комунални мощности ще увеличат капацитета си и товарите незначително;
- пълноценно ще се развива и курортно-туристическата зона Осогово.

Анализът на инсталираните трансформаторни мощности в подстанции и трафопостове и изчислителният товар в перспектива показва максимална използваемост на инсталираните мощности в подстанции - 30% и в трафопостове – 36%.

При това състояние в ОУПО се предлага следното решение:

- В съществуващите подстанции на територията на Община Кюстендил има достатъчно инсталирана трансформаторна мощност, за да се поеме бъдещо увеличаване на електрическите товари.
- Електропроводите 110 kV са в добро техническо състояние с добри преносни възможности.
- В изграждането на разпределителната мрежа средно напрежение не се предвиждат съществени промени. В общината има достатъчно инсталирана трансформаторна мощност. Нови трафопостове ще се изграждат само при необходимост в конкретни случаи – изграждане на нови концентрирани мощности, отдалечени обекти и т.н. Друга причина за ограничаване на електропотреблението е и газификацията на гр. Кюстендил, както и фактът, че масово през зимния сезон населението се отоплява с твърдо гориво.
- Разпределителна мрежа СрН ще бъде 20 kV и ще бъде изпълнявана с кабели, положени преимуществено в изкоп в земята или въздушни линии, изпълнени с голи или усукани проводници. При ново строителство се предвижда изграждането на технически инженерни съоръжения (колектори или канални мрежи) за полагане на кабелни електропроводи с достатъчен запас от свободни тръби.
- Препоръчва се при възможност да се извърши модернизация на съществуващите кабелни линии СН, като маслените кабели тип АОСБ се подменят със сухи такива.
- Въпреки, че уличното осветление в населените места на територията на Общината е реконструирано сравнително скоро, при наличие на финансиране е възможна подмяната на осветителните тела с енергоспестяващи такива.

В курортна зона Осогово се очаква присъединяване на около 1.5-2 MW инсталирани мощности, като е предвидено да бъдат изградени 4 бр. трафопостове 1x630 kVA и 1 брой 2x400 kVA. Захранването им ще се осъществява чрез отклонения от съществуваща ВЛ 20 kV „Богослов“.

Прогнозираните дейности по **управление на отпадъците** в Община Кюстендил са базирани на наличната информация за битовите, строителни и производствени отпадъци, през следващите години и очакваните тенденции, между които:

- Запазване на общото количество образувани производствени отпадъци;
- Редуциране на образуваните отпадъци на единица производствена продукция в резултат на нарастване на разходите за обезвреждане, по-висока енергийна ефективност и по-ефективно използване на суровинните ресурси;
- Редуциране на количеството на депонираните отпадъци за сметка на други методи на обезвреждане;
- Нарастване на разходите за изграждане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за отпадъци или заводи за преработка на ТБО;
- Повишаване цената на земята и отрицателна обществена нагласа към изграждане на подобен род съоръжения.

По приоритет необходимите мерки, свързани с предвижданията на ОУПО Кюстендил се подреждат в следната последователност:

- Изграждане на регионален център за третиране на ТБО;
- Установяване на законосъобразно третиране на отпадъците и почистване на нерегламентираните сметища;
- Закриване и рекултивация на съществуващото сметище край с. Радловци.

Тези мерки могат да се реализират само при осигурено финансиране, засилен контрол по изпълнението на законовите и общинските разпоредби и изграждане на надеждна система за мониторинг и контрол. Извън обхвата на ОУПО Кюстендил остават и поредица от важни дейности, свързани с възпитание на култура за редуциране обема на отпадъците и разделното им събиране (известните 4R – *Reduce, Reuse, Recycle, Recover*) и отношение към проблема, част от които могат да бъдат реализирани чрез проекти от типа „меки мерки“.

Предложенията в ОУП на Община Кюстендил дават отражение и върху баланса на територията, което може да се проследи в следната таблица:

Табл. 48. Баланс на територията на Община Кюстендил

Наименование на териториалния елемент	Площ на съществуващи елементи		Площ на проектни елементи	
	в ха	в %	в ха	в %
I. ТЕРИТОРИИ С НАЙ-ОБЩО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ				
1. Жилищни функции	4345,06	4,50	4652,59	4,82
2. Обществено-обслужващи функции	35,77	0,04	40,75	0,04
3. Производствени дейности	201,33	0,21	215,01	0,22
4. Складови дейности	164,96	0,17	171,54	0,18
5. Рекреационни дейности, курорти и вилни зони	154,36	0,16	296,56	0,31
6. Озеленяване, паркове и градини	184,28	0,19	221,15	0,23
7. Спорт и атракции	34,36	0,04	43,35	0,04
8. Комунално обслужване и стопанство	17,14	0,02	20,21	0,02
9. Земеделски територии, в т.ч.:	45645,40	47,26	45202,89	46,80
9.1. обработваеми земи - ниви	36767,27	38,06	36732,54	38,03
9.2. обработваеми земи - трайни насаждения	6670,31	6,91	6670,31	6,91
9.3. необработваеми земи	2207,82	2,29	1028,03	1,06
9.4. др. земи	10752,59	0,10	987,02	1,02
10. Горски територии, в т.ч.:	40718,02	42,15	40568,55	42,00
10.1. гори	40177,81	41,60	40177,81	41,60
10.2. др. горски	540,21	0,56	149,47	0,15
11. Водни площи	1523,41	1,58	1523,41	1,58
12. Транспорт и комуникации	540,56	0,56	615,01	0,64
13. Техническа инфраструктура	2926,71	3,03	2926,71	3,03
14. Територии за добив на полезни изкопаеми	102,66	0,11	102,66	0,11
ОБЩА ПЛОЩ	96591,22	100,00	96591,22	100,01
II. ЗАЩИТЕНИ И НАРУШЕНИ ТЕРИТОРИИ				
А. Територии за природозащита	37228,24	38,54	37228,24	38,54
Б. Защитени територии за опазване на КИИ	3,38	0,00	3,38	0,00
В. Територии с особена териториалноустройствена защита	198	0,20	198	0,20
Г. Територии за възстановяване и рекултивация	102,66	0,11	135,04	0,14
Д. Територии с активни и потенциални свлачища и срутища	3,01	0,00	3,01	0,00
Е. Други нарушени територии	22,41	0,02	0	0,00
Ж. ОБЩА ПЛОЩ по т. Г, Д, Е с отчитане на припокриването	128,08	0,13	138,05	0,14

Непроменени остават площите на териториите със статут на защита по смисъла на Закона за защитените територии, Закона за биологичното разнообразие и закона за културното наследство, както и териториите с особена териториалноустройствена защита.

Предвижданията на Окончателния проект на ОУП на Община Кюстендил и в частност тези за развитие на общинския център, налагат промяна на строителната граница на града, при което се навлиза в землищата на селата Лозно и Грамаждано. Това изисква да се проведат всички процедури съгласно постановките на Закона за опазване на земеделските земи (обн. ДВ бр. 35/1995 г.) и Закона за кадастъра и имотния регистър (обн. ДВ бр. 34/2000 г.).

Направените прогнози и проектни предложения за устройство на територията на Община Кюстендил в Окончателния проект синтезират предложения от различни документи, които са приоритетни за бъдещото развитие на общината. Те са резултат от проведеното анкетно проучване във всички населени места на общината, от дискусията по направените предложения в общинската администрация и представителите на местните общности и са съобразени с реалните възможности за развитие, на база на уникалните ресурси на общината и техния потенциал.

3.3. ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО И ПРОСТРАНСТВЕНОТО РАЗВИТИЕ И МЕРКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Неблагоприятната демографска и икономическа обстановка ограничават силно човешката дейност в общината, а оттам и въздействието върху околната среда. Намесата в околната среда вследствие реализацията на пространственото решение ще е минимална и ще е свързана с подобряване на условията на живот на населението, опазване на природата, рекултивация на нарушените територии и ограничаване на неблагоприятните процеси, увреждащи околната среда.

Разработеният ОУПО е съобразен с постановките и изискванията на Общинската програма за опазване на околната среда 2013 - 2017 г. (ОПООС). Предлаганите териториално-устройствени решения и мерки са в съответствие със заложената визия, генерални и стратегически цели и приоритети. ОУПО по същество подпомага реализацията на общинската програма за ООС.

В целите на предлагания ОУПО са имплантирани целите на ОПООС и стремежът за подобряване качествата на околната среда, валоризация на природното богатство при минимално въздействие:

- Ефективно и балансирано използване на местните природни ресурси;
- Прилагане на ефективна система за мониторинг и контрол на околната среда и дейности по възстановяване на екологичното равновесие на нарушени от антропогенна дейност територии
- Съхраняване, консервация, реставрация и адаптация на архитектурно-историческите паметници на културата;
- Социализиране на културните ценности и развитие на дейности за опознаване на регионалната история и култура, като основа за провеждане на културни събития и форуми;
- Развитие на устойчив, природосъобразен туризъм – балнеоложки, културен, планински, зимни спортове, екологичен, селски, ловен, риболовен и др. алтернативни форми;
- Обогаляване на екологичната култура и извънучилищната активност на подрастващите с природо-опознавателни и природозащитни дейности.

За постигане на целите са необходими за реализация следните действия и мерки:

Усъвършенстване на системата за управление на ТБО. Изграждане на претоварна площадка за Община Кюстендил, в случай на закриване на депо край с. Радловци поради изчерпване на капацитета, и на регионален център за третиране на неопасни отпадъци на депо в Дупница. Намирането на по-подходящ терен за претоварна станция, изграждането ѝ в съответствие с европейските и националните стандарти ще спомогне за намаляване на трафика в общината, за подобряване на КАВ и за намаляване на замърсяването на почвите и водите.

Подобряване на акустичната среда. При разработване на ПУП на нови жилищни зони, граничещи с натоварени пътища/улици ще се цели постигане на хигиенните норми за този вид територии, чрез максимално отдалечаване на линията на застрояване от източника на шум (транспортния поток), подходящо разполагане и ориентация на сградите, екраниране на разпространението на шума към обектите на въздействие и други.

Залага се за реализация на шумозащитен екран, в комбинация с предвиденото озеленяване на поречието на р. Банщица, при установяване на наднормено шумово въздействие върху южните жилищни терени на кв. „Изток“, от страна на транспортния поток по новата пътна отсечка от пътният възел при източния вход на града, към ул. „Раковски“.

За минимизиране на шумовото въздействие върху урбанизирани територии на гр. Кюстендил се предлага разполагане на предвиждания интермодален терминал до северния обход на града, с максимално отдалечаване от вилна зона „Север“.

Опазване и поддържане на биоразнообразието в защитените територии и защитени зони
Макар че ОУПО не предлага намеса в защитените територии и зони и промени в НТП и статута на земите и горите в техния обхват, в Предварителния проект на ОУПО са заложили идеи за изграждане на система от екопътеки за обвързване на природните ценности и елементите на НЕМ с биокоридори. Тези идеи ще се реализират чрез допълнителни дейности по повишаване информираността на обществото за околната среда и природните ценности, чрез подходящо екологично възпитание и обучение на младежите и оптимизиране управлението на защитените територии.

Смекчаващи мерки относно ЗЗ BG0001011 „Осоговска планина“

Забрана за ново строителство и урбанизирани на нови територии (с изключение на влезли в сила ПУП и такива в процедура), освен върху вече отредените терени на съществуващи сгради и инфраструктура, в устройствените зони Ос 7, 8, 9, 10 в землището на с. Богослов, попадащи в границите на ЗЗ, с цел намаляване на въздействието, изразяващо се в отнемане на площи от благоприятно потенциално местообитание, промяната на естествените екологични характеристики в застроените територии и засилено човешко присъствие върху видовете Европейски вълк (*Canis lupus*), Евроазиатски Рис (*Lynx lynx*), Голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*), Жългокоремна бумка (*Bombina variegata*), Полиоматус (*Polyommatus eroides*) и *Callimorpha quadripunctaria*.

Ограничаване на плътността на застрояване в незастроени устройствени зони в границите на ЗЗ с цел намаляване на въздействието, изразяващо се в отнемане на площи от благоприятно потенциално местообитание, промяната на естествените екологични характеристики в застроените територии и засилено човешко присъствие. Мярката ще се прилага за намаляване на въздействието върху видовете прилепи Широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*), Дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*), Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*) и видовете Европейски вълк (*Canis lupus*), Евроазиатски Рис (*Lynx lynx*) и Кафява мечка (*Ursus arctos*) и се отнася за УЗ, както

следва: Ок 1, 2, землището на с. Савойски, Ок 8, землището на с. Богослов, Ос 3, 6, 12, 14, землището на с. Богослов, Ос 4 и землището на с. Ново село. При прилагане на посочените мерки се очаква средната степен на въздействие върху прилепи, хищни бозайници, земноводни и безгръбначни да бъде сведена до по-ниска степен - оценка 1 до 3.

Във връзка с ограничаване и намаляване на въздействията върху типове природни местообитания в Защитена зона „Осоговска планина“, да не се изграждат нови сгради и съоръжения в УЗ, посочени в табл. 2, с изключение на вече процедирани, а такива в процедура ПУП да бъдат преразгледани, както следва: Ос 1 и Са 2, 3, 5 в землището на с. Ново село, С* в землището на с. Цървена Ябълка, Ок 3 в землището на с. Ново село, Са 6 в землището на с. Преколница, попадащи в ГФ, Са 6 в землището на с. Преколница, Ос 9,10,11,12,13 и Ок 9 в землището на с. Богослов, С* в землището на с. Цървена ябълка и Са 6 в землището на с. Преколница.

Смекчаващи мерки относно ЗЗ BG0002079 „Осогово“

Недопускане строителство във всички устройствени зони за спорт и атракции (Са), с изключение на съоръжения за ски спорт, във връзка с опазване на гнездови и трофични местообитания на видове птици – Козодой, Сив кълвач, Черен кълвач, Пернатонога кукумявка, Голям ястреб, Малък ястреб, Обикновен мишелов, както следва: Са 6, землище на с. Преколница и с. Богослов за Козодой, Са 2, землище на с. Ново село за Козодой, Сив кълвач, Черен кълвач, Пернатонога кукумявка, Обикновен мишелов, Голям ястреб, Малък ястреб, Са 3, землище на с. Ново село за Козодой, Сив кълвач, Черен кълвач, Пернатонога кукумявка, Обикновен мишелов, Голям ястреб, Малък ястреб, Са 5, землище на с. Ново село за Козодой, Са 6, землище на с. Преколница и с. Богослов за Козодой, Са 1, землище на с. Савойски за Козодой, Сив кълвач, Черен кълвач, Пернатонога кукумявка, Голям ястреб, Малък ястреб.

С цел намаляване въздействието върху трофични местообитания на дневни грабливи видове птици и върху гнездови и трофични местообитания на червеногръбата сврачка (*Lanius collurio*) да не се допуска ново строителство (с изключение на влезли в сила ПУП и такива в процедура) в терени с НТП „дивади“ и „пасища“, в УЗ в землището на с. Богослов: Мяката се отнася за следните устройствени зони и видове : Ос 11, землище на с. Богослов за Осояд, Червеногръба сврачка, Черношипа ветрушка, Ос 15, землище на с. Богослов за Осояд, Червеногръба сврачка, Черношипа ветрушка, Ос 16, землище на с. Богослов за Осояд, Скален орел, Червеногръба сврачка, Малък креслив орел, Черношипа ветрушка, Ос 17, землище на с. Богослов за Осояд, Скален орел, Червеногръба сврачка, Малък креслив орел, Черношипа ветрушка и Ок 9, землище на с. Богослов за Осояд, Черношипа ветрушка, както и изцяло в новопредложените терени за урбанизация (с изключение на влезли в сила ПУП и такива в процедура) в УЗ Ос 7, 8, 9, 10, 13 в землището на с. Богослов.

С цел намаляване на въздействието върху горски видове птици и особено върху видовете черен кълвач, сив кълвач, среден пъстър кълвач, козодой и пернатонога кукумявка да не се допуска ново строителство (с изключение на влезли в сила ПУП и такива в процедура) в терени с НТП „гори“, както следва: Ок 5, землище на с. Ново село за Козодой, Са 2, землище на с. Ново село за Козодой, Сив кълвач, Черен кълвач Пернатонога кукумявка, Обикновен мишелов, Голям ястреб и Малък ястреб, Са 3, землище на с. Ново село за Козодой, Сив кълвач, Черен кълвач, Пернатонога кукумявка, Обикновен мишелов, Голям ястреб и Малък ястреб, Са 5, землище на с. Ново село за Козодой и Са 1, землище на с. Савойски за Козодой, Сив кълвач, Черен кълвач, Пернатонога кукумявка, Голям ястреб и Малък ястреб, както и изцяло в новопредложените терени за урбанизация (с изключение на влезли в сила ПУП и такива в процедура) в УЗ Ос 2 и Ок 9 в землището на с. Богослов и Ос 1, Ок 3,4,7, в землището на с. Ново село.

Инвентаризация на нарушени терени и рисковите територии. Прилагане на мерки за предотвратяване увреждането на компоненти и фактори на околната среда. Съществуващите увредени територии в обхвата на община Кюстендил, предимно от добивна

дейност (откритият рудник за кафяви въглища “Катрище”, закритият Осоговски район за добив на полиметални руди, хвостохранилищата в с. Гюешево и с. Преколница, местата за добив на варовик в Конявска планина и на гранит в Осоговската планина, добива на глина при с. Драговищица) се нуждаят от рекултивация, поради което ОУПО предвижда устройствен режим за възстановяване на увредени територии.

Използване на потенциала за развитие на биологично земеделие за производство на биологично чиста растителна и животинска продукция. Възможностите за развитие на биоземеделие, вкл. и в градска среда (градско земеделие) и за развитие на пермакултура, могат да се използват единствено при заявен интерес и желание на собствениците на земеделски земи, по този начин ще се приложат по-пълноценно европейските норми и стандарти за екологична продукция. Идеите ще се нуждаят от специално подпомагане чрез политиките на общината за създаването и функциониране на сертифицирани ферми и сертифициращи органи и чрез адекватно насърчаване на производителите. С тази цел се прави предложение за развитието на агротехнологичен парк в източната част на общината, където ще се стимулира производството и реализацията на местната продукция.

Ефективно използване и управление на горските ресурси. За изпълнението на тази задача в ОУПО Кюстендил се предвижда провеждане на лесоустройствени мероприятия в общината и усъвършенстване на контрола върху нерегламентираните сечи. Намаляването на въздействията върху околната среда и върху изградената инфраструктура от транспортирането на дървен материал по общинските пътища и през населените места може да се постигне чрез изграждане на цехове за първична обработка на дървесината на място и чрез създаване на условия за въвеждане на екологосъобразни технологии. Опазването на лечебните растения, събирането и използването на които е една от препоръките на плана за вторичните ползвания на горите може да се постигне чрез прилагане на регламентирана система за билкопроизводство и билкосъбиране. С цел поддържане на оптимални дивечови популации в ОУПО са отразени и съхранени терените на дивечоразвъдните стопанства.

Насърчаване използването на алтернативни източници на енергия. Този приоритет може да бъде изпълнен единствено чрез реализиране на идеята за изграждане на ВЕЦ към язовир „Кюстендил“. Санирането на сградния фонд, предвидено както в ОПР, така и в ИПГВР е застъпено и в настоящия план, защото това ще спомогне за намаляване на енергийните разходи и енергийната зависимост. Развитието на газопреносната и газоснабдителната мрежа в общината и увеличаването на дела на потребителите ще подобри КАВ, защото значителна част от това замърсяване е резултат от вредните емисии от индивидуалните горивни инсталации през зимния сезон.

Аналогични мерки за подобряване качеството на околната среда в общинския център – град Кюстендил са описани в разделите за анализа на съществуващото състояние на общината, в диагнозата и в прогнозните предложения по отделните функционални системи. Опазването и развитието на зелената система на града и обвързването ѝ с прилежащите горски територии изисква извършване на цялостна експертна оценка и паспортизация на растителността в рамките на градската територия. Резултатите ще дадат обща, цялостна картина за здравословното и естетическото състояние на растителността. Участието на експерти по животинския свят в разработването на предложенията за зелената система на града ще подпомогнат опазването на птичето разнообразие в градските паркове, градини и озеленени улични и дворни пространства.

Голяма част от растителността е на пределна възраст и с оглед устойчивостта на зелената система и получаване на разновъзрастни растителни формации е наложително във времето поетапно да се подменя основно дълготрайната дървесна растителност, по възможност и след допълнителна преценка, от същите видове. При една такава преценка вероятно ще стане ясно, че е необходимо да се редуцира и ограничи употребата на видове, които във времето не са се развивали добре на територията на гр. Кюстендил.

Уплътняването и обогатяването на растителността в дворните пространства на училищата и детските градини ще обогати зелената система на града, но освен това ще създаде по-добри условия за възпитание на подрастващото поколение в отношение към опазване на околната среда.

Развитието на зелената система на града и общината и опазването на ландшафта не може да се постигне единствено и само с устройствените мерки, доразвити в Окончателния проект на ОУПО. Ще бъдат необходими още и управленски и административни мерки и устойчиви политики за регионално развитие и устройство на територията, провеждани от общинската администрация.

ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ

4. ПРАВИЛА И НОРМАТИВИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ОУПО

ЧАСТ ПЪРВА: ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Настоящите правила и нормативи са разработени на основание чл. 23, ал. 2, т. 15, буква з от Наредба № 8 за обема и съдържанието на устройствените планове (Обн. ДВ бр. 57/2001 г.)

РАЗДЕЛ I. ОБЩИ ПРЕДПИСАНИЯ

Чл. 1. Предмет и цел на правилата и нормите

(1) Правилата и нормите за прилагане на ОУП на Община Кюстендил са неразделна част от плана.

(2) С прилагането на правилата и нормативите ще се задоволят постепенно следните изисквания:

- Създаване на здравословни условия на обитаване, труд и отдих;
- Задоволяване жилищните нужди на населението;
- Планово усвояване на природни среди за нуждите на зимния и летен отдих и туризъм;
- Задоволяване рекреационните нужди на населението на общината и района;
- Запазване екологичното равновесие и биологичното разнообразие на природния комплекс;
- Запазване, обновяване и развитие на съществуващите населени места, оформяне на облика и хинтерланда им;
- Икономично използване на теренните ресурси;
- Опазване на културно-историческото наследство.

(3) Участници в устройствения процес по прилагане на ОУП на Община Кюстендил са:

- Общински органи на управление;
- Органи на експертиза;
- Органи на контрол;
- Физически и юридически лица.

Правомощията и инициативите по прилагане на ОУП на Община Кюстендил са законово определени и всички последващи действия се съобразяват с това.

ЧАСТ ВТОРА: ЗОНИРАНЕ И УСТРОЙСТВЕНИ РЕЖИМИ НА ТЕРИТОРИЯТА

РАЗДЕЛ I. ЗОНИРАНЕ, РЕЖИМИ

Чл. 2. (1) С одобряването на ОУП на Община Кюстендил и правилата и нормите към него, предлаганото зонироване, като характер на застрояване и нормите към съответните устройствени зони, стават задължителни по отношение прилагането му.

(2) При възлагане и изработка на общи и подробни устройствени планове за отделни населени места на общината, както и за територии с рекреационно предназначение, трябва, в изготвеното за случая задание за проектиране, заложените правила и норми на застрояване да отговарят на тези, предвидени в ОУП.

Чл. 3. Устройствовите зони с определен режим на ползване и застрояване в зависимост от специфичното си предназначение биват:

(1) Универсална жилищна зона - **Ж**, включваща следните разновидности със съответните нормативи:

Разновидност на жилищната устройствена зона	Плътност на застрояване Пзаст. в %	Интензивност на застрояване Кинт.	Необходима озеленена площ Позел. в %
Жм	до 60	до 1.2	мин. 40
Жк	до 50	до 2,0	мин. 40
Жг	до 80	до 3.0	мин. 30

(2) Територии от разновидност “смесена централна зона” – **Ц**

Разновидност на устройствена зона	Плътност на застрояване Пзаст. в %	Интензивност на застрояване Кинт.	Необходима озеленена площ Позел. в %
Ц	до 80	до 3,0	мин. 20

(3) Смесени устройствени зони – **Смф**

Разновидност на смесена устройствена зона	Плътност на застрояване Пзаст. в %	Интензивност на застрояване Кинт.	Необходима озеленена площ Позел. в %
Смф	до 70	до 2,0	мин. 20

(4) Производствени територии – **П**

Разновидност на устройствена зона	Плътност на застрояване Пзаст. в %	Озеленена площ Позел. в %	Интензивност на застрояване Кинт.
Пп	50 - 80	20 - 40	1.0 – 2.0

(5) Териториите за **рекреационни дейности** от вида:

Разновидност на устройствена зона	Плътност на застрояване Пзаст. в %	Озеленена площ Позел. в %	Интензивност на застрояване Кинт.
Ок – рекреационна устройствена зона, предназначена за курорт и допълващи го дейности - хотели	до 30	до 1.2	50
Ос – рекреационна устройствена зона	до 30	до 0.8	50

предназначена за ваканционно селище			
Ов - рекреационна устройствена зона предназначена за вилно строителство	до 40	до 0.8	50

(6) Озеленени територии – **Оз** – оразмеряват се съгласно предвижданията на Наредба № 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони (обн. ДВ бр. 3/2004 г.), като се съблюдават дейностите и площите им, допустими съгласно нея.

(7) Територии за спорт – **ОС** се устройват съгласно санкционирани подробни устройствени планове при спазване изискванията на чл. 33 ал. 2 на Наредба № 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони (обн. ДВ бр. 3/2004 г.).

Чл. 4. Териториите с общо предназначение биват горски и земеделски територии, територии за водни площи и течения, за транспорт и комуникации и техническа инфраструктура.

(1) Горските територии са възстановените по плана за гороразделяне поземлени имоти, държавна и частна собственост.

(2) Земеделските територии са териториите съгласно КК и КВС.

(3) Територии за спорт и атракции (**Са**) са групирани поземлени имоти и части от тях в земеделски земи и горски територии и обхващат пътеки, ски полета, снежни стадиони, спортни площи и съоръжения. Минималната озеленена площ в тях е 20% от площта на урегулирания поземлен имот. Озеленяването в тези територии е със снегозадържаща растителност, с което ще се удължи зимния сезон и ще се опазят почвите от ерозия в останалите сезони.

(4) Територии за транспорт и комуникации са част от съществуващите пътища от републиканско, общинско и местно значение и се оразмеряват съгласно Закон за устройство на територията, Закон за пътищата, Наредба № 7 за правила и нормативи за устройство на различните видове територии, Наредба № 1 за проектиране на пътищата и Наредба № 2 от 2004 г. за планиране и проектиране на комуникационно-транспортните системи на урбанизираните територии.

(5) Водни площи са съществуващите водни течения и площи.

(6) Територии за техническа инфраструктура са групирани имоти и части от тях за разполагане на линейните и площни обекти на системите за водоснабдяване и канализация, електроснабдяване, за сметосъбиране, за въжен транспорт и станциите към него.

(7) Устройство на територии за спорт и развлечения - оразмеряват се съгласно предвижданията на Наредба № 7, като се съблюдават дейностите и площите им, допустими съгласно нея.

(8) Териториите с общо предназначение се параметрират с подробни устройствени планове, разработени за тях. Последните се изготвят на базата на планово задание и се съобразяват с предвижданията на ОУПО.

(9) Териториите, с право на смяна на предназначението се усвояват след доказана необходимост и инициатива на собствениците. Извън обозначените в плана такива територии, смяна на земеделските земи за неземеделски нужди се допуска в земи от пета до десета категория без такива, представляващи трайни насаждения.

Чл. 5. Терени с обекти на културно-историческото наследство се устройват съобразно изискванията и определените от Закона за културното наследство (Обн. ДВ бр. 19/2009 г.).

Чл. 6. Допустимите и недопустимите дейности за всички устройствени зони се подчиняват на Закона за устройство на територията (обн. ДВ бр. 1/2001 г.) и наредбите на МРРБ, МК и МЗ.

РАЗДЕЛ II. ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 7. Общината може да придобива имоти – собственост на физически и юридически лица, за устройствени нужди, породени с ОУП на Община Кюстендил при наличие на ОУП или подробен устройствен план, разработен в съответствие с ОУП на Община Кюстендил.

1. Придобиването на имоти става в съответствие с чл. 205 от ЗУТ.

Чл. 8. Комуникационно-транспортната и инженерните мрежи в извънселищната територия се проектират и изпълняват след наличието на одобрени идейни и работни проекти и техните разчети, съобразени с предписанията на ОУП на Община Кюстендил.

Чл. 9. Общият устройствен план на Община Кюстендил може да бъде изменен само в случаите, предвидени в чл. 134 ал. 1 от ЗУТ.

РАЗДЕЛ III. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 10. Настоящите правила и нормативи за прилагане на ОУП на Община Кюстендил не отменят действащите общи нормативни актове в областта на устройството на територията и други такива, свързани с тази материя.

ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В Окончателния проект на Общия устройствен план на Община Кюстендил са доразвити и финализирани идеите за устройството на територията и са прецизирани териториалните измерения на проектите, идентифицирани и одобрени като приоритетни в Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на град Кюстендил до 2020 г. и в Общинския план за развитие на Община Кюстендил (2014 – 2020 г.). При изготвянето на ОУП на Община Кюстендил, Окончателен проект са взети под внимание всички препоръки от обществени обсъждания и консултации, от становищата на експертите в общината, от ОЕСУТ, от съгласувателните процедури с експлоатационните дружества и от експертите, изготвящи Екологичната оценка и Оценката за съвместимост.

Общият устройствен план на Община Кюстендил, Окончателен проект, се придружава от Екологична оценка, за която има издадено положително становище на РИОСВ Перник (ЕО-І-2/2015 от 15.07.2016 г.).

С този план са определени вида и предназначението на устройствените зони, режимите в тях и нормативите, които ще се съблюдават в следващите равнища на планиране и проектиране – при изготвянето на подробни устройствени планове и на инвестиционни проекти. Така той създава предпоставки за провеждане на политиката на общината за регионално и пространствено развитие, за опазване на околната среда и за съхраняване на културните ценности и подпомага експертите в общината в балансирането на частни и обществени интереси.

6.ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ №1 СПИСЪК НА НКЦ

№ по ред	№ по списък	Населено място	ОБЕКТ /адрес, локализация/	Кадастрални данни			деклариран с: писмо № / протокол №/ списък	обявен в: ДВ бр./год. /протокол на НСОКП	свален с: писмо №/ протокол №/ ДВ бр./год.	Вид	Категория
				КВ.	парц.	пл.№					
1	1	с. Багрени	Къща на Лоза Дойчинова Панчова	3	XI	74	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
2	2	с. Багрени	Къща на Димитър Иванов Йотов	28 /39/	II	243	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
3	3	с. Багрени	Къща на Ангел Филипов	19	IX	130	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
4	4	с. Багрени	Къща на Димитър Иванов Конявски	19	I	137	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
5	5	с. Багрени	Къща на Кирил Георгиев Зенин (извън регулация)				Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
6	6	с. Багрени	Йордан Асенов Стоянов (извън регулация)				Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
7	7	с. Багрени	Къща на Никола Анев	30	X	273	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
8	8	с. Багрени	Къща на Добри Дойчинов	6	V	50	Писмо №4033 от 23.11.1978г			архитектурно-строителен	
9	9	с. Багрени	Къща на Стойо Калфин	7	IX	34	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
10	10	с. Багрени	Къща на Йорданка Костадинова	7	IX	34	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
11	11	с. Багрени	Къща на Кирил Божилов	10	VIII	26	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
12	12	с. Багрени	Къща на Любен Ст. Димитров	12	I	49	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	

13	13	с. Багреници	Къща на Иван Христов Прасев	5	XI	61	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
14	14	с. Багреници	Къща на Георги Лещански	10	II	23	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
15	15	с. Багреници	Къща на Тодор Анев	6	VII	54	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
16	16	с. Багреници	Къща на Иван Ст. Златковски	11	XIV	36	Писмо №4033 от 23.11.1978г			архитектурно- строителен	
17	17	с. Багреници	Църква "Св.Кирил и Методий"				Писмо №4782 от 21 12 1978г			художествен	II гр.
18	18	с. Багреници	Къща на Стойне Стойнов Вуков	19	II	137	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
19	19	с. Багреници	Къща на Георги Костадинов Чакъров	22	I	154	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
20	20	с. Багреници	Къща на Кирил Костадинов Гочев	22	IX	162	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
21	21	с. Багреници	Къща на Милети Борисов Лумбев	20	VIII	160	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
22	22	с. Багреници	Къща на Димитър Георгиев Мишев	28	VI	174	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
23	23	с. Багреници	Къща на Димитър Точев Златков	8	I	12	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
24	24	с. Багреници	Къща на Александър Митев Прасев	5	IV	64	Писмо №2232 от 14.07."081г			архитектурно- строителен	
25	25	с. Багреници	Къща на Куна Николова Тасева	3	IX	72	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
26	26	с. Багреници	Къща на Любен Атанасов Димитров	19	X	134	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
27	27	с. Багреници	Къща на Вера Ангелова Сарамандина и Мария Ангелова Сарамандина	19	X	133	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
28	28	с. Багреници	Антично селище, 1 км северно, в м.Имамище					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно

29	29	с. Берсин	Църква "Св.Георги"	21	II		Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	II гр.
30	30	с. Берсин	Къща на Илия Тасков	21 (16)	II	114 (38)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
31	31	с. Берсин	Къща на Васил Иванов Стефанов	18 (14)	VII (XIV)	166 (68)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
32	32	с. Берсин	Къща на Георги Велинов Разсолков	18(14)	IV (VIII)	168 (67)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
33	33	с. Берсин	Къща на Христо Найчов Парчов	19 (16)	X (VIII)	126 (61)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
34	34	с. Берсин	Къща на Никола Стоименов Колев	18(14)	X (XII)	164 (70)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
35	35	с. Берсин	Къща на Йордан Васев Ников	19 (18)	X (IX)	125 (60)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
36	36	с. Берсин	Втората къща на Йордан Васев Ников	19 (18)	X (IX)	125 (60)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
37	37	с. Берсин	Къщата на Йордан Петров Траянов	18 (14)	III (VI)	120 (66)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
38	38	с. Берсин	Къщата на Георги Йорданов Босачки	18 (14)	I (IV)	119 (64)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
39	39	с. Берсин	Къща на Генчо Петров Тренев	20 (15)	XI (VIII)	92 (25)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
40	40	с. Берсин	Къща на Кирил Велинов Точев	9 (8)	VIII (XII)	89a (209)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
41	41	с. Берсин	Къща на Всил Илиев Паргов	7 (5)	V (II)	37 (249)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
42	42	с. Берсин	Къща на Васил Николов Паргов	27 (19)	XI (XI V)	173 (193)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
43	43	с. Берсин	Къща на наследниците на Симеон Андонов Манов	6 (4)	VIII (V)	32 (239)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
44	44	с. Берсин	Къща на Кирил Йорданов Раковски	9 (8)	IX (VI)	45 (218)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	

45	45	с. Берсин	Къща на Георги Спиридонов Цоцмански	9 (8)	I	46 (220)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
46	46	с. Берсин	Къща на Йордан Петров Цоцмански	10 (9)	II	51 (222)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
47	47	с. Берсин	Къща на наследниците на Васил Стоименов Манов	1	III (VII)	3 (228)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
48	48	с. Берсин	Къща на наследниците на Гаврил Самарджийски	10 (9)	III (XIX)	52 (5)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
49	49	с. Берсин	Къща на Александър Тасев - свален	10	V	55	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.		Писмо №34 от 12.03.1994 г.	архитектурно-строителен	
50	50	с. Берсин	Къща на Петър Димитров Ачов	20 (15)	IX (X)	93 (29)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
51	51	с. Берсин	Къща на Георги Стоименов Колев	14 (11)	III	84 (20)	Писмо №2232 от 14.07.1981г			архитектурно-строителен	
52	52	с. Берсин	Къща на Йордан Андонов Коларски	20 (15)	VI (XII)	96 (32)	Писмо №2232 о-14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
53	53	с. Берсин	Къща на Петър Николов Коларски	20 (15)	X (IV)	121 (33)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
54	54	с. Берсин	Къща на Владимир Анакиев Иванов	26 (15)	IX (VI)	154 (27)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
55	55	с. Берсин	Къща на Аксенти Иванов Габерски	26 (20)	IX (II)	154 (127)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
56	56	с. Берсин	Къща на наследниците на Петър Илиев Топчийски	30 (23)	IX (VII)	206 (149)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
57	57	с. Берсин	Къща на Петър Тонев Богословски	29 (24)	II (XIV)	183 (154)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
58	58	с. Берсин	Къща на Кирил и Никола Трайчеви	26 (20)	X (III)	267 (128)	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
59	59	с. Берсин	Антично селище-в селото					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно

60	60	с. Берсин	Античен некропол, 2 км югозападно					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
61	61	с. Бобешино	Църква "Св.Пр.Илия"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
62	62	с. Богослов	Къща на Златан Алайков				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
63	63	с. Богослов	Къща на наследниците на Стоян Митов Кудуски				Списък от 19.09.1973г			архитектурно-строителен	
64	64	с.Богослов	Къща на Стойне Янев Котев				Списък от 19.09.1973г			архитектурно-строителен	
65	65	с. Богослов	Къща на Георги Стоилов Димитров (Тишански)				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
66	66	с. Богослов	Къща на наследниците на Тодор Стоилов Алайков				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
67	67	с. Богослов	Къща на Славе Стоименов Китанов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
68	68	с. Богослов	Къща на Драган Ст. Стойчев				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
69	69	с. Богослов	Къща на Атанаска Цекова Йовева				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
70	70	с. Богослов	Къща на Дафинка Стоилкова Чавдарска				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
71	71	с. Богослов	Къща на наследниците на Стоимен Хаджийски				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
72	72	с. Богослов	Къща на наследниците на Петър Хистов Костов (Яшшарски)				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
73	73	с. Богослов	Къща на наследниците на Никола Христов Стайков				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
74	74	с. Богослов	Къща на наследниците на Стоян Гогев Терзийски				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	

75	75	с. Богослов	Къща на наследниците на Игнат Гигов Тонев				Списък от 19.09.1973-			архитектурно-строителен	
76	76	с. Богослов	Гиревата къща				Списък от 19.09.1973г			архитектурно-строителен	
77	77	с. Богослов	Къща на наследниците на Георги Николов Топусков				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
78	78	с. Богослов	Къща на наследниците на Иван Тонев Бурусуски, сега на Евдокия Милева Тасева				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
79	79	с. Богослов	Църква "Св.Спас"				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
80	80	с. Богослов	Основно училище "Христо Ботев"	6	IV	157	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	
81	81	с. Богослов	Къща на Атанас Николов Топусков	1	VIII	142	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	
82	82	с. Богослов	Къща на Борис Тилев Тонев	26	III	220	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	
83	83	с. Богослов	Къща на Йорданка Андонова Николова	25	I	226	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	
84	84	с. Богослов	Къща на Васил Иванов Пенев (купена от наследниците на Илия Тасков)	12		4	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	
85	85	с. Богослов	Къща на Йорданка Ангелова Чавдарска	18	IX	41	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	
86	86	с. Богослов	Къща на наследниците на Димитър Стоянов Терзийски	12	II и IV	210	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	
87	87	с. Богослов	Къща на Асен Милев Тасков	16	Общ.	195	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	
88	88	с. Богослов	Втора къща на Асен Милев Тасков	16	Общ.	195	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	

89	89	с. Богослов	Трета къща на Асен Милев Тасков	16	Общ.	195	Писмо №3041 от 18.08.1981 г.			архитектурно-строителен	
90	90	с. Горна Брестница	Църква "Св.Дух"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
91	91	с. Горна Гращица	Църква "Св.Димитър"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
92	92	с. Горна Гращица	Къща на Георги Гацин	28а	VII	328	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
93	93	с. Горна Гращица	Къща на Васил Христов Джагалов	30	XI	336	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
94	94	с. Горна Гращица	Къща на Васил Димитров Котларски	30	VII	93	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
95	95	с. Горна Гращица	Къща на наследниците на Любен Василев Томанов - в махала "Томанова"				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
96	96	с. Горна Гращица	Къща на Иван Георгиев Томанов - в махала "Томанова"				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
97	97	с. Горна Гращица	Къща на Михаил Велинов Томанов - в махала "Томанова"				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
98	98	с. Горна Гращица	Къща на Димитър Любенов Кривошийски	24	VII	272	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
99	99	с. Горна Гращица	Къща на Боян Тодоров Томанов - в махала "Томанова"				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
100	100	с. Горна Гращица	Антично градище, 500м източно					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
101	101	с. Горна Гращица	Антично градище, 500м южно					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
102	102	с. Горна Гращица	Антично селище и некропол, 800м източно, в м.Долно и горно					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно

Общ устройствен план на Община Кюстендил

Окончателен проект

			Грамаде								
103	103	с. Горановци	Църква "Св.Михаил"					ДВ.бр.69 от 1927 г.		народна старина	
			Църква "Св.Архангел Митаил"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.	ДВ.бр.57 от 22.07.1969 г.		художествен (стенописите)	национално
104	104	с. Горановци	Къща на Стояна Корденска и Тала Георгиева Гешева				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно-строителен	
105	105	с. Горановци	Къща на наследниците на Иван Зарев Радоин	4	V	9097	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
106	106	с. Горановци	Къща на Григор Златков Клисарски	2	VI	49-50	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
107	107	с. Горановци	Старото училище	2	I	48	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
108	108	с. Горановци	Къща на Стойне Анастасов Ширипарски	4	II	85	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
109	109	с. Горановци	Къща на Кирил Ранов Радоин	11	I	116	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
110	110	с. Горановци	Къща на Димитър Евтимов Радоин	4	V	95-96-97	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
111	111	с. Горановци	Къща на Евгения Иванова Станоева	10			Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
112	112	с. Горановци	Къща на Стоичко Велинов Филипов	10	X	133	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
113	113	с. Горановци	Къща на наследниците на Велин Алексов Радоин	11	VI	108-109	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
114	114	с. Горановци	Къща на Александър Николов Радоин	10	VIII	124	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
115	115	с. Горановци	Къща на Стойне Иванчов Костадинов	9	VIII	261	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	

116	116	с. Горановци	Къща на Иван Грозданов Велков	10	VIII	118- 119	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
117	117	с. Горановци	Къща на наследниците на Николай Георгиев Радин	10	VI	119	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
118	118	с. Горановци	Къща на Атанас Георгиев Филипов	9	VII	262	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
119	119	с. Горановци	Къща на наследниците на Кирил Митев Велков	9	XIV	263	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
120	120	с. Горановци	Къща на Славчо Ангелов Стойчев	9	XV	264	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
121	121	с. Горановци	Къща на наследниците на Стоимен Ст.Джонев	12	IX	264	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
122	122	с. Горановци	Къща на наследниците на Кирил Христов Велков	12	XII	282 - 283	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
123	123	с. Горановци	Къща на наследниците на Младен Костадинов	12	XIII	284	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
124	124	с. Горановци	Къща на Атанас Андонов Лазаров	12	III	303- 304	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
125	125	с. Горановци	Къща на Димитър Стойанов Николов	8	V	233	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
126	126	с. Горановци	Къща на Георги Николов Апостолов	9	IV	251 - 252	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
127	127	с. Горановци	Къща на наследниците на Иван Вимитров Гъргуроз	9	IV	252	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
128	128	с. Горановци	Къща на наследниците на Младен Рангачев	9	X	250	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно стоителен	
129	129	с. Горановци	Къща на Йордан Алексов Клинков	9	XIII	254	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
130	130	с. Горановци	Къща на наследниците на Тодор Апостолов	9	III	248	Писмо №4033 от 23.11 1978 г.			архитектурно- строителен	

131	131	с. Горановци	Къща на Петър Терзийски	8	...	224	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
132	132	с. Горановци	Къща на Кирил Камберски	8	III	223	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
133	133	с. Горановци	Къща на наследниците на Димитър Христов Митрев	8	II	220	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
134	134	с. Горановци	Къща на наследниците на Ангел Илиев Сарийски	13	IV	201-202	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
135	135	с. Горановци	Къща на наследниците на Кирил Стоев Сарийски	8	I	222	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
136	136	с. Горановци	Къща на Никола Джонев	13	III	199 - 200	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
137	137	с. Горановци	Къща на наследниците на Ангел Митов Ленгарски	7	III	189-190	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
138	138	с. Горановци	Къща на Крум Ст.Алостолов	6	IV	178	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
139	139	с. Горановци	Къща на наследниците на Зелин Скробатски	7	II	186	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
140	140	с. Горановци	Къща на наследниците на Васил Арнаудов				Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
141	141	с. Горановци	Къща на наследниците на Димитър Арнаудов	6	I	177	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
142	142	с. Горановци	Църква "Св.Тоица"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
143	143	с. Горановци	Къща на Крум Ив.Зарев					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
144	144	с. Горановци	Останки от църква, под църквата "Св. Петка"					ДВ.бр77 от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	за сведение

145	145	с. Горановци	Църква "Св.Рангел" на пътя на село Горно Уйно, 1.5 км северно					ДВ.бр77 от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
146	146	с. Горно Уйно	Останки от църква, м."Свети Атанас", 400м.северно					ДВ.бр77 от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
147	147	с. Горно Уйно	Останки от манастир "Св.Богородица", над махала Амиджинци, 2.5 км западно, в м.Манастир					ДВ.бр77 от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
148	148	с. Горно Уйно	Светилище , м."Изор". 1км северно					ДВ.бр77 от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
149	149	с. Горно Уйно	Градище в м. "Осънъе" при махала "Долни Амиджинци", 1 км северно					ДВ.бр77 от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
150	150	с. Горно Уйно	Църква "Св.Георги"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	II гр.
151	151	с. Горно Уйно	Антично селище, 7 км северно в м.Мършина църква					ДВ.бр39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
152	152	с. Горно Уйно	Антична гробница, до селото северно					ДВ.бр39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
153	153	с. Горно Уйно	Античен некропол, в селото, в м.Вишорица					ДВ.бр39 от 18.05.1973 г.		археологически	за сведение
154	154	с. Горно Уйно	Късноантичен некропол, 1 км северозападно, в м. Керемидарницата					ДВ.бр39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно

155	155	с. Грамаждано	Църква "Св.Атанас"				Писмо №4782 от 21.12.197В г.			художествен	III гр.
156	156	с. Граница	Къща - кула от средата на XIX век				Списък от 31.12.1972 г.			архитектурно-строителен	
157	157	с. Граница	Църква "Св.Илия"				Списък от 31.12.1972 г.			архитектурно-строителен	
			Църква "Св.Илия"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	II гр.
158	158	с. Граница	Манастир "Св Лука"				Списък от 31.12.1972г			архитектурно-строителен	
			манастирска църква "Св.Лука"				Писмо №4782 от 21.12.1978'			художествен	III гр.
159	159	с. Граница	Къща на Димитър Йорданов Разсолков	5	IV	13	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
160	160	с. Граница	Къща на Славчо Кирилов Шукеров	12	X	149	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
161	161	с. Граница	Къща на Стойне Стоименов Козарев	27	III	107	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
162	162	с. Граница	Къща на Хараламли Стоянов Аничкин	29	I	100	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
163	163	с. Граница	Къща на Борис Георгиев Михалков	29	II	99	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
164	164	с. Граница	Селище, 2.5 км югозападно					ДВ.бр39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
165	165	с. Граница	Средновековно градище, 3 км източно					ДВ.бр39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
166	166	с. Гърляно	Къща на Никола Христов Илиев				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
167	167	с. Гърляно	Къща на Васил Христов Илиев				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
168	168	с. Гърляно	Плевнята на Крум Илиев - ятак на Димитър Каляшки				Писмо №749 от 05.03.1982 г.			исторически	

169	169	с. Гърляно	Антично селище, 3 км южно					ДВ.бр39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
170	170	с. Гърляно	Късноантична крепост, 2 км южно в м.Калето					ДВ.бр39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
171	171	с. Гюешево	ЖП гара (строена 1908 - 1911 г.)				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
172	172	с. Гюешево	Храм паметник с мавзолей на загиналите в Балканската и Първата европейска война - построен 1923/1925 г.				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
173	173	с. Гюешево	Къща на Иван Григоров Яначков				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
174	174	с. Гюешево	Къща на Севда Симеонова (Кирил Костов)				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
175	175	с. Гюешево	Къща на Атанас Георгиев Витанов				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
176	176	с. Гюешево	Къща на Борис Митов Хаджийски				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
177	177	с. Гюешево	Къща на Крум Стоименов Карев				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
178	178	с. Гюешево	Къща на Тинка Стефанова Донева				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
179	179	с. Гюешево	Къща на Никола Стойков Георгиев				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
180	180	с. Гюешево	Къща на Аврам Павлов Митов				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
181	181	с. Гюешево	Къща на Георги Стаменков Петров				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
182	182	с. Гюешево	Къща на Велин Йосифов Дервенджийски				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
183	183	с. Гюешево	Тракийско и антично селище - в селото					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно

184	184	с. Дворище	Къща на Славена Василева Шопова	6	VI	74	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
185	185	с. Дворище	Къща на Кирил Панев Яначков	14	VIII	61	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
186	186	с. Долна Гращица	Къща - кула на наследниците на Димитър Стоянов Беровски (на Даут-бег)	5	XI	37	Списък от 31.12.1972 г./ Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
187	187	с. Долна Гращица	Къща на наследниците на Тодорка Анастасова (на Ресим бей) (Ели Стоянова Анастасова)				Списък от 31.12.1972 г.			архитектурно-строителен	
			Къща на Стоян Тодоров Атанасов и Васил Стоянов Атанасов	9	X	7	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
188	188	с. Долна Гращица	Къща на Катя Георгиева Величкова	5	X	39	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
189	189	с. Долна Гращица	Античен некропол, ЗООм. западно					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
190	190	с. Долно село	Църква "Св.Георги"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	II гр.
191	191	с. Долно Уйно	Развалина от манастир "Св.Илия"					чл,146 от ЗКН		археологически	
192	192	с. Долно Уйно	Градище - крепост до двора на ДЗС, 800 м северозападно					ДВ.бр.77 от 04.10.1968 г.		архитектурно-стоително от Античността и Средновековието	местно
193	193	с. Драговищица	Църква "Св.Димитър"				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно-строителен	
			Църква "Св.Димитър"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
194	194	с. Драговищица	Камбанарията при църквата				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно-строителен	

195	195	с. Драговищица	Черковната къща				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно- строителен	
196	196	с. Драговищица	Къща на Димитър Андонов Главев				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно- строителен	
197	197	с. Драговищица	Къща на Доста Николова Вуйкова				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно- строителен	
198	198	с. Драговищица	Къща на наследниците на Иван Алексов Главев				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно- строителен	
199	199	с. Драговищица	Две къщи на Борис Давидков Чорбаджийски				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно- строителен	
200	200	с. Драговищица	Къща и стопанска сграда на Андон Годев Главев				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно- строителен	
201	201	с. Драговищица	Две къщи на Борис Иванов Димитров				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно- строителен	
202	202	с. Драговищица	Две къщи на Иван Наков Главев				Списък от 25.01.1977 г.			архитектурно- строителен	
203	203	с. Драговищица	Църквата "Успение Богородично". кв. Ямборано				Писмо №4782 от 21.12.1978г			художествен	
204	204	с. Драговищица	Къща на Тодор Митев, 1,5 км източно					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
205	205	с. Драговищица	Късноантична гробница, 500м.северозападно, в м.Равнището					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
206	206	с. Драговищица	Сграда в двора на ТКЗС					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
207	207	с. Драговищица	Антично селище, в м.Равнище, 1 км западно					ДВ.бр.77 от 04.10.1968 г.		архитектурно- строителен от Античността и Средновековието	местно
208	208	с. Жабокрът	Къща на Петра Стоянова Стоименова и Катерина Григорова Стоименова	1	VI	58	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	

209	209	с. Жиленци	Къща на Евтим Георгиев Тодоров				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
210	210	с. Жиленци	Къща на наследниците на Иван Кочов Муздратов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
211	211	с. Жиленци	Къща на Васил Кочов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
212	212	с. Жиленци	Къща и стопански постройки на наследниците на Васил Гогев Каляшки				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
213	213	с. Жиленци	Старата къща на Асен Симеонов Карамфилов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
214	214	с. Жиленци	Къща (стара) заедно със стопански постройки на Кирил Амалски				Списък от 19.09.1973-			архитектурно- строителен	
215	215	с. Жиленци	Къща на Хараламби Янев				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
216	216	с. Жиленци	Воденица и старата къща на Тодор Борисов Политички				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
217	217	с. Жиленци	Къща на наследниците на Атанас Велинов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
218	218	с. Жиленци	Църква "Св.Атанас"				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
219	219	с. Жиленци	Църква "Св.Николай"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
220	220	с. Жиленци	Къща на Димитър Симеонов Ярев				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
221	221	с. Жиленци	Къща на Асен Христов Георгиев				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	
222	222	с. Жиленци	Къща на Керна Гикова Христова (Станчова)				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно- строителен	

223	223	с. Жиленци	Къща на Яне Стоименов Янев				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
224	224	с. Жиленци	Къща на Йордан Геогиев Стефанов (Пармачки)				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
225	225	с. Жиленци	Къща на Тонка Котева Люпарска				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
226	226	с. Жиленци	Къща на наследниците на Йордан Атанасов Политички				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
227	227	с. Жиленци	Къща на Борис Стоянов Кежов				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
228	228	с. Жиленци	Къща на Д.Каляшки, 500 м южно					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
229	229	с. Жиленци	Лобно място на Радослав Нотев, 600 м югоизточно					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
230	230	с. Жиленци	Лобно място на Димитър Каляшки, 500м.югоизточно, в м.Череница					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	национално
231	231	с. Жиленци	Антично селище, 800м.източно					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
232	232	с. Каменичка скакавица	Антично градище, 1.5 км южно в м.Язене					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
233	233	с. Катрище	Къща на Фима Асенова Ганикова	19	III	137	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
234	234	с. Катрище	Къща на Йордан Васев Мечов	9	IX	136	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
235	235	с. Катрище	Къща на Любен Христов Мечов	34	I	140	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
236	236	с. Катрище	Къща на Кирил Миланов Гьошев	22	VI	186	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
237	237	с. Катрище	Къща на Благой Стоев Синорски	37	I	234	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	

238	238	с. Катрище	Лобно място на Стефан Димитров. 1 км западно					ДВ.бр.35 от 07 05.1974 г.		исторически	национално
239	239	с. Коняво	Църква "Св.Преображение"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
240	240	с. Коняво	Къща на наследниците на Райна Георгиева Спасунска				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
241	241	с. Коняво	Къща на Страхил Македонски				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
242	242	с. Коняво	Къща на Кирил Калфин Стоянов				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
243	243	с. Коняво	Къща на Тодорка Топчийска				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
244	244	с. Коняво	Къща на Стоичко Китанов				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
245	245	с. Коняво	Къща на Виолета Йорданова Кръстева				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
246	246	с. Коняво	Къща на Стефан Бумбаров	7	XII	127	Списък от 27.04.1979 г./ Писмо №2232 от 14.07.1981			архитектурно-строителен	
247	247	с. Коняво	Къща на Атанас Андонов Дупинов				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
248	248	с. Коняво	Къща на Страхил Владимиров Въжаров и Симеон Иванов Въжаров	32	XIII	181	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
249	249	с. Коняво	Къща на Васил Костадинов Караиванов	8		132	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
250	250	с. Коняво	Къща на Васа Налбатска				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
251	251	с. Коняво	Къща на Георги Шияков				Списък от 27 04.1979 г.			архитектурно-строителен	

252	252	с. Коняво	Къща на Лиляна Георгиева Шумкова				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
253	253	с. Коняво	Две къщи на Йордан Скринянски				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно-строителен	
254	254	с. Коняво	Антично селище, в селото					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
255	255	с. Коняво	Късно антична гробница, в селото					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
256	256	с. Коняво	Античен некропол, 2 км северозападно, в м.Маркова стънка					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
257	257	с. Коняво	Паметник на загиналите руски воини, центъра					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
258	258	с. Копиловци	Къща на Люба Драганова Караджова и Драган Митов Караджов -извън регулация				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
259	259	с. Копиловци	Къща на Венко Стойнев Васев	9	XII	117	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
260	260	с. Копиловци	Къща на Георги Димитров Сечков и Атанаска Георгиева Сечкова	9	VIII	114	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
261	261	с. Копиловци	Къща на Георги Евтимов Иванов и Първан Александров Динев	7	VI	14	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
262	262	с. Копиловци	Къща на Славчо Георгиев Николов и Георги Николчов Милушев	7	III	71	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
263	263	с. Копиловци	Църква "Св.Димитър"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	II гр.
264	264	с. Копиловци	Къща на Симеон Шуруликов (сега кметство на	3	VII	28	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	

			с.Копиловци)								
265	265	с. Копиловци	Антично селище, м.Мангарица, 1 км югоизточно					ДВ.бр.77 от 04.10.1968 г.		архитектурно- строителен от Античността и Средновековието	национално
266	266	с. Коприва	Късноантична крепост, 1 км северозападно в м.Градището					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
		с. Лозно	Чивийската махала								
267	267	с. Лозно	Къща (плевня) на Николай Петров Лучански	25		338	Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
268	268	с. Лозно	Старата (плевня) къща на Борис Георгиев Колев				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
269	269	с. Лозно	Новата къща на Борис Георгиев Колев				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
270	270	с. Лозно	Къщата на Тодор Стоичков Панев	27		395	Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
271	271	с. Лозно	Къщата на Олга Христова Панева	27		394	Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
272	272	с. Лозно	Къщата на наследниците на Атанас Димитров Панев	27		393	Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
273	273	с. Лозно	Къщата на Никола Стоименов Чивийски	37		331	Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
274	274	с. Лозно	Къщата на Мария Йорданова Лучанска	6		100	Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
275	275	с. Лозно	Къща на Василка Андонова Спасава	37		364	Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
276	276	с. Лозно	Къща на Александър Котев (Матуски)	43		143	Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
277	277	с. Лозно	Сарата къща на Христо Мицов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	

278	278	с. Лозно	Новата къща на Христо Мицов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
279	279	с. Лозно	Стара фурна до къщата на Мицов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
280	280	с. Лозно	Казанджийница сега държавна собственост				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
		с. Лозно	Дънчина махала								
281	281	с. Лозно	Къща на наследниците на Костадин Стоянов Терзийски				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
282	282	с. Лозно	Къща на наследниците на Васил Петров Арбов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
283	283	с. Лозно	Къща на Венка Котева Бузаджийска				Списък от 19.09.1973г			архитектурно-строителен	
284	284	с. Лозно	Старата (плевня) къща на Методи Котев Чавдарски				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
285	285	с. Лозно	Новата къща на Методи Котев Чавдарски				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
286	286	с. Лозно	Къща (плевня) на Георги Кстев Чавдарски				Списък от 19.09.1973г			архитектурно-строителен	
287	287	с. Лозно	Къща на наследниците на Георги Котев Чавдарски				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
288	288	с. Лозно	Къща на наследниците на Васил Андонов Лучански				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
289	289	с. Лозно	Къща (сега плевня) на Асен Димитров Лучански				Списък от 19.09.1973г			архитектурно-строителен	
290	290	с. Лозно	Камбанарията в двора на църквата				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
291	291	с. Лозно	Църква "Св. Парашкева"				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-художествен	

292	292	с. Лозно	Църква "Св.Петка"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	I гр.
293	293	с. Лозно	Антично селище, 2 км северозападно, в м.Азна					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
294	294	с. Ломница	Църква "Св.Георги"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	II гр.
295	295	с. Мазарачево	Църква "Св.Никола"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
296	296	с. Нови Чифлик	Къща на Тончо Георгиев Митов	1 (13)	XIV (XI)	42 (75)	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
297	297	с. Нови Чифлик	Къща на Борис Евтимов Стоименов	2 (10)	II	59 (130)	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
298	298	с. Нови Чифлик	Къща на наследниците на Васил Стоянов Сапунджийски	9 (12)	I	45 (78)	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
299	299	с. Нови Чифлик	Къща на Милан Начов Ризов	3 (15)	III(II)	40 (137)	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
300	300	с. Нови Чифлик	Къща на Панайот Васев Стоянов	1 (13)	V(II)	7(68)	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
301	301	с. Нови Чифлик	Къща на Георги Стоилов Андонов	10 (4)	XIII (X)	111 (89 68)	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
302	302	с. Нови Чифлик	Къща на Кирил Иванов Меджирски	13 (1)	V (V)	132 (21)	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
303	303	с. Нови Чифлик	Къща на Харалампи Георгиев Славов	8(9)	VII (VII)	68 (126)	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно- строителен	
304	304	с. Ново Село	Църква "Св.Троица"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
305	305	с. Николичевци	Антично селище, 1 км южно, в м.Човко поле					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
306	306	с. Николичевци	Средновековна църква, вр.Спасовица					ДВ.бр.77от 04.10.1968 г.		архитектурно- строителен от Античността и Средновековието	местно

307	307	с. Полетинци	Църква "Св.Параскева"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр
308	308	с. Полетинци	Къща на Васил Ломнички, 3 км западно					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
309	309	с. Полетинци	Къща на Сава Костадинов, 3 км западно					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
310	310	с. Полетинци	Останки от църква, под църквата "Св.Параскева", източно					ДВ.бр.77от 04.10.1968 г.		архитектурно- строителен от Античността и Средновековието	местно
311	311	с. Полетинци	Селище, м.Мантелеева махала, 1,5 км западно					ДВ.бр.77от 04.10.1968 г.		архитектурно- строителен от Античността и Средновековието	местно
312	312	с. Преколница	Църква "Св.Петър и Павел"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	II гр.
			Църква					ДВ.бр.221от 1927 г.		народна старина	
313	313	с. Преколница	Късноантично селище, 1,5 км южно в м.Върбов дол					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
314	314	с. Преколница	Късноантична крепост, 2 км западно, в м.Църцова чука					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
315	315	с. Преколница	Селище, 1 км източно в м.Манастирището					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
316	316	с. Радловци	Църква "Св.Благовещение"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
317	317	с. Радловци	Антично селище, 2 км югоизточно в м.Мермера					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
318	318	с. Ръсово	Селище, 1,5 км североизточно в м.Дизините					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	за сведение

319	319	с. Ръсово	Късноантична крепост, 8 км източно в м. Градището					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
320	320	с. Ръждавица (Раждавица)	Средновековна църква, XVI век, в селото					ДВ.бр.77от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
321	321	с. Ръждавица (Раждавица)	Останки от църква в м.Селище, 1 км северно					ДВ.бр.77от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
			Църквата в м.Селище					ДВ.бр.69 от 1927 г.		народна старина	
			Стенописите на църквата в м. Селище					ДВ.бр.57 от 22.07.1969 г.		художествен	национално
322	322	с. Ръждавица (Раждавица)	Две кули край селото					чл.146 от ЗКН		археологически	
323	323	с. Ръждавица (Раждавица)	Селище, 1 км северно					ДВ.бр.77от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
324	324	с. Ръждавица (Раждавица)	Останки от средновековна крепост, над 8-ми тунел, 2 км северно					ДВ.бр.77от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	национално
325	325	с. Скриняно	Къща на Георги Стоичков Гърбенски				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
326	326	с. Скриняно	Къща на Велин Пенев				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
327	327	с. Скриняно	Къща на Димитър Бакалски				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	
328	328	с. Скриняно	Къща на Стоян Бучкин				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно-строителен	

329	329	с. Скриняно	Къща на Кирил Пешев Николов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
330	330	с. Скриняно	Воденица на Александър Давидков				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
331	331	с. Скриняно	Къща на наследниците на Евтим Вучков				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
332	332	с. Скриняно	Къща на Любен Ангелов Анастасов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
333	333	с. Скриняно	Къща на Андон Георгиев Анастасов				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
334	334	с. Скриняно	Къща на Павел Стоилков Драгоев				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
335	335	с. Скриняно	Къща на Стоян Лудев, 300 м. южно					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
336	336	с. Скриняно	Църква "Св.Николай"					ДВ.бр.53 от 1932 г.		народна старина	
			Църква "Св.Николай"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	
			Църква "Св.Николай"					ДВ.бр.61 от 1978 г.		архитектурно- строителен и художествен	местно
337	337	с. Слокощица	Къща на Гроздан Костадинов Янков - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
338	338	с. Слокощица	Втората къща на Гроздан Костадинов Янков - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
339	339	с. Слокощица	Къща на Димитър Стоянов Купривкин - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
340	340	с. Слокощица	Къща на наследниците на Йордан Стаменов - свален	19	XII	421	Списък от 19.09.1973 г./ Писмо №54 от 06.01.1978 г./		Писмо №1796 от 26.03.1987 г./ Писмо №1798 от	архитектурно- строителен	местно (предварителна категория)

Общ устройствен план на Община Кюстендил

Окончателен проект

									26.03.1987 г.		
341	341	с. Слокощица	Бившия метох на Рилския манастир, заедно с целия имот сега собственост на наследниците на Ангел Велинов Ангелов				Списък от 19.09.1973 г./			архитектурно-строителен	
342	342	с. Слокощица	Къща на Борис Иванов Манов -свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно-строителен	
343	343	с. Слокощица	Старата и новата къща и стопанските постройки, заедно с оградата и портата собственост на Иван Христов Кьошев Две къщи с ограден зид и порта собственост на Иван Кьошев	16	XII	455	Списък от 19.09.1973 г./ Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно-строителен	национално (предварителна категория)
344	344	с. Слокощица	Две къщи на наследниците на Григор Николов Туречки -свален				Списък от 19.09.1973г		Писмо №54 от 06.01.1978г	архитектурно-строителен	
345	345	с. Слокощица	Къща на Станимир Георгиев Ахчийски -свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно-строителен	
346	346	с. Слокощица	Къща на Георги Стоянов Барутчийски -свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно-строителен	
347	347	с. Слокощица	Производствени постройки на Методи Манов	8а	IX	575	Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно-строителен	сведение (предварителна категория)
			Производствени постройки на Методи				Списък от 19.09.1973 г./			архитектурно-строителен	

			Антонов Манов								
348	348	с. Слокощица	Къща на Парашкева Николова Рамаданска	4	XI	606	Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно- строителен	местно (предварителна категория)
			Къща на Парашкева Николова Рамаданска				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	
349	349	с. Слокощица	Къща на Марийка Николова Ташкова				Списък от 19.09.1973г			архитектурно- строителен	
350	350	с. Слокощица	Къща на Кирил Ташков	4	V	602	Писмо №54 от 06.01.1978г			архитектурно- строителен	местно (предварителна категория)
351	351	с. Слокощица	Къща на Борис Ангелов Русийски - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
352	352	с. Слокощица	Къща на наследниците на Атанас Митрев Стоичков Къща на Георги Атанасов Стоичков	3	XV	624	Списък от 19.09 1973 г./ Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно- строителен	местно (предварителна категория)
353	353	с. Слокощица	Къща на наследниците на Петър Георгиев Манкин - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
354	354	с. Слокощица	Воденицата на Георги Евтимов Сурков - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
355	355	с. Слокощица	Черковната воденица	52		650	Писмо №54 от 06.01.1978 г.		-	архитектурно- строителен	в ансамбъл (предварителна категория)
			Черковната воденица				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- строителен	

356	356	с. Слокощица	Къща на Тодор Манасиев Гревенаров - свален	9	III	555 (559)	Списък от 19.09.1973 г./ Писмо №54 от 06.01.1978 г.		Писмо №1427 от 06.04.1984 г.	архитектурно- строителен	местно (предварителна категория)
357	357	с. Слокощица	Къща на Христо Николов Яневски Къща на Еленка Яневска и Димитър Милчев - свален	8	IX	541	Списък от 19.09.1973 г./ Писмо №54 от 06.01.1978 г.		Писмо №982 от 28.03.1985 г.	архитектурно- строителен	в ансамбъл (предварителна категория)
358	358	с. Слокощица	Къща на Георги Иванов Смричков - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
359	359	с. Слокощица	Къща на наследниците на Михаил Американски (Герасим М.Стоянов) - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
360	360	с. Слокощица	Къща на Ангел Герасимов Михайлов - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
361	361	с. Слокощица	Къща на Стоян Давидков Петров - свален				Списък от 19.09.1973 г.		Писмо №54 от 06.01.1978 г.	архитектурно- строителен	
362	362	с. Слокощица	Църква "Св.Николай"	52		650	Писмо №54 от 06.01.1978 г.	ДВ.бр.61 от 04.08.1978 г.		архитектурно- строителен	местно
			Църква "Св.Николай "				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	I гр.
			Църква "Св.Николай Цудотворец"				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- художествен	
363	363	с. Слокощица	Църква "Св.Богородица"				Списък от 19.09.1973 г.			архитектурно- художествен	
			Църква "Покров Богородица"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	II гр.
			Църква "Покров Прсв.Богородица" с камбанария - извън регулация				Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно- строителен	местно (предварителна категория)

364	364	с. Слокощица	Метох на Рилския манастир (собственост на наследниците на Ангел Велинов Ангелов) - извън регулация				Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно-строителен	местно (предварителна категория)
365	365	с. Слокощица	Старата къща на наследниците на Ангел Велинов Ангелов - извън регулация				Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно-строителен	в ансамбъл (предварителна категория)
366	366	с. Слокощица	Къща на Евтим Георгиев Стоичков	14	VIII IX	260	Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно-строителен	местно (предварителна категория)
367	367	с. Слокощица	Старата къща на Катерина Враненска	12	II	513	Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно-строителен	местно (предварителна категория)
368	368	с. Слокощица	Къща на Иван В. Евтимов	32	V	419	Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно-строителен	в ансамбъл (предварителна категория)
369	369	с. Слокощица	Старата къща на Кирил Костадинов Деспотов	3	I	609	Писмо №54 от 06.01.1978 г.			архитектурно-строителен	за сведение (предварителна категория)
370	370	с. Слокощица	Късноантично селище в селото					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	за сведение
371	371	с. Слокощица	Античен некропол, 2 км източно					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
372	372	с. Слокощица	Останки от базилика в центъра на селото					ДВ.бр.77от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	за сведение
373	373	с. Соголяно	Владишката къща - кула	42 (26)	IX (V)	479	Списък от 31.12.1972 г.			архитектурно-строителен	
374	374	с. Соголяно	Църква "Св.Теодор Тирон" (1834 г.)	60		449	Списък от 31.12.1972 г.			архитектурно-строителен	

			Църква "Св. Теодор Тирон"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	I гр
375	375	с. Соголяно	Килийно училище до църквата				Списък от 31.12.1972 г.			архитектурно-строителен	
376	376	с. Соголяно	Параклис "Св. Атанас"	54 (34)	XIII (XV)	53	Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	
377	377	с. Соголяно	Гроб на руски воин	30 (1)	XI			ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	за сведение
378	378	с. Соголяно	Антично селище, 3,5 км северозападно, в м. Марена					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	за сведение
379	379	с. Соголяно	Останки от крепост до гробището (над ж.п. линията)					ДВ.бр.77 от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	за сведение
380	380	с. Стенско	Църква "Св. Пр. Илия"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
381	381	с. Таваличево	Къща на Темелаки Иванов Митев	18		79 - 80	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
382	382	с. Таваличево	Къща на Фроса Величкова Кръстева				Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
383	383	с. Таваличево	Къща на Георги Лазаров Георгиев	19	V-VI	77a	Писмо №4033 от 23.11.1978 г.			архитектурно-строителен	
384	384	с. Таваличево	Църква "Св. Петка", XIV век, 100 м. южно					ДВ.бр.77 от 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
			Църква "Св. Петка"				Включен в писмо №4782 от 21.12.1978 г.	ДВ.бр.38 от 16.05.1972 г.		архитектурно-строителен и художествен	национално
385	385	с. Таваличево	Къща на Пара Димитрова Мазнев				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	

386	386	с. Таваличево	Къща на Рилка Костадинова Гешева				Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
387	387	с. Таваличево	Лобно място на Хараламби Аничкин, 1,5 км северно					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
388	388	с. Таваличево	Антично селище и некропол в селото					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
389	389	с. Таваличево	Антично селище и некропол, 400 м. източно в м. Грамаге					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
390	390	с. Таваличево	Антично селище, 3 км югоизточно в м. Степаново					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
391	391	с. Таваличево	Антично селище, 2 км източно в м. Селник					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.,		археологически	местно
392	392	с. Таваличево	Антично селище, 1,5 км северно в м. Змиев дом					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
393	393	с. Таваличево	Късноантично градище, 3 км северно в м. Градището					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	местно
394	394	с. Търновлаг	Къща на Александър Кирилов Тонев	4	X	97	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
395	395	с. Търновлаг	Къща на Митра Андонова Христова	4	VII	95	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
396	396	с. Търновлаг	Къща на Кирил Георгиев Давидков	6	XV	71	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
397	397	с. Търновлаг	Къща на Васил Гинов Васев	6	VI	73	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
398	398	с. Търновлаг	Къща на Васил Ангелов Зекин	12	IX	149	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
399	399	с. Търновлаг	Къща на Митка Василева Страдалска	12	X	34	Писмо №2232 от 14.07.1981 г.			архитектурно-строителен	
400	400	с. Церовица	Църква "Св. Богородица"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.

401	401	с. Цървеняно	Църква "Св. Димитър"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	I гр.
402	402	с. Цървеняно	Къща на Тодор Гаджов				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно- строителен	
403	403	с. Цървеняно	Къща на Любен Гаджов				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно- строителен	
404	404	с. Цървеняно	Къща на Асен и Кирил Петрови Гаджови				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно- строителен	
405	405	с. Цървеняно	Къща на Васил Митев Тренев				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно- строителен	
406	406	с. Цървеняно	Къща на Ивана Стойнева				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно- строителен	
407	407	с. Цървеняно	Къща на Никола Кръстев				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно- строителен	
408	408	с. Цървеняно	Къща на Станимир Йовчев				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно- строителен	
409	409	с. Цървеняно	Къща на Димитър Тренев				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно- строителен	
410	410	с. Цървеняно	Къща на Иван Стоименов				Списък от 27.04.1979 г.			архитектурно- строителен	
411	411	с. Цървеняно	Лобно място на Ал. Димитров, 3 км северно в м. Странджата					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
412	412	с. Цървеняно	Лобно място на Димитрина Костадинова, 10 км северно					ДВ.бр.35 от 07.05.1974 г.		исторически	местно
413	413	с. Чудинци	Църка "Св. Георги"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
414	414	с. Шишковци	Църква "Архангел Михаил"				Писмо №4782 от 21.12.1978 г.			художествен	III гр.
415	415	с. Шишковци	Антично селище и некропол, източно до селото					ДВ.бр.39 от 18.05.1973 г.		археологически	за сведение

416	1	гр. Кюстендил	Сграда на ж.п. гара	86-б			Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/98 г.		архитектурно-строителен	местно
417	2	гр. Кюстендил	Тютюнев склад бул."България" /част от Ист. музей/	88		3583	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/98 г.		архитектурно-строителен	местно Протокол от 20.01.2009 г. на НСОПК /национално/
418	3	гр. Кюстендил	Сграда на интерната /Политехническа гимназия/, Ул."Цар Освободител" №2	127		2000	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/98 г.		архитектурно-строителен	местно
419	4	гр. Кюстендил	Къща на Стоенчев ул."Отец Паисий" №20	170		2514	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/98 г.		архитектурно-строителен	местно
420	5	гр. Кюстендил	Почивна станция с кино "Инвалид", бул. "България" №4	174		2742	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/98 г.		архитектурно-строителен	местно
421	6	гр. Кюстендил	Античен и късноантичен комплекс-част от ДМ и Кардо с кръстовища и прилежащи сгради /бивши обекти "Читалище Братство" и "Дом на съветите"	176 289			Писмо №2225/ 15.02.1996 г.			археологически	
422	7	гр. Кюстендил	Сграда на Българска земяделска банка /сега Обреден дом/, ул."Демокрация" №42	176		2637	Писмо №2765/ 17.07.1979 г. Писмо №4724/ 15.12.1992 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
423	8	гр. Кюстендил	Жилищна сграда на Кусев, ул."Отец Паисий" №43	176		2697	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
424	9	гр. Кюстендил	Сграда на Военния клуб, ул."Демокрация" №32	177		2588	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно

425	10	гр. Кюстендил	Жилищна сграда на Симоне /сега детски дом/, ул."Отец Паисий"№28	179		2570	Писмо №2765/ 17.07.1979 г. Писмо №3901/ 01.11.1983 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
426	11	гр. Кюстендил	Къща на Попниколов, ул."Демокрация" №27	182		2591	Писмо №4399/ 15.09.1975 г. Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен художествен	местно
427	12	гр. Кюстендил	Къща на Христо Лазов Казанджията /Ефенджиева къща/, ул."Гороцветна" №26	185		4471	Писмо №838/ 10.03.1976 г.	ДВ бр.№35/ 1974 г. ДВ бр.№25/ 1998 г.		исторически архитектурно-строителен художествен	местно местно
428	13	гр. Кюстендил	Учителски дом на Въжаров, бул."Цар Освободител" №21	187		4113	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
429	14	гр. Кюстендил	Къща на Тонев, ул."Ген.Займов"№2	187		4111	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
430	15	гр. Кюстендил	Раннохристиянска базилика, ул."Ал,Стамболийски"	190		4442 4443	Писмо №465/ 21.02.1991 г.			археологически	национално
431	16	гр. Кюстендил	Къща на Даме Бойчев /бивш хотел Божиков/, ул."Демокрация"№15	190			Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
432	17	гр. Кюстендил	Църква "Св.Мина" строена през 1868г., бул."Цар Освободител"	201		2127	Писмо №838/ 10.03.1976 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен художествен	местно
433	18	гр. Кюстендил	Църква "Св.Мина" строена през 1834г., бул."Цар Освободител"	201		2127	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен художествен	местно
434	19	гр. Кюстендил	Къща на Елена Палашева, в която е живял Кирил Христов, ул."Юри Гагарин"№13	205	XVI	4401	Писмо №830/ 28.02.1984 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		исторически	местно

435	20	гр. Кюстендил	Двор с прилежаща сграда, ул."Орлица"№11	207		4382	Писмо №4080/ 14.09.1987 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	за сведение
436	21	гр. Кюстендил	Техникум по дървообработване с двора, бул."Цар Освободител"	208		4349	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	за сведение
437	22	гр. Кюстендил	Църква"Св.Георги", кв."Колуша"	217			Писмо №4782/ 21.12.1978 г.	ДВ бр.77/ 04.10.1968 г. ДВ бр.100/ 26.12.1969г		архитектурно-строителен художествен	национално
438	23	гр. Кюстендил	Казарми на 13-ти Рилски пехотен полк	229			Писмо №142/ 13.01.1988 г. Прот.№21/ 02.06.1987 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		исторически	местно
439	24	гр. Кюстендил	Полкова църква	229			Писмо №142/ 13.01.1988 г. Прот.№21/ 02.06.1987 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		исторически	местно
440	25	гр. Кюстендил	Чешма -паметник на загиналите във войните 1912-13г.и 1915-18г. в района на под. 44330				Писмо №142/ 13.01.1988 г. Прот.№21/ 02.06.1987 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		исторически	местно
441	26	гр. Кюстендил	Къща на Кирил Шопов, ул."Гороцветна" №18	250		4469	Писмо №3901/ 01.11.1983 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
442	27	гр. Кюстендил	Къща на Басмаджиев, ул."Ил.Ловчански" №13	253		4528	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	за сведение
443	28	гр. Кюстендил	Джамия Фетик Мехмед,построена 1531г., бул."Цар Освободител"	256-а		4110		ДВ бр.77/ 04.10.1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	национално
444	29	гр. Кюстендил	Къща на Молла Осман, бул."Цар Освободител" №83	256		4558	Писмо №838/ 10.03.1976 г.	бр.№25/ 1998 г.		архитектурно-строителен	местно

445	30	гр. Кюстендил	Жилищно-търговска сграда на Страдалски, бул."Цар Освободител" №111-113	256		934	Писмо №2765/17.07.1979 г. Писмо №4427/17.11.1992 г. №1313	бр.№25/ 1998 г.		архитектурно-строителен	местно
446	31	гр. Кюстендил	Жилищно-търговска сграда на Матутски, ул."Демокрация" №47	271		2694	Писмо №2765/17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
447	32	гр. Кюстендил	Родна къща на проф.К.Цонев, ул."К.Цонев"№7	272		834	Писмо №2765/17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		исторически архитектурно-строителен	местно
448	33	гр. Кюстендил	Пиргова кула, ул."Кирил Цонев"	273		804		ДВ бр.221/1927 г. ДВ бр.53/1932 г. ДВ бр.77/1968 г.		нар.старина · архитектурно-строителен	национално
449	34	гр. Кюстендил	Останки от късносредновековна сграда и улица /бивш обект Синагога/	275		2734	Писмо №838/10.03.1976 г. Писмо №2225/15.02.1996 г.			археологически	
450	35	гр. Кюстендил	Сграда на Спестовна каса, ул."Л.Каравелов" №1	275		2738	Писмо №2765/17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
451	36	гр. Кюстендил	Антична обществена сграда "Асклепион" около джамия "Ахмед бей"	272 273 279	III IV XVI XV	831 833 835 803		ДВ бр.77/ 1968 г.		археологически /архитектурно-строителен от Античността и Средновековието/	национално

452	37	гр. Кюстендил	Джамия "Ахмед бей" от 1575г. в двора на "Чифте баня"	273 /293/		245		ДВ бр.77/ 1968 г. ДВ бр.53/1932 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието . нар.старина	национално
453	38	гр. Кюстендил	Централна минерална баня-"Чифте баня"	279		844	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен градинско-парково изкуство	местно
454	39	гр. Кюстендил	Античен и късноантичен комплекс-част от декуманос и прилежащи сгради между улиците "Пауталия" от изток,"Константино ва баня" от запад, "Демокрация" от север,"Цар Освободител"от юг	280			Протокол №1/08.01.1986 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		археологически	местно
455	40	гр. Кюстендил	Хотел "Драгоман", ул."Демокрация" ,№37	281		2668	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
456	41	гр. Кюстендил	Къща на Иванчо Христов Хекимин /Лекарска къща/, ул."Търговска"№13	284		2664	Писмо №838/ 10.03.1976 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
457	42	гр. Кюстендил	Къща на Христо Границки, ул."Търговска" №11	284		2666	Писмо№838/ 10.03. 1976 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно
458	43	гр. Кюстендил	Къща на Попатанасов, ул."Търговска"№9	284		2666	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		архитектурно-строителен	местно

459	44	гр. Кюстендил	Къща на лесовъда Йордан Митрев, ул. "Търговска" №2	286	IX	2647	Писмо №2765/ 17.07.1979 г. Писмо №749/ 05.03.1982 г.	ДВ бр.№25/1998 г.		исторически	местно
460	45	гр. Кюстендил	Къща, в която е живял и творил Крум Кюлявков, ул. "Търговска" №4	286		2549	Писмо №2765/ 17.07.1979 г. Писмо №749/ 05.03.1982 г.	ДВ бр.25/1998 г.		исторически	местно
461	46	гр. Кюстендил	"Старо училище, гр.Кюстендил, в двора на църквата "Св.Богородица".	287			Писмо №838 /10.03.1976 г.	ДВ бр.35 1974 г.		исторически	местно
		гр. Кюстендил	Килийно у-ще "Кирил и Методий" в двора на ц - ва "Св.Богородица", Античен,късноанти чен и средновековен комплекс - част от кардо и прилежащи сгради в приземния етаж на Килийното училище.	287		2628	Протокол №1/ 08.01. 1986 г.	ДВ бр.25/ 1998 г.		архитектурно- археологически	местно
462	47	гр. Кюстендил	Църква "Успение Богородично"с надгробен паметник на Иларион Ловчански в предверието на църквата	287		2650	Писмо №838 /10.03.1976 г.	ДВ бр.35 1974 г. ДВ бр.25/ 1998г		исторически архитектурно- художествен	местно национално .
463	48	гр. Кюстендил	Къща на чорбаджи Давидко Ячков /Прокопиева къща/, ул. "Константинова баня" №26	287		2654	Писмо №838/ 10.03.1976 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурен	местно

464	49	гр. Кюстендил	Сграда на педагогическото училище с парка /1894г./	/292-III/ 291	.	2640	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.35/ 1974 г. ДВ бр.25/ 1998 г.		исторически архитектурен градинско-парково изкуство	национално местно
465	50	гр. Кюстендил	Останки от базилика в паркова площ между бивше Педагогическо училище - пл.№2640 и бивш Партиен дом - пл.№6143	291		2640 6143	Писмо № 2225/ 15.02.1996 г.			археологически	
466	51	гр. Кюстендил	Античен и късноантичен комплекс- част от кардо и прилежащи сград и, ул. "Демокрация" №44 - под сградата на бивш Партиен дом	291	IV	6143	Протокол №1/08.01.1986 г.	ДВ бр.25/ 1998 г.		археологически	
467	52	гр. Кюстендил	Къща на арх.К.Стоев, ул."Цар Симеон " №22	292		5958	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурен	местно
468	53	гр. Кюстендил	Жилищна сграда, ул."Цар Симеон" №20	292		6927	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурен	местно
469	54	гр. Кюстендил	Къща на Г.Зарев, ул."Родопа"№2 - свален	294		6983	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/1998 г.	Пр. № на СЕСОНКЦ от 28.06.10 г. / Заповед №РД9Р-0014/25.07. 2011 г. на МК/	архитектурен	за сведение
470	55	гр. Кюстендил	Алай хамам /Войнишка баня/	293а		5957		ДВ бр.77/1968 г.		архитектурно-строителен от Античността и Средновековието	местно
471	56	гр. Кюстендил	Митева къща, бул. "България" №15	294		6124	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурен	местно

472	57	гр. Кюстендил	Босилеградски хан, бул."България"№25	294		6130	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурен	местно
473	58	гр. Кюстендил	Къща на Донка Ковачева,ул."Хан Крум"	294а		6092 6093	Протокол №1/08.01.1986 г.	ДВ бр.25/1998 г.		исторически	местно
474	59	гр. Кюстендил	Обществена сграда и раннохристиянска базилика	294	XV IX	6148		ДВ бр.39/1973 г.		археологически	национално
475	60	гр. Кюстендил	Къща на Ефрем Каранов, ул."Неофит Рилски"№24	294		6145	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/1998 г.		исторически	национално
476	61	гр. Кюстендил	Късноантична баня ул."Цар Иван Шишман" и "Цар Михаил"	296 297 298	XI XII V I,XV XIV	6019 6018 6073 6028 6029 6030	Писмо № 1137/ 06.09.1994 г.			археологически	
477	62	гр. Кюстендил	Дервиш баня от 1566г.	297		6061		ДВ бр.77/1968 г.		архитектурно- строителен от Античността и Средновековието	местно
478	63	гр. Кюстендил	Възрожденска къща, ул."Ивайло"№2	300		330	Писмо №838/ 10.03.1976 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурен	за сведение
479	64	гр. Кюстендил	Обществена сграда ул."Хр.Ботев" №14-18	314		291		ДВ бр.39/1973 г.		археологически	национално
480	65	гр. Кюстендил	Къща на Табаков, ул."П.Славейков" №2	315		2112	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурен	за сведение
481	66	гр. Кюстендил	Основно училище "Даскал Димитър" с двора	316		366	Писмо №2765/ 17.07.1979 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурен	местно
482	67	гр. Кюстендил	Родна къща на композитора Георги Горанов	316		262	Протокол №1/08.01.1986 г.	ДВ бр.25/1998 г.		исторически	местно

483	68	гр. Кюстендил	Къща на н-ци на Йорданка Точева,бул."Цар Освободител" № 191	339		1995	Писмо №838/ 10.03.1976 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурен	местно
484	69	гр. Кюстендил	Къща на Ильо войвода,/ул."Ильо войвода"№2/, бул. "ЦарОсвободител" №187	339		/1973/ 1997		ДВ бр.35/1974 г.		исторически	местно
485	70	гр. Кюстендил	Църква "Св.Димитър", бул.Ц ар Освободител"	340		1601	Писмо №838/ 10.03.1976 г.	ДВ бр.25/1998 г.		архитектурно- художествен	местно
486	71	гр. Кюстендил	Надгробен паметник на Ильо войвода-на запад от централния вход на градското гробище					ДВ бр.35/1974 г.		исторически	местно
487	72	гр. Кюстендил	Надгробен паметник на ген.Николай В.Савойски- уч.2,кв.2,ред 11,гроб 22					ДВ бр.35/1974 г.		исторически	местно
488	73	гр. Кюстендил	Историческо място- костница на загинали във войните1878г.,1885г. 1912-13г.,1915-18г. Паметник на Незнайния воин					ДВ бр.35/1974 г.		исторически	местно
489	74	гр. Кюстендил	Антична гробница № 1, ул."Рила" № 53	369	III	4996	Прот.№1 8.1.1996 г.	ДВ бр.25/1998 г.		археологически	местно
490	75	гр. Кюстендил	Антична гробница № 2, ул."Рила" № 53	369	III	4996	Прот.№1 8.1.1996 г.	ДВ бр.25/1998 г.		археологически	местно

491	76	гр. Кюстендил	Национален археологически резерват- "Пауталия-Велбъжд"- античен и средновековен град, ограден с крепостни стени в следните граници: запад- по ул."Гороцветна" до пресичането с ул."Батемберг" север- кв.173 пл.№6716, кв.152, пл.№2750,2751,2752, 6123; кв.294 сев. От пл.№6148,6120,6110, 6101; кв.292 пл.№6062,5978,6065, 5979; кв.305 пл.№5980,6001; кв.302 пл.№310, в паркова среда южно от блок с пл.Ла 797, 794; кв.306-в паркова среда северно от блок с пл.№ 790 изток- под и пред блокове с пл.№790 и 791, кв.314 пл.№281,280,285,286, 287,288,289,ул."Хр.Б отев"; юг-ул."Цар Освободител до пресичането й с ул."Гороцветна" охранна зона-50 м пред лицето на крепостната стена					ДВ бр.18/1977 г.		археологически резерват	местно
492	77	гр. Кюстендил	Акрополът на Пауталия "Хисарлъка"					ДВ бр.77/1968 г.		археологически	национално

493	78	гр. Кюстендил	Надгробна могила- местност "Чафкино поле" на 3.5 км СИ от центъра на града					РМС 17.11.1962 г.		археологически	национално
-----	----	------------------	---	--	--	--	--	----------------------	--	----------------	------------

494	79	гр. Кюстендил	Крепостна стена и съоръжения Запад-по ул."Горопветна до Х с ул."Ал.Батемберг" Север-кв.173, пл.№6716,2759, кв. 132 пл.№ 2751,2750, под бул." България" при блок с пл.№6123, кв.294 северно от пл.№6148, пл.№6148/приземен етаж на худ. галери я/под Балнеосанаториум, пл.№6100,6101, под ул."Цар Симеон", кв.292, пл.№6062, 5978, 6065, 5979, под ул."Люле Бургаз" кв.305, пл.№5980,6001, под ул."Ст.Караджа" кв.302 под сев.страна на блок с пл.№310, паркова площ южно от жил.блок с пл.№797, бл.с пл.Л°794, под ул."Ивайло" кв.306 паркова площ северно от бл. с пл.№ 790 изток-кв.306 под и пред блокове с пл.№790 и 791 под ул."Цар Симеон"кв.314 пл.№281,280,285,286, 287,288,289, ул."Хр.Ботев"/трото ара пред бл.с пл.№291/302, кв.318, пл.№341,342,п. V					ДВ бр.25/1998 г.	археологически	национално
-----	----	------------------	--	--	--	--	--	------------------	----------------	------------

			под ул."Хр.Смирненски", юг-кв.271, южно от пл.№842,839, ул."Цар Освободител"до пресечката с ул."Гороцветна"								
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--

495	80	гр. Кюстендил	Декуманус максимус кв.314, пл.№285,286,308,283, кв.300 пл.№321, кв.301, пл.№324,323,322,320, , кв.298 пл.№6031,6032,6033, 6034,6040, кв.291 пл.№6076,6077,6078, 6148, паркова среда западно от бивш Партиен дом под пл."Велбъжд", кв 176 паркова среда/бивше читалище "Братство", пл.№2635,2634,2596, 2597				Прот.№1 8.1.1996 г.	ДВ бр.25/1998 г.		археологически	национално
496	81	гр. Кюстендил	Късноантична крепостна стена с предполагаемо трасе: кв.294, пл.Л"«6120, паркова площ ю. от Худ.галерия, под ул."Н. Рилски", кв.291 пл.№6143/бивш Партиен дом/под ул."Демокрация", кв.275, пл.№2740,2737,под кръстовище на ул."Търговска"и ел."Л.Каравелов", кв.276 пл.№2723,2721,2725, 2726,2727,2733, под бул."Цар Освободител"					ДВ бр.25/1998 г.		археологически	национално
497	82	гр. Кюстендил	Югоизточен некропол					ДВ бр.39/1973 г.		археологически	местно
498	83	гр. Кюстендил	Антична семейна гробница - местност Бански лозя				Прот.№1/ 8.1.1996 г.	ДВ бр.25/1998 г.		археологически	местно

499	84	гр. Кюстендил	Раннохристиянска базилика м."Хисаря", 1 км юз					ДВ бр.39/1973 г.		археологически	за сведение
500	85	гр. Кюстендил	Античен храм-с.Радловци, общ.К-л, м."Мрамора"/Църви ще/ 2 км юи					ДВ бр.25/1998 г.		археологически	местно
501	86	гр. Кюстендил	Антична подова мозайка-ул."Л.Каравелов" № 10	276	VII	2728 /6931/	П.№7210/ 5.11.1999 г.			археологически	пр.к. национално
502	87	гр. Кюстендил	Историческо място-северозападна незастроена територия с площ от 400 кв.м	197	VII	4371	П.№ 10434/ 27.11.03 г.			исторически	пр.к. национално
503	88	гр. Кюстендил	Историческа местност "Грамадите", 18 км юз					ДВ бр.35/1974 г.		исторически	
504	89	гр. Кюстендил	Части от раннохристиянска базилика и мозайки в абсидата и южния кораб			4442 4443	Писмо № 465/ 21.02.1991 г.			археологически художествен	
505	90	гр. Кюстендил	Ансамбъл от възрожденски и следосвобожденски сгради около църква"Св.Успение Богородично" между улиците "Гороцветна", "Демокрация", "Константин баня" и "Иларион Ловчански", включващ кв.284-пл.№2658, 2659, 2660, 2661, 4503, 4502, 4501, 4500,4499,4498, кв.286-пл.№2649,2647,2646, 2641,2642,2643,2644, 2645,2648 кв.287-пл.№2651,2652,2653,				Прот.на АС към ЕС от 8.1.1996 г.			архитектурен	

			2654,2655,2656,2657, 2650,2628								
506	91	гр. Кюстендил	Ансамбъл от следосвобожденски сгради между ул."Константин баня", "Демокрация", "Пауталия", и бул "Цар Освободител", включващ кварталите: кв.280-пл№2678,2680,2681, кв.281-пл№2677,2678,2672, 2673,2674,2675,2668, 2669,2670,2671, кв.279-пл№2693,2694,2695, 2696,2697,2698,2699				Прот.на АС към ЕС от 8.1.1996 г.			архитектурен	
507	92	гр. Кюстендил	Уличен ансамбъл по бул "Цар Освободител" между ул."Константин баня" и пл."Първи май" кв.256-пл№925,926,924,934, 2639,4110,4164,4165, 4166,4167,4172,				Прот.на АС към ЕС от 8.1.1996 г.			архитектурен	

			4173,4338								
508	93	гр. Кюстендил	Уличен ансамбъл по бул."Цар Освободител", "Цар Асен", и ул."Любен Каравелов" от ул."Демокрация" до бул"Цар Освободител" включващ кварталите кв.272-пл.№827,820,825,826, Кв.274-пл№816,815,814,813,812 Кв.275-пл№2734,917,2738,27 37, Кв.276-пл№2732,2731,927, 931,930				Прот.на АС към ЕС от 8.1.1996 г.			архитектурен	
509	94	гр. Кюстендил	Ансамбъл около "Чифте баня" между ул."Райна Цанева", "Стефан Караджа", "Христо Смирненски", "Кирил Цонев", включващ квартали 272-пл.№831,835,833, 5122, кв.273-пл№803,802,804 кв.279-пл.№844,845 кв.301-пл№321				Прот.на АС към ЕС от 8.1.1996 г.			архитектурен	

510	95	гр. Кюстендил	Уличен ансамбъл по бул. "България" от кв. "Бузлуджа" до ул. "Йосиф Ковачев", включващ кв. 81-пл №3294, 3290, 3289, 3286, 3285, 3557 Кв. 82-пл №3279, 3280, 3283, 3284				Прот. на АС към ЕС от 8.1.1996 г.			архитектурен	
511	96	гр. Кюстендил	Възрожденски комплекс около къщата на Ильо Войвода кв. 339 пл № 1984, 1995, 1997				Прот. на АС към ЕС от 8.1.1996 г.			архитектурен	
512	97	гр. Кюстендил	Ансамбъл от: - казарми на 13-ти Рилски пехотен полк - полкова църква /параклис/ - чешма паметник на загиналите във войните 1912-13, 1915-18 в района на под. 44330				Прот. на АС към ЕС от 8.1.1996 г.			исторически	
513	98	гр. Кюстендил	„Хисарлъка“ - некропол и селище				Чл. 146, ал. 3			археологически	национално

Източник: НИИ НКН

ПРИЛОЖЕНИЕ №2 СПИСЪК НА ВОЕННИТЕ ПАМЕТНИЦИ В ОБЩИНА КЮСТЕНДИЛ

№	Военен паметник	Местоположение
1	Паметен знак на загиналите през войните 1912-1913г.; 1915-1918г, който се намира в църквата на с. Багрени.	с.Багрени
2	Паметен знак на загиналите през войните 1912-1913г.; 1915-1918г, който се намира при фасадата на читалището в с. Багрени.	с.Багрени
3	Паметник на загиналите през войните 1912-1913г.; 1915-1918г, който се намира в с. Берсин.	с.Берсин
4	Паметен знак, който се намира в центъра на с. Богослов.	с.Богослов
5	Паметник на загиналите през войните 1912-1913г.; 1915-1918г, който се намира в центъра на с. Богослов	с.Богослов
6	Паметник на загиналите през войните 1912-1913г.; 1915-1918г, който се намира на площада в с. Бобешино.	с.Бобешино
7	Паметник на загиналите през войните 1912-1913г.; 1915-1918г, който се намира до църквата в с. Бобешино.	с.Бобешино
8	Паметник „Храм-костница“ в с. Гюешево.	с.Гюешево
9	Паметен знак на загиналите при изпълнението на служебния си дълг към Родината граничари, който се намира на 4 километър, югозападно от с. Гюешево.	с.Гюешево
10	Паметен знак в чест на загиналите в Отечествената война 1944-45 г., пред Гробищния парк в с. Гюешево.	с.Гюешево
11	Паметен знак на фасадата на ж.п. гарата в с. Гюешево в чест на командващия V-а армия ген. Лейтенант Тошев .	с.Гюешево
12	Паметен знак пред фасадата на ж.п. гарата в с. Гюешево, в чест на загиналите в Отечествената война 1944-45 г.	с.Гюешево
13	Паметник, който се намира в Гробищния парк в с. Гърляно.	с.Гърляно
14	Паметник в чест на загиналите през 1912-13; 1915-18; 1944-45, който се намира на ул. ”Здравец“ в с. Грамаждано.	с.Грамаждано
15	Паметник, който се намира пред училището в с. Граница.	с.Граница
16	Паметен знак в чест на загиналите 1944-45 г, който се намира пред училището в с. Граница.	с.Граница
17	Паметен знак в памет на мл.сержант Младен Хр. Симеонов, Кирил Илиев Петков, загинали в Отечествената война 1944-1945 г.” в с. Горна Брестница.	с.Горна Брестница
18	Паметник, който се намира пред читалището в с. Горна Гращица	с.Горна Гращица
19	Паметник, който се намира центъра на с. Горановци.	с.Горановци
20	Паметен знак на загиналите през войните 1912-1913г.; 1915-1918г, който се намира при фасадата на кметството в с. Драговищица.	с.Драговищица
21	Паметник, който се намира в центъра на с. Жабокрът.	с.Жабокрът
22	Паметен знак посветен на загиналите през 1912-13; 1915-18; 1944-45, който се намира в с. Жиленци.	с.Жиленци
23	Паметник, който се намира в църковния двор на с. Катрище.	с.Катрище
24	Паметен знак на загиналите за родината кюстендилци през войните 1912- 1913 и 1915-1918 г. който се намира в църквата „Св. Мина“ в гр. Кюстендил.	гр.Кюстендил
25	Паметник на загиналите в Балканските войни и Първата световна война, който се намира в центъра – арката в гр. Кюстендил.	гр.Кюстендил
26	Паметен знак в памет на загиналите кюстендилци през Втората световна война 1941-1945 год.”, който се намира на ул. “Васил Левски” срещу Военния клуб в гр. Кюстендил.	гр.Кюстендил
27	Паметен знак в памет на загиналите кюстендилци през Втората световна война 1941-1945 год.” на фасадата на военен клуб който се намира на ул. “Васил Левски” гр.Кюстендил.	гр.Кюстендил
28	Паметен знак на загиналите през II световна война (Отечествена война), който се намира при Гробищен парк в гр. Кюстендил.	гр.Кюстендил

29	Паметник, който се намира пред ритуалната зала в Градските гробища в гр. Кюстендил.	гр.Кюстендил
30	Паметник, който се намира при Гробищен парк в гр. Кюстендил. Посветен на загиналите по време на бомбардировките над Кюстендил.	гр.Кюстендил
31	Паметен знак посветен на загиналите евреи през 1912-13; 1915-18; 1941-45; който се намира при фасадата на Културния дом в гр. Кюстендил.	гр.Кюстендил
32	Паметна плоча, която се намира на ул. "Цар Освободител" при гимназия „Неофит Рилски” в гр. Кюстендил. Посветена е на загиналите ученици при бомбардировката на гр. Кюстендил на 6.IV.1941 г.	гр.Кюстендил
33	Паметна плоча, която се намира в с. Каменичка Скакавица.	с.Каменичка Скакавица
34	Паметник, който се намира при в гранично поделение в с. Лозно.	с.Лозно
35	Паметник, който се намира в края на с. Лелинци.	с.Лелинци
36	Паметник посветен на загиналите през 1912-13; 1915-18; 1944-45, който се намира до черквата на с. Лисец.	с.Лисец
37	Паметник посветен на загиналите през 1912-13; 1915-18; 1944-45; който се намира в училищния двор с. Ново село	с.Ново село
38	Паметник, който се намира в с. Слокощица.	с.Слокощица
39	Паметен знак, който се намира в центъра на с. Стенско.	с.Стенско
40	Паметен знак посветен на загиналите през 1912-13; 1915-18; 1944-45, който се намира до черквата на с. Таваличево.	с.Таваличево
41	Паметник посветена на загиналите в Балкански войни, Първа и Втора световна война, който се намира в с. Кутугерци.	с.Кутугерци
42	Паметник, който се намира в центъра на с. Преколница.	с.Преколница
43	Паметник посветен на загиналите през 1912-1913 г., 1915-1918 г., 1944-45 г, който се намира при фасадата на кметството в с. Раненци.	с.Раненци
44	Паметник посветен на загиналите във войните за национално обединение: Балкански войни, Първа и Втора световна война в с. Цървеняно.	с.Цървеняно
45	Паметник в с. Цървена ябълка.	с.Цървена ябълка
46	Паметен знак на загиналите, посветен на загиналите през 1912-1913 г., 1915-1918 г., 1944-45 г. Намира се пред фасадата на кметството в с. Шишковци.	с.Шишковци

Източник: Област Кюстендил